

ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

นางสาวชญานิษฐ์ เชี่ยวชาญศิลป์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

MISTAKE OF LAW IN THE CIVIL AND COMMERCIAL CODE

Miss Chanyanit Chiewchansilp

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2017

Copyright of Chulalongkorn University

ชัญญานิษฐ์ เชี่ยวชาญศิลป์ : ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (MISTAKE OF LAW IN THE CIVIL AND COMMERCIAL CODE) อ.ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ศ. ดร. ศนันท์ภรณ์ โสทธิพันธ์, 196 หน้า.

ในปัจจุบัน การบัญญัติกฎหมายเพื่อรองรับกับข้อเท็จจริงใหม่ๆที่เกิดขึ้นในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นจำนวนมาก เป็นไปได้ว่าบุคคลจะเกิดความสำคัญผิดในข้อกฎหมายซึ่งเป็นการไม่รู้หรือการเข้าใจที่ผิดพลาดเกี่ยวกับความมีอยู่ ขอบเขต การปรับใช้และการตีความกฎหมายที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงได้ อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติเรื่องความสำคัญผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมิได้กำหนดถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจึงก่อให้เกิดปัญหาในการทำความเข้าใจและการปรับใช้กฎหมายกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงได้ศึกษากฎหมายต่างประเทศซึ่งยอมรับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไว้อย่างชัดเจนอันได้แก่ กฎหมายสหรัฐอเมริกาโดยศึกษากฎหมายของรัฐแคลิฟอร์เนียและกฎหมายของรัฐหลุยส์เซียนา กฎหมายฝรั่งเศส กฎหมายอิตาลี รวมถึงแนวทางว่าด้วยหลักกฎหมายร่วมในยุโรปและหลักทั่วไปเกี่ยวกับสัญญาทางพาณิชย์ระหว่างประเทศ ค.ศ. 2016 เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาการปรับใช้กฎหมาย ประกอบการวิเคราะห์ปัญหาความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย

จากการศึกษาพบว่า ความสำคัญผิดตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อันได้แก่ ความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 156 และความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 157 มุ่งหมายถึงความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงซึ่งไม่อาจตีความไปถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้ ฉะนั้น จากแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาของไทยในเรื่องที่แม้จะมีประเด็นเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย แต่เนื่องจากกฎหมายไทยมิได้บัญญัติความสำคัญผิดในข้อกฎหมายอย่างชัดเจน ศาลฎีกาจึงวินิจฉัยโดยอาศัยความสำคัญผิดตามบทบัญญัติของกฎหมายที่มีอยู่ เช่น สัญญาซื้อที่ดินที่ผู้ขายทราบว่ามีผู้ซื้อตั้งใจจะนำไปสร้างสิ่งปลูกสร้างบางประเภทโดยผู้ซื้อไม่ทราบว่ากฎหมายห้ามสร้างสิ่งปลูกสร้างประเภทนั้นลงบนที่ดินแปลงดังกล่าว ศาลฎีกาตัดสินว่าเป็นความสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญของนิติกรรมตามมาตรา 157 อันเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง ทั้งที่จริงแล้วเป็นความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย ฉะนั้น การที่บทบัญญัติตามกฎหมายไทยมิได้กำหนดถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายอย่างชัดเจนจึงทำให้การทำความเข้าใจและการปรับใช้กฎหมายกับเรื่องความสำคัญผิดในข้อกฎหมายขาดความเป็นระบบและความสมเหตุสมผล

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงเสนอให้มีการกำหนดหลักการเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยกำหนดให้การแสดงเจตนาด้วยความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตกเป็นโมฆียะก็ต่อเมื่อความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นเหตุผลเดียวหรือเหตุผลหลักของนิติกรรมและคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดนั้นในกรณีที่มีการทำสัญญาเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีขอบเขตที่แน่นอนและสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน รวมถึงเสนอให้มีการนำหลักสุจริตมาปรับใช้ในการเรียกค่าเสียหายของคู่สัญญาที่สำคัญผิดที่เรียกจากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งได้รู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดแต่ไม่แจ้งให้คู่สัญญาที่สำคัญผิดทราบเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม

สาขาวิชา นิติศาสตร์

ปีการศึกษา 2560

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่อ อ.ที่ปริกษาหลัก

5885959034 : MAJOR LAWS

KEYWORDS: MISTAKES / MISTAKE OF LAW / ERROR / ERROR OF LAW

CHANYANIT CHIEWCHANSILP: MISTAKE OF LAW IN THE CIVIL AND COMMERCIAL CODE. ADVISOR: PROF. DR. JUR. SANUNKORN SOTTHIBANDHU, 196 pp.

In present days, many laws have been issued as a way to handle new facts arising from this changing society. It is possible that a person may make a mistake of law meaning that they are not aware of or misunderstand the existence, the scope, the application, and the interpretation of a law that is applied to the case. However, the provisions on mistakes in Thailand's Civil and Commercial Code do not include a mistake of law. This poses some challenges in understanding and in applicable laws in the case of mistake of law. For these reasons, the author has conducted a study on foreign laws that clearly adopt the doctrine of mistake of law; the laws are those of California and Louisiana of the United States of America, France, and Italy as well as Draft Common Frame of Reference and UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2016. These foreign laws were studied as to provide some guidelines for applying laws applicable to analyzing the problems of mistake of law as in accordance with Thailand's Civil and Commercial Code.

From the study conducted, it is found that the provisions of mistakes in the Civil and Commercial Code are a mistake of an essential element of the juristic act as per Section 156 and a mistake of a quality of the person or of the property that is usually deemed as an essential element of the juristic act as per Section 157. These provisions are meant for a mistake of fact and cannot be interpreted to include a mistake of law. Therefore, even in the cases of mistake of law, Thai Supreme Court tends to apply the existing provisions on mistakes to such cases due to the fact that Thai laws do not explicitly mention mistake of law. For example, in a case where a seller to the sale and purchase of land contract is aware that the buyer wants to purchase the land with the purpose of constructing a specific kind of building but the buyer is not aware of any legislation prohibiting the construction of such kind of building on the land, Thai Supreme Court ruled that this case fell under Section 157, a mistake of a quality of the person or of the property that is usually deemed as an essential element of the juristic act, which is basically a mistake of fact whereas it should have been a mistake of law. The fact that Thai laws do not have distinct provisions on mistake of law makes it difficult to understand and to apply applicable laws to the case of mistake of law due to the lack of systematicness and reasonableness.

For all of the foregoing reasons, the author would like to propose that Thai legal system should adopt a doctrine of mistake of law by placing it in the Civil and Commercial Code. The doctrine should be that a declaration of intention is voidable if made under a mistake of law when the mistake was the only or the principal reason for entering into juristic acts and the other party knows or should have known of such mistake in the case of contract. This proposal aims to provide definite scope of application of law and to make the law compatible with the current economy. To ensure fairness, the author would like to further propose that a doctrine of good faith should be applied when making a claim for damages made by the mistaken party to the other party who knows or should have known of the mistake but does not inform the mistaken party.

Field of Study: Laws

Academic Year: 2017

Student's Signature

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความรัก ความเมตตา และความผูกพันจากบุคคลทั้งหลายซึ่งเป็นผู้มีพระคุณที่ได้สละเวลาให้ความช่วยเหลือผู้เขียนในด้านต่างๆจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เกิดขึ้นและเสร็จสมบูรณ์ด้วยดีนั้น

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.ศรินทร์กรณ์ โสทธิพันธ์ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่ารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของผู้เขียน และให้ความรู้ คำแนะนำทั้งคำแนะนำต่างๆในการทำวิทยานิพนธ์และคำแนะนำในการใช้ชีวิตตลอดจนให้กำลังใจแก่ผู้เขียนด้วยความรักและความเมตตา ทำให้ผู้เขียนได้รับความรู้และพัฒนาตนเองในการศึกษากฎหมายให้ดียิ่งขึ้น ผู้เขียนขอกราบพระคุณท่านอาจารย์ มา ณ ที่นี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชยันติ ไกรกาญจน์ที่ได้กรุณารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์แก่ผู้เขียนด้วยความเมตตา และขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มุนินทร์ พงศาปาน และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรศุทธิ์ ขอพ่วงกลางที่ได้กรุณารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์อีกทั้งให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ คุณสุจินต์ เชี่ยวชาญศิลป์ และคุณสุนีย์ เชี่ยวชาญศิลป์ บิดามารดาของผู้เขียนสำหรับความรัก ความห่วงใย การให้ความสนับสนุนและเชื่อมั่นในตัวผู้เขียนเสมอมา นอกจากนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณ คุณชิตพล พิชัยยุทธที่ให้คำปรึกษาและให้กำลังใจมาโดยตลอด และขอขอบคุณเพื่อนๆทุกท่านรวมถึงพี่ๆและเพื่อนๆในชั้นปริญญาโทที่ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจซึ่งกันและกันตลอดระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์

ท้ายที่สุดนี้ ประโยชน์ใดๆอันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอมอบความดีทั้งหมดแก่บิดา มารดา ครูบาอาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน แต่หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับความบกพร่องไว้แต่เพียงผู้เดียว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.4 สมมติฐานของการวิจัย.....	3
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	3
1.7 ทบทวนวรรณกรรม.....	4
บทที่ 2 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในสมัยโรมัน	6
2.1 ความนำ.....	6
2.2 ความหมายและประเภทของความสำคัญผิดในสมัยโรมัน	6
2.3 ความเป็นมาในทางประวัติศาสตร์ของหลักความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในสมัยโรมัน.....	11
2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายกับหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็น ข้อแก้ตัว	14
2.5 สรุปแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในสมัยโรมัน	17
บทที่ 3 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามกฎหมายไทย	19
3.1 ความนำ.....	19
3.2 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสำคัญผิด	19
3.2.1 ความหมายของความสำคัญผิดในกฎหมายไทย.....	19

3.2.2	ความเป็นมาในทางประวัติศาสตร์ของหลักความสำคัญผิดในกฎหมายไทย	22
3.2.3	ประเภทของความสำคัญผิดตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	28
3.2.4	ผลของความสำคัญผิด	39
3.3	แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย	46
3.3.1	ความหมายและลักษณะของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย.....	46
3.3.2	ความแตกต่างระหว่างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายและความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง.....	47
3.3.3	ความเห็นของนักกฎหมายและคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง	48
3.4	ปัญหาเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย	53
3.5	สรุปแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามกฎหมายไทย	55
บทที่ 4	ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามกฎหมายต่างประเทศ	57
4.1	ความนำ.....	57
4.2	กฎหมายสหรัฐอเมริกา.....	57
4.2.1	กฎหมายของรัฐแคลิฟอร์เนีย.....	58
4.2.1.1	ลักษณะของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย	58
4.2.1.2	ผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย	62
4.2.2	กฎหมายของรัฐหลุยส์เซียนา.....	66
4.2.2.1	ลักษณะของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย	67
4.2.2.2	ผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย	70
4.3	กฎหมายฝรั่งเศส.....	75
4.3.1	ลักษณะของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย.....	75
4.3.2	ผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย	83
4.4	กฎหมายอิตาลี	87

4.4.1 ลักษณะของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย.....	87
4.4.2 ผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย	92
4.5 แนวทางว่าด้วยหลักกฎหมายร่วมในยุโรป (Draft Common Frame of Reference).....	99
4.5.1 ลักษณะของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย.....	100
4.5.2 ผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย	101
4.6 หลักทั่วไปเกี่ยวกับสัญญาทางพาณิชย์ระหว่างประเทศ ค.ศ. 2016 (UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2016).....	107
4.6.1 ลักษณะของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย.....	108
4.6.2 ผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย	109
4.7 สรุปความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามกฎหมายต่างประเทศ	115
บทที่ 5 วิเคราะห์ปัญหาความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	117
5.1 ความนำ.....	117
5.2 ปัญหาเกี่ยวกับการกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย	117
5.2.1 ปัญหาเกี่ยวกับลักษณะของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย	117
5.2.1.1 ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในความสัมพันธ์กับความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม.....	118
5.2.1.2 ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในความสัมพันธ์กับความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญ	119
5.2.1.3 ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในความสัมพันธ์กับความสำคัญผิดในลักษณะอื่น	131
5.2.2 ปัญหาความสัมพันธ์กับหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัว.....	134
5.3 ปัญหาเกี่ยวกับผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย	135
5.3.1 ปัญหาขอบเขตของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย	135
5.3.2 ปัญหาความไม่สมบูรณ์ของนิติกรรมที่ทำด้วยความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย	137

5.3.3 ปัญหาบุคคลที่กฎหมายคุ้มครอง	138
5.3.4 ปัญหากรณีที่ไม่อาจถือเอาความสำคัญผิดในข้อกฎหมายมาเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สำคัญผิดในข้อกฎหมาย.....	142
5.3.5 ปัญหาความสำคัญผิดในข้อกฎหมายทั้งสองฝ่าย	145
5.4 ปัญหาเกี่ยวกับการเรียกค่าเสียหายจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย	148
5.4.1 ปัญหาการเรียกค่าเสียหายของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมิได้สำคัญผิด	148
5.4.2 ปัญหาการเรียกค่าเสียหายของคู่กรณีที่สำคัญผิด	151
5.5 สรุปการวิเคราะห์ปัญหาความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์	154
บทที่ 6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	157
6.1 บทสรุป	157
6.2 ข้อเสนอแนะ	162
รายการอ้างอิง	168
ภาคผนวก.....	175
ภาคผนวก ก.	176
ภาคผนวก ข.	179
ภาคผนวก ค.	181
ภาคผนวก ง.....	184
ภาคผนวก จ.	186
ภาคผนวก ฉ.	188
ภาคผนวก ช.	190
ภาคผนวก ซ.	192
ภาคผนวก ฌ.	194
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	196

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ความสำคัญผิดเป็นการรับรู้หรือกระทำในสิ่งที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงซึ่งเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่บุคคลนั้นจะมีความสำคัญผิดในการทำนิติกรรมต่างๆได้ กฎหมายจึงได้กำหนดเรื่องความสำคัญผิดไว้ ดังจะเห็นได้จากความสำคัญผิดตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยอันได้แก่ ความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินที่เป็นสาระสำคัญของนิติกรรมซึ่งมีผลทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะตามมาตรา 157 และความสำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 156 ซึ่งมีผลทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆะ ได้แก่ ความสำคัญผิดในลักษณะแห่งนิติกรรม ความสำคัญผิดในตัวบุคคลซึ่งเป็นคู่กรณี ความสำคัญผิดในทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งนิติกรรม เป็นต้น ซึ่งความสำคัญผิดที่กฎหมายไทยได้บัญญัติรับรองไว้ดังกล่าวข้างต้นนั้นก็ได้บัญญัติถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไว้อย่างชัดเจน โดยความสำคัญผิดในข้อกฎหมายนั้นเป็นการไม่รู้หรือการรับรู้ที่ผิดพลาดเกี่ยวกับความมีอยู่ ขอบเขต การปรับใช้และตีความกฎหมายที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง

ทั้งนี้ แม้จะมีหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัว ทุกคนจึงถูกสันนิษฐานว่าต้องรู้กฎหมาย จึงไม่สามารถอ้างว่าตนเองไม่รู้กฎหมายไม่ได้ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน สังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น ประกอบกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม มีความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้จึงมีการบัญญัติกฎหมายต่าง ๆ เพื่อรองรับกับข้อเท็จจริงใหม่ๆที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นจำนวนมากและมีความหลากหลาย ซึ่งในความเป็นจริงนั้นเป็นไปได้เลยว่า ทุกคนในสังคมจะสามารถรู้ว่ามีกฎหมายโดยอยู่บ้างและเข้าใจกฎหมายทุกฉบับได้อย่างถูกต้อง จึงเป็นไปได้ที่บุคคลอาจจะมีความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้ซึ่งหากเรายังคงยึดถือกับหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวโดยไม่มีการยึดหยุ่นตามความเป็นไปของสังคมก็จะทำให้เกิดไม่ยุติธรรมได้ ปัญหาเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจึงเป็นเรื่องที่สำคัญประการหนึ่งที่จะต้องนำมาพิจารณา

ดังที่กล่าวข้างต้นแล้วว่า เนื่องจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมิได้บัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย ประกอบกับนักกฎหมายไทยหลายท่านมีความเห็นว่าบทบัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดที่มีอยู่เป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง มิใช่ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้จึงเกิดปัญหาในการปรับใช้บทบัญญัติในเรื่องความสำคัญผิดตามกฎหมายไทยที่มีอยู่กับความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างการปรับใช้ของศาล

กล่าวคือ จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1955/2538 เป็นเรื่องที่โจทก์ทำสัญญาจะซื้อที่ดินจากจำเลยเพื่อไปสร้างโรงงาน โดยขณะทำสัญญาโจทก์ไม่ทราบที่ดินดังกล่าวมีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้ที่ดินนั้นอยู่ในเขตที่ดินที่จะถูกเวนคืนจะเห็นได้ว่าแม้ว่าจะมีกรณีที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย แต่เนื่องจากกฎหมายมิได้มีการเปิดช่องให้สามารถนำกฎหมายในเรื่องความสำคัญผิดที่มีอยู่มาปรับใช้กับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้อย่างชัดเจน ศาลไทยจึงวินิจฉัยไปว่ากรณีเป็นความสำคัญผิดในคุณสมบัติที่เป็นสาระสำคัญของทรัพย์ซึ่งตามปกติเป็นสาระสำคัญของนิติกรรม มิได้มีการยอมรับว่าเป็นความสำคัญผิดในข้อกฎหมายแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม มีข้อที่น่าพิจารณาว่า ในข้อเท็จจริงทำนองเดียวกันกับคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว กฎหมายต่างประเทศบางประเทศทั้งในระบบซีวิลลอว์และคอมมอนลอว์ รวมถึงความเห็นของนักกฎหมายต่างประเทศกลับยอมรับว่าเป็นความสำคัญผิดในข้อกฎหมายโดยถึงกับมีการบัญญัติเรื่องความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจนเพื่อมิให้เกิดปัญหาในการปรับใช้และตีความกฎหมาย เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งแคว้นอิตาลีของสหรัฐอเมริกา และประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลี เป็นต้น

เพราะฉะนั้น เมื่อกฎหมายไทยมิได้แยกความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดในข้อกฎหมายและมีได้บัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไว้ชัดเจน จึงก่อให้เกิดปัญหาในการปรับใช้กับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายและผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายต่อนิติกรรม

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจในแนวคิดพื้นฐานและความเป็นมาของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย
2. เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญผิดตามกฎหมายไทย
3. เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามกฎหมายต่างประเทศและสามารถนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้
4. เพื่อให้เกิดความเข้าใจในปัญหาที่เกิดจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย
5. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหานั้นจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาถึงแนวคิดพื้นฐานของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในสมัยโรมันและความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในเรื่องนิติกรรมและสัญญาตามกฎหมายไทย โดยนำความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในเรื่องนิติกรรมและสัญญาตามที่ปรากฏในกฎหมายต่างประเทศได้แก่ กฎหมายสหรัฐอเมริกาโดยจะศึกษากฎหมายของรัฐแคลิฟอร์เนียและรัฐหลุยส์เซียนา กฎหมายฝรั่งเศส กฎหมายอิตาลี รวมถึง Draft Common Frame of Reference (DCFR) และ หลักทั่วไปเกี่ยวกับสัญญาทางพาณิชย์ระหว่างประเทศ ค.ศ. 2016 (UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2016) มาเป็นแนวทางในการพิจารณาการปรับใช้กฎหมายเพื่อประกอบการวิเคราะห์ปัญหาความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยเพื่อหาข้อสรุปและแนวทางแก้ไขต่อไป

1.4 สมมติฐานของการวิจัย

ความสำคัญผิดตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่อาจตีความรวมไปถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในรูปแบบของตำราทางกฎหมายและบทความทางกฎหมายตัวบทกฎหมายของไทยและตัวบทกฎหมายของต่างประเทศ วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง คำพิพากษาของศาลไทยและศาลต่างประเทศ รวมทั้งข้อมูลเอกสารทางกฎหมายต่างๆที่ปรากฏอยู่ในรูปของสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อนำมาเป็นข้อมูล วิเคราะห์หาข้อสรุปและเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทราบแนวคิดพื้นฐานและความเป็นมาของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย
2. มีความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของความสำคัญผิดตามกฎหมายไทย
3. มีความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามกฎหมายต่างประเทศและสามารถนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ได้
4. รู้ถึงปัญหาที่เกิดจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย
5. สามารถเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม

1.7 ทบทวนวรรณกรรม

ในการค้นคว้าวิจัยนี้มีการอ้างอิงวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องคือ

1.7.1 วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง ความสำคัญผิดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เขียนโดย นางสาวทิพย์วดี รักขนาม (พ.ศ. 2522)

วิทยานิพนธ์นี้ได้เขียนถึงความสำคัญผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับพ.ศ. 2468 ซึ่งเป็นฉบับเก่าก่อนที่จะมีการแก้ไขประมวลกฎหมายดังที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน โดยศึกษาถึงความสำคัญผิดในกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศในบางส่วนของเนื้อหา โดยในประเด็นเรื่องความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ได้กล่าวถึงไว้ในลักษณะของการทบทวนวรรณกรรมในเบื้องต้นซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยในการค้นคว้าข้อมูลและนำไปวิเคราะห์ต่อไป

1.7.2 วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่อง ความสำคัญผิดในการแสดงเจตนา เขียนโดย นายภูษิต ติระวนิชพงศ์ (พ.ศ. 2544)

วิทยานิพนธ์นี้กล่าวถึงความสำคัญผิดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยศึกษาในประเด็นเรื่องการคุ้มครองบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญผิด ผลทางกฎหมายของความสำคัญผิดที่มีการแบ่งเป็นโมฆะและโมฆียะว่ามีข้อบกพร่องหรือประโยชน์อย่างไร และความสัมพันธ์ระหว่างความสำคัญผิดกับกลฉ้อฉล ซึ่งในประเด็นเรื่องความสำคัญผิดในข้อกฎหมายนั้น วิทยานิพนธ์เล่มนี้มิได้กล่าวถึงไว้แต่ก็เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยในการศึกษาค้นคว้าเพื่อให้เกิดความเข้าใจเรื่องความสำคัญผิดได้ในเบื้องต้น

1.7.3 บทความเรื่อง Vices and Consent, Error, Fraud, Duress and an Epilogue on Lesion จากวารสาร Louisiana Law Review ฉบับที่ 50 เขียนโดย Saul Litvinoff (ค.ศ. 1989)

บทความดังกล่าวได้กล่าวถึงเรื่องเหตุที่ทำให้ความยินยอมในการเข้าทำสัญญานั้นบกพร่อง ไม่ว่าจะเป็นความสำคัญผิด กลฉ้อฉล การข่มขู่ โดยในประเด็นเรื่องความสำคัญผิดในข้อกฎหมายซึ่งได้มีการอธิบายโดยเปรียบเทียบกับกฎหมายโรมัน กฎหมายฝรั่งเศส และกฎหมายของรัฐหลุยส์เซียนา เกี่ยวกับการยอมรับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายให้มีผลต่อสัญญาที่คู่สัญญาทำขึ้น พร้อมอธิบายตัวอย่างที่เกี่ยวข้องและได้อธิบายถึงความเป็นมาของความสำคัญผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งของ

รัฐหลุยส์เซียนาซึ่งมีความเชื่อมโยงกับประมวลกฎหมายแพ่งของฝรั่งเศส และเมื่อกฎหมายฝรั่งเศส ก็เป็นกฎหมายในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ซึ่งสืบสายมาจากกฎหมายโรมัน การค้นคว้าข้อมูลจาก บทความดังกล่าวจึงเป็นประโยชน์ในการศึกษาเรื่องความสำคัญผิดในข้อกฎหมายอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีประโยชน์ต่อผู้เขียนในการค้นคว้าแหล่งอ้างอิงอื่นๆต่อไป

บทที่ 2

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในสมัยโรมัน

2.1 ความนำ

ระบบซีวิลลอว์เป็นระบบกฎหมายที่สืบสายมาจากกฎหมายโรมัน ดังนั้น การศึกษากฎหมายของประเทศต่างๆ โดยเฉพาะกฎหมายในระบบกฎหมายซีวิลลอว์จึงจำเป็นต้องศึกษากฎหมายโรมันเป็นขั้นแรกเพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถนำมาวิเคราะห์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้ต่อไป โดยในบทนี้ผู้เขียนได้ศึกษาถึงความหมายและประเภทของความสำคัญผิดในกฎหมายโรมัน จากนั้นจึงศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาทางในทางประวัติศาสตร์ของหลักความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย และท้ายสุดจะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายกับหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัว

2.2 ความหมายและประเภทของความสำคัญผิดในสมัยโรมัน

โดยทั่วไปแล้ว ความสำคัญผิดในสมัยโรมันเป็นการรับรู้สถานการณ์บางอย่างไม่ถูกต้องอันมีผลทำให้การประเมินความหมายของการกระทำนั้นผิดพลาดไป¹ซึ่งบทบาทของความสำคัญผิดในสมัยโรมันนั้นมีพัฒนาการสำคัญ ดังต่อไปนี้

ในยุคโรมันโบราณเป็นยุคที่ให้ความสำคัญกับแบบพิธีอย่างเคร่งครัด กล่าวคือ นิติกรรมตามกฎหมายพลเมืองโรมันจะต้องทำตามแบบพิธีที่กฎหมายกำหนด เช่น การโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เป็นปัจเจก (res mancipi) จะต้องโอนโดยใช้ตาชั่ง(mancipatio) โดยผู้รับโอนโยนทองแดงลงตาชั่งต่อหน้าพยานที่เป็นพลเมืองโรมันที่บรรลุนิติภาวะแล้วอย่างน้อย 5 คน และเมื่อเจ้าหน้าที่ประจำตาชั่งตรวจสอบแล้วก็ส่งทองแดงให้ผู้โอน ส่วนผู้โอนก็จะส่งมอบทรัพย์สินให้ผู้รับโอนต่อไป หรือการทำตามแบบโดยการแสวงฟ้องร้องทั้งที่คู่กรณีไม่มีข้อพิพาทต่อกัน (in iure cessio) หรือแบบที่เกิดจากการเปล่งวาจาด้วยการเปล่งคำพูดตามรูปแบบที่กฎหมายกำหนด (stipulatio) เป็นต้น² ดังนั้น นิติกรรม

¹ ศนันท์กรณ (จำปี) โสคติพันธุ์, หลักความสำคัญผิด (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2549), หน้า 12.

² ศนันท์กรณ โสคติพันธุ์, คำอธิบายความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2559), หน้า

จึงมีผลสมบูรณ์เมื่อได้ทำตามแบบพิธีโดยถือว่าเจตนาของคู่สัญญานั้นถูกต้องและเพียงพอในตัวเอง อยู่แล้วจึงไม่มีประเด็นเรื่องความสำคัญผิดเข้ามาเกี่ยวข้อง³

จะเห็นได้ว่า กฎหมายโรมันในยุคนี้ให้ความสำคัญกับการแสดงเจตนาออกมผ่านการทำตามแบบพิธีที่กฎหมายกำหนดโดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับเจตนาที่แท้จริงของผู้แสดงเจตนา เพราะฉะนั้น แม้เจตนาที่แสดงออกมาจะไม่ตรงกับเจตนาที่แท้จริงภายในใจของผู้แสดงเจตนา หรือเจตนาที่บกร่องก็ตาม แต่หากได้มีการทำนิติกรรมตามแบบพิธีที่กฎหมายกำหนดแล้ว นิติกรรมนั้นก็ยังคงมีผลสมบูรณ์⁴ ด้วยเหตุนี้ ในยุคโรมันโบราณจึงยังไม่มีมีการพิจารณาเรื่องความสำคัญผิด อย่างไรก็ตาม ต่อมาในช่วงศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสต์ศักราชเป็นต้นมา ความเคร่งครัดเรื่องแบบพิธีก็ลดลง สัญญาบางประเภทสามารถมีผลสมบูรณ์ได้ด้วยความยินยอม (consensus) โดยไม่ต้องอาศัยแบบพิธี⁵ ได้แก่ สัญญาซื้อขาย (emptio venditio) สัญญาเช่าทรัพย์สิน (location conductio) สัญญาหุ้นส่วน (societas) และสัญญาตัวแทน (mandatum)⁶

ต่อมาในยุคสาธารณรัฐเป็นยุคที่ขุนนางผู้บริหารความยุติธรรม (praetors) เป็นผู้มีบทบาทในการสร้างหลักกฎหมายต่างๆ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและสามารถนำมาปรับใช้กับคนชาติอื่นๆ ที่มีใช้พลเมืองโรมันได้ ทำให้โรมันนอกจากจะมีระบบกฎหมายที่ใช้กับพลเมืองโรมันแล้ว (ius civile) ยังทำให้เกิดอีกระบบกฎหมายหนึ่ง เรียกว่า ius honorarium อย่างไรก็ตาม แม้จะปรากฏว่า praetors ได้สร้างหลักกฎหมายที่คุ้มครองผู้แสดงเจตนาทำนิติกรรมโดยถูกกลฉ้อฉลหรือถูกข่มขู่ก็ตาม แต่ในเรื่องความสำคัญผิดนั้นก็ยังไม่มีการกล่าวถึงอย่างชัดเจนแต่อย่างใด⁷

จนกระทั่งในยุคคลาสสิกซึ่งเป็นยุคที่มีความเห็นของนักกฎหมายออกมามากมายผ่านการตอบคำถามของนักกฎหมายจากผู้สนใจหรือจากการได้รับมอบหมายจากจักรพรรดิ ซึ่งในยุคดังกล่าวนี้ นักกฎหมายโรมันมองว่า ความสำคัญผิดเป็นความไม่รู้หรือความรู้ที่ผิดพลาดในสถานการณ์บางอย่างที่มีความสำคัญต่อกระบวนการก่อเจตนา ซึ่งหากผู้แสดงเจตนาเข้าทำนิติกรรมด้วยความสำคัญผิดแล้ว

³ Reinhard Zimmermann, *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition* (Oxford: Oxford University Press, 1996), p. 587.

⁴ Barry Nicholas, *An Introduction to Roman Law* (Oxford: Clarendon Press, 1975), p.61.

⁵ ศนันท์กรณ (จำปี) โสทธิพันธุ์, *หลักความสำคัญผิด*, หน้า 13.

⁶ Catherine MacMillan, *Mistakes in Contract Law* (Oxford, Portland and Oregon: Hart, 2010), p.14.

⁷ ศนันท์กรณ (จำปี) โสทธิพันธุ์, *หลักความสำคัญผิด*, หน้า 14.

นิติกรรมนั้นถือเป็นนิติกรรมที่ไม่มีประโยชน์หากความสำคัญผิดนั้นเป็นสาระสำคัญและสามารถรับรู้ได้ อีกทั้งเป็นความสำคัญผิดที่ควรยกให้⁸

นอกจากนี้ ในยุคของจักรพรรดิจัสติเนียนก็ยังคงให้ความสำคัญกับเจตนาที่แท้จริงของผู้แสดงเจตนาโดยสัญญาที่จะมีผลสมบูรณ์ได้จะต้องประกอบด้วยเจตนาที่ต้องตรงกันของคู่กรณี (a consensus ad idem) แต่ความสำคัญผิดทำให้องค์ประกอบเรื่องเจตนาของคู่กรณีขาดไปอันจะส่งผลต่อนิติกรรม⁹ตามหลัก *errantis voluntas nulla est* กล่าวคือ เจตนาของผู้สำคัญผิดเป็นโมฆะหรืออีกนัยหนึ่งคือไม่มีเจตนาเลยนั่นเอง¹⁰ ซึ่งจะเห็นได้ว่ากฎหมายในสมัยโรมันยังมีแนวคิดเรื่องการแยกเจตนาภายในกับเจตนาที่แสดงออกอย่างชัดเจน¹¹

อย่างไรก็ตาม แนวความคิดเรื่องการแยกเจตนาดังกล่าวได้ปรากฏชัดขึ้นจากแนวความคิดของนักกฎหมายธรรมชาติในสมัยใหม่โดยอธิบายว่าสัญญาเกิดจากเจตนาที่ต้องตรงกันของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายซึ่งเจตนาของคู่สัญญาแต่ละฝ่ายแบ่งออกเป็นสองส่วนได้แก่ เจตนาภายใน (*volitio*) และการแสดงเจตนาหรือเจตนาที่แสดงออก (*signam volendi*) จึงทำให้สามารถอธิบายเรื่องความยินยอมที่ไม่ต้องตรงกันออกจากเรื่องความสำคัญผิดฝ่ายเดียวได้ กล่าวคือ หากคู่สัญญาแต่ละฝ่ายแสดงเจตนาออกมาตรงกับเจตนาภายในของตนเองแล้ว แต่เจตนาที่แต่ละฝ่ายแสดงออกมานั้นไม่ตรงกันก็จะเป็นเรื่องความยินยอมที่ไม่ต้องตรงกัน สัญญาจึงไม่เกิดขึ้น แต่หากคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเพียงฝ่ายเดียวแสดงเจตนาออกมาไม่ตรงกับเจตนาภายในใจแต่เจตนาที่แสดงออกมานั้นกลับไปตรงกับเจตนาที่แสดงออกมาของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง สัญญาจึงเกิดเพราะเจตนาต้องตรงกันทั้งสองฝ่ายแต่เป็นโมฆะเพราะความสำคัญผิด¹²

โดยภาพรวมแล้ว ความสำคัญผิดในสมัยโรมันนั้นมีดังนี้

- ก. *error in negotio* คือ ความสำคัญผิดในลักษณะของนิติกรรมซึ่งมีผลทำให้สัญญาไม่เกิดขึ้นเนื่องจากความเข้าใจของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายไม่ตรงกัน เช่น นาย ก.เข้าใจว่าเป็นการฝากทรัพย์ แต่นาย ข.คิดว่าเป็นการให้ยืม เป็นต้น¹³

⁸ ศนันท์กรณ โสทธิพันธ์, *คำอธิบายความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน*, หน้า 187.

⁹ Reinhard Zimmermann, *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition*, p. 587.

¹⁰ Del Giudice F. And Beltrani S., *Nuovo Dizionario Giuridico Romano*, p.190, อ้างถึงใน ศนันท์กรณ (จำปี) โสทธิพันธ์, *หลักความสำคัญผิด*, หน้า 23.

¹¹ กิตติศักดิ์ ปรกติ, "ความบกพร่องเสื่อมเสียแห่งเจตนา (1)" [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.law.tu.ac.th/wp-content/uploads/2014/02/6-1.pdf> [20 พฤษภาคม 2560]

¹² ศนันท์กรณ (จำปี) โสทธิพันธ์, *หลักความสำคัญผิด*, หน้า 25.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

- ข. error in corpore คือ ความสำคัญผิดในตัวทรัพย์สินซึ่งเป็นกรณีที่เข้าใจทรัพย์สินคนละชิ้นกัน ซึ่งทรัพย์สินนั้นเป็นสาระสำคัญของสัญญา เช่น สัญญาซื้อขายซึ่งเป็นสัญญาที่สมบูรณ์ด้วยความยินยอมดังที่ได้กล่าวข้างต้น สาระสำคัญของสัญญาซื้อขายย่อมอยู่ที่ตัวทรัพย์สิน และราคา หากผู้ซื้อต้องการซื้อทรัพย์สินหนึ่ง แต่ผู้ขายต้องการขายทรัพย์สินอีกชิ้นหนึ่ง เช่นนี้ สัญญาไม่เกิดขึ้นเพราะความยินยอมไม่ต้องตรงกัน แต่หากความสำคัญผิดในทรัพย์สินที่เป็นอุปกรณ์ ไม่ใช่ทรัพย์สินประธาน สัญญาย่อมมีผลบังคับใช้ได้ ทั้งนี้ คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายอาจสำคัญผิดในตัวทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสัญญาได้¹⁴
- ค. error in pretio คือ ความสำคัญผิดในราคาซึ่ง Ulpian ได้อธิบายไว้ว่าหากคู่สัญญามีได้ตกลงราคาไว้อย่างตรงกันก็จะส่งผลต่อสัญญาซื้อขายได้เนื่องจากราคาก็เป็นองค์ประกอบอันเป็นสาระสำคัญประการหนึ่งในสัญญาอย่างสัญญาซื้อขาย¹⁵ อย่างไรก็ตาม ความสำคัญผิดในราคานั้นอาจมิได้ส่งผลต่อตัวนิติกรรมทั้งหมดดังที่ Pomponio ได้ยกตัวอย่างเรื่องสัญญาเช่าทรัพย์สินในกรณีที่คู่สัญญาเข้าใจเรื่องค่าเช่าไม่ตรงกัน กล่าวคือ ผู้เช่าเข้าใจว่าค่าเช่าคือ 10 แต่ผู้ให้เช่าเข้าใจว่าค่าเช่าคือ 5 การเข้าใจค่าเช่าไม่ตรงกันมิได้ทำให้สัญญาเสียไปทั้งหมดเพียงแต่เสียไปในส่วนที่ความยินยอมที่ไม่ตรงกัน กล่าวคือ สัญญาเสียไปเฉพาะค่าเช่าส่วนที่เกิน 5 ส่วนสัญญาเช่าในส่วนค่าเช่าที่ตรงกัน 5 ยังคงมีอยู่มิได้เสียไปตามหลัก Utile per inutile non vitiatur ซึ่งหมายความว่า สิ่งที่เป็นประโยชน์ไม่ควรเสียไปจากสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์¹⁶
- ง. error in persona คือ ความสำคัญผิดในตัวบุคคลที่เป็นคู่สัญญา หากตัวบุคคลนั้นเป็นสาระสำคัญของสัญญาอย่างในสัญญาหุ้นส่วนที่จะต้องคำนึงตัวบุคคลที่จะเข้ามาเป็นหุ้นส่วนเป็นสำคัญ¹⁷ เช่น หาก ก. ต้องการทำสัญญาหุ้นส่วนกับ ข. แต่ความจริงแล้วไปทำสัญญากับ ค. โดยเข้าใจว่า ค. คือ ข. เช่นนี้แล้ว สัญญาระหว่าง ก. กับ ค. ย่อมไม่เกิดขึ้น อีกทั้งเมื่อ ก. ไม่ได้ทำสัญญากับ ข. แล้ว สัญญาระหว่าง ก. กับ ข. ย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้เช่นเดียวกัน¹⁸
- จ. error in substantia คือ ความสำคัญผิดในสาระสำคัญของทรัพย์สินซึ่งเป็นกรณีที่ตัวทรัพย์สินที่คู่สัญญามุ่งหมายกันนั้นถูกต้อง แต่เข้าใจสาระสำคัญของทรัพย์สินนั้นผิดไป เช่น ผู้ซื้อ

¹⁴ ประชุม โฉมฉาย, หลักกฎหมายโรมันเบื้องต้น (กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), หน้า 168.

¹⁵ Catherine MacMillan, Mistakes in Contract Law, p. 18.

¹⁶ Reinhard Zimmermann, The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition, p. 591.

¹⁷ Paul du Plessis, Borkowski's Textbook on Roman Law (Oxford, Oxford University Press, 2015), p. 261.

¹⁸ ศนันท์กรณ (จำปี) โสทธิพันธุ์, หลักความสำคัญผิด, หน้า 18.

เข้าใจว่าวัตถุของเหลวที่ซื้อเป็นไวน์เลยซื้อของเหลวขึ้นนี้ แต่ความจริงของเหลวนั้นเป็นน้ำส้มสายชูมาตั้งแต่แรก หรือเข้าใจว่าซื้อทอง แต่ความจริงเป็นทองบรอนซ์ ในเรื่องนี้มีความเห็นของนักกฎหมายโรมันต่างกันเป็นสองความเห็น กล่าวคือ Marcellus เห็นว่าความสำคัญผิดนี้ไม่มีผลต่อความสมบูรณ์ของสัญญาแต่อย่างใด ขณะที่ Ulpian เห็นว่าความสำคัญผิดนี้มีผลไม่แตกต่างกับความสำคัญผิดในตัวทรัพย์เพราะการแสดงเจตนากับเจตนาแท้จริงของผู้ทำนิติกรรมเบี่ยงเบนไปอย่างมาก โดยพิจารณาว่าสิ่งที่ถูกขายไปในความเป็นจริงนั้นคือน้ำส้มสายชูซึ่งแตกต่างกับสิ่งที่ผู้ซื้อตั้งใจจะซื้อไว้คือไวน์อย่างสิ้นเชิง สัญญามีผลเป็นโมฆะ¹⁹

- ฉ. error in qualitate คือ ความสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์ กล่าวคือการเข้าใจตัวทรัพย์ตรงกัน แต่เข้าใจคุณสมบัติของทรัพย์ไม่ต้องตรงกัน เช่น ผู้ซื้อต้องการซื้อทองที่มีคุณภาพ 99 % เลยซื้อทองขึ้นนั้น แต่ปรากฏว่าทองที่ซื้อมามีคุณสมบัติต่ำกว่าที่ผู้ซื้อต้องการคือเป็นทองเพียง 90% เช่นนี้ ความสำคัญผิดไม่มีผลอันใด นิติกรรมไม่เป็นโมฆะ²⁰
- ช. error in motive คือ ความสำคัญผิดในมูลเหตุชักจูงใจ โดยมูลเหตุจูงใจเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลเข้าทำสัญญาซึ่งตราบใดที่มูลเหตุจูงใจนั้นยังคงอยู่นอกเนื้อหาของสัญญาก็จะไม่มีผลทางกฎหมายประการใดต่อสัญญา สัญญาจึงยังคงมีผลสมบูรณ์²¹
- ซ. error in nomine คือ ความสำคัญผิดในชื่อเป็นกรณีที่คุณกรณิเข้าใจวัตถุแห่งสัญญาถูกต้องแต่เรียกชื่อผิดไป ความสำคัญผิดประเภทนี้มีได้ทำให้ความยินยอมไม่ต้องตรงกันจึงไม่ส่งผลทางกฎหมายประการใดต่อสัญญา เช่น ต้องการซื้อขายน้ำส้มสายชูกัน แต่เข้าใจว่าน้ำส้มสายชูที่ตกลงซื้อขายกันเรียกว่าไวน์ เป็นต้น²²
- ณ. error iuris คือ ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายซึ่งวัตถุแห่งความสำคัญผิดคือตัวกฎหมายซึ่งผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายโดยหลักแล้ว นักกฎหมายโรมันพิจารณาว่าความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไม่มีผลอะไรเพราะถือว่าความสำคัญผิดในข้อกฎหมายนั้น

¹⁹ Reinhard Zimmermann, *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition*, p. 593.

²⁰ Del Giudice F. And Beltrani S., *Nuovo Dizionario Giuridico Romano*, p.540, อ้างถึงใน ศนันทกรณ (จำปี) โสคติพันธุ์, *หลักความสำคัญผิด*, หน้า 16.

²¹ Reinhard Zimmermann, *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition*, p. 597.

²² กิตติศักดิ์ ปกรติ, "ความบกพร่องเสื่อมเสียแห่งเจตนา (1)" [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.law.tu.ac.th/wp-content/uploads/2014/02/6-1.pdf> [20 พฤษภาคม 2560]

ไม่อาจให้อภัยได้ตามแนวคิดที่ว่าความไม่รู้กฎหมายเป็นผลร้าย แต่ความไม่รู้ในข้อเท็จจริงไม่เป็นผลร้าย (Regula est iuris quidem ignorantiam cuique nocere, facti vero ignorantiam non nocere)²³ อย่างไรก็ตาม ผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามยุคสมัยต่างๆของโรมันนั้นก็แตกต่างกันออกไปซึ่งจะได้กล่าวไว้ในหัวข้อต่อไป

นอกจากนี้ นอกจากจะมีกรณีที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดแล้ว ยังมีกรณีที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดในลักษณะที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดร่วมกัน (common mistake) เช่น คู่สัญญาทำสัญญาซื้อขายโต๊ะโดยทั้งสองฝ่ายเข้าใจว่าเป็นโต๊ะที่ทำมาจากเงินแท่ง (solid silver) แต่ความจริงแล้วเป็นโต๊ะที่ทำมาจากเงินแผ่น (silver-plated) ซึ่งกรณีดังกล่าว ความไม่สมบูรณ์ของสัญญาไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของการขาดความยินยอมที่ต้องตรงกัน เพราะคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายเข้าใจสาระสำคัญของทรัพย์สินเป็นอย่างดีเหมือนกันว่าเป็นโต๊ะที่ทำมาจากเงินแท่ง แต่ความเข้าใจที่ตรงกันของพวกเขาต่างจากสิ่งที่เป็นอยู่ในความเป็นจริง²⁴

ทั้งนี้ ความสำคัญผิดในข้อ ก. - ข. นั้นเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง (error facti) ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นการแยกความสำคัญผิดออกเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดในข้อกฎหมายมาตั้งแต่สมัยโรมัน²⁵ โดยผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในแต่ละยุคของโรมันนั้นมีความแตกต่างกันดังจะได้กล่าวต่อไป

2.3 ความเป็นมาในทางประวัติศาสตร์ของหลักความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในสมัยโรมัน

โดยทั่วไปแล้ว นักกฎหมายโรมันมองว่า ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไม่มีผลอย่างไรเลย²⁶ อย่างไรก็ตาม เมื่อได้ศึกษาถึงความเป็นมาในทางประวัติศาสตร์แล้ว บทบาทของหลักความสำคัญผิดในข้อกฎหมายก็มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ

ในยุคโบราณ สังคมโรมันเป็นเพียงสังคมเล็กๆมีผู้คนไม่มากประกอบกับยังไม่มีความจริงรู้เท่าที่ควร ปัญหาในทางกฎหมายจึงมีไม่มากและไม่ซับซ้อน ฉะนั้นกฎหมายที่บังคับใช้จึงเกิดจากศีลธรรมซึ่งเป็นที่รู้สึกรับชอบชั่วดีที่อยู่ในจิตใจของมนุษย์ จนกระทั่งคนในสังคมนำมาใช้เป็นเวลานานและเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ทำให้ศีลธรรมและความรู้สึกผิดชอบชั่วดีนั้นพัฒนาเป็นกฎหมายประเพณีซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้เฉพาะกับพลเมืองโรมัน (ius civile) เพราะฉะนั้น เมื่อกฎหมายเป็น

²³ Reinhard Zimmermann, *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition*, p. 604.

²⁴ *Ibid.*, p. 596.

²⁵ ศนันทกรณ โสทธิพันธ์, *คำอธิบายความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน*, หน้า 187.

²⁶ Reinhard Zimmermann, *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition*, p. 604.

สิ่งที่มาจากศีลธรรมจึงสมเหตุสมผลอยู่ว่าทุกคนจะต้องรู้กฎหมาย จึงยังไม่มีการกล่าวถึงเรื่องความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย²⁷

ในยุคสาธารณรัฐซึ่งเป็นยุคที่ดินแดนของอาณาจักรโรมันขยายออกไป สังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น อีกทั้งยังได้มีการนำคนชาติอื่นๆที่อยู่ในดินแดนที่ชาวโรมันตีมาได้มาเป็นของตน จะเห็นได้ว่าสังคมโรมันขยายมากขึ้น จำนวนคนก็มีมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาทางกฎหมายที่มากมายและซับซ้อนยิ่งกว่าในยุคโบราณจึงเกิดปัญหาว่ากฎหมายแพ่งที่ใช้เฉพาะกับพลเมืองโรมันเองก็ไม่สามารถนำมาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับข้อเท็จจริงที่หลากหลายและซับซ้อนได้อย่างเพียงพอ อีกทั้งเมื่อเป็นกฎหมายที่ใช้เฉพาะกับพลเมืองโรมัน จึงทำให้ไม่อาจนำมาบังคับใช้กับคนต่างชาติได้ ขุนนางที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี (Praetors) จึงต้องสร้างหลักกฎหมายขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาในสังคมของพลเมืองโรมันให้เกิดความเป็นธรรมและเพื่อให้สามารถนำมาปรับใช้กับคนต่างชาติที่ไม่สามารถนำกฎหมายพลเมืองโรมันมาใช้ได้ ด้วยเหตุนี้จากการทำงานของ Praetors จึงทำให้เกิดระบบกฎหมายอีกระบบหนึ่งเรียกว่า *ius honorarium* จะเห็นได้ว่า Praetors เป็นผู้สร้างหลักกฎหมาย ผู้รู้กฎหมายในยุคนี้จึงเป็นนักกฎหมาย ดังนั้น การที่ไม่สามารถอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้จึงอาจไม่ยุติธรรม²⁸ ดังจะเห็นได้จากความเห็นของ Labeo ซึ่งเป็นนักกฎหมายโรมันได้จำกัดขอบเขตของข้อสันนิษฐานที่ว่า ทุกคนจะต้องรู้กฎหมายเพียงเฉพาะแค่บุคคลที่ทราบถึงกฎหมายได้โดยง่ายหรือเป็นบุคคลที่มีความรู้ในทางกฎหมายเพราะประชาชนคนธรรมดาไม่น่ายากที่จะทราบถึงกฎหมายที่เกิดจากการพัฒนาของนักกฎหมายอย่าง *ius honorarium* หรือการตีความของนักกฎหมายเกี่ยวกับกฎหมายของพลเมืองโรมัน (*ius civile*) ได้²⁹

ในยุคคลาสสิกเป็นยุคที่จักรวรรดิโรมันมีความรุ่งเรืองสูงสุดและกล่าวได้ว่าเป็นยุคทองของกฎหมายโรมัน กล่าวคือ การสร้างความเป็นเอกภาพทางกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดโอกาสให้แก่ประชาชนทุกคนสามารถส่งคำถามปัญหาทางกฎหมายต่อจักรพรรดิได้โดยจักรพรรดิก็จะโปรดให้นักกฎหมายซึ่งเป็นที่ปรึกษาของพระองค์จัดทำคำตอบในนามของจักรพรรดิ ซึ่งการตอบคำถามของนักกฎหมายนี้ หากเป็นคำถามในทำนองเดียวกันก็จะมีคำตอบที่อาศัยหลักเดียวกัน ทำให้เกิดระบบกฎหมายจากคำตอบของนักกฎหมายเรียกว่า *ius respondendi* อันทำให้ระบบกฎหมายกลายเป็น

²⁷ ศนันท์กรณ (จำปี) โสคติพันธ์, หลักความสำคัญผิด, หน้า 25.

²⁸ เรื่องเดียวกัน.

²⁹ Reinhard Zimmermann, The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition, p. 605.

อันหนึ่งอันเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ทุกคนจึงต้องรู้กฎหมายจึงไม่สามารถอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้³⁰

ในยุคหลังคลาสสิก เป็นยุคที่จักรพรรดิมีอำนาจเด็ดขาด เจตจำนงของจักรพรรดิเป็นบ่อเกิดของกฎหมายเพียงประการเดียว บทบาทของนักกฎหมายจึงลดลงเนื่องจากอำนาจนิติบัญญัติเป็นของจักรพรรดิโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยองค์กรอื่นๆ และเพื่อความมั่นคงของบ้านเมือง จักรพรรดิจึงคำนึงถึงเรื่องการบังคับใช้กฎหมายเป็นสำคัญซึ่งปรากฏใน Codex Justinian³¹ และ Codex Theodosianus ที่กำหนดให้ประชาชนมีหน้าที่ทั่วไปที่จะต้องรู้กฎหมาย³² บุคคลจึงไม่สามารถอ้างว่าไม่รู้กฎหมายหรืออ้างว่าสำคัญผิดในข้อกฎหมายไม่ได้ อย่างไรก็ตาม ในยุคนี้เป็นยุคที่กฎหมายกลับเสื่อมลง มีการปลอมกฎหมายส่งผลให้กฎหมายจึงถูกบิดเบือน กฎหมายจึงมิใช่เป็นสิ่งที่รู้กันของประชาชนอย่างแน่แท้ได้ ดังนั้นแม้จะสันนิษฐานไว้เบื้องต้นว่าทุกคนต้องรู้กฎหมาย แต่ก็มีข้อยกเว้นสำหรับบุคคลบางประเภทที่สามารถอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้อันได้แก่ ผู้หญิง ทหารที่ไปสงคราม ผู้เยาว์ ผู้ทำอาชีพกสิกร³³

จนกระทั่งในเวลาต่อมาของยุคกลางในช่วงที่มีการนำกฎหมายโรมันมาศึกษาที่เมืองโบโลญญาโดยสำนักกลอสซาเตอร์ (Glossators) โดยมี Imerio เป็นผู้ก่อตั้งสำนักดังกล่าวมีความเห็นว่า ความสำคัญผิดเกิดได้ทั้งทางแพ่งและทางอาญา และมีทั้งความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย แต่ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไม่สามารถนำมากล่าวอ้างได้ซึ่ง Bulgarus ซึ่งเป็นนักกฎหมายที่มีชื่อเสียงท่านหนึ่งในบรรดานักกฎหมายของสำนักกลอสซาเตอร์ มีความเห็นว่า กฎหมายย่อมเป็นสิ่งที่รู้และเข้าใจได้ของประชาชนทุกคน หากบุคคลใดปล่อยให้ตนเองไม่รู้กฎหมายแล้ว บุคคลนั้นย่อมไม่สมควรที่จะได้รับความคุ้มครองทางกฎหมาย³⁴ อีกทั้งเนื่องด้วย

³⁰ ศนันท์กรณ (จำปี) โสทธิพันธุ์, หลักความสำคัญผิด, หน้า 25.

³¹ Nov. Marc. 4 (CJ. 1. 14. 9) *Leges sacratissimae, quae constringunt omnium vitas, intelligi ab omnibus debent, ut universi praescripto earum manifestostius cognito vel inhibita declinent vel permissa sectentur.* Cited in Franck Roumy, "L'ignorance Du Droit Dans La Doctrine Civiliste Des Xiie-Xiiie Siècles" [Online]. Available from: <https://journals.openedition.org/crm/878> [5 May 2017]

³² C. Th. 1.1,2 *Perpensas serenitatis nostrae longa deliberatione constitutiones nec ignorare quemquam nec dissimulare permittimus.* Cited in Franck Roumy, "L'ignorance du droit dans la doctrine civiliste des XIIe-XIIIe siècles" [Online]. Available from: <https://journals.openedition.org/crm/878> [5 May 2017]

³³ Reinhard Zimmermann, The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition, p. 606.

³⁴ Bulgarus, *Summula de juris and facti ignorantia.* Cited in Hermann Kantorowicz and William Warwick Buckland, Studies in the glossators of the Roman law: newly discovered writings of the 12th century (London: Cambridge University Press, 1969), p. 244.

สภาพสังคมในสมัยกลางนั้นมีบ่อเกิดของกฎหมายหลายประเภท เช่น กฎหมายประเพณีตามระบบพิวดีลหรือระบบศักดินาสวามิภักดิ์ กฎหมายประเพณีท้องถิ่น กฎหมายประเพณีของพ่อค้า เป็นต้น ทำให้ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายยากที่จะพิจารณาได้ ซึ่งในเวลาต่อมากฎหมายโรมันที่ผ่านการศึกษาโดย Glossators และ Commentators นี้ก็แพร่หลายในทวีปยุโรปจึงเกิดเป็นกฎหมายที่ใช้ร่วมกันในทวีปยุโรป (ius commune) ความสำคัญผิดจึงมีขอบเขตเฉพาะความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงเท่านั้น³⁵

ต่อมาในช่วงศตวรรษที่ 18 แนวความคิดเรื่องการจัดทำประมวลกฎหมายนั้นมีความแพร่หลายอย่างมากในทวีปยุโรปโดยมีแนวคิดว่าการประมวลกฎหมายจะต้องเข้าใจง่ายและเป็นระบบเพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงกฎหมายได้ซึ่งจะทำให้ประชาชนได้ทราบถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเองโดยทั่วไปแล้วกฎหมายของประเทศต่างๆจึงกำหนดให้บุคคลไม่สามารถยกเอาความสำคัญผิดในข้อกฎหมายมาเป็นข้ออ้างได้³⁶ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันกฎหมายในบางประเทศกลับกำหนดให้บุคคลสามารถกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้ซึ่งจะได้ศึกษาต่อไปในบทที่ 4 ฉะนั้น ปัญหาเรื่องความสำคัญผิดในข้อกฎหมายว่าจะสามารถกล่าวอ้างได้หรือไม่นั้นจึงแตกต่างกันออกไปตามแต่ละท้องถิ่นซึ่งเป็นทำนองเดียวกันกับบทบาทของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในสมัยโรมันที่แปรเปลี่ยนไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัยนั่นเอง

2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายกับหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัว

ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายมีความสัมพันธ์กับความไม่รู้กฎหมายในแง่ที่ว่ากรกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายนั้นก็เนื่องจากว่าตนไม่รู้กฎหมายซึ่งผลจากการที่ตนไม่รู้กฎหมายทำให้เกิดความสำคัญผิด เพราะฉะนั้นการที่จะพิจารณาเรื่องความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้จึงต้องพิจารณาเรื่องหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวประกอบกัน

หลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัว (ignorantia iuris non excusat) เป็นหลักกฎหมายสำคัญประการหนึ่งที่ได้รับการยอมรับมาเป็นเวลานานซึ่งมีฐานมาจากแนวคิดที่ว่าบุคคลต้องรู้กฎหมาย ฉะนั้นแล้วบุคคลใดจะอ้างว่าไม่รู้กฎหมายไม่ได้³⁷ ทั้งนี้ในบริบทของกฎหมายโรมัน คำว่า

³⁵ ศนันท์กรณ (จำปี) โสคติพันธุ์, *หลักความสำคัญผิด*, หน้า 24.

³⁶ Reinhard Zimmermann, *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition*, pp. 608-609.

³⁷ Ibid., p. 606.

“ignorantia” กับ “error” มักจะถูกใช้แทนกันอยู่เสมอดังจะเห็นได้จากงานเขียนของ Paul ซึ่งใช้คำว่า “iuris error nulli prodest” และงานเขียนของ Labeo ซึ่งใช้คำว่า “iuris ignorantia non prodest”³⁸ ดังนั้น การอ้างว่าสำคัญผิดในข้อกฎหมายอีกนัยหนึ่งจึงแสดงถึงการอ้างว่าไม่รู้กฎหมาย³⁹ แต่ก็มีนักกฎหมายของสำนักกลอสซาเตอร์ท่านหนึ่งคือ Azon ได้อธิบายความหมายโดยทั่วไปของคำทั้งสองคำไว้ว่า “ignorantia” เป็นกรณีที่ไม่รู้ในสิ่งที่จะต้องรู้ เพราะฉะนั้นบุคคลที่ไม่รู้ก็เสมือนกับเป็นคนที่ไม่รู้เหตุผล ในขณะที่ “error” เป็นกรณีที่สถานการณ์กลับเป็นอย่างอื่นนอกจากที่คิดไว้⁴⁰

ในกฎหมายโรมัน หลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวนั้นมีที่มาจาก Digest ในสมัยจักรพรรดิจัสติเนียนโดยเป็นงานเขียนของ Paulus ว่า ความไม่รู้กฎหมายเป็นผลร้ายแก่ทุกคน แต่ความไม่รู้ในข้อเท็จจริงไม่เป็นผลร้าย (Regula est iuris quidem ignorantiam cuique nocere, facti vero ignorantiam non nocere)⁴¹ ฉะนั้นแล้วทุกคนจึงต้องรู้กฎหมายจะมาอ้างว่าไม่รู้กฎหมายนั้นไม่ได้เนื่องจากว่ากฎหมายมีความชัดเจนแน่นอนและสามารถที่จะทำให้เกิดความแน่นอนได้อยู่แล้ว ในขณะที่การกำหนดสถานการณ์ทางข้อเท็จจริงให้มีความแน่นอนนั้นเป็นเรื่องที่ยากแม้ว่าจะกระทำอย่างรอบคอบแล้วก็ตาม⁴² ซึ่งตัวอย่างหนึ่งของการนำหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวมาใช้กับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายที่พบในกฎหมายโรมันในหมวดหนี้อันเกิดจากเสมือนสัญญา (quasi contract) คือ การเรียกคืนทรัพย์สินหรือเงินที่จ่ายไปโดยปราศจากมูลหนี้ที่ต้องชำระ (condictio indebiti) โดยจะต้องไม่มีหนี้จริงๆเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นหนี้ตามกฎหมายหรือหนี้ในธรรม และความเชื่อที่ว่ามีหนี้อยู่ที่นั่นเกิดจากความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง ไม่ใช่ความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย เพราะถือว่าทุกคนจะต้องรู้กฎหมายจะมาอาศัยความไม่รู้กฎหมายมาเรียกเงินคืนมิได้⁴³

CHULALONGKORN UNIVERSITY

³⁸ Ibid.

³⁹ ศนันท์กรณ (จำปี) โสทธิพันธุ์, หลักความสำคัญผิด, หน้า 24.

⁴⁰ Azo, *Summa Codicis*, l. 18. Cited in Franck Roumy, "L'ignorance Du Droit Dans La Doctrine Civiliste Des Xiiie-Xiiie Siècles" [Online]. Available from: <https://journals.openedition.org/crm/878> [5 May 2017]

⁴¹ D. 22.6.9 It is a rule that mistake of law is harmful for everyone, but a mistake of fact is not. Let us see in which cases this rule applies, taking into account beforehand that it is permitted for persons younger than twenty-five years old not to know the law. And this holds also for women in certain cases because of the weakness of the female. And therefore they are not victims when there is mistake of law and no delict, translated by Lauren Winkel, "Forms of Imposed Protection in Legal History, Especially in Roman Law," *Erasmus Law Review* 3, 2 (2010): 159.

⁴² John Cairns, Olivia Robinson, *Critical Studies in Ancient Law, Comparative Law and Legal History* (Portland: Hart, 2004), p. 416.

⁴³ William Elexander Hunter, *A Systematic and Historical Exposition of Roman Law in the Order of a Code* (London: William Maxwell & Son, 1885), pp. 658-660.

ในประเด็นเรื่องความแตกต่างระหว่างความไม่รู้ข้อกฎหมายกับความไม่รู้ข้อเท็จจริงนั้นได้มีคำอธิบายของ Hugo de Poete Ravenna ซึ่งเป็นหนึ่งในสี่ของนักกฎหมายที่มีชื่อเสียงของสำนักกลอสซาเตอร์ว่า ความไม่รู้กฎหมายเป็นกรณีที่เรารู้ว่ากฎหมายต้องการบางอย่างซึ่งความจริงแล้วกฎหมายมิได้ต้องการเช่นนั้น ในขณะที่ความไม่รู้ข้อเท็จจริงเป็นกรณีที่เรารู้ว่ามีสิ่งนั้นอยู่ซึ่งความจริงแล้วไม่มีอยู่จริง⁴⁴

อย่างไรก็ตาม ดังที่ได้ศึกษามาแล้วว่าความไม่รู้ข้อกฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวนั้นจะไม่นำมาใช้กับบุคคลในบางประเภทเพราะการนำหลักดังกล่าวมาใช้กับบุคคลเหล่านี้ย่อมเป็นผลร้ายเนื่องจากด้วยสถานะหรือโดยสภาพแล้ว บุคคลเหล่านี้ไม่สามารถที่จะรู้กฎหมายได้ ได้แก่ ผู้เยาว์ซึ่งเป็นบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปีหรือผู้หญิงซึ่งจะได้รับการยกเว้นเนื่องจากเป็นความอ่อนแอในทางเพศสภาพ⁴⁵ ทหารที่ไปสงครามมา ผู้ทำอาชีพกสิกร และบุคคลอื่น ๆ ที่ไม่มีโอกาสที่จะรู้กฎหมาย⁴⁶ ด้วยเหตุนี้ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจึงถูกยกมาเป็นข้อกล่าวอ้างได้ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Labeo ที่ว่าการสันนิษฐานว่าบุคคลจะต้องรู้กฎหมายนั้นควรจำกัดอยู่เฉพาะแค่บุคคลที่สามารถคาดหมายได้อย่างสมเหตุสมผลได้ว่าเขาจะสามารถรู้กฎหมายได้⁴⁷ เพราะหากบุคคลในประเภทที่กล่าวมานี้ไม่สามารถอ้างได้ว่าตนไม่รู้กฎหมายก็จะทำให้พวกเขาได้รับความเสียหายเพราะโดยสภาพแล้วพวกเขาไม่อาจจะรู้กฎหมายได้เลย ฉะนั้นแล้วการที่บุคคลสามารถอ้างได้ว่าตนไม่รู้กฎหมายก็เพื่อหลีกเลี่ยงความเสียหาย แต่ไม่อาจใช้อ้างเพื่อเป็นช่องทางในการแสวงหาประโยชน์แก่ตนเองได้⁴⁸

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีหลักที่กำหนดให้บุคคลบางประเภทดังกล่าวข้างต้นสามารถกล่าวอ้างความไม่รู้กฎหมายได้ แต่ก็มีแนวความคิดในการจำกัดขอบเขตของการกล่าวอ้างความไม่รู้กฎหมายว่าบุคคลเหล่านั้นจะไม่ได้รับการยกเว้นหากเป็นความไม่รู้ในกฎหมายธรรมชาติอันมีพื้นฐานอยู่บนเหตุผลตามธรรมชาติ (naturalis ratio)⁴⁹ ดังจะเห็นได้จากแนวความคิดของ Cicero ที่ได้อธิบายว่ากฎหมายเป็นเหตุผลที่เป็นไปโดยธรรมชาติซึ่งมีอยู่ในใจของมนุษย์ทุกคนจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องอธิบายว่า

⁴⁴ Hugo, *Distinctiones*, 87. Cited in Franck Roumy, "L'ignorance Du Droit Dans La Doctrine Civiliste Des Xiie-Xiiiè Siècles" [Online]. Available from: <https://journals.openedition.org/crm/878> [5 May 2017]

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Lauren Winkel, "Forms of Imposed Protection in Legal History, Especially in Roman Law," *Erasmus Law Review* 3, 2: 159.

⁴⁷ Reinhard Zimmermann, *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition*, p. 605.

⁴⁸ Franck Roumy, "L'ignorance Du Droit Dans La Doctrine Civiliste Des Xiie-Xiiiè Siècles" [Online]. Available from: <https://journals.openedition.org/crm/878> [5 May 2017]

⁴⁹ Lauren Winkel, "Forms of Imposed Protection in Legal History, Especially in Roman Law," *Erasmus Law Review* 3, 2: 160.

กฎหมายเป็นอย่างไรเพราะทุกคนสามารถรู้กฎหมายได้อยู่แล้ว หรือจากแนวคิดในสมัยกลางที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนจักรว่ากฎหมายมาจากพระเจ้าและเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ความไม่รู้กฎหมายจึงเป็นบาป เพราะฉะนั้น ความไม่รู้กฎหมายก็คือการไม่รู้หรือละเลยในเรื่องที่โดยธรรมชาตินั้นทุกคนควรจะรู้ได้จึงไม่อาจยกขึ้นเป็นข้อแก้ตัวได้⁵⁰

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปประกอบกับกฎหมายที่บังคับใช้ในสังคมนั้นก็มีความหลากหลายมากขึ้น กฎหมายจึงมิได้จำกัดอยู่เพียงกฎหมายธรรมชาติเสมอไป บุคคลทุกคนจึงไม่สามารถรู้กฎหมายทุกฉบับได้ทั้งหมดจึงจำเป็นที่จะต้องชั่งน้ำหนักของความสัมพันธ์ระหว่างหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายซึ่งในเรื่องนี้มีความเห็นของนักกฎหมายเห็นว่า ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายใช้อ้างเพื่อบอกล้างสัญญาแต่มิใช่เพื่อให้ตนเองหลุดพ้นจากการบังคับใช้กฎหมายที่ตนเองไม่รู้⁵¹ การกล่าวอ้างว่าไม่รู้กฎหมายจึงมิอาจนำมาใช้เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่ตนไม่ควรจะได้รับจากความไม่รู้กฎหมายนั้น ส่วนการอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเพื่อบอกล้างสัญญานั้น ผลของการบอกล้างสัญญาไม่เพียงแต่จะเป็นการกำจัดผลเสียแล้วยังอาจเป็นการกำจัดประโยชน์ที่ตนจะได้รับจากสัญญาด้วย⁵² ฉะนั้น หลักความไม่รู้ข้อกฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจึงมีความสัมพันธ์กันซึ่งในเรื่องดังกล่าวจะได้วิเคราะห์ต่อไปในบทที่ 5

2.5 สรุปแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในสมัยโรมัน

ความสำคัญผิดในสมัยโรมันเป็นการรับรู้สถานการณ์บางอย่างไม่ถูกต้องอันมีผลทำให้การประเมินความหมายของการกระทำนั้นผิดพลาดไปซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญผิดนั้นเริ่มปรากฏในยุคคลาสสิก และยุคของจักรพรรดิจัสติเนียนซึ่งมองว่าความสำคัญผิดทำให้องค์ประกอบเรื่องเจตนาของคู่กรณีขาดไป กล่าวคือ เจตนาของผู้สำคัญผิดเป็นโมฆะหรืออีกนัยหนึ่งคือไม่มีเจตนาเลยนั่นเอง ทั้งนี้ กฎหมายในสมัยโรมันยังมีได้มีแนวคิดเรื่องการแยกเจตนาภายในกับเจตนาที่แสดงออกอย่างชัดเจนแต่ปรากฏชัดขึ้นจากแนวความคิดของนักกฎหมายธรรมชาติในสมัยใหม่โดยอธิบายว่าเจตนา

⁵⁰ Paul Van Warmelo, "Ignorantia iuris," *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis/Legal History Review* 22 (1954): 5-11.

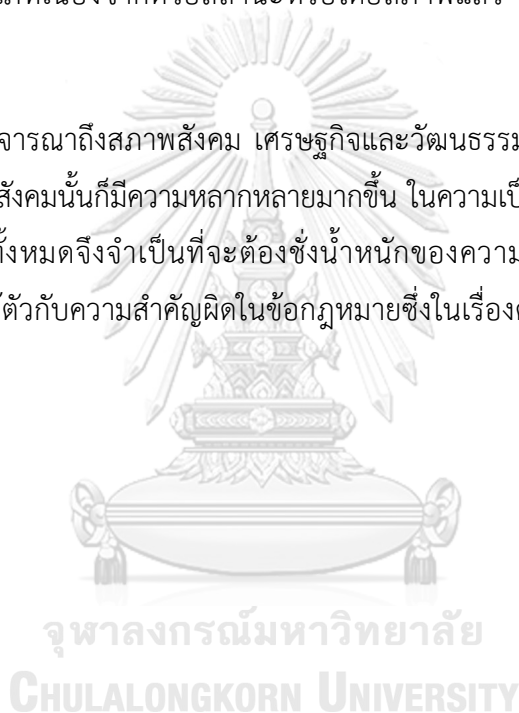
⁵¹ Pietrobon V. voce, "Errore: Diritto Civile," *Enciclopedia Giuridica Istituto della Enciclopedia Italiana fondata Giovanni Treccani* (1989): 9, อ้างถึงใน ศนันท์ภรณ์ (จำปี) โสทธิพันธุ์, *หลักความสำคัญผิด*, หน้า 111.

⁵² Jacques Ghestin, *La notion d'erreur dans le droit positif actuel* 6-8 (L.G.D.J., 1963). Cited in Saul Litvinoff, "Vices and Consent, Error, Fraud, Duress and an Epilogue on Lesion," *Louisiana Law Review* 50 (September 1989): 22.

ของคู่สัญญาแต่ละฝ่ายแบ่งออกเป็นสองส่วนได้แก่ เจตนาภายใน และการแสดงเจตนาหรือเจตนาที่แสดงออกทำให้สามารถแยกกรณีความยินยอมไม่ต้องตรงกันและกรณีความสำคัญผิดออกจากกันได้

เมื่อศึกษาถึงประเภทของความสำคัญผิดที่ปรากฏในสมัยโรมันทำให้ทราบว่าความสำคัญผิดในข้อกฎหมายนั้นมีมาตั้งแต่สมัยโรมันโดยโดยบทบาทของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในแต่ละยุคของโรมันนั้นก็แปรเปลี่ยนไปตามสภาพสังคมในยุคนั้น ทั้งนี้หลักการหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกันก็คือหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวนั้นโดยมีแนวคิดว่า ความไม่รู้กฎหมายเป็นผลร้ายแก่ทุกคน แต่ความไม่รู้ในข้อเท็จจริงไม่เป็นผลร้าย อย่างไรก็ตาม หลักการดังกล่าวก็มีข้อยกเว้นที่จะไม่นำมาใช้กับบุคคลในบางประเภทเนื่องจากด้วยสถานะหรือโดยสภาพแล้ว บุคคลเหล่านี้ไม่สามารถที่จะรู้กฎหมายได้

ฉะนั้น เมื่อพิจารณาถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปประกอบกับกฎหมายที่บังคับใช้ในสังคมนั้นก็มีความหลากหลายมากขึ้น ในความเป็นจริงแล้ว บุคคลทุกคนไม่อาจรู้กฎหมายทุกฉบับได้ทั้งหมดจึงจำเป็นที่จะต้องซึ่งน้ำหนักของความสำคัญระหว่างหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายซึ่งในเรื่องดังกล่าวจะได้วิเคราะห์ต่อไปในบทที่ 5

บทที่ 3

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามกฎหมายไทย

3.1 ความนำ

จากการที่ได้ศึกษาแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในสมัยโรมันมาแล้วในบทที่ 2 จึงศึกษาต่อไปถึงแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามกฎหมายไทยโดยเริ่มต้นจากการศึกษาแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสำคัญผิดในกฎหมายไทยก่อนเพื่อให้เห็นถึงภาพรวมของความสำคัญผิดแล้วจึงศึกษาถึงเรื่องความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในประเด็นต่างๆ ได้แก่ ความหมายและลักษณะของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย ความแตกต่างระหว่างความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดในข้อกฎหมายรวมถึงความเห็นของนักกฎหมายและคำพิพากษาของศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องจนถึงประเด็นสุดท้ายอันเกี่ยวกับปัญหาเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย โดยเป็นการกล่าวถึงสภาพปัญหาในเบื้องต้นเพื่อที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์ต่อไป

3.2 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสำคัญผิด

3.2.1 ความหมายของความสำคัญผิดในกฎหมายไทย

แม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมิได้นิยามความหมายของความสำคัญผิดไว้แต่ในทางตำราหรือความเห็นของนักกฎหมายได้มีการอธิบายความหมายของความสำคัญผิดไว้ดังต่อไปนี้

พระยาเทพวิฑูร ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ความสำคัญผิดหรืออีกนัยหนึ่งเรียกกันว่าความผิดพลาดเป็นเหตุหนึ่งซึ่งทำให้การแสดงเจตนามิได้เป็นไปด้วยความสมัครใจอันแท้จริง”¹

หลวงสารสาสน์ประพันธ์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “สำคัญผิดคือหลงเชื่อสิ่งที่เท็จว่าเป็นจริง เข้าใจว่าสิ่งนี้เราประสงค์แต่กลายเป็นอีกสิ่งหนึ่งไป ไม่ตรงกับเจตนาที่เรายินยอม ความสำคัญผิดอาจแยกได้เป็นสามส่วน อาจจะตัดทางสัญญาเกิดไม่ได้ที่เดียวอย่างหนึ่ง ฤาบางที่สัญญาเกิดแล้วแต่บกพร่องอาจถอนเสียได้ ฤาบางที่ความสำคัญผิดไม่มีผลเกี่ยวข้องกับเรื่องความสมบูรณ์ของสัญญา

¹ พระยาเทพวิฑูร (บุญช่วย วณิกกุล), คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-2 (มาตรา 1-240) (พระนคร: ไทยพิทยา, 2509), หน้า 444.

ทีเดียว นอกนั้นอาจเป็นเรื่องสำคัญผิดในข้อเท็จจริงภายในข้อกฎหมายก็ได้ ถ้าสำคัญผิดในสาเหตุความมุ่งหมายก็ได้”²

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ได้ให้ความหมายไว้ว่า “สำคัญผิดคือการสำคัญว่าเป็นจริงในสิ่งที่เบิ่นเท็จ สำคัญว่าเท็จในสิ่งที่เบิ่นจริง หรืออีกนัยหนึ่งการเชื่อไม่ตรงต่อความจริง”³

ศาสตราจารย์ ดร. จี๊ด เศรษฐบุตร ได้ให้ความหมายไว้ว่า “สำคัญผิด อธิบายว่าเป็นการเข้าใจความจริงไม่ถูกต้อง กล่าวคือ เหตุการณ์เป็นอย่างหนึ่ง แต่ได้มีการนึกคิดว่าเป็นอีกอย่างหนึ่ง”⁴

ศาสตราจารย์ ดร. เสริม วินิจฉัยกุล ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ความสำคัญผิดนี้คือการเข้าใจความจริงผิดไป คือเห็นของจริงว่าผิด เห็นของผิดว่าถูก”⁵

ศาสตราจารย์ไชยยศ เหมรัชตะ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ความสำคัญผิดนั้นก็คือการเข้าใจผิดไม่ถูกต้องต่อความเป็นจริงแห่งข้อเท็จจริงนั้นเพราะการที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์และไม่รู้ความจริงในขณะที่แสดงเจตนา”⁶

ศาสตราจารย์ ดร. ประกอบ หุตะสิงห์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การสำคัญผิดคือความนึกคิดของผู้แสดงเจตนาไม่ตรงกับความเป็นจริงที่เป็นอยู่โดยผู้แสดงเจตนาไม่ได้รู้ถึง หรืออีกนัยหนึ่งความสำคัญผิดคือความไม่รู้เท่าถึงความเป็นจริงหรือการผิดหลงนั่นเอง”⁷

อาจารย์อนุมัติ ใจสมุทร ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิด เป็นการแสดงเจตนาอันไม่ตรงกันระหว่างการแสดงออกกับเจตนาอันแท้จริง โดยผู้แสดงเจตนาไม่รู้ตัว ทั้งนี้

² หลวงสารสาสน์ประพันธ์ (ซัน จารุวัตร), คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (เรียงมาตรา) (พระนคร: ตงฮั่วมิ่งป้อ, 2467), หน้า 612.

³ เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2) พิมพ์ครั้งที่ 4 ปรับปรุงแก้ไขโดย มุนินทร์ พงศาปาน (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2561), หน้า 66.

⁴ จี๊ด เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและสัญญา พิมพ์ครั้งที่ 7 แก้ไขเพิ่มเติมโดย ดาราพร ถิระวัฒน์ (กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556), หน้า 102.

⁵ เสริม วินิจฉัยกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะนิติกรรมและหนี้ (พระนคร: โรงพิมพ์กรมสรรพากร, 2515), หน้า 37.

⁶ ไชยยศ เหมรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยนิติกรรม (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 397-398.

⁷ ประกอบ หุตะสิงห์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา (กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ, 2518), หน้า 44.

ดูการแสดงออกเป็นหลักว่าการแสดงออกซึ่งเจตนาอันสำคัญผิดหรือไม่ ถ้าใจจริงสำคัญผิดแต่แสดงออกบังเอิญถูกต้องก็ไม่นับว่าเป็นการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิด”⁸

ศาสตราจารย์ศักดิ์ สอนองชาติ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ความสำคัญผิดก็คือความเข้าใจหรือเชื่อโดยไม่ตรงต่อความจริงซึ่งอาจเป็นการสำคัญผิดในข้อเท็จจริงหรือสำคัญผิดในข้อกฎหมายก็ได้”⁹

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.อัคราทร จุฬารัตน ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ การสำคัญผิดหรือบางทีก็เรียกกันว่าความหลงผิดได้แก่กรณีความนึกคิดของผู้แสดงเจตนาไม่ตรงกับความเป็นจริงที่เป็นอยู่ โดยที่ผู้แสดงเจตนามิได้รู้ถึงความข้อนี้และได้แสดงเจตนาดังกล่าวออกมา”¹⁰

อาจารย์ปิ่นโน สุขทรศนีย์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การสำคัญผิดนี้พอจะให้คำจำกัดความได้ว่า หมายถึงความไม่รู้เท่าถึงการณ์แห่งความเป็นจริง เป็นเหตุให้บุคคลผู้นั้นหลงผิดแสดงเจตนาออกมาไม่ตรงกับเจตนาแท้จริงซึ่งเขามีอยู่ในใจ”¹¹

ศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์กรณ์ โสทธิพันธุ์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การเข้าใจข้อเท็จจริงที่ผิดไปจากความจริง และนั่นก็คือความจริงเป็นอย่างหนึ่งแต่ผู้แสดงเจตนาเข้าใจหรือคิดเป็นอีกอย่างหนึ่ง”¹²

จากความเห็นของนักกฎหมายที่ปรากฏในตำรากฎหมายดังกล่าวแม้จะมีการอธิบายความหมายของความสำคัญผิดไว้แตกต่างกันไปบ้างแต่โดยสาระแล้วก็เป็นไปในทำนองเดียวกันโดยสามารถอธิบายได้ว่าความสำคัญผิดก็คือการเข้าใจความจริงที่ผิดไปจากความเป็นจริง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁸ อนุวัติ ใจสมุทร, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 ว่าด้วยนิติกรรม (พระนคร: อักษรศาสตร์, 2515), หน้า 141.

⁹ ศักดิ์ สอนองชาติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา (พร้อมทั้งระยะเวลาและอายุความ) ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม (ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมพ.ศ.2540) และธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์) พ.ศ.2544 (กรุงเทพฯ: นิตยบรรณการ, 2557), หน้า 169.

¹⁰ อัคราทร จุฬารัตน, คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรมและสัญญา (กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), หน้า 45.

¹¹ ปิ่นโน สุขทรศนีย์, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2514), หน้า 100.

¹² ศนันท์กรณ์ โสทธิพันธุ์, คำอธิบายนิติกรรม สัญญาพร้อมคำอธิบายในส่วนของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง (กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2560), หน้า 126.

3.2.2 ความเป็นมาในทางประวัติศาสตร์ของหลักความสำคัญผิดในกฎหมายไทย

ตามกฎหมายเก่าของไทยในช่วงก่อนมีการร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น ความผูกพันตามสัญญาไม่ได้เกิดขึ้นจากการที่คู่สัญญามีเจตนาตกลงกัน แต่เกิดจากการทำตามแบบพิธีหรือการส่งมอบสิ่งของจึงมีลักษณะเป็นสัญญาตามแบบพิธีหรือทรัพย์สินสัญญา มิได้มาจากเจตนาตกลงกัน¹³ จึงอาจกล่าวได้ว่ากฎหมายเก่าของไทยยังมิได้ให้ความสำคัญเรื่องความสำคัญผิด¹⁴

จนกระทั่งการร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้เริ่มขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2451 เพื่อให้สอดคล้องกับความเจริญของบ้านเมืองและความสัมพันธ์กับนานาประเทศจึงได้ทรงโปรดเกล้าฯ คณะกรรมการให้มีหน้าที่ร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยบรรพ 1 และ บรรพ 2 ถูกสร้างขึ้นครั้งแรกโดยกรรมการร่างกฎหมายชาวฝรั่งเศส ได้แก่ นายยอร์ช ปาดู นายมองซาร์วิลล์ นายเรอเน่ กียอง และนายริวิแอร์ เนื่องจากว่าในเวลาขณะนั้นประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่มีอิทธิพลเป็นอย่างมาก ประเทศไทยจึงยังมีความเกรงใจอยู่ประกอบกับนักกฎหมายของไทยก็ยังไม่มีความสามารถในการร่างประมวลกฎหมายจึงให้นักกฎหมายฝรั่งเศสเป็นผู้ยกร่างประมวลกฎหมายนี้ขึ้น¹⁵

จนกระทั่งสิ้นรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงดำเนินนโยบายสืบเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในงานร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ต่อไป โดยมีหม่อมเจ้าจรูญศักดิ์ กฤษดากร และนายยอร์ช ปาดูทำหน้าที่ร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จนร่างบรรพ 2 แล้วเสร็จในปีพ.ศ. 2455¹⁶ จึงได้เสนอร่างต่อเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมโดยได้มอบหมายให้กรมหมื่นวิจิตรวรากรมปรึกษาทรงแปลร่างจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยในปีพ.ศ. 2457 โดยใช้ชื่อว่า “ร่างประมวลกฎหมายแพ่งและการค้าขายสำหรับพระราชอาณาจักรสยาม” โดยในเรื่องความสำคัญผิดมีปรากฏในลักษณะ 2 ว่าด้วยความยินยอมอันพิรุณไม่สมบูรณ์ซึ่งมีใจความดังต่อไปนี้¹⁷

¹³ โรแบร์ แลงการ์ด, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย บรรณาธิการโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ วิภัลย์ พงศ์พนิตานนท์ (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553), หน้า 206.

¹⁴ ศนันท์กรรณ์ (จำปี) โสทธิพันธ์, หลักความสำคัญผิด, หน้า 32.

¹⁵ ชาญชัย แสงวงศ์, อิทธิพลของฝรั่งเศสในการปฏิรูปกฎหมายไทย (กรุงเทพฯ: นิตยธรรม, 2539), หน้า 49-51.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

¹⁷ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ร่างประมวลกฎหมายแพ่งและการค้าขายสำหรับพระราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2457. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

มาตรา 81 บัญญัติว่า “ถ้ายินยอมกันโดยความหลงผิดในเรื่องใจความอันเป็นข้อสำคัญของสัญญาอันแล้ว ท่านความยินยอมนั้นพิรุณไม่สมบูรณ์”

มาตรา 82 บัญญัติว่า “ความยินยอมโดยหลงผิดในใจความที่เป็นข้อสำคัญของสัญญาข้อใด ถ้าแม้ว่าฝ่ายผู้ยินยอมนั้นควรจะหลีกเลี่ยงให้พ้นความหลงผิดได้เคยตั้งใจระมัดระวังดังจะพึงมุ่งหมายจากบุคคลประกอบด้วยสติสัมปชัญญะอย่างธรรมดาสามัญนั้นแล้ว ความยินยอมเช่นนั้น ท่านว่าไม่พิรุณ ส่วนใดซึ่งเป็นแต่เหมือนเขียนผิดพลาดพลั้งไปเท่านั้น ท่านว่าให้พึงแก้ไขเสียให้ถูกต้องก็ได้”

หลังจากนั้นได้มีการตั้งคณะกรรมการชำระประมวลกฎหมายโดยตรวจร่างคำแปลประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพว่าด้วยพันธะ โดยเรื่องความสำคัญผิดปรากฏในภาค 1 กำเนิดแห่งพันธะ แผนกสัญญา หมวด 2 บทนิยามเพื่อสามารถแห่งสัญญา ส่วนที่ 2 ความยินยอม (2) ความยินยอมมีคำนิยามในมาตรา 68 และมาตรา 69 ซึ่งยังคงเนื้อความทำนองเดียวกันกับมาตรา 81 และมาตรา 82 ในร่างฉบับพ.ศ. 2457 กล่าวคือ¹⁸

มาตรา 68 บัญญัติว่า “ความยินยอมซึ่งให้โดยสำคัญผิดในแก่นความสำคัญแห่งสัญญานั้น ท่านว่ามีคำนิยาม”

มาตรา 69 บัญญัติว่า “ความยินยอมซึ่งให้โดยสำคัญผิดในแก่นความอันสำคัญผิดแห่งสัญญานั้น ถ้าผู้มีฝ่ายซึ่งเป็นผู้ให้ความยินยอมอาจหลีกเลี่ยงความสำคัญผิดโดยใช้ความระมัดระวังอันพึงมุ่งหมายได้ว่ามีบุคคลผู้มีความชอบธรรมตามธรรมดาสามัญไซ้ ท่านว่าเป็นความยินยอมไม่มีคำนิยาม

ความยินยอมแต่เพียงเขียนพลาดพลั้งนั้น ท่านว่าให้แก้ไขให้ถูก”

จนกระทั่งการตรวจชำระประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในบรรพ 1 และบรรพ 2 แล้วเสร็จจึงได้มีการนำร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 1 และบรรพ 2 ที่ชาวฝรั่งเศสร่างไว้ให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ออกประกาศไปก่อนเพื่อให้บรรดาผู้พิพากษาและทนายความได้อ่านก่อนเพื่อดูว่ามีความเห็นอย่างไร พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงมีพระบรมราชโองการให้ประกาศบรรพ 1 และ บรรพ 2 ในวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ.2466 โดยยังไม่มีผลบังคับใช้ทันที แต่ให้

¹⁸ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, คำแปลประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพว่าด้วย พันธะกรรม. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

มีผลบังคับใช้วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2467¹⁹ โดยในเรื่องความสำคัญผิดมีปรากฏในส่วนที่ 2 ความยินยอมตามมาตรา 134 และมาตรา 135 ดังต่อไปนี้²⁰

มาตรา 134 บัญญัติว่า “ความยินยอมนั้น ถ้าให้กันโดยสำคัญผิดในเนื้อความที่เป็นแก่นสารแห่งสัญญาไซ้ ท่านว่าเป็นความยินยอมบกพร่อง”

มาตรา 135 บัญญัติว่า “ความยินยอมอันให้กันเพราะความสำคัญผิดในเนื้อความที่เป็นแก่นสารแห่งสัญญานั้น ถ้าคู่สัญญาฝ่ายซึ่งให้ความยินยอมอาจก้าวล่วงความสำคัญผิดนั้นได้ด้วยใช้ความระมัดระวังอันพึงคาดหมายได้แต่วิญญูชนไซ้ ท่านไม่ให้ถือว่าความยินยอมนั้นบกพร่อง

อนึ่งเพียงแต่เขียนพลาดพลั้ง ท่านว่าให้แก้เสียให้ถูก”

จะเห็นได้ว่า ความสำคัญผิดตามที่ปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับพ.ศ. 2466 มิได้มีการแยกความสำคัญผิดออกเป็นความสำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรมและความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญของนิติกรรมออกจากกันดังเช่นที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับปัจจุบัน

ต่อมาเมื่อบรรดาผู้พิพากษาและทนายความได้อ่านร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในบรรพ 1 และบรรพ 2 ฉบับพ.ศ. 2466 แล้วพบว่า อ่านแล้วไม่เข้าใจและเห็นว่าเขียนไม่กินเกลียวกันพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แต่งตั้งคณะกรรมการร่างชุดหนึ่งขึ้นมาเพื่อให้ร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ขึ้นมาใหม่ซึ่งประกอบด้วย พระยานรนิติบัญญัติราชกิจ พระยาศรีธรรมราชิเบศร์ พระยาเทพวิฑูรฯ พระยามานวราชเสวี และนายเรอเน่ กียอง โดยพระยามานวราชเสวีเสนอให้ใช้โครงสร้างแบบประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากประมวลกฎหมายแพ่งของเยอรมัน และเพื่อมิให้ผู้ร่างกฎหมายชาวฝรั่งเศสเสียไมตรีจึงยังคงนำบทบัญญัติบางตอนจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 1 และ บรรพ 2 ฉบับเดิมที่ประกาศใช้ในปีพ.ศ. 2466 มาใช้ในการร่างครั้งนี้ประกอบกับบทบัญญัติบางตอนของประมวลกฎหมายแพ่งของสวิสมาใช้ด้วยจนกระทั่งแล้วเสร็จในปีพ.ศ. 2468 โดยในวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2468 ได้มีการออกพระราชกฤษฎีกาให้ยกเลิกประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 และบรรพ 2 ฉบับ พ.ศ. 2466 และให้ใช้ฉบับที่ได้ตรวจชำระใหม่ขึ้นแทน²¹ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่ง

¹⁹ แสวง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2559), หน้า 234-235.

²⁰ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, คำแปลประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

²¹ แสวง บุญเฉลิมวิภาส, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, หน้า 235.

และพาณิชย์ฉบับที่ประกาศใช้ในพ.ศ. 2468 นั้น ในเรื่องความสำคัญผิดมีปรากฏในมาตรา 119 และมาตรา 120 ดังนี้

มาตรา 119 เกี่ยวกับความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมโดยบัญญัติว่า “การแสดงเจตนา ถ้าทำด้วยความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมท่านว่าเป็นโมฆะ แต่ถ้าความสำคัญผิดนั้นเป็นเพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้แสดงเจตนาไซ้ ท่านว่าบุคคลผู้นั้นหาอาจจะถือเอาความไม่สมบูรณ์นั้นมาใช้เป็นประโยชน์แก่ตนได้ไม่” โดยมาตราดังกล่าวนี้ คณะกรรมการร่างได้ร่างโดยอาศัยมาตรา 95 ของประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นมาเป็นแนวทางในการร่าง

ส่วนมาตรา 120 เกี่ยวกับความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกตินับว่าเป็นสาระสำคัญโดยบัญญัติว่า “การแสดงเจตนา ถ้าทำด้วยความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติย่อมนับว่าเป็นสาระสำคัญนั้นไซ้ แสดงเจตนาอย่างนี้ท่านว่าเป็นโมฆะ” โดยที่ประชุมเสนอให้มีการร่างความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินขึ้นตามทำนองเดียวกับประมวลกฎหมายแพ่งสวิส มาตรา 23 และ มาตรา 25 และประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 1110²² ทั้งนี้ คณะกรรมการร่างได้ร่างโดยอ้างอิงตำราของ Walton ในตำราที่ชื่อว่า “The Egyptian Law of Obligations” หน้า 215²³ ซึ่งกฎหมายแพ่งอียิปต์ได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส ตำราดังกล่าวจึงถูกนำมาใช้ในแง่ของการศึกษากฎหมายเปรียบเทียบ²⁴

จนกระทั่งได้มีการตรวจชำระประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 1 ขึ้นใหม่ซึ่งประกาศใช้ในพ.ศ. 2535 ซึ่งในเรื่องความสำคัญผิดได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขโดยขยายความให้กว้างและชัดเจนมากยิ่งขึ้นโดยหลักการของมาตรา 119 และมาตรา 120 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับพ.ศ. 2468 ก็ได้กลายมาเป็นมาตรา 156 และมาตรา 157 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับปัจจุบัน แต่ก็ได้มีการแก้ไขในบางประเด็นกล่าวคือ การยกตัวอย่างความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมและเพิ่มเติมเรื่องความสำคัญผิดที่เกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้แสดงเจตนา ดังนี้

²² สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, รายงานการประชุมคณะกรรมการร่างกฎหมาย ณ กรมร่างกฎหมาย ท่าช้างวังหน้า ครั้งที่ 496, วันจันทร์ที่ 1 มิถุนายน 2468. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

²³ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-2 พ.ศ.2468. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

²⁴ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, รายงานการประชุมคณะกรรมการร่างกฎหมาย ณ กรมร่างกฎหมาย ท่าช้างวังหน้า ครั้งที่ 500, วันศุกร์ที่ 5 มิถุนายน 2468. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ประการแรก การแก้ไขมาตรา 119 อันเกี่ยวกับความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมโดยที่ประชุมครั้งที่ 1058-18/2522 ในวันพุธที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2522 ได้มีการเสนอร่างเพื่อแก้ไขมาตราดังกล่าวออกเป็น 3 แบบ²⁵ ซึ่งมีประเด็นให้พิจารณาดังต่อไปนี้

ก. ผลของการแสดงเจตนาด้วยความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมว่าควรเป็นโมฆะหรือโมฆียะ โดยในที่ประชุมแม้จะมีผู้เสนอให้มีผลเป็นโมฆียะและมีผู้สนับสนุนว่าความสำคัญผิดควรจะเป็นโมฆียะเพื่อให้ฝ่ายที่สำคัญผิดสามารถเลือกที่จะตัดสินใจให้นิติกรรมมีผลหรือสิ้นผลไป ส่วนเรื่องที่จะทำให้นิติกรรมเป็นโมฆะนั้นควรจะมิแต่เฉพาะเรื่องที่สำคัญเท่านั้น แต่ก็มีผู้โต้แย้งว่าความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมกับความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติย่อมนับว่าเป็นสาระสำคัญนั้นต่างกันจะมีผลให้เป็นโมฆียะเหมือนกันไม่ได้จนในที่สุด

²⁵ แบบที่หนึ่ง มาตรา 119 “ การแสดงเจตนา ถ้าทำด้วยความสำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรม การแสดงเจตนาเป็นโมฆียะ แต่ถ้าความสำคัญผิดนั้นเป็นเพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของบุคคลผู้แสดงเจตนา บุคคลนั้นหาอาจถือเอาความไม่สมบูรณ์มาใช้เป็นประโยชน์แก่ตนได้ไม่

การแสดงเจตนาที่ทำด้วยความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติย่อมนับว่าเป็นสาระสำคัญ ให้ถือว่าเป็นการแสดงเจตนาที่ทำด้วยความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมด้วย”

แบบที่สอง มาตรา 119 “การแสดงเจตนา ถ้าทำด้วยความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม การแสดงเจตนาเป็นโมฆียะ แต่ถ้าความสำคัญผิดนั้นเป็นเพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของบุคคลผู้แสดงเจตนา บุคคลนั้นหาอาจถือเอาความไม่สมบูรณ์นั้นมาใช้เป็นประโยชน์แก่ตนได้ไม่

ความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม ได้แก่ ความสำคัญผิดในเรื่องต่อไปนี้

- (1) สำคัญผิดในลักษณะหรือวัตถุประสงค์แห่งนิติกรรม
- (2) สำคัญผิดในตัวบุคคลซึ่งเป็นเหตุให้มีการแสดงเจตนา
- (3) สำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติเป็นสาระสำคัญให้มีการแสดงเจตนา
- (4) สำคัญผิดในข้อกำหนด ซึ่งเป็นหลักในการแสดงเจตนา”

แบบที่สาม (นำมาจากบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลี) มาตรา 119 “การแสดงเจตนา ถ้าทำด้วยความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญ การแสดงเจตนาเป็นโมฆียะ เว้นแต่เป็นความสำคัญผิดที่เกิดเพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของบุคคลผู้แสดงเจตนา ผู้แสดงเจตนาจะบอกล้างไม่ได้”

มาตรา 120 “ ความสำคัญผิดที่ทำให้นิติกรรมเป็นโมฆียะ ได้แก่ ความสำคัญผิดในเรื่องต่อไปนี้

- (1) เมื่อเป็นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะของนิติกรรม
- (2) เมื่อเป็นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะของวัตถุประสงค์แห่งการชำระหนี้ หรือคุณภาพของวัตถุประสงค์กล่าวซึ่งตามความเข้าใจโดยทั่วไปหรือตามภาวะแวดล้อมควรถือว่าเป็นสิ่งตัดสินใจในการทำนิติกรรม

(3) เมื่อเป็นเรื่องเกี่ยวกับลักษณะหรือคุณสมบัติเฉพาะตัวของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้ เท่าที่กรณีนั้นเป็นสิ่งตัดสินใจในการทำนิติกรรม

- (4) เมื่อเป็นความสำคัญผิดเป็นกรณีข้อกำหนดและเป็นเหตุผลหลักในการเข้าทำสัญญา”

ที่ประชุมมีมติเสียงข้างมากให้ความสำคัญในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมมีผลทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆะ²⁶

ข. ความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมนั้นควรกำหนดไว้หรือไม่ว่ามีเรื่องใดบ้าง โดยในชั้นแรกที่ประชุมมีมติเสียงข้างมากว่าจะต้องมีการกำหนดไว้ว่าเรื่องใดบ้างที่เป็นความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญโดยกำหนดเป็นตัวอย่างไว้เพื่อเป็นแนวทางแก่ศาลในการพิจารณาต่อไป²⁷

ส่วนเรื่องใดบ้างที่เป็นความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมนั้น แม้ในการประชุมจะมีผู้เสนอให้ร่างในทำนองเดียวกับประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีที่ได้อธิบายความสำคัญผิดในสาระสำคัญไว้ 4 ประการ ได้แก่ สำคัญผิดเกี่ยวกับสภาพของวัตถุประสงค์ สำคัญผิดเกี่ยวกับลักษณะของวัตถุแห่งนิติกรรม สำคัญผิดเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะตัวของคู่กรณีในนิติกรรม และสำคัญผิดเกี่ยวกับข้อกำหนด แต่ก็มีความเห็นโต้แย้งของศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัยซึ่งเป็นกรรมการในขณะนั้นว่าบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีไม่สามารถนำมาเทียบกับกฎหมายไทยได้ เพราะกฎหมายอิตาลีไม่ได้บัญญัติว่านิติกรรมเป็นโมฆะหรือโมฆียะ เพียงแค่เป็นนิติกรรมที่อาจถูกเพิกถอนได้เท่านั้น²⁸ จนในที่สุดที่ประชุมเห็นว่าเรื่องใดที่เป็นที่แน่นอนชัดเจนว่าเป็นเรื่องความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมก็ให้เขียนไว้เป็นตัวอย่างอันได้แก่ ความสำคัญผิดในลักษณะของนิติกรรม ความสำคัญผิดในตัวบุคคลซึ่งเป็นคู่กรณีแห่งนิติกรรม และความสำคัญผิดในทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งนิติกรรม ส่วนเรื่องอื่น ๆ ที่มีนอกเหนือจากที่บัญญัติไว้ก็ปล่อยให้เป็นที่ของศาลที่จะตีความ²⁹

ประการที่สอง การเพิ่มเติมเรื่องความสำคัญผิดที่เกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้แสดงเจตนา ซึ่งเดิมทีแล้วเรื่องดังกล่าวถูกบัญญัติรวมไว้กับความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม ที่ประชุมจึงมีมติให้มีการบัญญัติเพิ่มเติมเรื่องความสำคัญผิดที่เกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้แสดงเจตนาแยกออกมาเป็นอีกมาตราหนึ่งเพื่อใช้ได้กับทั้ง

²⁶ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาชำระสะสางประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ครั้งที่ 1058-18/2522, วันพุธที่ 6 มิถุนายน 2522. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

²⁷ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาชำระสะสางประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ครั้งที่ 1059-19/2522, วันพุธที่ 13 มิถุนายน 2522. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

²⁸ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาชำระสะสางประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ครั้งที่ 1060-20/2522, วันพุธที่ 27 มิถุนายน 2522. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

²⁹ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาชำระสะสางประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ครั้งที่ 1061-21/2522, วันพุธที่ 4 กรกฎาคม 2522. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

ความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมและความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติเป็นสาระสำคัญ³⁰

นอกจากนั้น ในการประชุมคณะกรรมการพิจารณาชำระสะสางประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ครั้งที่ 1061-21/2522 วันที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ. 2522 ได้มีการกล่าวถึงกรณีการเรียกค่าเสียหายของคู่กรณีฝ่ายที่มีได้สำคัญผิดที่เรียกเอาจากฝ่ายที่สำคัญผิดและได้บอกล้างสัญญาไปว่าจะสามารถเรียกค่าเสียหายได้หรือไม่ โดยในที่ประชุมมีผู้ยกตัวอย่างโดยอ้างอิงจากกฎหมายเยอรมันว่า หากฝ่ายที่มีได้สำคัญผิดมิได้รู้ถึงความสำคัญผิดนั้นโดยสุจริตแล้วก็มีสิทธิได้รับค่าเสียหายและได้ยกตัวอย่างกฎหมายอิตาลีว่าฝ่ายที่สำคัญผิดจะสามารถบอกล้างสัญญาได้ก็ต่อเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งได้รู้ถึงความสำคัญผิดนั้น แต่ในเรื่องดังกล่าวก็ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นสำคัญในการพิจารณาต่อไปแต่อย่างใด³¹

3.2.3 ประเภทของความสำคัญผิดตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ในเบื้องต้นมีข้อควรพิจารณาว่า การที่ปัจเจกชนจะเข้าทำนิติกรรมได้นั้นย่อมต้องผ่านกระบวนการตั้งแต่การมีมูลเหตุชักจูงใจ การตัดสินใจซึ่งเป็นการก่อเจตนาภายใน และการแสดงเจตนา ซึ่งความสำคัญผิดอาจเกิดขึ้นได้ในทุกขั้นตอน อย่างไรก็ตาม แม้บุคคลจะแสดงเจตนาเข้าทำนิติกรรมด้วยความสำคัญผิดแต่ก็มีได้หมายความว่าความสำคัญผิดทุกกรณีจะได้รับการรับรองคุ้มครองโดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยได้รับรองเรื่องความสำคัญผิดไว้ได้แก่

ประการแรก ความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 157 อันเป็นความสำคัญผิดที่เกิดในช่วงการก่อเจตนาภายใน กล่าวคือ ผู้แสดงเจตนาสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินในช่วงที่ตัดสินใจเข้าทำนิติกรรม และทำให้แสดงเจตนาออกมาตามที่ตนเองสำคัญผิดไป จะเห็นได้ว่า การแสดงเจตนาออกมาภายนอกตรงกับเจตนาภายในแต่เจตนาภายในนั้นถูกบิดเบือนไปเพราะความสำคัญผิด³²

³⁰ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาชำระสะสางประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ครั้งที่ 1063-23/2522, วันพุธที่ 18 กรกฎาคม 2522. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

³¹ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาชำระสะสางประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ครั้งที่ 1061-21/2522, วันพุธที่ 4 กรกฎาคม 2522. (เอกสารไม่ตีพิมพ์เผยแพร่)

³² ศนันท์กรณ โสทธิพันธ์, คำอธิบายนิติกรรม สัญญาพร้อมคำอธิบายในส่วนของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 126.

ประการที่สอง ความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 156 อันเป็น ความสำคัญผิดที่เกิดในช่วงการแสดงเจตนาซึ่งเป็นขั้นตอนที่เกิดภายหลังจากที่มีการก่อเจตนาภายใน ไปแล้ว กล่าวคือ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมของผู้แสดงเจตนาในช่วงก่อน มีการแสดงเจตนาถูกต้องตรงกับความเป็นจริง แต่เข้าใจผิดไปในช่วงการแสดงเจตนา ทำให้การแสดง เจตนาออกมาไม่ตรงกับเจตนาภายใน³³

ทั้งนี้ ความสำคัญผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ทั้งสองประการข้างต้นมี หลักเกณฑ์สำคัญดังต่อไปนี้

3.2.3.1 ความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 156 บัญญัติว่า “การแสดงเจตนา โดยสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมเป็นโมฆะ

ความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามวรรคหนึ่งได้แก่ความสำคัญ ผิดในลักษณะของนิติกรรม ความสำคัญผิดในตัวบุคคลซึ่งเป็นผู้กระทำการแห่งนิติกรรม และความสำคัญผิด ในทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งนิติกรรม เป็นต้น”

ความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมนี้เป็นกรณีที่เจตนาแท้จริงของผู้ แสดงเจตนาเป็นอย่างหนึ่ง แต่แสดงออกกลับเป็นอีกอย่างหนึ่งที่ไม่ตรงกับเจตนาที่แท้จริงโดยที่ผู้แสดง เจตนาไม่รู้ตัว³⁴

สิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของนิติกรรมนั้นหมายความว่า หากปราศจากความสำคัญผิด เช่นนี้แล้ว นิติกรรมก็คงจะมีได้ทำขึ้น³⁵ กล่าวคือถ้าหากผู้แสดงเจตนาได้ทราบความจริงแล้วก็คงจะไม่ เข้าทำนิติกรรมนั้น แต่หากเป็นความสำคัญผิดในสิ่งที่ไม่เป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมแล้ว นิติกรรมก็ จะไม่ตกเป็นโมฆะ เช่น ความสำคัญผิดในรายละเอียดต่างๆที่ไม่ใช่สาระสำคัญในสัญญาหรือ ความสำคัญผิดในสถานที่ชำระหนี้ เป็นต้น³⁶ ทั้งนี้ในวรรคสองของมาตรา 156 ก็ได้ยกตัวอย่าง ความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมไว้ 3 ประการดังต่อไปนี้

³³ เรื่องเดียวกัน.

³⁴ ประกอบ หุตะสิงห์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา, หน้า 46.

³⁵ เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2), หน้า 67.

³⁶ อนุมติ ใจสมุทร, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 ว่าด้วยนิติกรรม, หน้า 180.

ประการแรก ความสำคัญผิดในลักษณะของนิติกรรม กล่าวคือ การมีเจตนาที่จะทำนิติกรรมอย่างหนึ่งแต่กลับทำนิติกรรมอีกอย่างหนึ่งโดยเข้าใจว่าเป็นนิติกรรมที่ตนประสงค์จะแสดงเจตนา โดยลักษณะของนิติกรรมเป็นสาระสำคัญของนิติกรรมก็เนื่องจากว่า การที่คู่กรณีประสงค์จะทำนิติกรรมลักษณะใดก็ย่อมสะท้อนถึงลักษณะความผูกพันและประโยชน์อันเป็นวัตถุประสงค์ในการทำนิติกรรมนั้น³⁷ เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1542/2498 โจทก์พิมพ์ลายนิ้วมือในเอกสารฉบับหนึ่งโดยเข้าใจว่าเป็นหนังสือขอออกโฉนดที่ดิน ปรากฏว่าเป็นหนังสือยอมแบ่งที่นาให้จำเลย สัญญายอมแบ่งที่นานั้นเป็นโมฆะเพราะไม่ใช่นิติกรรมที่โจทก์เจตนากระทำ โจทก์สำคัญผิดในลักษณะของนิติกรรม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 828/2508 จำเลยทำใบมอบอำนาจปลอมให้โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินเซ็นมอบอำนาจ โดยหลอกลวงว่าเพื่อมอบอำนาจให้จำเลยเช่านาและเช่าบ่อปลา แต่ความจริงเป็นใบมอบอำนาจให้โจทก์ขายนาแก่จำเลยใบมอบอำนาจจึงใช้ไม่ได้จึงเป็นโมฆะ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6255/2546 โจทก์ประสงค์ทำนิติกรรมจะขายที่ดินโดยไม่มีเจตนาทำนิติกรรมจำนองที่ดินแก่จำเลยที่ 2 ดังนั้น การทำสัญญาจำนองของโจทก์จึงเป็นการกระทำไปโดยสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของนิติกรรม สัญญาจำนองจึงตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 156 วรรคหนึ่ง

ประการที่สอง ความสำคัญผิดในตัวบุคคลซึ่งเป็นคู่กรณีแห่งนิติกรรม กล่าวคือ ตั้งใจจะทำนิติกรรมกับบุคคลหนึ่งแต่กลับทำนิติกรรมกับอีกบุคคลหนึ่งโดยไม่ตรงกับความตั้งใจที่แท้จริง ทั้งนี้ ตัวบุคคลจะต้องเป็นสาระสำคัญ (intuitu personae) กล่าวคือจะต้องประสงค์เฉพาะตัวบุคคลนั้นๆ ไม่ใช่บุคคลอื่นทั่วไป เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2602/2517 โจทก์ทราบดีว่าตนเองไม่ใช่เจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินพิพาท โจทก์จึงไม่มีอำนาจที่จะให้ผู้อื่นเช่าตึกพิพาทนี้ได้ ฉะนั้น การที่โจทก์กับจำเลยสัญญาโดยตกลงให้จำเลยยอมออกไปจากตึกพิพาททั้งที่โจทก์รู้ดีว่าตึกพิพาทไม่ใช่ของตนและปกปิดความจริงไว้ การทำสัญญาดังกล่าวจึงเกิดขึ้นเพราะจำเลยสำคัญผิดในสิ่งสาระสำคัญว่าตึกพิพาทที่จำเลยเช่าอยู่นั้นยังเป็นของโจทก์อยู่ซึ่งหากจำเลยรู้ความจริงนี้แล้วจำเลยย่อมจะไม่ทำสัญญากับโจทก์ สัญญาดังกล่าวจึงตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์(ฉบับเดิม) มาตรา 119 (มาตรา 156 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับปัจจุบัน)

³⁷ ประกอบ หุตะสิงห์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา, หน้า 104.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2705/2525 จำเลยทำสัญญาทำไม้กับโจทก์โดยเชื่อว่าโจทก์ทำสัญญาในฐานะผู้แทนของบริษัทโรงเลื่อยจักรศรีษะเกษ จำกัด แต่ความจริงโจทก์ทำสัญญาในฐานะส่วนตัวโดยปกปิดความจริงโดยแอบอ้างแสดงว่ากระทำในฐานะผู้แทนของบริษัทโรงเลื่อยจักรศรีษะเกษ จำกัด โจทก์ จำเลยหลงเชื่อได้เข้าทำสัญญาทำไม้ด้วยจึงเป็นการแสดงเจตนาด้วยความสำคัญผิดในตัวบุคคลซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม สัญญาจึงตกเป็นโมฆะ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 15919/2555 จำเลยนำ น.ส. 3 ก. ที่ออกโดยมิชอบด้วยกฎหมายมาหลอกขายให้โจทก์และได้รับเงิน 660,000 บาทโดยจำเลยไม่ใช่เจ้าของผู้ครอบครองที่ดินแปลงนั้น การที่โจทก์เข้าทำสัญญาซื้อขายกับจำเลยจึงเป็นการทำสัญญาโดยสำคัญผิดในสิ่งที่เป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม สัญญาซื้อขายเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 156

แต่หากนิติกรรมนั้นตัวบุคคลมิใช่สาระสำคัญ นิติกรรมก็ไม่ตกเป็นโมฆะเพราะความสำคัญผิดในตัวบุคคลได้ เช่น ในการซื้อขายของเบ็ดเตล็ด หากผู้ขายสำคัญผิดว่านาย ก. คือ นาย ข. จึงขายของให้ไปนั้น สัญญาซื้อขายก็มีได้ตกเป็นโมฆะเพราะเมื่อเป็นการซื้อขายของทั่วไป ตัวบุคคลที่จะมาเป็นผู้ซื้อมิใช่สาระสำคัญแห่งนิติกรรม³⁸ หรือจากตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1245/2529 โจทก์เดือดร้อนเรื่องเงินจึงตกลงขายฝากที่ดินไว้แก่นาง อ. ซึ่งเป็นมารดาของจำเลยโดยนาง อ. มีอาชีพรับซื้อฝากที่ดินเป็นธุรกิจ แต่นางอ. กับจำเลยได้สมคบกันโดยกลับไปใส่ชื่อของจำเลยว่าเป็นผู้รับซื้อฝากที่ดินเพราะเจตนาที่จะไม่ให้มีการไถ่คืนในภายหลังเพราะจำเลยไม่ได้อยู่ในประเทศไทย แต่คำฟ้องของโจทก์ไม่ได้กล่าวอ้างให้เห็นว่าเหตุใดจึงเจาะจงที่จะขายฝากไว้แก่นางอ. อันพอจะให้เห็นได้ว่าโจทก์มีเจตนาที่จะถือเอาตัวบุคคลที่จะรับซื้อฝากเป็นสาระสำคัญคงเห็นได้แต่เพียงว่าโจทก์ต้องการเงินจำนวนหนึ่งเท่านั้น การที่นางอ. หรือจำเลยจะเป็นผู้รับซื้อฝากจึงไม่มีผลต่างกันเพราะโจทก์ได้รับค่าขายฝากไปครบถ้วนแล้วจึงมิได้ทำให้นิติกรรมขายฝากตกเป็นโมฆะ

ประการที่สาม ความสำคัญผิดในทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งนิติกรรม โดยทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งนิติกรรมก็เป็นสาระสำคัญของนิติกรรมเช่นเดียวกันเนื่องจากเมื่อคู่กรณีได้กำหนดลักษณะนิติกรรมกันแล้วก็ย่อมเกิดความผูกพันในทางทรัพย์สินหรือประโยชน์ใดๆที่จะมาบังคับแก่กันได้ วัตถุแห่งนิติกรรมจึงเป็นสาระสำคัญของนิติกรรม เช่น

³⁸ ศนันทกรณ โสภณพันธุ์, คำอธิบายนิติกรรม สัญญาพร้อมคำอธิบายในส่วนของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 128.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 843/2501 โจทก์ต้องการขายที่ดินทางทิศตะวันตก แต่เนื่องจากโจทก์อ่านหนังสือไม่ออก เมื่อทำสัญญาซื้อขายกลับไประบุว่าขายที่ดินทิศตะวันออกจึงเป็นการทำนิติกรรมขายที่ดินผิดพลาดถือว่าการสำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรม นิติกรรมจึงตกเป็นโมฆะ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4997/2549 ในวันนัดจดทะเบียนขายฝากที่ดิน โจทก์ให้จำเลยที่ 1 พาโจทก์ไปดูที่ดินที่จะขายฝาก จำเลยที่ 1 กลับชี้ให้โจทก์ดูที่ดินของผู้อื่นซึ่งอยู่ติดถนนลาดยางซึ่งมีไซ้ที่ดินของจำเลยที่ 1 การที่โจทก์หลงเชื่อและรับฝากที่ดินไว้จากจำเลยที่ 1 โดยเข้าใจว่าเป็นที่ดินแปลงที่อยู่ติดถนนลาดยางตามที่จำเลยที่ 1 นำชี้ ถือไม่ได้ว่าโจทก์ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง และเป็นกรณีที่โจทก์แสดงเจตนาซื้อฝากที่ดินจากจำเลยที่ 1 โดยสำคัญผิดในทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งนิติกรรม อันเป็นสิ่งที่สำคัญแห่งนิติกรรม จึงตกเป็นโมฆะตามมาตรา 156

ทั้งนี้ สิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของนิติกรรมข้างต้นเป็นเพียงตัวอย่างที่ตามมาตรา 156 ได้กำหนดไว้ เพราะฉะนั้นสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของนิติกรรมจึงมีกรณีอื่น ๆ อีกได้ตามประเภทของนิติกรรมนั้น เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 458/2498 จำเลยทำสัญญาเช่าห้องและที่ดินจากโจทก์ ต่อมาผู้ให้เช่าทำสัญญาเช่าใหม่โดยคิดค่าเช่าเท่าเดิม จำเลยอ่านหนังสือไม่ออกจึงลงชื่อในสัญญาเช่าไป ปรากฏว่าสัญญาเช่าใหม่ก็เรียกค่าเช่าเท่าเดิมไปอีก 17 เดือน แต่พอพ้น 17 เดือนไปแล้วจะเพิ่มค่าเช่าเป็น 500 บาท กรณีนี้จำเลยทำสัญญาเช่าโดยสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม กล่าวคือสาระสำคัญของสัญญาเช่าทรัพย์สินก็คือการได้ใช้หรือได้รับประโยชน์ในทรัพย์สิน ความสำคัญผิดในอัตราค่าเช่าจึงเป็นความสำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรม สัญญาเช่าตกเป็นโมฆะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์(ฉบับเดิม) มาตรา 119 (มาตรา 156 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับปัจจุบัน)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 921/2501 ผู้ส่งจ่ายออกตัวแลกเงินให้กับผู้ทรง หลังจากนั้นปรากฏว่าผู้ทรงไปผ่อนเวลาให้กับผู้รับรองซึ่งมีผลทำให้ผู้ส่งจ่ายพ้นจากความรับผิดชอบตามตัวแลกเงินนั้น แต่เมื่อตัวแลกเงินไม่สามารถเรียกเก็บเงินได้ ผู้ทรงจึงมาแจ้งแก่ผู้ส่งจ่ายว่าที่เรียกเก็บเงินไม่ได้เป็นเพราะผู้รับรองปฏิเสธไม่จ่ายเงินให้ ผู้ส่งจ่ายเชื่อและคิดว่าตนมีความรับผิดชอบตามกฎหมายจึงทำหนังสือรับสภาพหนี้แล้วออกเช็คให้ใหม่แทนตัวแลกเงินนั้น ผู้ส่งจ่ายจึงจ่ายทำหนังสือรับสภาพหนี้ด้วยความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม นิติกรรมจึงตกเป็นโมฆะ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6103/2545 โจทก์ตกลงขายที่ดินให้แก่จำเลยที่ 1 โดยสำคัญผิดในราคาที่ดินโดยโอนขายให้จำเลยในราคา 4,000,000 บาท ทั้งๆที่โจทก์มีเจตนาจะขายที่ดินพิพาทในราคา 52,000,000 บาท โดยที่จำเลยที่ 1 ก็ทราบอยู่แล้วว่าที่ดินพิพาทมีราคาท้องตลาดมากกว่า 36,000,000 บาทเป็นการทำนิติกรรมโดยสำคัญผิดเพราะถูกนายหน้าขายที่ดินพิพาทหลอกลวงซึ่งตามพฤติการณ์จำเลยที่ 1 กับพวกรู้ถึงการหลอกลวง การที่โจทก์สำคัญผิดในเรื่องราคาทรัพย์สินที่ตกลงซื้อขายกัน แม้มิใช่สำคัญผิดในลักษณะของนิติกรรมหรือตัวบุคคลซึ่งเป็นคู่กรณีหรือทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งนิติกรรม แต่ราคาทรัพย์สินที่ตกลงซื้อขายกันย่อมมีความสำคัญมากพอกับตัวทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งนิติกรรม จึงถือว่าโจทก์แสดงเจตนาทำนิติกรรมโดยสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของนิติกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 156 ซึ่งศาสตราจารย์ศักดิ์ สอนงชาติได้อธิบายเพิ่มเติมว่าข้อเท็จจริงตามคำพิพากษาดังกล่าวนั้น โจทก์เป็นหญิงชราอ่านเขียนหนังสือไทยไม่เป็นและถูกจับให้พิมพ์ลายนิ้วมือในเอกสารโอนขายที่ดินพิพาท ดังนั้นการแสดงเจตนาของโจทก์จึงไม่ตรงกับเจตนาแท้จริงเป็นเรื่องความสำคัญผิดในเนื้อหาหรือข้อความของนิติกรรมอันเป็นความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของนิติกรรม จึงมิใช่เรื่องการถูกหลอกลวงให้ขายที่ดินต่ำกว่าราคาจริงอันเป็นเรื่องความสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สิน³⁹

3.2.3.2 ความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญ

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 157 บัญญัติว่า “การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินเป็นโมฆียะ

ความสำคัญผิดตามวรรคหนึ่งต้องเป็นความสำคัญผิดในคุณสมบัติซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญซึ่งหากมิได้มีความสำคัญผิดดังกล่าว การอันเป็นโมฆียะนั้นคงจะมีได้กระทำขึ้น”

ความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญ หมายความว่า ผู้ทำนิติกรรมมุ่งหมายตัวบุคคลซึ่งเป็นคู่กรณีแห่งนิติกรรมหรือตัวทรัพย์สินถูกต้องแล้ว แต่สำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินนั้นและคุณสมบัตินั้นตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญโดยคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินมิได้หมายถึงคุณสมบัติเกี่ยวกับรูปร่างหรือเนื้อตัวเพียงอย่างเดียวแต่หมายถึงคุณลักษณะทั้งหลายที่มีผลกระทบต่อความเชื่อหรือคุณค่าแห่งบุคคล

³⁹ ศักดิ์ สอนงชาติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา (พร้อมทั้งระยะเวลาและอายุความ) ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม (ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมพ.ศ.2540) และธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์) พ.ศ.2544, หน้า 180.

หรือทรัพย์สินนั้น⁴⁰ ส่วนความเป็นสาระสำคัญพิจารณาได้จากลักษณะของนิติกรรมที่ถือคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินเป็นสาระสำคัญ หรือพิจารณาจากเจตนาของผู้ทำนิติกรรมนั่นเองเป็นกรณีไป⁴¹

กรณีความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญ ได้แก่ อายุ เพศ ความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อทางการเมือง ความสามารถในการงาน ความน่าเชื่อถือทางเศรษฐกิจการค้าซึ่งคุณสมบัติดังกล่าวจะถือว่าเป็นสาระสำคัญนั้นจะต้องพิจารณาได้ว่าเป็นคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของนิติกรรมนั้นโดยตรง⁴² เพราะเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความไว้วางใจ หรือมีความมุ่งหมายต่อความรู้ความสามารถเป็นพิเศษดังจะเห็นได้จาก การจ้างผู้มีความรู้ความสามารถในการทำงานในเรื่องที่เชี่ยวชาญ การตั้งตัวแทน การเข้าเป็นหุ้นส่วนซึ่งในกรณีดังกล่าวย่อมอาศัยคุณสมบัติของบุคคลเป็นสาระสำคัญ⁴³ เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3595/2531 จำเลยแจ้งปีเกิดตามหลักฐานที่ผิดโดยปกปิดความจริง ทำให้ โจทก์รับโอนจำเลยเข้ามาเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจของโจทก์ซึ่งตามกฎหมายกำหนดให้โจทก์รับบุคคลเข้าทำงานเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจได้หากบุคคลนั้นอายุไม่เกินหกสิบปีแต่ขณะนั้นจำเลยมีอายุเกินกว่าหกสิบปีบริบูรณ์แล้ว การที่จำเลยแจ้งปีเกิดที่ผิดไปทำให้โจทก์สำคัญผิดในคุณสมบัติของจำเลยตามพระราชบัญญัติคุณสมบัติมาตรฐานสำหรับกรรมการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2518

อย่างไรก็ตาม แม้ผู้แสดงเจตนาจะสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลแต่หากคุณสมบัติของบุคคลนั้นตามปกติไม่ถือว่าเป็นสาระสำคัญก็ไม่ทำให้การแสดงเจตนาตกเป็นโมฆียะแต่อย่างใด เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6075/2549 จำเลยทั้งสามติดต่อกับและตกลงรับโจทก์เข้าทำงานกับจำเลยที่ 1 เพราะเห็นว่าโจทก์เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ สามารถทำหน้าที่บริหารดูแลงานทรัพย์สินทางปัญญาอันเป็นสาระสำคัญของสัญญาจ้างงานนั้นโดยโจทก์มีหน้าที่บริหารฝ่ายงานทรัพย์สินทางปัญญา การหาลูกค้า การทำความเห็นทางกฎหมาย และงานในส่วน

⁴⁰ ประกอบ หุตสิงห์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา, หน้า 50.

⁴¹ ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา (พร้อมทั้งระยะเวลาและอายุความ) ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม (ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมพ.ศ.2540) และธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์) พ.ศ.2544, หน้า 180-182.

⁴² กิตติศักดิ์ ปกรติ, "ความบกพร่องเสื่อมเสียแห่งเจตนา (1)" [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.law.tu.ac.th/wp-content/uploads/2014/02/6-1.pdf> [20 พฤษภาคม 2560]

⁴³ เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2), หน้า 73.

การบังคับตามสิทธิในประเทศไทย ประเทศเวียดนามและกัมพูชา ส่วนกรณีที่ลูกความประสงค์จะจดทะเบียนในประเทศสหรัฐอเมริกา โจทก์จะให้คำแนะนำหรือให้ความเห็นทางกฎหมายแก่ลูกความเท่านั้น มิได้ดำเนินการจดทะเบียนให้ งานในตำแหน่งหน้าที่ของโจทก์ไม่ได้เป็นทนายความว่าความในศาลและไม่จำเป็นต้องใช้กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ดังนั้น แม้โจทก์รับรองประวัติข้อมูลการศึกษาและประวัติการทำงานของตนว่าเป็นเนติบัณฑิตมลรัฐแคลิฟอร์เนียซึ่งเป็นเท็จ แต่การเป็นเนติบัณฑิตมลรัฐแคลิฟอร์เนียมิใช่สาระสำคัญของสัญญาจ้างงานเพียงแต่ทำให้โจทก์ดูมีคุณสมบัติเด่นเป็นพิเศษ มีความน่าเชื่อถือและน่าไว้วางใจในการดูแลและบริหารงานมากยิ่งขึ้นเท่านั้น สัญญาจ้างระหว่างโจทก์และจำเลยที่ 1 จึงไม่ตกเป็นโมฆียะ

ส่วนความสำคัญผิดในฐานะทางกฎหมายของบุคคลได้มีคำพิพากษาของศาลฎีกาตัดสินว่ามีใช้ความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 40/2516 ตัดสินว่า การที่จำเลยทำสัญญาประนีประนอมยอมความเรื่องทรัพย์สินมรดกกับโจทก์ โดยเข้าใจว่าโจทก์เป็นภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายของเจ้ามรดกและมีสิทธิในกองมรดก แต่ความจริงแล้วโจทก์มิได้จดทะเบียนสมรสกับเจ้ามรดกก็เป็นเพียงความสำคัญผิดในฐานะทางกฎหมายของโจทก์ มิใช่ความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลซึ่งตามปกตินับว่าเป็นสาระสำคัญ และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2259/2526 ก็ตัดสินในแนวทางเดียวกันว่า จำเลยทำสัญญาประนีประนอมยอมความขายที่ดินคืนแก่โจทก์ เพราะเข้าใจผิดว่าโจทก์เป็นทายาทของเจ้ามรดกก็เป็นเพียงความสำคัญผิดในฐานะทางกฎหมายของโจทก์ มิใช่ความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลซึ่งตามปกตินับว่าเป็นสาระสำคัญ

ในเรื่องนี้ศาสตราจารย์ศักดิ์ สอนองชาติ ให้ความเห็นว่า การพิจารณาฐานะทางกฎหมายเป็นคุณสมบัติของบุคคลหรือไม่นั้นต้องพิจารณาเป็นกรณีไป เช่น หากฐานะทางกฎหมายของบุคคลเกี่ยวกับการชำระหนี้ก็ย่อมเป็นคุณสมบัติของบุคคลได้โดยเฉพาะกรณีการแบ่งมรดกก็ย่อมต้องอาศัยคุณสมบัติในการเป็นทายาทตามกฎหมาย เพราะฉะนั้นความสำคัญผิดในความเป็นทายาทของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งแม้จะเป็นฐานะทางกฎหมาย ก็น่าจะเป็นความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญ⁴⁴

กรณีความสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญนั้น รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ ปรกติ ได้อธิบายว่า คุณสมบัติของทรัพย์สินเป็นปัจจัยต่างๆไม่ว่าจะ

⁴⁴ ศักดิ์ สอนองชาติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา (พร้อมทั้งระยะเวลาและอายุความ) ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม (ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมพ.ศ.2540) และธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์) พ.ศ.2544, หน้า 183.

เป็นปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะทางธรรมชาติ ปัจจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางข้อเท็จจริงหรือทางกฎหมายที่ส่งผลต่อคุณค่า ราคา ประโยชน์ในการใช้สอยทรัพย์สินนั้นโดยจะต้องเป็นสาระสำคัญตามปกติในการทำนิติกรรมนั้นๆโดยอาศัยความมุ่งหมายในทางธุรกิจตามปกติของนิติกรรมนั้นเป็นฐานในการพิจารณาว่าคู่กรณีหรือวิญญูชนสามารถคาดเห็นได้ว่าคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินนั้นตามปกติแล้วถือว่าเป็นสาระสำคัญ⁴⁵ เช่น ก. ต้องการทำสัญญาซื้อม้าแข่งจาก ข. ซึ่งก็ ก.ก็ได้ซื้อม้าตัวที่ตั้งใจจะซื้อ แต่ม้าตัวนั้นเป็นเพียงม้าลากรถไม่ใช่ม้าแข่ง หรือตามที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกา เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5163/2538 การทำสัญญาเช่าที่ดินเพื่อขุดหาพลอยนั้นคุณสมบัติของที่ดินที่เช่าที่ว่ามีการขุดหาพลอยมาก่อนแล้วหรือไม่ย่อมเป็นสาระสำคัญ เมื่อที่ดินที่เช่ามีการขุดหาพลอยมาก่อนแล้วแต่ผู้เช่าทำสัญญาเช่าโดยเข้าใจว่าที่ดินที่เช่ายังไม่ได้มีการขุดหาพลอยมาก่อนจึงเป็นการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญสัญญาเช่าที่ดินเป็นโมฆียะ เมื่อผู้เช่าบอกล้างโมฆียะกรรมโดยการบอกเลิกสัญญาเช่าและขอเช่าที่มอบให้เพื่อชำระค่าเช่าคืนจากผู้ให้เช่า สัญญาเช่าจึงเป็นโมฆะมาแต่เริ่มแรก คู่สัญญาต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิม ผู้ให้เช่าต้องคืนเช่าที่ชำระค่าเช่าแก่ผู้เช่า

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 16115/2557 จำเลยทั้งสองปกปิดความจริงว่าที่ดินพิพาทที่มีการทำสัญญาจะซื้อขายรวมกับที่ดินแปลงอื่นโดยมีภาระจำยอมติดอยู่ แต่จำเลยทั้งสองปกปิดไม่ยอมแจ้งเรื่องดังกล่าวให้โจทก์ทราบ ถือว่าจำเลยทั้งสองทำให้โจทก์สำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญซึ่งหากจำเลยทั้งสองแจ้งให้โจทก์ทราบว่าที่ดินพิพาทมีภาระจำยอมอยู่ โจทก์ย่อมไม่เข้าทำสัญญาจะซื้อขายกับจำเลยทั้งสอง นิติกรรมจึงตกเป็นโมฆียะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 157 โจทก์จึงมีสิทธิในการบอกล้างนิติกรรมการทำสัญญาจะซื้อขายดังกล่าวได้ตามมาตรา 175 วรรคหนึ่ง (3)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2270/2558 โจทก์ทำสัญญาซื้อที่ดินพร้อมบ้านจากจำเลย แต่เมื่อตรวจสอบแนวเขตที่ดินแล้วปรากฏว่า บ้านปลูกสร้างอยู่ในที่ดินของผู้อื่นบางส่วนเป็นการสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญ หากมิได้มีความสำคัญผิดการอันเป็นโมฆียะนั้นคงจะมีได้กระทำขึ้น สัญญาซื้อขายจึงตกเป็นโมฆียะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 157

⁴⁵ กิตติศักดิ์ ปรกติ, "ความบกพร่องเสื่อมเสียแห่งเจตนา (1)" [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.law.tu.ac.th/wp-content/uploads/2014/02/6-1.pdf> [20 พฤษภาคม 2560]

ทั้งนี้ ความสำคัญผิดที่มีผลทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะจะต้องเป็นความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญตามมาตรา 157 เท่านั้น เพราะการกำหนดเหตุแห่งความเป็นโมฆียะกรรมของนิติกรรมนั้นจะต้องมีกฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะ ดังนั้นหากมีความสำคัญผิดในประเภทอื่น ๆ ซึ่งแม้จะเกิดขึ้นในขั้นตอนของการก่อเจตนาเช่นเดียวกับความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญก็ตาม แต่เมื่อไม่มีกฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะจึงมิได้ทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะแต่อย่างใด กรณีจึงต่างกับความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 156 ซึ่งมีการใช้ถ้อยคำว่า “ได้แก่... เป็นต้น” ซึ่งแสดงได้ว่าอาจมีความสำคัญผิดประเภทอื่น ๆ อีกที่มีลักษณะเป็นความสำคัญผิดในสาระสำคัญได้⁴⁶

ดังที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วว่า ความสำคัญผิดอาจเกิดขึ้นได้ในทุกขั้นตอนไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนของการมีมูลเหตุชกแจงใจ การก่อเจตนาภายใน และการแสดงเจตนาซึ่งความสำคัญผิดที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยได้รับรองไว้ก็คือความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 156 ซึ่งเป็นความสำคัญผิดในขั้นตอนการแสดงเจตนา และความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญตามมาตรา 157 ซึ่งเป็นความสำคัญผิดในขั้นตอนการก่อเจตนาภายใน แต่มีความสำคัญผิดประเภทหนึ่งที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้รับรองไว้ กล่าวคือ ความสำคัญผิดในมูลเหตุชกแจงใจซึ่งเป็นความสำคัญผิดซึ่งเกิดในระยะแรกอันเป็นขั้นตอนของมูลเหตุชกแจงใจให้เข้าทำนิติกรรมกล่าวคือ ความสำคัญผิดในมูลเหตุชกแจงใจเป็นความเข้าใจข้อเท็จจริงที่ชกแจงใจให้ทำนิติกรรมที่ผิดไปจากความเป็นจริง ซึ่งจากความสำคัญผิดนี้เป็นเหตุชกแจงใจให้มีเจตนาที่จะทำนิติกรรม เมื่อมีเจตนาแล้วก็ได้แสดงเจตนาที่ออกมาโดยถูกต้องตรงกับเจตนาภายใน แต่เหตุที่ชกแจงใจให้เจตนาในใจมีขึ้นเป็นสิ่งที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง⁴⁷ เช่น

นาย ก. เข้าใจว่าตนเองจะถูกย้ายไปต่างประเทศ จึงขายของที่ตนไม่สามารถนำไปด้วยให้กับนาย ข. แต่ความจริงนาย ก. ไม่ได้ถูกย้ายไปแต่อย่างใด จะเห็นได้ว่า ความเข้าใจของนาย ก. ที่ว่าตนจะถูกย้ายไปต่างประเทศนั้นเป็นความเข้าใจที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง และความสำคัญผิดดังกล่าวได้ชกแจงใจให้นาย ก.อยากขายของที่ตนไม่สามารถนำไปต่างประเทศด้วยได้ และขณะตัดสินใจก็ได้ตัดสินใจขายของให้กับนาย ข.โดยมิได้สำคัญผิดในคุณสมบัติของของที่ขายแต่อย่างใด และเมื่อได้แสดงเจตนาขายออกไปก็แสดงเจตนาตรงกับที่ตนเองตัดสินใจไว้ทุกอย่าง ความสำคัญผิดในมูลเหตุชกแจงใจจึงเกิดขึ้นคนละขั้นตอนกับความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของนิติกรรมตาม

⁴⁶ ศนันทกรณ (จำปี) โสคติพันธ์, หลักความสำคัญผิด, หน้า 101.

⁴⁷ ประกอบ หุตะสิงห์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา, หน้า 45.

มาตรา 156 ซึ่งเกิดในขั้นตอนของการแสดงเจตนาและความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินที่ถือว่าเป็นสาระสำคัญตามมาตรา 157 ซึ่งเกิดในขั้นตอนของการก่อเจตนาภายใน⁴⁸ โดยความสำคัญผิดในมูลเหตุชกแจงใจไม่มีผลในทางกฎหมายจึงไม่มีกระทบต่อความสมบูรณ์ของนิติกรรมเนื่องจากมูลเหตุชกแจงใจเป็นสิ่งที่เก็บอยู่ภายในใจของบุคคลนั้นโดยผู้อื่นไม่สามารถล่วงรู้ได้ หากปล่อยให้มีการกล่าวอ้างความสำคัญผิดเช่นนี้ได้อย่างง่ายตายจะทำให้เกิดความไม่มั่นคงแห่งสัมพันธภาพของสังคมอีกทั้งมูลเหตุชกแจงใจก็เป็นเรื่องการคาดคะเนของแต่ละบุคคล บุคคลนั้นก็เสี่ยงผูกพันตนเองตามที่ตนคาดคะเนไว้ กฎหมายจึงไม่ควรเข้ามาเกี่ยวข้อง⁴⁹

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าโดยหลักแล้ว ความสำคัญผิดในมูลเหตุชกแจงใจจะไม่มีผลในทางกฎหมาย แต่ก็มีความเห็นของนักกฎหมายหลายท่านได้แก่ ศาสตราจารย์ ดร. จี๊ด เศรษฐบุตร⁵⁰ ศาสตราจารย์พิเศษ ดร. อักษราทร จุฬารัตน⁵¹ ศาสตราจารย์ศักดิ์ สนองชาติ⁵² ศาสตราจารย์ ดร. ประกอบ หุตะสิงห์⁵³ และรองศาสตราจารย์ ดร. กิตติศักดิ์ ปรกติ⁵⁴ เป็นต้น เห็นว่าความสำคัญผิดในมูลเหตุชกแจงใจอาจมีผลในทางกฎหมายได้ในกรณีดังต่อไปนี้

ประการแรก ความสำคัญผิดในมูลเหตุชกแจงใจเกิดจากกลฉ้อฉล กลฉ้อฉลที่ทำให้ผู้แสดงเจตนาสำคัญผิดในมูลเหตุชกแจงใจมีผลเป็นโมฆียะ

ประการที่สอง มูลเหตุชกแจงใจเป็นเงื่อนไขของนิติกรรมซึ่งไม่ว่าจะเป็นเงื่อนไขบังคับก่อนหรือเงื่อนไขบังคับหลัง หากเหตุนี้ไม่เกิดขึ้น นิติกรรมก็จะเป็นผลหรือไม่สิ้นผลไปตามแต่กรณี

ประการที่สาม ความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินอาจเป็นความสำคัญผิดในมูลเหตุชกแจงใจได้ กล่าวคือ ความเห็นของศาสตราจารย์ศักดิ์ สนองชาติ และรองศาสตราจารย์ ดร. กิตติศักดิ์ ปรกติก็น่าจะเห็นไปในทำนองเดียวกันว่าโดยปกติแล้ว คุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินก็เป็นมูลเหตุชกแจงใจอย่างหนึ่งซึ่งโดยหลักแม้ความสำคัญผิดในมูลเหตุชกแจงใจ

⁴⁸ ศนันท์กรณ (จำปี) โสทธิพันธุ์, หลักความสำคัญผิด, หน้า 45.

⁴⁹ จี๊ด เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและสัญญา, หน้า 102.

⁵⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 103.

⁵¹ อักษราทร จุฬารัตน, คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรมและสัญญา, หน้า 50-51.

⁵² ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา (พร้อมทั้งระยะเวลาและอายุความ) ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม (ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมพ.ศ.2540) และธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์) พ.ศ.2544, หน้า 170-171.

⁵³ ประกอบ หุตะสิงห์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา, หน้า 46.

⁵⁴ กิตติศักดิ์ ปรกติ, "ความบกพร่องเสื่อมเสียแห่งเจตนา (1)" [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.law.tu.ac.th/wp-content/uploads/2014/02/6-1.pdf> [20 พฤษภาคม 2560]

นั้นไม่มีผลในทางกฎหมาย แต่เนื่องจากคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินเป็นเรื่องกฎหมายถือว่าเป็นเรื่องสำคัญจึงกำหนดให้ผลของความสำคัญผิดในกรณีดังกล่าวเป็นโมฆียะ

3.2.4 ผลของความสำคัญผิด

3.2.4.1 กรณีความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 156

ความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของนิติกรรมเป็นความสำคัญผิดในขั้นตอนของการแสดงเจตนา กล่าวคือ นิติกรรมได้แสดงเจตนาไปไม่ตรงกับเจตนาภายในจึงมีผลทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆะ⁵⁵ แต่ก็มีความเห็นของนักกฎหมายบางท่าน เช่น ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช⁵⁶ และอาจารย์ปັນโน สุขทรศนี⁵⁷ เห็นว่าการสำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรมนั้นเท่ากับไม่มีเจตนาเลย

โดยผลของนิติกรรมที่ตกเป็นโมฆะนี้ ผู้มีส่วนได้เสียคนหนึ่งคนใดสามารถยกความเสียหายแห่งโมฆะกรรมขึ้นกล่าวอ้าง ผู้ที่สำคัญผิดเป็นผู้มีส่วนได้เสียจึงสามารถกล่าวอ้างโมฆะกรรมนี้ได้ตามมาตรา 172⁵⁸

จะเห็นได้ว่า การที่กฎหมายกำหนดให้นิติกรรมที่สร้างขึ้นด้วยความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมเป็นโมฆะก็เนื่องจากเหตุที่ว่าเจตนาภายในกับเจตนาที่แสดงออกมาแตกต่างกันในเรื่องที่เป็นสาระสำคัญซึ่งกฎหมายมองว่าเป็นความบกพร่องที่ถึงขนาดที่ทำให้การแสดงเจตนาต้องเสื่อมเสียไปเลย เพราะฉะนั้น บทบัญญัติมาตรา 156 จึงมุ่งคุ้มครองประโยชน์ของผู้แสดงเจตนาทั้งนี้ก็เพื่อให้สอดคล้องกับเจตนาที่แท้จริงเพราะเมื่อเจตนาที่แท้จริงต่างจากเจตนาที่แสดงออกในเรื่องที่เป็นสาระสำคัญแล้วย่อมแสดงได้ว่าเจตนาแท้จริงของผู้แสดงเจตนาย่อมไม่ประสงค์ที่จะผูกพันตามเจตนาที่แสดงออก กฎหมายจึงกำหนดให้นิติกรรมนั้นเป็นโมฆะจึงมีลักษณะเป็นการคุ้มครองเจตนาภายในเป็นสำคัญ⁵⁹

⁵⁵ ศนันท์กรณ (จำปี) โสทธิพันธุ์, หลักความสำคัญผิด, หน้า 59.

⁵⁶ เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2), หน้า 75.

⁵⁷ ปันโน สุขทรศนี, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา, หน้า 103.

⁵⁸ มาตรา 172 โมฆะกรรมนั้นไม่อาจให้สัตยาบันแก่กันได้ และผู้มีส่วนได้เสียคนหนึ่งคนใดจะยกความเสียหายแห่งโมฆะกรรมขึ้นกล่าวอ้างก็ได้

⁵⁹ กิตติศักดิ์ ปรกติ, "ความบกพร่องเสื่อมเสียแห่งเจตนา (1)" [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.law.tu.ac.th/wp-content/uploads/2014/02/6-1.pdf> [20 พฤษภาคม 2560]

อย่างไรก็ตาม ผู้แสดงเจตนาที่สำคัญผิดไม่อาจยกความสำคัญผิดนี้มาเป็นประโยชน์แก่ตนเองได้ หากความสำคัญผิดเกิดขึ้นจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้แสดงเจตนาเองตามมาตรา 158 ซึ่งมีข้อสังเกตว่าเฉพาะความสำคัญผิดอันเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเท่านั้นที่ผู้สำคัญผิดไม่อาจกล่าวอ้างความสำคัญผิดมาเป็นประโยชน์แก่ตนเองได้ แต่หากเป็นเพียงความประมาทเลินเล่อธรรมดาแล้ว กฎหมายมิได้ห้ามให้ยกความสำคัญผิดขึ้นมากล่าวอ้างเนื่องจากโดยลักษณะของความสำคัญผิดก็เกิดจากการที่ผู้แสดงเจตนาไม่ได้ใช้ความระมัดระวังอยู่แล้ว แต่เหตุที่กฎหมายไม่ต้องการคุ้มครองบุคคลที่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้นเป็นเพราะว่า ในการกระทำใดๆ บุคคลนั้นก็ควรจะต้องใช้ความระมัดระวังอยู่บ้าง หากบุคคลนั้นมีได้ใช้ความระมัดระวังเสียเลยแล้ว กฎหมายก็ยังให้ความคุ้มครองอยู่ก็จะทำให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมิได้ประมาทเลินเล่อได้รับความเสียหาย ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงไม่ได้คุ้มครองผู้ที่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงอีกต่อไป⁶⁰ โดยพิจารณาว่าประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหรือไม่นั้นพิจารณาว่าเป็นความประมาทเลินเล่อที่บุคคลธรรมดาซึ่งได้ใช้ความระมัดระวังขั้นต่ำอาจทำกันได้หรือไม่ หากบุคคลธรรมดาไม่ได้ใช้ความระมัดระวังขั้นต่ำที่ควรจะมีก็จะเป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง⁶¹

3.2.4.2 กรณีความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญตามมาตรา 157

ความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญเป็นความสำคัญผิดในขั้นตอนของการก่อเจตนาภายใน กล่าวคือ การแสดงเจตนาโดยตรงกับเจตนาภายใน แต่เจตนาภายในเกิดขึ้นด้วยความผิดปกติ จึงมีผลทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะ⁶²

โดยผลของนิติกรรมที่ตกเป็นโมฆียะเพราะความสำคัญผิดดังกล่าว ผู้ที่สำคัญผิดจึงบอกล้างนิติกรรมนั้นได้ แต่หากผู้ที่สำคัญผิดถึงแก่ความตายก่อนมีการบอกล้างโมฆียะกรรม ทายาทของผู้ที่สำคัญผิดก็สามารถบอกล้างโมฆียะกรรมได้ตามมาตรา 175⁶³ และเมื่อมีการบอกล้างนิติกรรม

⁶⁰ เสริม วินิจฉัยกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะนิติกรรมและหนี้, หน้า 39-40.

⁶¹ เส็นีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2), หน้า 71.

⁶² ศนันท์กรณ (จำปี) โสทธิพันธุ์, หลักความสำคัญผิด, หน้า 59.

⁶³ มาตรา 175 โมฆียะกรรมนั้น บุคคลต่อไปนี้จะบอกล้างเสียก็ได้

(1) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้เยาว์ซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว แต่ผู้เยาว์จะบอกล้างก่อนที่ตนบรรลุนิติภาวะก็ได้ถ้าได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม

(2) บุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ เมื่อบุคคลนั้นพ้นจากการเป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถแล้ว หรือผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ แล้วแต่กรณี แต่คนเสมือนไร้ความสามารถจะบอกล้างก่อนที่ตนจะพ้นจากการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถก็ได้ถ้าได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์

ที่เป็นโมฆียะเพราะความสำคัญผิดแล้วจะถือว่านิติกรรมตกเป็นโมฆะมาตั้งแต่เริ่มแรกโดยคู่กรณี กลับคืนสู่ฐานะเดิมและหากเป็นการพันวิสัยจะให้กลับคืนเช่นนั้นได้ก็ให้ได้รับค่าเสียหายชดใช้ให้แทน ตามมาตรา 176⁶⁴ หรือผู้ที่สำคัญผิดเลือกที่จะให้สัตยาบันได้โดยจะมีผลทำให้นิติกรรมนั้นมีผลสมบูรณ์ มาแต่เริ่มแรกตามมาตรา 177⁶⁵ จะเห็นได้ว่า เหตุที่กฎหมายกำหนดให้ความสำคัญผิดในกรณีดังกล่าว มีผลเป็นโมฆียะก็เนื่องจากการแสดงเจตนาที่ยังตรงกับเจตนาภายในอยู่ เพียงแต่เจตนาภายในนั้น เกิดขึ้นอย่างผิดปกติเท่านั้นจึงมีผลเพียงเป็นโมฆียะ ไม่ได้เป็นโมฆะอย่างความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของนิติกรรมที่เป็นเรื่องที่มีการแสดงเจตนาที่เจตนาภายในนั้นแตกต่างกันแต่อย่างใด⁶⁶ ซึ่งแม้จะก่อให้เกิดประโยชน์กับคู่กรณีที่เป็นผู้รับการแสดงเจตนาในแง่ที่ว่านิติกรรมที่สร้างขึ้นยังคงมีผลต่อไปจนกว่าจะถูกบอกล้าง แต่อย่างไรเสีย ผลของความเป็นโมฆียะนั้น ผู้ที่สำคัญผิดย่อมมีสิทธิเลือกที่จะให้สัตยาบันหรือเลือกที่จะบอกล้างก็ได้ซึ่งผลของการบอกล้างจะทำให้นิติกรรมนั้นตกเป็นโมฆะมาตั้งแต่เริ่มแรกจึงเป็นการคุ้มครองประโยชน์ของผู้แสดงเจตนาโดยมุ่งคุ้มครองเจตนาภายในเป็นสำคัญ⁶⁷

อย่างไรก็ตาม ผู้แสดงเจตนาที่สำคัญผิดไม่อาจยกความสำคัญผิดนี้มาเป็นประโยชน์แก่ตนเองได้ หากความสำคัญผิดเกิดขึ้นจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้แสดงเจตนาเอง ตามมาตรา 158 ดังเช่นที่กล่าวมาในกรณีความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของนิติกรรม

อนึ่ง ในประเด็นเกี่ยวกับความสำคัญผิดที่เกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้แสดงเจตนาซึ่งมีความเห็นของนักกฎหมายเห็นอย่างศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

(3) บุคคลผู้แสดงเจตนาเพราะสำคัญผิด หรือถูกกลฉ้อฉล หรือถูกข่มขู่

(4) บุคคลวิกลจริตผู้กระทำการนิติกรรมอันเป็นโมฆียะตามมาตรา 30 ในขณะที่จริตของบุคคลนั้นไม่วิกลแล้ว

ถ้าบุคคลผู้ทำนิติกรรมอันเป็นโมฆียะถึงแก่ความตายก่อนมีการบอกล้างโมฆียะกรรม ทายาทของบุคคลดังกล่าวอาจบอกล้างโมฆียะกรรมนั้นได้

⁶⁴ มาตรา 176 โมฆียะกรรมเมื่อบอกล้างแล้ว ให้ถือว่าเป็นโมฆะมาแต่เริ่มแรก และให้ผู้เป็นคู่กรณีกลับคืนสู่ฐานะเดิม ถ้าเป็นการพันวิสัยจะให้กลับคืนเช่นนั้นได้ ก็ให้ได้รับค่าเสียหายชดใช้ให้แทน

ถ้าบุคคลใดได้รู้หรือควรจะได้รู้ว่าการใดเป็นโมฆียะ เมื่อบอกล้างแล้ว ให้ถือว่าบุคคลนั้นได้รู้ว่าการนั้นเป็นโมฆะ นับแต่วันที่ ได้รู้หรือควรจะได้รู้ว่าเป็นโมฆียะ

ห้ามมิให้ใช้สิทธิเรียกร้องอันเกิดแต่การกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามวรรคหนึ่ง เมื่อพ้นหนึ่งปีนับแต่วันบอกล้างโมฆียะกรรม

⁶⁵ มาตรา 177 ถ้าบุคคลผู้มีสิทธิบอกล้างโมฆียะกรรมตามมาตรา 175 ผู้หนึ่งผู้ใด ได้ให้สัตยาบันแก่โมฆียะกรรม ให้ถือว่าการนั้นเป็นอันสมบูรณ์มาแต่เริ่มแรก แต่ทั้งนี้ย่อมไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของบุคคลภายนอก

⁶⁶ ศนันท์กรณ (จำปี) โสทธิพันธ์, หลักความสำคัญผิด, หน้า 59.

⁶⁷ กิตติศักดิ์ ปรกติ, "ความบกพร่องเสื่อมเสียแห่งเจตนา (1)" [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.law.tu.ac.th/wp-content/uploads/2014/02/6-1.pdf> [20 พฤษภาคม 2560]

ปราโมช⁶⁸ ศาสตราจารย์ ดร.ประกอบ หุตะสิงห์⁶⁹ และอาจารย์อนุมิต ใจสมุทร⁷⁰ว่า กฎหมายห้ามเฉพาะผู้ที่สำคัญผิดด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงมิให้ถือเอาความเป็นโมฆะเป็นประโยชน์แก่ตนเอง แต่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งที่มีได้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงหรือผู้มีส่วนได้เสียคนอื่นสามารถยกความเป็นโมฆะนี้กล่าวอ้างได้ แต่ผู้สืบสิทธิโดยตรงของผู้ที่สำคัญผิดด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงอย่างทายาทนั้น เมื่อผู้ที่สำคัญผิดด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไม่อาจยกความเป็นโมฆะขึ้นเป็นประโยชน์แก่ตนได้แล้ว ทายาทซึ่งเป็นทั้งผู้สืบสิทธิและหน้าที่จึงไม่อาจยกความเป็นโมฆะขึ้นได้ และในกรณีที่หากคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายก็ไม่อาจอ้างโมฆะกรรมขึ้นได้

แต่ก็มีความเห็นของศาสตราจารย์ ดร.ศันท์กรณ โสทธิพันธุ์ ได้ให้ความเห็นว่า คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งของผู้สำคัญผิดไม่ใช่บุคคลผู้มีส่วนได้เสียไม่สามารถกล่าวอ้างโมฆะกรรมได้ เนื่องจากการกล่าวอ้างโมฆะกรรมมิได้ทำให้คู่สัญญาดังกล่าวได้สิ่งใดและการที่สัญญาสมบูรณ์ก็มีได้ทำให้เสียสิ่งใดไป แต่หากเป็นบุคคลอื่นอาจพิจารณาได้ว่าเป็นผู้มีส่วนได้เสียเช่นในกรณีของเจ้าหน้าที่ของผู้ที่สำคัญผิด แต่หากยอมให้เจ้าหน้าที่ของผู้สำคัญผิดกล่าวอ้างโมฆะกรรมได้ก็จะเป็นการบิดเบือนความมุ่งหมายของมาตรา 158 ที่ต้องการลงโทษบุคคลผู้ที่สำคัญผิดโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เพราะจะทำให้ผู้ที่สำคัญผิดโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงได้ประโยชน์เนื่องจากการที่เจ้าหน้าที่ของเขากล่าวอ้างโมฆะกรรมก็จะทำให้ทรัพย์สินของผู้ที่สำคัญผิดกลับเข้ามาสู่ผู้ที่สำคัญผิดเองอันจะทำให้สามารถชำระหนี้ให้กับเจ้าหน้าที่⁷¹

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่นิติกรรมตกเป็นโมฆีเพราะความสำคัญผิดอันเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้แสดงเจตนา เมื่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งมิใช่บุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตามมาตรา 175 ที่จะสามารถบอกล้างนิติกรรมที่เป็นโมฆีนี้ได้ นิติกรรมจึงยังมีผลสมบูรณ์ การกล่าวอ้างความสำคัญผิดของคู่กรณีฝ่ายดังกล่าวจึงไม่เป็นประโยชน์⁷² อีกทั้งเมื่อผู้สำคัญผิดไม่อาจบอกล้างได้แล้วก็ย่อมไม่ส่งผลให้ทายาทของผู้สำคัญผิดสามารถบอกล้างได้เช่นกัน เว้นแต่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งทำกัลลฉ้อฉลด้วยการนิ่ง ในกรณีนี้แม้ผู้สำคัญผิดจะไม่สามารถกล่าว

⁶⁸ เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2), หน้า 71-72.

⁶⁹ ประกอบ หุตะสิงห์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา, หน้า 48.

⁷⁰ อนุมิต ใจสมุทร, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 ว่าด้วยนิติกรรม, หน้า 181.

⁷¹ ศันท์กรณ (เจ้าปี) โสทธิพันธุ์, หลักความสำคัญผิด, หน้า 90-91.

⁷² อัครวิทย์ สุมาวงศ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรม สัญญา (กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2555), หน้า 119.

อ้างความสำคัญผิดเพื่อบอกกล่าวโมฆียะได้เนื่องจากประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง แต่อาจบอกกล่าวโมฆียะได้โดยอาศัยฐานเรื่องกลฉ้อฉลโดยการนิ่งได้⁷³

จะเห็นได้ว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดผลของความสำคัญผิดออกเป็นโมฆะและโมฆียะ โดยมุ่งที่จะคุ้มครองการแสดงเจตนาของผู้ที่สำคัญผิดเพียงฝ่ายเดียวแต่ไม่ได้มุ่งคุ้มครองคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมิได้สำคัญผิดซึ่งแตกต่างจากกฎหมายต่างประเทศซึ่งจะได้ศึกษาต่อไปในบทที่ 4

3.2.4.3 ข้อสังเกตเกี่ยวกับผลของความสำคัญผิด

ประการที่หนึ่ง ผลของความสำคัญผิดในกรณีที่คู่สัญญาสำคัญผิดทั้งสองฝ่าย

ปัญหาว่าความสำคัญผิดนั้นมีได้ทั้งกรณีมีผู้สำคัญผิดฝ่ายเดียวและกรณีสำคัญผิดทั้งสองฝ่ายหรือไม่ และหากความสำคัญผิดนั้นมีได้ทั้งสองฝ่ายแล้วจะมีผลทางกฎหมายอย่างไรนั้น เนื่องจากตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้กำหนดถึงผลของกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดไว้คงมีเพียงแต่กำหนดผลของการทำกลฉ้อฉลโดยคู่กรณีทั้งสองฝ่ายซึ่งไม่ว่าฝ่ายใดก็ตามจะอ้างกลฉ้อฉลของอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อบอกกล่าวนิติกรรมหรือเรียกค่าสินไหมทดแทนอันเกิดจากกลฉ้อฉลมิได้⁷⁴ ส่วนในเรื่องความสำคัญผิดทั้งสองฝ่ายได้มีความเห็นของนักกฎหมายดังต่อไปนี้

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชให้ความเห็นว่า “ไม่ว่าการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดจะเกิดแก่คู่กรณีฝ่ายเดียวหรือสองฝ่ายก็เป็นเหตุกระทบความสมบูรณ์ของเจตนาได้เช่นกัน”⁷⁵ และ “การสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม...ถ้าเกิดขึ้นเพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของบุคคลฝ่ายที่แสดงเจตนาจะเป็นฝ่ายเดียวหรือสองฝ่ายก็ตาม บุคคลผู้แสดงเจตนาสำคัญผิดโดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้น จะถือเอาข้อไม่สมบูรณ์มาใช้เป็นประโยชน์แก่ตนไม่ได้”⁷⁶

ศาสตราจารย์ศักดิ์ สอนงชาติ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า “การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดมิได้ทั้งนิติกรรมฝ่ายเดียวและนิติกรรมหลายฝ่าย เฉพาะในนิติกรรมหลายฝ่ายหรือสัญญา คู่กรณีอาจ

⁷³ ศนันท์กรณ (จำปี) โสทธิพันธุ์, *หลักความสำคัญผิด*, หน้า 90.

⁷⁴ มาตรา 163 ถ้าคู่กรณีต่างได้กระทำการโดยกลฉ้อฉลด้วยกันทั้งสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะกล่าวอ้างกลฉ้อฉลของอีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อบอกกล่าวการนั้นหรือเรียกค่าสินไหมทดแทนมิได้

⁷⁵ เสนีย์ ปราโมช, *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2)*, หน้า 67.

⁷⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 71.

สำคัญผิดฝ่ายเดียวหรือทุกฝ่ายก็ได้ เช่น เชี่ยวกับชาวทำสัญญาแลกเปลี่ยนพระเครื่องกันโดยต่างสำคัญผิดว่าพระเครื่องของอีกฝ่ายเป็นของเก่า แต่ความจริงเป็นของใหม่”⁷⁷

อาจารย์อนุมติ ใจสมุทร ได้ให้ความเห็นไว้ว่า “ ในกรณีที่ทั้งสองฝ่ายต่างสำคัญผิดด้วยกัน แต่ความสำคัญผิดของเขานั้นตรงกัน (คือแสดงออกตรงกัน) และเจตนาแท้จริงในใจของทั้งสองฝ่ายก็ตรงกันด้วย นิติกรรมย่อมสมบูรณ์ เช่น ก.ทำสัญญาซื้อที่ดินจาก ข.เป็นเนื้อที่ 100 ตารางเมตร โดยทั้ง ก.และ ข.ต่างสำคัญผิดคิดว่าค่าว่า ตารางเมตร เป็นภาษาทางราชการซึ่งใช้เรียกแทนคำว่า ตารางวา แท้จริงทั้งสองฝ่ายต้องการซื้อขายที่ดิน 100 ตารางวา ดังนี้ การซื้อขายย่อมสมบูรณ์ในเนื้อที่ 100 ตารางวา ตามเจตนาที่แท้จริง แต่ถ้าบังคับด้วยมาตรา 158 (มาตรา 119 ตอนท้ายเดิม) ว่า ต่างฝ่ายต่างประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงด้วยกัน นิติกรรมสมบูรณ์ตามเจตนาที่แสดงออก ถือว่าสัญญาซื้อขายสมบูรณ์ในเนื้อที่ 100 ตารางเมตร”⁷⁸ แต่หากคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดแต่การแสดงเจตนาจากความสำคัญผิดไม่ต้องตรงกัน เช่น นาย ก. หยิบของโดยตั้งใจว่าจะขายให้นาย ข.แต่แสดงออกมาว่าเป็นการให้ ส่วนนาย ข.ก็สำคัญผิดด้วยโดยเข้าใจว่านาย ก. ให้ แต่แสดงออกมาว่าซื้อ กรณีนี้ถือว่านิติกรรมไม่เกิดเพราะแม้จะถือว่าการแสดงเจตนาของนาย ก. ว่าเป็นการให้จะตกเป็นโมฆะไปตามมาตรา 156 (มาตรา 119 เดิม) จึงคงเหลือแต่เจตนาที่แท้จริงคือเจตนาขาย แต่นาย ข.ก็แสดงเจตนาสนองรับซื้อด้วยความสำคัญผิดในลักษณะแห่งนิติกรรม การแสดงเจตนาซื้อของนาย ข.จึงตกเป็นโมฆะเช่นกัน เมื่อไม่มีเจตนาซื้อ สัญญาซื้อขายจึงไม่อาจเกิดขึ้นได้⁷⁹ ซึ่งในประเด็นหลังนี้ผู้เขียนมีความเห็นในเบื้องต้นว่าเหตุที่สัญญาซื้อขายไม่เกิดขึ้นก็เป็นเพราะการแสดงเจตนาของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายไม่ต้องตรงกันตั้งแต่แรกอยู่แล้ว

ศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์กรณ์ โสตถิพันธุ์ ได้ให้ความเห็นไว้ว่า “บทบัญญัติในมาตรา 156 ถึงมาตรา 158 ควรใช้เฉพาะความสำคัญผิดฝ่ายเดียวเท่านั้น เพราะหากเป็นกรณีที่ต่างฝ่ายต่างสำคัญผิด ผลอาจไม่เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดในสองมาตราดังกล่าว”⁸⁰

ประการที่สอง ความสัมพันธ์ระหว่างความสำคัญผิดกับกลฉ้อฉล

⁷⁷ ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา (พร้อมทั้งระยะเวลาและอายุความ) ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม (ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมพ.ศ.2540) และธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์) พ.ศ.2544, หน้า 172.

⁷⁸ อนุมติ ใจสมุทร, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 ว่าด้วยนิติกรรม, หน้า 179.

⁷⁹ เรื่องเดียวกัน.

⁸⁰ ศนันท์กรณ์ (จำปี) โสตถิพันธุ์, หลักความสำคัญผิด, หน้า 93.

ทั้งนี้ ความสำคัญผิดสามารถเกิดขึ้นได้จากความเข้าใจผิดของผู้แสดงเจตนาเองโดยไม่ต้องมีบุคคลอื่นมาทำให้เกิดความสำคัญผิด⁸¹ แต่ก็มีกรณีที่ความเข้าใจผิดนี้เกิดจากกลฉ้อฉลอันทำให้เกิดความสำคัญผิดได้โดยกลฉ้อฉลคือการที่บุคคลหนึ่งกระทำไม่ว่าในวิธีการใดก็ตามโดยการหลอกลวงให้บุคคลอีกคนหนึ่งเข้าใจผิดจากความเป็นจริงแล้วจะได้เข้าทำนิติกรรม สำหรับวิธีการทำกลฉ้อฉลนั้นอาจเกิดจากการกระทำการหลอกลวงหรือการงดเว้นกระทำการซึ่งเป็นกลฉ้อฉลโดยการนิ่งซึ่งการนิ่งอันจะถือได้ว่าเป็นกลฉ้อฉลตามมาตรา 162 นั้นจะต้องเป็นกรณีที่มีการทำนิติกรรมสองฝ่ายที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งจงใจนิ่งเสียไม่ไขข้อความจริงเมื่อตนมีหน้าที่ต้องแจ้งความจริงนั้นจนทำให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดและแสดงเจตนาเข้าทำนิติกรรม⁸²

ฉะนั้น ความสำคัญผิดกับกลฉ้อฉลจึงมีความสัมพันธ์ในแง่ที่ในบางกรณีกลฉ้อฉลก็ทำให้เกิดความสำคัญผิดได้

ในกรณีที่ผลของการทำกลฉ้อฉลทำให้ผู้แสดงเจตนาทำนิติกรรมโดยสำคัญผิดกล่าวคือ ในกรณีที่กลฉ้อฉลทำให้เกิดความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญซึ่งความสำคัญผิดประเภทดังกล่าวกับกลฉ้อฉลสามารถเกิดขึ้นพร้อมกันได้ เนื่องจากทั้งสองอยู่ในขั้นตอนของการก่อเจตนา โดยทั้งกลฉ้อฉลและความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินก็มีผลทำให้นิติกรรมเป็นโมฆียะเช่นเดียวกัน ผู้ที่ถูกกลฉ้อฉลซึ่งทำให้เกิดความสำคัญผิดจึงสามารถบอกกล่าวโมฆียะกรรมได้โดยสามารถเลือกบอกกล่าวโดยอาศัยฐานของกลฉ้อฉลหรือสำคัญผิดก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติการพิสูจน์เรื่องกลฉ้อฉลโดยพิสูจน์ว่าอีกฝ่ายใช้อุบายหลอกลวงย่อมทำได้ง่ายกว่าการพิสูจน์เรื่องความสำคัญผิด⁸³

ในขณะที่กลฉ้อฉลทำให้เกิดความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมนั้น มีปัญหาว่าจะปรับใช้อย่างไรเนื่องจากความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมทำให้การแสดงเจตนาตกเป็นโมฆะตามมาตรา 156 ในขณะที่กลฉ้อฉลทำให้การแสดงเจตนาเป็นโมฆียะตามมาตรา 159

ในเรื่องนี้มีตัวอย่างจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6103/2545 ซึ่งตัดสินว่าโจทก์ตกลงขายที่ดินให้แก่จำเลยที่ 1 โดยสำคัญผิดในราคาที่ดินโดยโอนขายให้จำเลยในราคา 4,000,000 บาท

⁸¹ เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2), หน้า 79.

⁸² ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์, คำอธิบายนิติกรรม สัญญาพร้อมคำอธิบายในส่วนของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 135-139.

⁸³ ศนันท์กรณ (จำปี) โสทธิพันธุ์, หลักความสำคัญผิด, หน้า 96.

ทั้งๆที่โจทก์มีเจตนาจะขายที่ดินพิพาทในราคา 52,000,000 บาท โดยที่จำเลยที่ 1 ก็ทราบอยู่แล้วว่าที่ดินพิพาทมีราคาท้องตลาดมากกว่า 36,000,000 บาทเป็นการทำนิติกรรมโดยสำคัญผิดเพราะถูกนายหน้าหลอกหลวงซึ่งตามพฤติการณ์จำเลยที่ 1 กับพวกรู้ถึงการหลอกหลวง การที่โจทก์สำคัญผิดในเรื่องราคาทรัพย์สินที่ตกลงซื้อขายกันถือว่าโจทก์แสดงเจตนาทำนิติกรรมโดยสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของนิติกรรม มาตรา 156 เมื่อนิติกรรมซื้อขายที่ดินเกิดจากการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมและเกิดจากกลฉ้อฉลในขณะเดียวกัน แต่ผลทางกฎหมายต่างกัน จึงต้องถือว่านิติกรรมเป็นโมฆะตามมาตรา 156 เพราะเป็นผลดีต่อผู้แสดงเจตนาทำนิติกรรมโดยบกพร่องยิ่งกว่าเป็นโมฆียะ ประกอบกับมีความเห็นของนักกฎหมายซึ่งเห็นว่ากรณีต้องถือว่านิติกรรมตกเป็นโมฆะได้แก่ ศาสตราจารย์ ดร.จิต เศรษฐบุตร มีความเห็นว่า กลฉ้อฉลที่ทำให้สำคัญผิดในสาระสำคัญ ต้องถือว่านิติกรรมเป็นโมฆะ⁸⁴ และอาจารย์อนุมัติ ใจสมุทร มีความเห็นว่าเป็นเรื่องที่ยังคับได้ทั้งสองมาตราแต่เนื่องจากมาตรา 156 (มาตรา 119 เดิม) กำหนดให้การแสดงเจตนาเป็นโมฆะแล้วจึงไม่เกิดนิติกรรม กลฉ้อฉลตามมาตรา 159 จึงไม่มีโอกาสนำมาใช้ได้เลยเพราะไม่มีนิติกรรม⁸⁵ ในขณะที่ศาสตราจารย์ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช มีความเห็นว่า หากเป็นกลฉ้อฉลที่ทำให้สำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรม การกล่าวอ้างโดยอาศัยฐานเรื่องความสำคัญผิดซึ่งมีผลเป็นโมฆะจะดีกว่าการกล่าวอ้างโดยอาศัยฐานของกลฉ้อฉลที่เป็นโมฆียะ⁸⁶

ส่วนศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์กรณ์ โสทธิพันธุ์ มีความเห็นว่า ความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมเป็นความสำคัญผิดที่เกิดในขั้นตอนของการแสดงเจตนา ในขณะที่กลฉ้อฉลเกิดขึ้นในขั้นตอนของการก่อเจตนาภายใน เพราะฉะนั้นความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมกับกลฉ้อฉลจึงไม่อาจเกิดขึ้นพร้อมกันได้เลย⁸⁷

3.3 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

3.3.1 ความหมายและลักษณะของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

นักกฎหมายไทยได้อธิบายความหมายและลักษณะของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไว้ดังนี้

ศาสตราจารย์ศักดิ์ สอนงชาติได้ให้ความหมายไว้ว่า “ความสำคัญผิดก็คือความเข้าใจหรือเชื่อโดยไม่ตรงต่อความจริงซึ่งอาจเป็นการสำคัญผิดในข้อเท็จจริงหรือสำคัญผิดในข้อกฎหมายก็ได้...เช่น

⁸⁴ จิต เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและสัญญา, หน้า 102.

⁸⁵ อนุมัติ ใจสมุทร, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 ว่าด้วยนิติกรรม, หน้า 177.

⁸⁶ เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2), หน้า 78-79.

⁸⁷ ศนันท์กรณ์ (จำปี) โสทธิพันธุ์, หลักความสำคัญผิด, หน้า 97.

เขี้ยวทำสัญญาจะซื้อที่ดินซึ่งมีเพียงส.ค.1 จากชาวโดยสำคัญผิดว่าสามารถจดทะเบียนการซื้อขายต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ แต่ความจริงไม่อาจจดทะเบียนได้ตามกฎหมาย”⁸⁸

ศาสตราจารย์ไชยยศ เหมะรัชตะได้อธิบายไว้ว่า “ ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้แก่การไม่ทราบว่ามีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างไรหรือไม่ทราบว่ามีกฎหมายบัญญัติไว้เช่นนั้นหรือการเข้าใจผิดในข้อกฎหมาย เช่น ไม่ทราบว่าในการซื้อขายที่ดินมีโฉนดจะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 456 จึงทำการซื้อขายโดยปากเปล่า”⁸⁹

ศาสตราจารย์ ดร. ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์ ได้อธิบายว่าเป็นความสำคัญผิดหรือเข้าใจผิดว่าไม่มีกฎหมายกำหนดห้ามไว้แต่ความจริงมีซึ่งความเข้าใจที่ผิดนี้ทำให้เข้าทำนิติกรรม⁹⁰

3.3.2 ความแตกต่างระหว่างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายและความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง

เมื่อความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นการเข้าใจผิดว่าไม่มีกฎหมายกำหนดไว้ หรือไม่ทราบว่ามีกฎหมายกำหนดไว้อย่างไร หรือเป็นการเข้าใจผิดในข้อกฎหมายดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ด้วยเหตุนี้ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจึงแตกต่างกับความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงซึ่งเป็นความสำคัญผิดเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือเป็นอยู่⁹¹หรือเป็นการไม่ทราบข้อเท็จจริงหรือหลงผิดเข้าใจในข้อเท็จจริงที่ผิดไปจากความเป็นจริง⁹²

จากความแตกต่างระหว่างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายและความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงนี้เอง เมื่อบทบัญญัติในกฎหมายไทยมิได้แยกความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไว้ จึงมีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่าความสำคัญผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงหรือความสำคัญผิดในข้อกฎหมายซึ่งในเรื่องนี้มีความเห็นของนักกฎหมายดังต่อไปนี้

⁸⁸ ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา (พร้อมทั้งระยะเวลาและอายุความ) ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม (ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมพ.ศ.2540) และธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์) พ.ศ.2544, หน้า 169.

⁸⁹ ไชยยศ เหมะรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยนิติกรรม, หน้า 400.

⁹⁰ ศนันท์กรณ (จำปี) โสทธิพันธุ์, หลักความสำคัญผิด, หน้า 53-54.

⁹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 53.

⁹² ไชยยศ เหมะรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยนิติกรรม, หน้า 400.

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้ให้ความเห็นว่า “กฎหมายไทยไม่แยกระหว่าง ความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย ถ้าตกลงทำสัญญาขายที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติ (มาตรา 1304) ซึ่งจะโอนกันมิได้ตามกฎหมาย (มาตรา 1305,143) และผู้ซื้อสำคัญผิดในข้อกฎหมาย คิดว่าโอนกันได้ การแสดงเจตนาด้วยสำคัญผิดเช่นนั้นอาจอยู่ในบังคับมาตรา 156 หรือ 157 ได้ แม้ความที่เป็นสาธารณสมบัติห้ามโอนจะเกี่ยวข้องกับข้อกฎหมายไม่ใช่ข้อเท็จจริงล้วนๆก็ตาม”⁹³

ศาสตราจารย์ไชยยศ เหมรัชตะ ให้ความเห็นว่า “โดยปกติ บทบัญญัติในเรื่องสำคัญผิดนี้จะ เป็นเรื่องความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง”⁹⁴ และ “ความสำคัญผิดตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมาตรา 156 หรือมาตรา 157 ควรจะจำกัดอยู่เฉพาะความสำคัญผิดใน ข้อเท็จจริงเท่านั้น ไม่ควรจะไปถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายด้วย”⁹⁵

ศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์กรณ โสทธิพันธ์ มีความเห็นว่าความสำคัญผิดตามมาตรา 156 และ มาตรา 157 เป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง⁹⁶

จะเห็นได้ว่า ในเรื่องนี้ยังมีความเห็นของนักกฎหมายที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ตามความเห็น ของศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ความสำคัญผิดตามกฎหมายไทยอาจเป็นได้ทั้งความ สำคัญผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย ในขณะที่ความเห็นของศาสตราจารย์ไชยยศ เหมรัชตะ และศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์กรณ โสทธิพันธ์ เห็นว่าความสำคัญผิดตามกฎหมายไทยเป็น ความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง

3.3.3 ความเห็นของนักกฎหมายและคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง

ในประเด็นเรื่องการกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย จากความเห็นของศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชที่ว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยไม่แยกว่าเป็นความสำคัญผิดใน ข้อเท็จจริงหรือสำคัญผิดในข้อกฎหมาย ความสำคัญผิดตามกฎหมายไทยจึงอาจเป็นได้ทั้งความสำคัญ ผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดในข้อกฎหมายซึ่งก็ได้มีความเห็นเพิ่มเติมของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มุนินทร์ พงศาปานว่า การที่บุคคลไม่สามารถอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้เนื่องจากการ

⁹³ เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2), หน้า 76.

⁹⁴ ไชยยศ เหมรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยนิติกรรม, หน้า 400.

⁹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 402.

⁹⁶ ศนันท์กรณ โสทธิพันธ์, คำอธิบายนิติกรรม สัญญาพร้อมคำอธิบายในส่วนของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็น ธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 137.

ประกาศใช้กฎหมายก็จะถูกตีพิมพ์เผยแพร่ในราชกิจจานุเบกษาอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นจึงต้องถือว่าทุกคนมีหน้าที่ต้องรู้กฎหมาย⁹⁷

นอกจากนี้ ศาสตราจารย์ไชยยศ เหมรัชตะได้ให้ความเห็นไว้ว่า แนวความคิดที่ว่าความสำคัญผิดในข้อกฎหมายนั้นควรจะอยู่ในหลักเกณฑ์มาตรา 156 หรือมาตรา 157 ได้ อาจเป็นเพราะไม่มีบทกฎหมายมาตราใดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือในหลักกฎหมายแพ่งบัญญัติไว้ชัดแจ้งเกี่ยวกับเรื่องความไม่รู้กฎหมาย อย่างไรก็ตาม ในการทำนิติกรรมบางประเภทที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องทำตามแบบ มิฉะนั้นนิติกรรมย่อมตกเป็นโมฆะ การกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเกี่ยวกับนิติกรรมจึงไม่เป็นประโยชน์ และเมื่อกฎหมายกำหนดไว้เฉพาะในเรื่องใด โดยเฉพาะเรื่องแบบแล้วก็ต้องเป็นไปตามบทบัญญัตินั้น ๆ ที่มุ่งคุ้มครองความสงบเรียบร้อยจึงมิให้มีการแอบอ้างความไม่รู้กฎหมายเหล่านั้น เพราะจะเป็นการคลายความศักดิ์สิทธิ์แห่งบทบัญญัติในเรื่องนั้นๆ และจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคมส่วนรวมได้⁹⁸

ฉะนั้น ด้วยเหตุที่กฎหมายไทยมิได้แยกความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดในข้อกฎหมายอย่างชัดเจน ทำให้คำพิพากษาศาลฎีกาดังต่อไปนี้ แม้จะมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย กล่าวคือ การที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ทราบว่ามีกฎหมายที่ห้ามมิให้กระทำการบางอย่าง และด้วยความสำคัญผิดนั้นทำให้เข้าทำสัญญาซึ่งหากคู่สัญญาฝ่ายนั้นทราบความจริงก็คงจะไม่เข้าทำสัญญา แต่ศาลกลับวินิจฉัยว่าเป็นเรื่องของความสำคัญผิดในคุณสมบัติที่เป็นสาระสำคัญ กล่าวคือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3382/2525 โจทก์ได้ทำสัญญาจะซื้อที่ดินโฉนดเลขที่ 873 แขวงลาดยาว เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร จากจำเลยในราคา 700,000 บาท เพื่อปลูกสร้างโรงงาน โดยจำเลยไม่แจ้งข้อความจริงที่ว่าที่พิพาทถูกจำกัดสิทธิในการใช้ตามพระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511 โจทก์จึงไม่ทราบว่าที่พิพาทถูกจำกัดสิทธิในการใช้ซึ่งถ้าโจทก์ทราบว่าที่พิพาทต้องห้ามมิให้ปลูกสร้างอาคารในที่พิพาทโจทก์ก็จะไม่เข้าทำสัญญา โจทก์เข้าใจผิดในคุณสมบัติของที่ดินซึ่งนับว่าเป็นสาระสำคัญ การแสดงเจตนาของโจทก์เป็นโมฆียะ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2349/2531 จำเลยทำสัญญาจะขายที่ดินพิพาทให้โจทก์โดยทราบว่าโจทก์จะซื้อที่ดินพิพาทไปสร้างโรงงาน เมื่อจำเลยทราบว่าที่พิพาทอยู่ในเขตประกาศกระทรวงมหาดไทยเรื่องกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้างอาคาร แต่ปกปิดข้อเท็จจริงดังกล่าว โจทก์จึง

⁹⁷ เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2), หน้า 76.

⁹⁸ ไชยยศ เหมรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยนิติกรรม, หน้า 402.

ไม่ทราบว่ามีกฎหมายซึ่งเป็นเขตประกาศกระทรวงมหาดไทยเรื่องกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้างอาคารในที่ดินที่โจทก์ตั้งใจจะซื้อไปสร้างโรงงานจึงถือว่าโจทก์แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินที่จะซื้อซึ่งเป็นสาระสำคัญ สัญญาจะซื้อขายเป็นโมฆียะ เมื่อโจทก์บอกกล่าวแล้วสัญญาจะซื้อขายจึงเป็นโมฆะมาแต่แรก คู่สัญญาต้องกลับคืนยังฐานะเดิม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1955/2538 จำเลยทำสัญญาจะขายที่ดินพิพาทให้โจทก์โดยจำเลยรู้อยู่ก่อนแล้วว่าโจทก์ซื้อที่ดินพิพาทเพื่อสร้างโรงงานผลิตอาหารกระป๋องและรู้ว่าที่ดินพิพาทจะถูกเวนคืนบางส่วนเพื่อชดเชยคลองชลประทานตามพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในบริเวณที่ที่จะเวนคืน แต่ก็ไม่แจ้งความจริงให้โจทก์ทราบ โจทก์จึงไม่รู้ว่ามิใช่พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินซึ่งที่ดินพิพาทอยู่ในบริเวณที่จะถูกเวนคืนได้ เป็นการที่โจทก์แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินที่จะซื้อซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญสัญญาจะซื้อขายจึงเป็นโมฆียะ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2471/2541 ในขณะที่ทำสัญญาเช่าที่ดินและตึกแถวพิพาท โจทก์ไม่รู้ว่าที่ดินและตึกแถวพิพาทดังกล่าวอยู่ในแนวเขตที่ดินที่จะถูกเวนคืนตามพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในบริเวณที่ที่จะเวนคืน ซึ่งหากโจทก์ทราบความจริง โจทก์คงจะไม่ทำสัญญาเช่าดังกล่าวกับจำเลยเพราะโจทก์ไม่สามารถจะดำเนินกิจการร้านค้าบนที่ดินและตึกแถวพิพาทจนถึงจุดคุ้มทุนและมีกำไรตามความตั้งใจได้ การที่โจทก์ทำสัญญาเช่ากับจำเลยจึงเป็นการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินที่เช่าซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญ การแสดงเจตนาทำสัญญาเช่าที่ดินและตึกแถวพิพาทจึงเป็นโมฆียะ เมื่อโจทก์มีหนังสือบอกกล่าวโมฆียะกรรมไปยังจำเลย การอันเป็นโมฆียะกรรมดังกล่าวจึงเป็นโมฆะมาแต่เริ่มแรก โจทก์และจำเลยต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3285/2553 ที่ดินพิพาทมีเนื้อที่ 2 ใน 3 ส่วน ตั้งอยู่เหนือระดับน้ำทะเลปานกลางที่ 80 เมตรซึ่งต้องห้ามมิให้ทำการปลูกสร้างอาคารในบริเวณตามประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม การที่โจทก์เพิ่งมาทราบข้อเท็จจริงว่าที่ดินพิพาทไม่สามารถปลูกสร้างอาคารได้ภายหลังจากที่ได้ทำสัญญาจะซื้อขายที่ดินไปแล้วย่อมถือว่าโจทก์แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 157 ซึ่งหากมิได้มีความสำคัญผิดดังกล่าว สัญญาจะซื้อขายที่ดินคงจะมีได้กระทำให้ขึ้น เพราะตามข้อสัญญาจะซื้อขายที่ดินระบุไว้โดยชัดแจ้งแล้วว่าโจทก์ซื้อที่ดินพิพาทก็เพื่อประกอบธุรกิจปลูกสร้างบ้าน อาคารเพื่อยู่อาศัย ให้เช่า หรือขายให้ผู้อื่น ดังนั้น สัญญาจะซื้อขายที่ดินจึงตกเป็นโมฆียะตามบทบัญญัติดังกล่าว

อนึ่ง จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวอาจทำให้เข้าใจไปได้ว่าการทำนิติกรรมซื้อขายทรัพย์สินที่มีกฎหมายห้ามมิให้ผู้แสดงเจตนาใช้สอยทรัพย์สินได้ตามความมุ่งหมาย เช่น นาย ก. ทำสัญญาซื้อที่ดินจากนาย ข. โดยตั้งใจว่าจะสร้างอาคารบนที่ดินนั้นโดยไม่รู้ว่ามีกฎหมายห้ามก่อสร้างอาคารบนที่ดินดังกล่าว เป็นต้น จะมีความเกี่ยวข้องกับการซื้อขายทรัพย์สินที่มีวัตถุประสงค์ต้องห้ามตามกฎหมายตามมาตรา 150 หรือไม่นั้น ในเรื่องนี้มีความเห็นของศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชซึ่งมีความเห็นว่า วัตถุประสงค์ต้องห้ามตามกฎหมายนั้น หากเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายอยู่ในตัว บุคคลที่มุ่งต่อประโยชน์ที่จะกระทำในสิ่งที่ผิดกฎหมายอยู่ในตัว เช่น สัญญาจ้างฆ่าคน แม้จะคู่สัญญาอีกฝ่ายจะไม่ว่าการที่จ้างนั้นเป็นการผิดกฎหมายก็ถือว่าเป็นวัตถุประสงค์ที่ต้องห้ามตามกฎหมาย แต่หากเป็นสิ่งที่ไม่ผิดกฎหมายอยู่ในตัว และคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายมีความมุ่งหมายไปในทางที่ผิดกฎหมาย เช่น การซื้อขายทรัพย์สินที่ถูกยึด หากผู้ซื้อว่าเป็นทรัพย์สินที่ถูกยึด การซื้อขายก็ตกเป็นโมฆะ แต่หากผู้ซื้อไม่รู้ว่า สัญญาซื้อขายไม่ตกเป็นโมฆะ เป็นต้น⁹⁹

รองศาสตราจารย์ ดร. กิตติศักดิ์ ปรกติ มีความเห็นในทำนองเดียวกันว่ากรณีที่มีการทำนิติกรรมโดยบุคคลสองฝ่าย คู่กรณีทั้งสองฝ่ายจะต้องรู้พฤติการณ์อันต้องห้ามตามกฎหมายจึงจะเป็นวัตถุประสงค์ของนิติกรรมนั้น แต่หากคู่กรณีเพียงฝ่ายเดียวรู้ถึงพฤติการณ์อันต้องห้ามตามกฎหมายก็ยังไม่ถือเป็นวัตถุประสงค์แห่งนิติกรรมนั้น¹⁰⁰

นอกจากนี้มีความเห็นของนักกฎหมายอธิบายเกี่ยวกับวัตถุประสงค์เป็นการพันวิสัยตามมาตรา 150 ซึ่งผู้เขียนยกมาเพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาประกอบกันกล่าวคือ ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมชได้อธิบายว่า หากคู่กรณีมิได้รู้ถึงการพันวิสัยในขณะที่ทำสัญญา สัญญานั้นมิได้ตกเป็นโมฆะเพราะวัตถุประสงค์เป็นการพันวิสัยตามมาตรา 150 แต่ตกเป็นโมฆะเพราะเป็นความสำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 156¹⁰¹

ส่วนรองศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ ปรกติ มีความเห็นในทำนองเดียวกันและมีความเห็นเพิ่มเติมว่า ในกรณีที่คู่กรณีมิได้รู้ถึงการพันวิสัยในขณะที่ทำสัญญาซึ่งจะถูกพิจารณาว่าเป็นเรื่องความสำคัญผิดตามมาตรา 156 จะมีผลให้กฎหมายคุ้มครองผู้สุจริตได้ดีกว่ากรณีตามมาตรา 150 เนื่องจากว่า หากคู่กรณีฝ่ายที่ไม่รู้หรือควรได้รู้ถึงการพันวิสัยเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง คู่กรณีฝ่ายที่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงก็อ้างความสำคัญผิดเป็นประโยชน์แก่ตนไม่ได้ แต่

⁹⁹ เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2), หน้า 103-104.

¹⁰⁰ กิตติศักดิ์ ปรกติ, "เงื่อนไขความมีผลแห่งนิติกรรม" [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.law.tu.ac.th/wp-content/uploads/2014/02/6-2.pdf> [20 พฤษภาคม 2560]

¹⁰¹ เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2), หน้า 112-113.

คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมิได้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงสามารถอ้างความสำคัญผิดอันเป็นเหตุแห่งโมฆะกรรมได้ หากไม่อ้างโมฆะกรรมก็มีสิทธิเรียกค่าเสียหายจากคู่กรณีที่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงได้¹⁰² อย่างไรก็ตาม ดังที่ได้ศึกษามาแล้วในหัวข้อ 3.2.4 เรื่องผลของความสำคัญผิด ได้มีความเห็นของศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์ ว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งของผู้สำคัญผิดด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไม่สามารถกล่าวอ้างโมฆะกรรมได้เพราะเนื่องจากการกล่าวอ้างโมฆะกรรมมิได้ทำให้คู่สัญญาดังกล่าวได้สิ่งใดและการที่สัญญาสมบูรณ์ก็มีได้ทำให้เสียสิ่งใดไปจึงมิใช่บุคคลผู้มีส่วนได้เสีย¹⁰³

ในขณะที่อาจารย์อนุมติ ใจสมุทร ได้อธิบายว่าวัตถุประสงค์ของนิติกรรมเป็นเรื่องที่มาก่อนการแสดงเจตนาทำนิติกรรม กล่าวคือ หากวัตถุประสงค์ของนิติกรรมตกเป็นโมฆะตามมาตรา 150 (มาตรา 113 เดิม) แล้วก็ย่อมไม่มีประเด็นที่จะกล่าวถึงเรื่องความสำคัญผิดได้เนื่องจากบทบัญญัติในเรื่องการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดนั้นเป็นเรื่องการแสดงเจตนาทำนิติกรรมที่วัตถุประสงค์ที่ไม่เป็นการพ้นวิสัย¹⁰⁴ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่ากรณีวัตถุประสงค์ต้องห้ามขัดแย้งตามกฎหมายสามารถใช้หลักการดังกล่าวนี้มาอธิบายได้ในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ หากพิจารณาตามแนวความเห็นของอาจารย์อนุมติ ใจสมุทร บทบัญญัติในเรื่องการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดนั้นจะนำมาใช้ก็ต่อเมื่อนิติกรรมที่ทำขึ้นนั้นมีวัตถุประสงค์ที่ไม่เป็นการต้องห้ามขัดแย้งตามกฎหมายเสียก่อนเพราะหากวัตถุประสงค์ต้องห้ามตามกฎหมายเสียแล้ว นิติกรรมย่อมตกเป็นโมฆะตามมาตรา 150 โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาเรื่องความสำคัญผิดตามมาตรา 156 หรือมาตรา 157 อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่า หากเป็นกรณีที่มีกฎหมายห้ามในขณะที่ตกลงซื้อขายแต่คู่กรณีไม่รู้ว่ามีกฎหมายห้ามไว้จะเป็นกรณีที่วัตถุประสงค์ของนิติกรรมต้องห้ามขัดแย้งด้วยกฎหมายหรือเป็นความสำคัญผิดในข้อกฎหมายซึ่งจะได้วิเคราะห์ต่อไปในบทที่ 5

โดยสรุปแล้ว จากการกฎหมายไทยมิได้แยกความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย อีกทั้งความเห็นของนักกฎหมายก็ยังมีแนวทางที่แตกต่างกันประกอบกับคำพิพากษาของศาลที่แม้จะมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย แต่ศาลยังคงวินิจฉัยว่าเป็นเรื่องของความสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินซึ่งถือว่าเป็นสาระสำคัญอันเป็นความสำคัญผิด

¹⁰² กิตติศักดิ์ ปกรติ, "เงื่อนไขความมีผลแห่งนิติกรรม" [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.law.tu.ac.th/wp-content/uploads/2014/02/6-2.pdf> [20 พฤษภาคม 2560]

¹⁰³ ศนันท์กรณ (จำปี) โสทธิพันธุ์, *หลักความสำคัญผิด*, หน้า 90-91.

¹⁰⁴ อนุมติ ใจสมุทร, *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 ว่าด้วยนิติกรรม*, หน้า 186.

ในข้อเท็จจริงนั้นจึงต้องศึกษาความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามกฎหมายต่างประเทศในบทที่ 4 เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ต่อไป

3.4 ปัญหาเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

เมื่อศึกษาความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ในสมัยโรมันในบทที่ 2 จะเห็นได้ว่ามีแนวความคิดในการแยกความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย ในขณะที่บทบัญญัติในกฎหมายไทยมิได้มีการแบ่งแยกระหว่างความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไว้อย่างชัดเจน จึงเกิดปัญหาว่า ความสำคัญผิดตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงหรือความสำคัญผิดในข้อกฎหมายซึ่งในเรื่องดังกล่าวก็ยังคงมีความเห็นของนักกฎหมายที่แตกต่างกัน โดยนักกฎหมายฝ่ายหนึ่งเห็นว่าความสำคัญผิดตามกฎหมายไทยที่มีอยู่นั้นเป็นได้ทั้งความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย ในขณะที่นักกฎหมายอีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง

จากการที่ได้มีการแยกความสำคัญผิดในข้อกฎหมายและความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงออกจากกันนี้เองทำให้เกิดปัญหาในการปรับใช้ของศาลดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาของศาลฎีกาที่ได้ยกมาในข้อ 3.3.3 ซึ่งเกี่ยวกับการที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเข้าทำสัญญาซื้อที่ดินเพราะต้องการที่จะปลูกสร้างสิ่งปลูกสร้างบนที่ดินดังกล่าวโดยไม่ทราบว่าเป็นที่ดินดังกล่าวมีกฎหมายห้ามมิให้ก่อสร้างซึ่งหากคู่สัญญาฝ่ายดังกล่าวทราบความจริงก็คงจะไม่เข้าทำสัญญา จะเห็นได้ว่า แม้ว่าข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายจะมีความเกี่ยวพันกันอยู่ แต่สิ่งที่คู่สัญญาสำคัญผิดคือกฎหมายและความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นเหตุหลักที่ทำให้คู่สัญญาตัดสินใจเข้าทำสัญญา แต่คำพิพากษาของศาลมิได้กำหนดประเด็นเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายแต่วินิจฉัยว่าเป็นความสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญตามมาตรา 157 ซึ่งมีลักษณะเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงเป็นสำคัญจึงก่อให้เกิดปัญหาเรื่องความไม่สมเหตุสมผลในการปรับใช้ของศาลซึ่งก็เป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาจากการที่บทบัญญัติในกฎหมายไทยมิได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายนั่นเอง

ในขณะที่หากได้ศึกษากฎหมายต่างประเทศต่อไปในบทที่ 4 จะพบว่ามิมีบทบัญญัติของกฎหมายและคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ รวมถึงความเห็นของนักกฎหมายกลับยอมรับเรื่องความสำคัญผิดในข้อกฎหมายอย่างชัดเจนและกำหนดให้ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายอาจมีผลต่อความสมบูรณ์ของสัญญาได้จึงเป็นปัญหาที่ต้องพิจารณาว่าบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและ

พาณิชย์ของไทยในเรื่องความสำคัญผิดจะสามารถตีความไปถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้หรือไม่ เพราะจะส่งผลต่อผลในทางกฎหมายของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

ในเรื่องการกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายก็มีประเด็นต่อไปว่า บุคคลควรจะสามารถกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้หรือไม่ เนื่องจากหลักเรื่องความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวก็ยังคงเป็นหลักการสำคัญที่ต้องยึดถือไว้เช่นเดียวกันจึงต้องคำนึงถึงความเหมาะสมในการนำความสำคัญผิดในข้อกฎหมายมาปรับใช้โดยชั่งน้ำหนักกับหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัว เพราะหากให้น้ำหนักกับหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวมากเกินไป ผู้แสดงเจตนาจะไม่สามารถกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้ซึ่งไม่ยุติธรรม เนื่องจากในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการบัญญัติกฎหมายเป็นจำนวนมากและมีความหลากหลายซึ่งแม้จะมีการประกาศใช้กฎหมายในราชกิจจานุเบกษาก็ตาม แต่ในความเป็นจริงแล้ว ประชาชนทุกคนก็ไม่สามารถเข้าถึงและเข้าใจกฎหมายทุกฉบับได้อย่างถูกต้องเสมอไป อย่างไรก็ตาม หากให้น้ำหนักกับการกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายมากเกินไปก็จะส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของสังคมโดยรวมเพราะอาจจะมีกรณีที่มีบุคคลอาศัยการกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นช่องทางในการแสวงหาประโยชน์โดยไม่สมควรจนอาจทำให้กฎหมายขาดความศักดิ์สิทธิ์ไปได้ ด้วยเหตุนี้ปัญหาเกี่ยวกับการชั่งน้ำหนักระหว่างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายและหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวจึงเป็นปัญหาสำคัญที่จะต้องพิจารณาเพื่อหาจุดสมดุลที่เหมาะสม

ส่วนประเด็นปัญหาเกี่ยวกับผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายกล่าวคือ กฎหมายไทยในปัจจุบันทั้งกรณีความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 156 และความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญตามมาตรา 157 มุ่งคุ้มครองเจตนาภายในของผู้แสดงเจตนาที่สำคัญผิดแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่มิได้คุ้มครองคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจึงเกิดปัญหาว่า เมื่อความสำคัญผิดเป็นเรื่องที่อยู่ภายในจิตใจของผู้ที่สำคัญผิด หากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมิได้รู้ถึงความสำคัญผิดได้เข้าทำสัญญากับผู้ที่สำคัญผิด และต่อมาสัญญาตกเป็นโมฆะในกรณีที่เป็นความสำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 156 หรือสัญญาตกเป็นโมฆะในกรณีที่เป็นความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญตามมาตรา 157 อันทำให้ผู้ที่สำคัญผิดบอกล้างสัญญาที่ตกเป็นโมฆะนั้น เช่นนี้แล้วคู่สัญญาฝ่ายที่มีได้สำคัญผิดจึงไม่อาจจะแน่ใจได้ว่าคู่สัญญาของตนจะอ้างความสำคัญผิดขึ้นมาเมื่อใดซึ่งจะส่งผลต่อความคล่องตัวในทางเศรษฐกิจทำให้ไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมเศรษฐกิจในปัจจุบันซึ่งหากได้ศึกษาต่อไปในบทที่ 4 จะพบว่า กฎหมายต่างประเทศมีกลไกในการคุ้มครองบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญผิดไว้แตกต่างกับกฎหมายไทย และปัญหาเกี่ยวกับผลในทางกฎหมายของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายอีก

ประการหนึ่งเกี่ยวกับผลทางกฎหมายในกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดในข้อกฎหมาย เนื่องจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมิได้กำหนดผลในกรณีดังกล่าวไว้ในขณะที่บทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศบางประเทศได้มีแนวทางที่เข้ามาแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงเป็นปัญหาในการพิจารณาได้ว่าควรจะใช้วิธีแก้ปัญหานั้นในแนวทางใดที่จะสามารถแก้ไขปัญหากับผลของกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดได้

นอกจากนี้ยังมีประเด็นเรื่องการเรียกค่าเสียหายจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายที่สืบเนื่องจากการที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยในเรื่องความสำคัญผิดยังคงมุ่งคุ้มครองเจตนาภายในของบุคคลผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดเป็นสำคัญซึ่งจะมีก็เพียงแต่กรณีที่ความสำคัญผิดเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้ที่สำคัญผิด บุคคลผู้สำคัญผิดจึงไม่สามารถกล่าวอ้างความสำคัญผิดมาเป็นประโยชน์แก่ตนเองได้ตามมาตรา 158 สัญญาจึงยังคงมีผลต่อไปซึ่งเท่ากับว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายที่มีได้สำคัญผิดก็ไม่ได้ได้รับความเสียหายก่อนสัญญาแต่อย่างใด¹⁰⁵ แต่หากเป็นกรณีที่ไม่ใช่เนื่องจากมาตรา 158 ที่กล่าวข้างต้นแล้วนั้น การที่คู่สัญญาที่สำคัญผิดกล่าวอ้างความเป็นโมฆะในกรณีที่เป็นความสำคัญผิดตามมาตรา 156 หรือบอกล้างสัญญาที่ตกเป็นโมฆียะเพราะความสำคัญผิดตามมาตรา 157 ทำให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมิได้สำคัญผิดและมีได้มีความผิดใดๆ จำต้องรับผลของนิติกรรมที่ตกเป็นโมฆะหรือโมฆียะตามแต่กรณี ทำให้ได้รับความเสียหายไม่ว่าจะเป็นการเสียเวลา เสียโอกาสในการประกอบธุรกิจ จึงมีข้อพิจารณาว่าในกรณีดังกล่าว คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมิได้สำคัญผิดนั้นจะสามารถเรียกให้คู่สัญญาอีกฝ่ายชดใช้ค่าเสียหายให้ได้หรือไม่และอาศัยฐานของกฎหมายใดมาปรับใช้ หรือในอีกด้านหนึ่งว่า หากเป็นกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายที่มีได้สำคัญผิดได้รู้หรือควรรู้ว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดแล้วแต่ก็ยังเข้าทำสัญญา คู่สัญญาที่รู้ถึงความสำคัญผิดดังกล่าวควรจะมีควมรับผิดชอบในการใช้ค่าเสียหายให้แก่คู่สัญญาที่สำคัญผิดด้วยหรือไม่และโดยอาศัยฐานของกฎหมายใดในการนำมาปรับใช้

ทั้งนี้ ประเด็นปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นเมื่อได้ศึกษากฎหมายต่างประเทศในบทที่ 4 แล้วก็จะนำมาวิเคราะห์ต่อไปเพื่อหาข้อสรุปและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

3.5 สรุปแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามกฎหมายไทย

จากการศึกษาความเป็นมาในทางประวัติศาสตร์ของหลักความสำคัญผิดนั้นในการประชุมคณะกรรมการพิจารณาชำระสะสางประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 1 ซึ่งประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2535 ในการตกลงว่าความสำคัญผิดในสาระสำคัญจะมีความสำคัญผิดประเภทใดบ้างนั้น แม้จะ

¹⁰⁵ ศนันทกรณ์ (จำปี) โสทธิพันธุ์, หลักความสำคัญผิด, หน้า 108-109.

มีผู้เสนอแนวทางการร่างตามประมวลกฎหมายแพ่งอาชญาซึ่งมีบทบัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายรวมอยู่ด้วยแต่ท้ายที่สุดแล้วแนวทางการร่างตามประมวลกฎหมายแพ่งอาชญาซึ่งไม่ได้รับการพิจารณาแต่อย่างใด นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่น่าพิจารณาเกี่ยวกับการกำหนดความเป็นโมฆะหรือโมฆียะของนิติกรรมที่ทำด้วยความสำคัญผิดตามมาตรา 156 และมาตรา 157 และประเด็นเกี่ยวกับการเรียกค่าเสียหายของคู่กรณีฝ่ายที่มีได้สำคัญผิดที่เรียกเอาจากฝ่ายที่สำคัญผิดซึ่งแม้จะถูกหยิบยกมากล่าวแต่ท้ายที่สุดแล้วก็ไม่ได้นำมาพิจารณาแต่อย่างใด

ทั้งนี้ ความสำคัญผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้มีการบัญญัติรับรองไว้ ได้แก่ ความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 156 อันได้แก่ ความสำคัญผิดในลักษณะของนิติกรรม ความสำคัญผิดในตัวบุคคลซึ่งเป็นคู่กรณีแห่งนิติกรรม และความสำคัญผิดในทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งนิติกรรม เป็นต้น ซึ่งเป็นความสำคัญผิดที่เกิดในช่วงการแสดงเจตนาโดยกฎหมายกำหนดผลของการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดกรณีดังกล่าวให้ตกเป็นโมฆะ ส่วนความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญตามมาตรา 157 เป็นความสำคัญผิดที่เกิดขึ้นในช่วงการก่อเจตนาภายในซึ่งกฎหมายกำหนดให้การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในกรณีดังกล่าวให้ตกเป็นโมฆียะ

ในขณะที่ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายนั้นได้มีความเห็นของนักกฎหมายอธิบายในการทำงานเดียวกันว่าเป็นความไม่รู้หรือเข้าใจผิดว่าไม่มีกฎหมายห้าม หรือไม่ทราบว่ามีกฎหมายบัญญัติไว้ อย่างไรก็ตามในประเด็นว่าความสำคัญผิดตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงหรือความสำคัญผิดในข้อกฎหมายก็ยังคงมีความเห็นของนักกฎหมายแตกต่างกันประกอบกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ยกมานั้นแม้จะมีประเด็นเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย แต่เนื่องจากกฎหมายมิได้มีการยอมรับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายอย่างชัดเจน ศาลจึงอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายที่มีอยู่มาปรับใช้ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในการทำความเข้าใจและปัญหาเรื่องความไม่สมเหตุสมผลในการปรับใช้กฎหมายของศาลจึงเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาต่อไปว่าบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยในเรื่องความสำคัญผิดจะสามารถตีความไปถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้หรือไม่เพราะจะส่งผลต่อการกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายและผลในทางกฎหมายของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ในบทที่ 4 จึงได้ทำการศึกษาความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามกฎหมายต่างประเทศเพื่อเป็นแนวทางประกอบการพิจารณาต่อไป

บทที่ 4

ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามกฎหมายต่างประเทศ

4.1 ความนำ

จากการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในสมัยโรมันในบทที่ 2 นั้นพบว่ามีการกล่าวถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไว้อย่างชัดเจน ในขณะที่เมื่อได้ศึกษาแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามกฎหมายไทยในบทที่ 3 นั้นกลับพบว่าการจำแนกความสำคัญผิดในข้อกฎหมายนั้นยังไม่ชัดเจนและยังเป็นที่ถกเถียงของนักกฎหมายกันอยู่ นั้นในขณะที่กฎหมายต่างประเทศได้ยอมรับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายโดยนำมาบัญญัติเป็นบทบัญญัติของกฎหมายจึงนำมาสู่การศึกษาเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามกฎหมายต่างประเทศอันได้แก่ กฎหมายสหรัฐอเมริกา กฎหมายฝรั่งเศส และกฎหมายอิตาลี รวมถึงศึกษาแนวทางว่าด้วยหลักกฎหมายร่วมในยุโรป (Draft Common Frame of Reference) และหลักทั่วไปเกี่ยวกับสัญญาทางพาณิชย์ระหว่างประเทศ ค.ศ. 2016 (UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2016) เพื่อให้เห็นถึงแนวโน้มของพัฒนาการทางกฎหมายในปัจจุบัน

4.2 กฎหมายสหรัฐอเมริกา

แม้ว่าในคำอธิบายกฎหมายเฉพาะเรื่องสัญญา (The Restatement (Second) of the Law of Contracts) จะมิได้กำหนดถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไว้ชัดเจนแต่อย่างใด¹ ในขณะเดียวกันหลายรัฐของสหรัฐอเมริกาได้เล็งเห็นถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายและยอมรับว่าความสำคัญผิดในข้อกฎหมายมีผลต่อความสมบูรณ์ของสัญญาโดยมีการกำหนดเป็นบทบัญญัติในกฎหมายของแต่ละรัฐอย่างชัดเจนซึ่งกฎหมายของรัฐที่ผู้เขียนนำมาศึกษาคือ ประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐแคลิฟอร์เนียที่มีการบัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายอีกทั้งได้จำแนกความสำคัญผิดในข้อกฎหมายออกจากความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงซึ่งรัฐอื่นๆได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายของตนเอง นอกจากนี้ผู้เขียนได้ทำการศึกษาประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐหลุยส์เซียนาซึ่งได้บัญญัติถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ การที่กฎหมายของรัฐหลุยส์เซียนาเป็นระบบกฎหมาย

¹ Gareth Spark, *Viitation of Contracts: International Contractual Principles and English Law* (New York: Cambridge University Press, 2013), p. 156

ซีวิลลอว์โดยได้รับอิทธิพลมาจากประมวลกฎหมายนโปเลียน² ดังนั้น การศึกษากฎหมายของทั้งสองรัฐที่มีระบบกฎหมายแตกต่างกันจึงเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเพื่อที่จะได้นำไปวิเคราะห์ต่อไป

4.2.1 กฎหมายของรัฐแคลิฟอร์เนีย

ในประเด็นเรื่องความสำคัญผิดในข้อกฎหมายที่ปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐแคลิฟอร์เนีย นั้นได้รับอิทธิพลมาจากร่างประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐนิวยอร์กที่ถูกร่างโดย David Dudley Field และคณะ (Field Code) ในค.ศ. 1865 ซึ่งแม้สภานิติบัญญัติจะผ่านร่างประมวลกฎหมายดังกล่าวแต่ในภายหลังถูกยับยั้งโดยผู้ว่าการรัฐ อย่างไรก็ตาม รัฐแคลิฟอร์เนียได้นำมาเป็นต้นแบบในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งโดยมีการแก้ไขให้เหมาะสมจนนำมาบังคับใช้ในค.ศ. 1872³ ทำให้ในเวลาต่อมาประมวลกฎหมายแพ่งแคลิฟอร์เนียกลายเป็นต้นแบบในการจำแนกความสำคัญผิดออกเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดในข้อกฎหมายโดยมีการกำหนดเป็นบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งรัฐอื่นๆในสหรัฐอเมริกาได้นำไปใช้ในการออกกฎหมายของตนเองด้วยเนื้อความลักษณะเดียวกันเช่น รัฐมอนทานา รัฐนอร์ธดาโกตา รัฐเซาท์ดาโกตา รัฐโอกลาโฮมาเป็นต้น⁴ ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงนำประมวลกฎหมายแพ่งแคลิฟอร์เนียมาศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

4.2.1.1 ลักษณะของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

โดยหลัก ตามประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐแคลิฟอร์เนีย ความยินยอมของคู่สัญญา นั้นเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งต่อความมีอยู่ของสัญญา โดยความยินยอมของคู่สัญญา จะต้องเป็นไปโดยอิสระ (free) ต้องตรงกัน (mutual) และมีการสื่อสารถึงความยินยอมต่อกัน⁵ ซึ่งความสำคัญผิดเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ความยินยอมไม่ตรงกับความจริงและไม่เป็นอิสระ⁶

² มานิตย์ จุมปา, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2553), หน้า 31.

³ Donald J. Lange, "Statutory Reform of the Law of Mistake," Osgoode Hall Law Journal 18 (1980): 466.

⁴ Samuel Williston, The Law of Contracts Volume Iii (New York: Bakers, Voorhis & Co, 1920), pp. 2799-2800.

⁵ California Civil Code Section 1565. The consent of the parties to a contract must be:

1. Free;
2. Mutual; and,
3. Communicated by each to the other.

Extracted from: California Legislative Information, "Civil Code" [Online]. Available from: http://leginfo.ca.gov/faces/codes_displayexpandedbranch.xhtml?tocCode=CIV&division=3.&title=&part=&chapter=&article= [17 October 2017]

⁶ California Civil Code Section 1567. An apparent consent is not real or free when obtained through:

1. Duress;

ตามประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐแคลิฟอร์เนีย มาตรา 1576 ได้มีการบัญญัติเรื่องความสำคัญผิดไว้ว่าความสำคัญผิดอาจเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงหรือความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย⁷ กล่าวคือ

กรณีความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงตามมาตรา 1577 เป็นความสำคัญผิดที่ไม่ได้เกิดจากการละเลยหน้าที่ทางกฎหมายของผู้ที่สำคัญผิดแต่เป็นความไม่รู้หรือความหลงลืมข้อเท็จจริงซึ่งเป็นข้อเท็จจริงในอดีตหรือในปัจจุบันอันเป็นสาระสำคัญของสัญญาหรือเป็นความเชื่อในความมีอยู่ของสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของสัญญาในปัจจุบันหรือในอดีตซึ่งแท้จริงแล้วไม่มีอยู่จริง⁸

ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่า ความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงที่จะนำมากล่าวอ้างได้นั้นจะต้องไม่เกิดจากการละเลยหน้าที่ทางกฎหมาย (the neglect of legal duty) ซึ่งเทียบเท่าได้กับความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (gross negligence)⁹

เดิมทีแล้ว ความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงมีเฉพาะกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดแต่ในปัจจุบันได้ยอมรับว่าความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงในกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดก็ได้เช่นกันแต่จะต้องมีเงื่อนไขว่าความสำคัญผิดนั้นเป็นที่รู้ได้หรือมีเหตุมาจากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง¹⁰ ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม หลักการสำคัญคือจะต้องเป็นความสำคัญผิดในสาระสำคัญของสัญญา เช่น จำเลยทำข้อตกลงสิทธิในการซื้อหุ้นก่อนโดยสำคัญผิดว่าเป็นการทำข้อตกลงที่ให้สิทธิที่จะปฏิเสธในการซื้อหุ้นก่อน เป็นต้น¹¹

2. Menace;

3. Fraud;

4. Undue influence; or,

5. Mistake.

⁷ California Civil Code Section 1576 Mistake may be either of fact or law.

⁸ California Civil Code Section 1577 Mistake of fact is a mistake, not caused by the neglect of a legal duty on the part of the person making the mistake, and consisting in:

1. An unconscious ignorance or forgetfulness of a fact past or present, material to the contract; or,
2. Belief in the present existence of a thing material to the contract, which does not exist, or in the past existence of such a thing, which has not existed.

⁹ Judicial Council of California, Judicial Council of California Civil Jury Instructions (New York: LexisNexis Matthew Bender, 2017), p. 136.

¹⁰ George W.Kuney and Donna C.Looper, California Law of Contract (California: Continuing Education of the Bar, 2016), pp. 3-48.

¹¹ Ibid., pp.3-49.

ส่วนกรณีความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นความเข้าใจกฎหมายที่ผิดไปของคู่สัญญา โดยมาตรา 1578 กำหนดลักษณะของความสำคัญผิดไว้ 2 ลักษณะ¹² กล่าวคือ

ลักษณะแรก กรณีคู่สัญญาทุกฝ่ายสำคัญผิดในข้อกฎหมายว่าตนเองรู้และสามารถ เข้าใจกฎหมายได้และคู่สัญญาทุกฝ่ายสำคัญผิดในข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน

ลักษณะที่สอง กรณีคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดในข้อกฎหมายซึ่งคู่สัญญาอีก ฝ่ายหนึ่งที่มีได้สำคัญผิดสามารถตระหนักถึงความสำคัญผิดนั้นได้ในเวลาที่ทำสัญญาแต่ไม่ได้เข้าใจ ความสำคัญผิดของคู่สัญญาที่อีกฝ่ายสำคัญผิด

ตัวอย่างลักษณะของของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย เช่น

คดีระหว่าง Hannah v. Steinman (1911)¹³ โจทก์ทำสัญญาเช่าที่ดินว่างเปล่าจาก จำเลยเป็นเวลาสามปีโดยทั้งสองฝ่ายตกลงว่าจะให้โจทก์สร้างสิ่งปลูกสร้างที่มีโครงสร้างที่ทำจากไม้ เนื่องจากการสร้างสิ่งปลูกสร้างด้วยโครงสร้างลักษณะอื่นนั้นไม่เหมาะสมกับระยะเวลาการเช่าที่ ค่อนข้างสั้นซึ่งในขณะที่เช่าทำสัญญาทั้งสองฝ่ายไม่ทราบว่าเมื่อสองวันก่อนการทำสัญญามีข้อบัญญัติ ของเมืองกำหนดให้การปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างด้วยโครงสร้างไม้ลงบนพื้นที่ว่างเปล่าเป็นสิ่งที่ไม่สามารถ กระทำได้ตามกฎหมายซึ่งหากโจทก์ทราบความจริงก็จะไม่เช่าทำสัญญา โจทก์บอกล้างสัญญาได้โดย เป็นกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

คดีระหว่าง Stock v. Meek (1950)¹⁴ โจทก์ซื้อพื้นที่ในอพาร์ทเมนต์ในส่วนที่ไม่ได้ ใช้ในการอยู่อาศัยซึ่งเรียกว่า Space 101 จากจำเลยโดยทั้งสองเข้าใจว่าโจทก์จะมีสิทธิในการ ครอบครองอย่างถาวรแต่เพียงผู้เดียวได้ แต่ภายหลังโจทก์ทราบว่าพื้นที่ดังกล่าวจะไม่มีใครสามารถมี สิทธิครอบครองได้อย่างถาวรเนื่องจากระเบียบข้อบังคับว่าด้วยอาคารและอสังหาริมทรัพย์กำหนดว่าไม่

¹² California Civil Code Section 1578 Mistake of law constitutes a mistake, within the meaning of this Article, only when it arises from:

1. A misapprehension of the law by all parties, all supposing that they knew and understood it, and all making substantially the same mistake as to the law; or,
2. A misapprehension of the law by one party, of which the others are aware at the time of contracting, but which they do not rectify.

¹³ Hannah v. Steinman 159 Cal. 142, 112 Pac. 1094.

¹⁴ Stock v. Meek 35 Cal.2d 809, 221.

สามารถกระทำได้ซึ่งถ้าโจทก์ทราบก็คงจะไม่เข้าทำสัญญาซื้อพาร์ทเมนต์ในพื้นที่ดังกล่าว โจทก์จึงสามารถบอกล้างสัญญาเนื่องจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้

นอกจากนี้ยังมีคำพิพากษาของคดีระหว่าง Hedging Concepts, Inc v. First Alliance Mortgage Co. (1996)¹⁵ ซึ่งโจทก์เป็นบริษัทที่ปรึกษาทางการเงิน ส่วนจำเลยเป็นบริษัทที่จัดการซื้อขายเกี่ยวกับสินทรัพย์โดยทำสัญญาตกลงกันว่าจำเลยจะจ่ายค่านายหน้าให้แก่โจทก์ หากโจทก์สามารถแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ได้สำเร็จ คดีนี้ศาลได้อธิบายเกี่ยวกับลักษณะของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไว้ว่า การที่โจทก์ตีความสัญญาเกี่ยวกับสิทธิในการได้รับค่านายหน้าผิดไปมิใช่ความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย และศาลก็ได้อธิบายเพิ่มเติมถึงลักษณะของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายว่า ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นกรณีที่บุคคลรู้อยู่แล้วว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร แต่สำคัญผิดในผลทางกฎหมายของข้อเท็จจริงนั้น

อย่างไรก็ตาม หากกรณีเป็นความสำคัญผิดในกฎหมายต่างประเทศจะเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง¹⁶

ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่า ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายมีข้อแตกต่างกับความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงในแง่ที่ว่ากรณีความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงตามมาตรา 1577 กำหนดว่าความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงจะต้องไม่เกิดจากการละเลยหน้าที่ทางกฎหมาย¹⁷ ซึ่งเป็นกรณีของความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง¹⁸ แต่กรณีความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามมาตรา 1578 มิได้กำหนดว่าความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจะต้องไม่เกิดจากการละเลยหน้าที่ทางกฎหมายไว้อย่างที่กำหนดในความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง ด้วยเหตุนี้การปราศจากความประมาทเลินเล่อจึงไม่เป็นเงื่อนไขสำหรับการบอกล้างสัญญาอันเนื่องมาจากสำคัญผิดในข้อกฎหมายแต่อย่างใด¹⁹

¹⁵ Hedging Concepts, Inc v. First Alliance Mortgage Co., 41 CA4th 1410,1421.

¹⁶ California Civil Code Section 1579 Mistake of foreign laws is a mistake of fact.

¹⁷ California Civil Code Section 1577 Mistake of fact is a mistake, not caused by the neglect of a legal duty on the part of the person making the mistake, and consisting in:

1. An unconscious ignorance or forgetfulness of a fact past or present, material to the contract; or,
2. Belief in the present existence of a thing material to the contract, which does not exist, or in the past existence of such a thing, which has not existed.

¹⁸ Judicial Council of California, Judicial Council of California Civil Jury Instructions, p.136.

¹⁹ George W.Kuney and Donna C.Loop, California Law of Contract, pp. 3-51.

4.2.1.2 ผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

ก. ผลจากบทบัญญัติของกฎหมาย

โดยหลัก ความสำคัญผิดมีผลทำให้ความยินยอมของคู่สัญญาไม่เป็นอิสระ อย่างไรก็ตาม มาตรา 1566 กำหนดว่าความยินยอมที่ไม่เป็นอิสระนั้นมิได้ตกเป็นโมฆะเลยทีเดียวแต่อาจถูกคู่สัญญาบอกล้างได้ (Rescission)²⁰ ซึ่งในกรณีความสำคัญผิดในข้อกฎหมายนั้น มาตรา 1689 b(1) ได้กำหนดให้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งที่ทำให้ความยินยอมไปเพราะความสำคัญผิด คู่สัญญาฝ่ายนั้นมีสิทธิบอกล้างสัญญาได้ (Rescind)²¹ ทั้งนี้ มีข้อสังเกตประการหนึ่งว่า กรณีนี้กฎหมายเพียงแต่กำหนดว่าความยินยอมมิได้เป็นโมฆะแต่อาจถูกคู่สัญญาบอกล้างได้ซึ่งการบอกล้างสัญญาในที่นี้บทบัญญัติในมาตรา 1566 ใช้ถ้อยคำว่า “Rescission” และมาตรา 1689 ใช้ถ้อยคำว่า “Rescind” ซึ่งมีข้อพิจารณาว่าถ้อยคำดังกล่าวในที่นี้ควรจะหมายถึงการบอกล้างหรือการบอกเลิกสัญญา แต่ก็มีตำรากฎหมายได้อธิบายไว้ว่าผลของความสำคัญผิดในที่นี้คือการทำให้สัญญาตกเป็นโมฆะ (voidable)²² อีกทั้งมีปรากฏในคำพิพากษาของศาลว่าสัญญาตกเป็นโมฆะ (voidable) เพราะความสำคัญผิดได้²³ ในที่นี้จึงแปลความหมายของคำว่า “Rescission” หรือ “Rescind” ว่าเป็นการบอกล้างสัญญาซึ่งการบอกล้างสัญญาไม่เพียงแต่ทำให้สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบตามสัญญาของคู่สัญญาที่จะมีต่อไปสิ้นสุดแล้วแต่ยังทำให้คู่สัญญากลับคืนสู่ฐานะเดิม²⁴ เสมือนว่าไม่เคยมีสัญญามาก่อน²⁵ โดยผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายพิจารณาได้ดังนี้

ประการแรก กรณีคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดในข้อกฎหมาย คู่สัญญาที่สำคัญผิดฝ่ายหนึ่งสามารถบอกล้างสัญญาได้ เช่น

CHULALONGKORN UNIVERSITY

²⁰ California Civil Code Section 1566. A consent which is not free is nevertheless not absolutely void, but may be rescinded by the parties, in the manner prescribed by the Chapter on Rescission.

²¹ California Civil Code Section 1689 (b) A party to a contract may rescind the contract in the following cases:

(1) If the consent of the party rescinding, or of any party jointly contracting with him, was given by mistake, or obtained through duress, menace, fraud, or undue influence, exercised by or with the connivance of the party as to whom he rescinds, or of any other party to the contract jointly interested with such party.

²² George W.Kuney and Donna C.Looper, California Law of Contract, pp. 3-46.

²³ Guthrie v. Times Mirror Co., 51 Cal. App. 3d 879, 884.

²⁴ George W.Kuney and Donna C.Looper, California Law of Contract, pp. 5-81.

²⁵ Gregory Garth Brown, “When can a contract be undone” [Online]. Available from: <https://www.avvo.com/legal-guides/ugc/when-can-a-contract-be-undone> [10 September 2017]

คดีระหว่าง Adams v. Heinsch (1948)²⁶ โจทก์เป็นเจ้าของที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง คนใหม่โดยทำสัญญาให้จำเลยเช่าที่ดินและสิ่งปลูกสร้างดังกล่าวนั้นเป็นเวลา 5 ปีโดยระบุว่าเป็นการเช่าเพื่อนำมาประกอบธุรกิจหรือทำโรงแรมหรือธุรกิจใดๆที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งทั้งโจทก์และจำเลย เชื่อว่ากฎหมายที่ควบคุมการเช่า (O. P. A. rental regulations) ไม่ได้ถูกนำมาบังคับใช้กับการเช่าของตน แต่โจทก์เพิ่งมาทราบจากเจ้าของคนก่อนภายหลังว่า ที่ดินและสิ่งปลูกสร้างดังกล่าวถูกจดทะเบียนว่าใช้เพื่อเป็นที่พักอาศัยตามกฎหมายที่ควบคุมการเช่าดังกล่าวซึ่งหากโจทก์ทราบความจริงก็จะไม่เข้าทำสัญญา ฉะนั้นการทำสัญญาเช่าอยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมายควบคุมการเช่าหรือไม่จึงเป็นสาระสำคัญ โจทก์จึงต้องการบอกล้างสัญญาเช่ากับจำเลย คดีนี้ศาลตัดสินว่าโจทก์สามารถบอกล้างสัญญาเช่าได้

ประการที่สอง กรณีคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดในข้อกฎหมาย คู่สัญญาที่สำคัญผิดจะบอกล้างสัญญาได้ก็ต่อเมื่อปรากฏว่าความสำคัญผิดนั้นเป็นที่รู้ได้หรือมีเหตุมาจากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งฝ่ายนั้นมีได้ทำการใดๆที่จะแก้ไขความเข้าใจที่ผิดไปของคู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิด เช่น สามีและภรรยาเข้าทำข้อตกลงแบ่งสินสมรสจากการหย่าโดยภรรยาเข้าใจกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิทางทรัพย์สินของตนเองผิดไป ส่วนสามีซึ่งที่รู้ถึงความสำคัญผิดนั้นแต่ก็มิได้แก้ไขความสำคัญผิดของอีกฝ่ายหนึ่งหรือเป็นเหตุให้เกิดความสำคัญผิดขึ้น ภรรยาสามารถบอกล้างข้อตกลงดังกล่าวได้²⁷

ทั้งนี้ การบอกล้างสัญญาสามารถกระทำได้โดยไม่จำเป็นต้องมีการฟ้องร้องคดี อย่างไรก็ตาม กฎหมายก็กำหนดให้คู่สัญญาฝ่ายที่บอกล้างสัญญาอาจสามารถเรียกเงินหรือสิ่งอื่น ๆ คืนจากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งอันเป็นผลจากการบอกล้างสัญญาโดยการฟ้องร้องคดีได้²⁸ การฟ้องร้องคดี

²⁶ Adams v. Heinsch 89 Cal. App. 2d 300.

²⁷ Tina Gehres, “When May I Rescind a Contract in California? Part 3” [Online]. Available from: <https://gehreslaw.com/when-may-i-rescind-a-contract-in-california/> [10 September 2017]

²⁸ California Civil Code Section 1692. When a contract has been rescinded in whole or in part, any party to the contract may seek relief based upon such rescission by (a) bringing an action to recover any money or thing owing to him by any other party to the contract as a consequence of such rescission or for any other relief to which he may be entitled under the circumstances or (b) asserting such rescission by way of defense or cross-complaint.

If in an action or proceeding a party seeks relief based upon rescission and the court determines that the contract has not been rescinded, the court may grant any party to the action any other relief to which he may be entitled under the circumstances.

A claim for damages is not inconsistent with a claim for relief based upon rescission. The aggrieved party shall be awarded complete relief, including restitution of benefits, if any, conferred by him as a result of the transaction and any consequential damages to which he is entitled; but such relief shall not include duplicate or inconsistent items of recovery.

ดังกล่าวจึงไม่ใช่เป็นการฟ้องร้องคดีเพื่อบอกล้างสัญญาแต่เป็นการฟ้องร้องคดีที่อิงอยู่กับการบอกล้างสัญญา (extrajudicial rescission)²⁹

นอกจากผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายที่ทำให้คู่สัญญาที่สำคัญผิดสามารถบอกล้างสัญญาได้นั้น ในกรณีที่มีการทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรโดยที่มิได้แสดงถึงเจตนาของคู่สัญญาอย่างแท้จริงเนื่องจากคู่สัญญาสำคัญผิดทั้งสองฝ่าย (mutual mistake) หรือกรณีคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดและคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดนั้น คู่สัญญาที่สำคัญผิดสามารถเลือกที่จะร้องขอให้มีการปรับปรุงแก้ไขสัญญาให้ตรงกับเจตนาที่แท้จริง (Revision/Reformation) เท่าที่จะไม่กระทบต่อสิทธิของบุคคลภายนอกได้ตามมาตรา 3399³⁰ โดยศาลเป็นผู้มีอำนาจในการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงสัญญาให้ตรงตามเจตนาแท้จริงของคู่สัญญาตามมาตรา 3401³¹

ข. ผลจากหลักคำพิพากษาของศาล

ผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายนอกจากจะเป็นไปตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งแล้ว ศาลเองก็ได้สร้างหลักกฎหมายที่เพิ่มเติมจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายเช่นกัน ดังตัวอย่างคำพิพากษาต่อไปนี้

คดีระหว่าง Benson v. Bunting (1900)³² โจทก์จ้างองที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างไว้กับ William M. Iburg เพื่อเป็นประกันการชำระเงินในค.ศ.1892 ซึ่งต่อมามีคำสั่งบังคับจ้างองในวันที่ 13 เมษายน ค.ศ.1897 ต่อมาในวันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ.1897 ทรัพย์จ้างองดังกล่าวถูกขายแก่จำเลย และในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1898 ก็ได้มีการโอนทรัพย์จ้างองนั้นแก่จำเลย ทว่าในเดือนมกราคม ค.ศ.

If in an action or proceeding a party seeks relief based upon rescission, the court may require the party to whom such relief is granted to make any compensation to the other which justice may require and may otherwise in its judgment adjust the equities between the parties.

²⁹ George W.Kuney and Donna C.Looper, *California Law of Contract*, pp. 11-56.

³⁰ California Civil Code Section 3399. When, through fraud or a mutual mistake of the parties, or a mistake of one party, which the other at the time knew or suspected, a written contract does not truly express the intention of the parties, it may be revised on the application of a party aggrieved, so as to express that intention, so far as it can be done without prejudice to rights acquired by third persons, in good faith and for value.

³¹ California Civil Code Section 3401. In revising a written instrument, the Court may inquire what the instrument was intended to mean, and what were intended to be its legal consequences, and is not confined to the inquiry what the language of the instrument was intended to be.

³² Benson v. Bunting (1900) 127 Cal. 532, 59.

1898 จำเลยเสนอที่จะให้โจทก์ไถ่ถอนจำนองโดยให้โจทก์มาประมูลที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างนั้นโดยโจทก์และจำเลยสำคัญผิดในข้อกฎหมายอย่างเดียวกันโดยเชื่อว่าโจทก์สามารถไถ่ถอนจำนองได้ภายใน 12 เดือน เนื่องจากเดิมในปีค.ศ. 1892 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการจำนองนั้น กฎหมายกำหนดระยะเวลาการไถ่ถอนจำนองภายใน 6 เดือน แต่ต่อมามีการแก้ไขในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1897 ว่าไถ่ถอนจำนองได้ภายใน 12 เดือน ทำให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายเข้าใจไปว่าสามารถไถ่ถอนจำนองได้ภายใน 12 เดือน แต่ในความเป็นจริงแล้วกฎหมายกำหนดระยะเวลาไว้เพียง 6 เดือนเท่านั้น ทำให้ระยะเวลาในการไถ่ถอนจำนองที่กฎหมายกำหนดหมดลงก่อนที่โจทก์จะขอไถ่ถอนจำนอง โจทก์จึงไม่อาจขอไถ่ถอนจำนองได้ คดีนี้ศาลตัดสินว่าเป็นกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดในข้อกฎหมาย (mutual mistake of law) ซึ่งความสำคัญผิดเกี่ยวกับกฎหมายที่กำหนดเรื่องการไถ่ถอนทรัพย์สินจำนองเป็นการเฉพาะสามารถเกิดขึ้นได้ง่าย อีกทั้งความสำคัญผิดดังกล่าวทำให้โจทก์เสียสิทธิในการไถ่ถอนจำนองและทำให้จำเลยได้รับประโยชน์ไป ศาลจึงตัดสินโดยใช้หลักความเป็นธรรมเพื่อให้เกิดความยุติธรรมโดยอนุญาตให้โจทก์สามารถไถ่ถอนที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างอันเป็นทรัพย์สินจำนองได้

จะเห็นได้ว่า แม้จะไม่มีหลักการที่จะช่วยชดเชยความเสียหายอันเกิดจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในกรณีดังกล่าวได้อย่างชัดเจน แต่ศาลก็นำหลักความเป็นธรรมมาปรับใช้กับกรณีความสำคัญผิดในข้อกฎหมายที่มีอย่างชัดเจนและเป็นที่ยอมรับได้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมได้

คดีระหว่าง *Gutherie v. Times Mirror Co.* (1975)³³ เป็นกรณีที่คู่สัญญาทุกฝ่ายสำคัญผิดในข้อกฎหมาย กล่าวคือ โจทก์ทำสัญญาขายหุ้นในหนังสือพิมพ์ของบริษัท *The Sun Company of San Bernardino* กับบริษัท *Times Mirror* ซึ่งเป็นจำเลย เนื่องจากทั้งโจทก์และจำเลยซึ่งเป็นผู้สัญญานั้นเข้าใจว่าสัญญาดังกล่าวสามารถทำได้โดยไม่ได้ฝ่าฝืนกฎหมายแข่งขันทางการค้าของรัฐบาลกลางจากการได้รับค่าปรึกษาทางกฎหมายที่น่าเชื่อถือ จึงตัดสินใจเข้าทำสัญญาโดยโจทก์ได้ขายหุ้นให้แก่จำเลย แต่ภายหลังจากนั้นไม่นานก็ทราบว่า อำนาจในการควบคุมบริษัทหนังสือพิมพ์ดังกล่าวของจำเลยที่มาจากความเป็นเจ้าของหุ้นนั้นเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 7 ของ *Clayton Act* ซึ่งเป็นกฎหมายแข่งขันทางการค้าของรัฐบาลกลางซึ่งหากโจทก์ทราบความจริงก่อน โจทก์ก็คงจะไม่เข้าทำสัญญา โจทก์จึงต้องการบอกล้างสัญญาขายหุ้นกับจำเลย ศาลสูงตัดสินว่าคำฟ้องของโจทก์เพียงพอที่จะบอกได้ว่าเป็นความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย แต่เมื่อโจทก์ไม่สามารถแสดงได้ว่าโจทก์ได้รับความเสียหายจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายนั้นอย่างไร ศาลจึงยกฟ้องโจทก์

³³ *Gutherie v. Times Mirror Co.*, 51 Cal. App. 3d 879, 884.

จากคำพิพากษาในคดีนี้ ศาลได้สร้างหลักเกณฑ์กรณีความสำคัญผิดไม่ว่าจะเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงหรือในข้อกฎหมายว่าการบอกล้างสัญญาที่สร้างขึ้นด้วยสำคัญผิดจะต้องประกอบด้วยเงื่อนไขสองประการ กล่าวคือ ประการแรก ความสำคัญผิดต้องเป็นองค์ประกอบสำคัญของสัญญา และประการที่สอง การบังคับตามสัญญาที่เกิดจากความสำคัญผิดนั้นทำความเสียหายต่อคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องการบอกล้างสัญญา

นอกจากนี้ในประเด็นเรื่องการเรียกค่าเสียหายจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายโดยหลักแล้ว ความรับผิดอันเกิดจากความสำคัญผิดที่เกิดในช่วงที่มีการเจรจาทำสัญญานั้นไม่มี แม้ว่าความสำคัญผิดดังกล่าวจะทำให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเสียหายก็ตาม เว้นแต่ความสำคัญผิดนั้นมีความเกี่ยวข้องกับคำมั่น (a promise) นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาถึงความรับผิดทางละเมิดอันเกิดจากความสำคัญผิดแล้ว คู่สัญญาก็มีได้มีหน้าที่ในการระมัดระวัง (duty of care) ต่อกันแต่อย่างใด³⁴

4.2.2 กฎหมายของรัฐหลุยส์เซียนา

ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐหลุยส์เซียนามีที่มาจาก The Louisiana Digest of 1808 ซึ่งมีต้นแบบมาจากประมวลกฎหมายนโปเลียนของฝรั่งเศส โดยใน The Louisiana Digest of 1808 ได้บัญญัติเรื่องความสำคัญผิดไว้ แต่ต่อมาได้มีการปรับปรุงกฎหมายในปี.ศ. 1825 ก็มีการยกเลิกและจัดหมวดหมู่และลักษณะของความสำคัญผิดตามอย่างโรมันจนกระทั่งในประมวลกฎหมายแพ่งฉบับค.ศ. 1870 ก็มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น และได้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายต่อมาจนเป็นประมวลกฎหมายแพ่งที่ใช้ในปัจจุบัน³⁵

ทั้งนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐหลุยส์เซียนามีได้นิยามความหมายของความสำคัญผิด (Error) ไว้แต่อย่างใด³⁶ แต่ก็มีคำอธิบายความหมายไว้ในตำรากฎหมายว่าเป็นการแสดงออกมาที่ผิดพลาดกับความเป็นจริง³⁷ หรือเป็นความเชื่อที่คิดว่าเป็นจริงแต่ความจริงแล้วไม่เป็นจริง³⁸

³⁴ Mark P. Gergens, "Liability for Mistake in Contract Formation," *Southern California Law Review* 64 (1990): 2.

³⁵ Saul Litvinoff, "Vices and Consent, Error, Fraud, Duress and an Epilogue on Lesion," *Louisiana Law Review* 50: 46-49.

³⁶ Alain A. Levasseur, *Louisiana Law of Conventional Obligations: A Précis* (North Carolina: Carolina Academic Press, 2010), p. 36.

³⁷ A. Weill et F. Terré, *Droit civil-Les obligations* (Paris: Dalloz,1980), p.180. Cited in Saul Litvinoff, "Vices and Consent, Error, Fraud, Duress and an Epilogue on Lesion," *Louisiana Law Review* 50: 11.

³⁸ Alain A. Levasseur, *Louisiana Law of Conventional Obligations: A Précis*, p.35.

โดยคำว่า “Error” ตามประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐหลุยส์เซียนามีความหมายเดียวกับคำว่า “Mistake” ซึ่งเป็นความสำคัญผิดในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์นั่นเอง³⁹

4.2.2.1 ลักษณะของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

โดยหลัก องค์ประกอบของสัญญาที่บังคับได้ตามกฎหมาย ได้แก่ ความสามารถ (capacity) ความยินยอม (consent) เหตุที่ชอบด้วยกฎหมาย (lawful cause) และ วัตถุประสงค์ชอบด้วยกฎหมาย (lawful object) สัญญาจะเกิดขึ้นได้จากความยินยอมของคู่สัญญาผ่านคำเสนอและคำสนอง⁴⁰ อย่างไรก็ตาม ความยินยอมอาจถูกทำให้เสียไป (vitiare) โดยความสำคัญผิดได้⁴¹ ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐหลุยส์เซียนาได้กำหนดลักษณะของความสำคัญผิดอันเป็นเหตุที่ทำให้คู่สัญญายอมผูกพันตนเองไว้ได้แก่⁴²

- ก. ความสำคัญผิดในลักษณะของสัญญา
- ข. ความสำคัญผิดในสิ่งของอันเป็นวัตถุแห่งสัญญาหรือคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของสิ่งของนั้น
- ค. ความสำคัญผิดในตัวบุคคลหรือคุณสมบัติของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง
- ง. ความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย
- จ. ความสำคัญผิดในกรณีอื่นๆที่คู่สัญญาสามารถพิจารณาได้หรือควรพิจารณาได้โดยสุจริต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

³⁹ Timothy Hoff, "Error in the Formation of Contracts in Louisiana: A Comparative Analysis," *Tulane Law Review* 53 (1979): 335.

⁴⁰ Louisiana Civil Code Article 1927. A contract is formed by the consent of the parties established through offer and acceptance.

Extracted from: Louisiana State Legislature, "Civil Code" [Online]. Available from: https://legis.la.gov/legis/Laws_Toc.aspx?folder=67&level=Parent [17 October 2017]

⁴¹ Louisiana Civil Code Article 1948. Consent may be vitiated by error, fraud, or duress.

⁴² Louisiana Civil Code Article 1950. Error may concern a cause when it bears on the nature of the contract, or the thing that is the contractual object or a substantial quality of that thing, or the person or the qualities of the other party, or the law, or any other circumstance that the parties regarded, or should in good faith have regarded, as a cause of the obligation.

ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่าหากเป็นความสำคัญผิดในมูลเหตุจูงใจ โดยหลักจะไม่มีผลทำให้ คู่สัญญาที่สำคัญผิดบอกล้างสัญญาได้เว้นแต่มูลเหตุจูงใจนั้นเป็นเหตุผลที่ทำให้คู่สัญญาเข้าทำสัญญา (cause) ซึ่งคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือควรรู้อถึงเหตุผลดังกล่าว⁴³ นอกจากนี้แม้ว่าบทบัญญัติใน ประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐหลุยส์เซียนาฉบับปัจจุบันจะไม่มีข้อกำหนดเรื่องความสำคัญผิดใน มูลเหตุจูงใจอย่างชัดเจน แต่เมื่อได้ศึกษาประมวลกฎหมายแพ่งฉบับเดิมค.ศ. 1870 ได้มีการกำหนด เกี่ยวกับความสำคัญผิดในมูลเหตุจูงใจไว้ในมาตรา 1825⁴⁴ และมาตรา 1826⁴⁵ กล่าวคือ ความ สำคัญผิดในมูลเหตุจูงใจไม่สามารถทำให้บอกล้างสัญญาได้เว้นแต่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้ทราบหรือ สันนิษฐานได้ว่าทราบว่ามีมูลเหตุจูงใจนั้นเป็นสาเหตุหลักของข้อตกลง ส่วนกรณีของความสำคัญผิดใน ราคาที่ไม่มีผลทำให้บอกล้างสัญญาได้เช่นกันเนื่องจากเป็นเพียงการประเมินมูลค่าในทางเศรษฐกิจที่ ผิดไปเท่านั้น⁴⁶

จะเห็นได้ว่า ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้ถูกบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรใน ประมวลกฎหมายแพ่ง โดยความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย หมายถึง การที่บุคคลนั้นสำคัญผิดในความ มีอยู่ เนื้อหา หรือขอบเขตของสิทธิและหน้าที่ซึ่งเป็นเหตุหลักของสัญญา⁴⁷ นอกจากนี้ความสำคัญผิด สามารถมีทั้งกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิด (bilateral error) หรือคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง สำคัญผิด (unilateral error)⁴⁸

นอกจากนี้เมื่อศึกษาความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐ หลุยส์เซียนาในประเด็นเรื่องความสำคัญผิดพบว่า เดิมในประมวลกฎหมายแพ่งฉบับค.ศ.1825 และ

⁴³ Saul Litvinoff, "Vices and Consent, Error, Fraud, Duress and an Epilogue on Lesion," Louisiana Law Review 50: 27.

⁴⁴ Louisiana Civil Code (former) Article 1825. The error in the cause of a contract to have the effect of invalidating it, must be on the principal cause, when there are several; this principal cause is called the motive, and means that consideration without which the contract would not have been made.

Extracted from: The Louisiana State Law Institute, Compiled Edition of the Civil Codes of Louisiana (Baton Rouge: Louisiana State Law Institute, 1940), p.1009.

⁴⁵ Louisiana Civil Code (former) Article 1826. No error in motive can invalidate the contract, unless the other party was apprised that it was the principal cause of the agreement, or unless from the nature of the transaction it must be presumed that he knew it.

⁴⁶ Saul Litvinoff, "Vices and Consent, Error, Fraud, Duress and an Epilogue on Lesion," Louisiana Law Review 50: 28.

⁴⁷ Alain A. Levasseur, Louisiana Law of Conventional Obligations: A Précis, p.37.

⁴⁸ Article 1949 comment (d). Cited in Gregory W. Rome, Stephan Kinsella, Louisiana Civil Law Dictionary (Louisiana: Quid Pro Books, 2011)

ฉบับค.ศ. 1870 มีการกำหนดถึงความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย โดยในมาตรา 1820 ของประมวลกฎหมายฉบับค.ศ.1870 มีการกำหนดอย่างชัดเจนว่าความสำคัญผิดมี 2 ลักษณะ ได้แก่ ความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง และความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย⁴⁹ กล่าวคือ

มาตรา 1821 ได้อธิบายความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงไว้ว่าเป็นความไม่รู้ในข้อเท็จจริงซึ่งมีอยู่จริงหรือมีความเชื่อที่ผิดพลาดว่ามีข้อเท็จจริงนั้นมีอยู่แต่ความจริงไม่มี⁵⁰ และมาตรา 1822 ได้อธิบายความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไว้ว่าเป็นการที่บุคคลนั้นเข้าใจความมีอยู่ของข้อเท็จจริงอย่างถูกต้อง แล้วแต่เข้าใจผลในทางกฎหมายผิดไปออกไป⁵¹ เช่น ความเชื่อว่าทรัพย์สินชิ้นหนึ่งเป็นสินส่วนตัวจึงทำนิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้น แต่ความจริงแล้วเป็นสินสมรส⁵² เป็นต้น อีกทั้งได้กำหนดผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไว้ตามตามมาตรา 1846⁵³ กล่าวคือ หากความสำคัญผิดใน

⁴⁹ Louisiana Civil Code (former) Article 1820. Error, as applied to contract, is of two kinds:

1. Error of fact;
2. Error of law.

⁵⁰ Louisiana Civil Code (former) Article 1821. That is called error of fact, which proceeds either from ignorance of that which real exists, or from a mistaken belief in the existence of that which has none.

⁵¹ Louisiana Civil Code (former) Article 1822. He is in under error of law, who is truly informed of existence of facts, but who draws from them erroneous conclusions of law.

⁵² Wilberding v. Maher, 35 La. Ann 1182, 1184 (1883). Cited in Saul Litvinoff, "Vices and Consent, Error, Fraud, Duress and an Epilogue on Lesion," *Louisiana Law Review* 50: 24.

⁵³ Louisiana Civil Code (former) Article 1846. Error in law, as well as error in fact, invalidates a contract, where such error is its only or principal cause, subject to the following modifications and restrictions:

1. Although the party may have been ignorant of his right, yet if the contract, made under such error, fulfilled any such natural obligation as might from its nature induce a presumption that it was made in consequence of the obligation, and not from error of right, then such error shall not be alleged to avoid the contract. Thus, the natural obligation to perform the will of the donor, prevents the donee from reclaiming legacies or gifts he has paid under a testament void only for want of form.

2. A contract, made for the purpose of avoiding litigation, cannot be rescinded for error of law.

3. Error of law can never be alleged as the means of acquiring though it may be invoked as the means of preventing loss or of recovering what has been given or paid under such error. The error, under which a possessor may be as to the illegality of his title, shall not give him a right to prescribe under it.

4. A judicial confession of a debt shall not be avoided by an allegation of error of law, though it may be by showing an error of fact.

5. A promise or contract, that destroys a prescriptive right, shall not be avoided by an allegation that the party was ignorant or in an error with regard to the law of prescription.

6. If a party has an exception, that destroys the natural as well as the perfect obligation, and, through error of law, makes a promise or contract that destroys such exception, he may avail himself of such error: but if

ข้อกฎหมายเป็นเหตุผลเดียวหรือเหตุผลหลักของสัญญาแล้วจะมีผลทำให้สัญญาตกเป็นโมฆียะ⁵⁴ อย่างไรก็ตาม ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไม่อาจนำมากล่าวอ้างในกรณีต่างๆตามมาตรา 1846 เช่น กรณีบุคคลรับว่าจะชำระหนี้ในธรรม (natural obligation) กรณีสัญญาที่สร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหลีกเลี่ยงการฟ้องร้องคดี การรับสภาพหนี้ ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเกี่ยวกับระยะเวลาได้ สิทธิหรือเสียสิทธิ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า หากพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งฉบับเดิมค.ศ.1825 และฉบับ ค.ศ. 1870 ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายมีผลทำให้สัญญาตกเป็นโมฆียะก็ต่อเมื่อความสำคัญผิดนั้น เป็นเหตุเพียงประการเดียวหรือเหตุหลักในสัญญา เช่น บุคคลตกลงจะเยียวความเสียหายแก่บุคคลอื่นด้วยความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเพราะเชื่อว่าตนมีความผูกพันทางกฎหมายที่จะต้องทำเช่นนั้น เป็นต้น⁵⁵ ส่วนผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งฉบับปัจจุบันจะเป็น ประการใดนั้นจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

4.2.2.2 ผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายมีผลทำให้ความยินยอมบกพร่องไปโดยจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขดังต่อไปนี้กล่าวคือ

ประการแรก ความสำคัญผิดเกี่ยวข้องกับเหตุผลที่คู่สัญญายอมผูกพันตัวเอง (cause) หากปราศจากเหตุนี้ ความผูกพันทางกฎหมายระหว่างคู่สัญญาก็คงไม่เกิดขึ้นหมายความว่า ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเกี่ยวข้องกับเหตุผลที่ทำให้คู่สัญญาเข้าทำสัญญา และประการที่สอง คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้หรือควรรู้ได้ถึงเหตุผล (cause) นั้น⁵⁶

ทั้งนี้ ในเงื่อนไขประการที่สองมีข้อสังเกตประการหนึ่งว่า กฎหมายกำหนดเพียงว่า คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือควรรู้ถึงเหตุผลที่ทำให้คู่สัญญาเข้าทำสัญญา ดังนั้นจึงไม่จำเป็นว่าคู่สัญญา

the exception destroys only the perfect, but not the natural obligation, error of law shall not avail to restore the exception.

⁵⁴ Louisiana Civil Code (former) Article 1881. Engagements made through error, violence, fraud and menace, are not absolutely null, but are voidable by the parties, who have contracted under the influence of such error, fraud, violence or menace, or by the representation of such parties.

⁵⁵ Alain A. Levasseur, *Louisiana Law of Conventional Obligations: A Précis*, p.37.

⁵⁶ Louisiana Civil Code Article 1949. Error vitiates consent only when it concerns a cause without which the obligation would not have been incurred and that cause was known or should have been known to the other party.

อีกฝ่ายหนึ่งต้องรู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิคนั้นด้วย ฉะนั้นแล้ว การที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้ในเหตุที่ทำให้สัญญากับการรู้ถึงความสำคัญผิคนั้นมีข้อแตกต่างกันแม้ว่าจะส่งผลอย่างเดียวกันก็ตาม เช่น ผู้ซื้อทำสัญญาซื้อภาพวาดโดยแจ้งแก่ผู้ขายว่าที่ตัดสินใจซื้อเนื่องจากเห็นว่าภาพวาดเป็นผลงานของจิตรกรผู้มีชื่อเสียงท่านหนึ่ง เพียงเท่านี้ก็แสดงได้ว่าผู้ขายได้รู้เหตุผลที่ผู้ซื้อเข้าทำสัญญาแล้วโดยไม่จำเป็นที่จะต้องปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้ขายจะต้องรู้ว่าภาพวาดนั้นไม่ใช่ผลงานของจิตรกรท่านนั้นด้วย ดังนั้น หากต่อมาผู้ซื้อพบว่าภาพวาดไม่ใช่ผลงานของจิตรกรท่านนั้น ผู้ซื้อก็สามารถบอกล้างสัญญาเพราะความสำคัญผิคนั้นได้⁵⁷

นอกจากนี้ยังมีข้อพิจารณาอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความสำคัญผิคนั้นไม่ว่าจะเป็นความสำคัญผิคนั้นในข้อเท็จจริงหรือความสำคัญผิคนั้นในข้อกฎหมายกับกลฉ้อฉล กล่าวคือ เมื่อความสำคัญผิคนั้นเกี่ยวข้องกับเหตุผลที่เข้าทำสัญญาและคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้หรือควรรู้ถึงเหตุผลนั้นจะมีปัญหาว่าจะเป็นกลฉ้อฉลด้วยหรือไม่นั้น ในข้อนี้สามารถอธิบายได้ว่าในกรณีกลฉ้อฉลจะต้องแสดงได้ว่าความสำคัญผิคนั้นของคู่สัญญาเกิดจากการแสดงความจริงหรือการปกปิดความจริงซึ่งมีลักษณะเป็นการหลอกลวง เพราะฉะนั้นแม้จะมีกรณีที่สูงส่งได้ว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายทราบว่าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งสำคัญผิคนั้น แต่ไม่พบว่ามี การหลอกลวงให้เกิดความสำคัญผิคนั้นจะมีก็เพียงแต่การหาเอาประโยชน์จากความสำคัญผิคนั้นที่ไม่ได้เป็นผู้ก่อตั้งเท่านั้น กรณีเช่นนี้ไม่ใช่กลฉ้อฉล⁵⁸

ด้วยเหตุที่ความสำคัญผิคนั้นในที่นี้คือความสำคัญผิคนั้นในข้อกฎหมายส่งผลให้ความยินยอมบกพร่องหรือเสียไปนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐหลุยส์เซียนาจึงกำหนดให้ความสำคัญผิคนั้นส่งผลต่อความสมบูรณ์ของสัญญา กล่าวคือ ทำให้สัญญาเสียเปล่าแบบสัมพัทธ์ (relative nullity) ซึ่งเทียบเคียงได้กับสัญญาที่ตกเป็นโมฆียะ เนื่องจากสัญญาฝ่าฝืนกฎหมายที่ต้องการปกป้องคู่สัญญาในการที่ความยินยอมของคู่สัญญามีได้เป็นอิสระในเวลาที่ทำสัญญา⁵⁹ เมื่อความสำคัญผิคนั้นในข้อกฎหมายทำให้สัญญาตกเป็นโมฆียะ คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิคนั้นสามารถร้องขอต่อศาลเพื่อบอกล้างสัญญา หรือให้

⁵⁷ Saul Litvinoff, "Vices and Consent, Error, Fraud, Duress and an Epilogue on Lesion," *Louisiana Law Review* 50: 30-31.

⁵⁸ *Ibid.*, p. 32.

⁵⁹ Louisiana Civil Code Article 2031. A contract is relatively null when it violates a rule intended for the protection of private parties, as when a party lacked capacity or did not give free consent at the time the contract was made. A contract that is only relatively null may be confirmed.

Relative nullity may be invoked only by those persons for whose interest the ground for nullity was established, and may not be declared by the court on its own initiative.

สัต์ยาบันได้ ทั้งนี้ การฟ้องคดีต่อศาลเพื่อบอกล้างสัญญาอันเนื่องจากความสำคัญผิดต้องกระทำภายใน 5 ปีนับแต่พบความสำคัญผิด⁶⁰

อนึ่ง ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายที่จะส่งผลให้คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดบอกล้างสัญญาได้จะต้องเป็นความสำคัญผิดที่อภัยให้ได้ (excusable error) กล่าวคือ ต้องปรากฏว่าคู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดได้ใช้ความระมัดระวังขั้นพื้นฐานเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดความสำคัญผิดขึ้นโดยเกณฑ์การใช้ความระมัดระวังจะพิจารณาจากปัจจัยต่างๆ เช่น อายุ ประสบการณ์ อาชีพ เป็นกรณีไป แต่หากคู่สัญญาจะทำสัญญาด้วยความสำคัญผิดแต่หากความสำคัญผิดนั้นเกิดจากการไม่ได้ใช้ความระมัดระวังขั้นพื้นฐานที่ควรจะมีแล้วก็จะเป็ความสำคัญผิดที่ไม่อาจอภัยได้ (inexcusable error) ซึ่งในกรณีหลังนี้ศาลจะไม่ให้คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดบอกล้างสัญญาได้⁶¹

ทั้งนี้ มีข้อพิจารณาประการหนึ่งว่าความสำคัญผิดมีทั้งกรณีที่คุณสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดและกรณีที่คุณสัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดร่วมกันซึ่งหากเป็นกรณีที่คุณสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสำคัญผิด คู่สัญญาที่สำคัญผิดนั้นสามารถบอกล้างสัญญาได้ แต่หากเป็นในกรณีสำคัญผิดสองฝ่ายร่วมกัน คู่สัญญาที่สำคัญผิดฝ่ายหนึ่งสามารถบอกล้างสัญญาหรือเลือกที่จะปรับปรุงแก้ไขสัญญาให้ตรงตามความตั้งใจที่แท้จริงของคุณสัญญาได้⁶² โดยใช้กับกรณีที่สัญญาที่ทําเป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งมิได้แสดงถึงเจตนาแท้จริงของคุณสัญญาโดยการกล่าวอ้างความสำคัญผิดเพื่อปรับปรุงแก้ไขสัญญานั้น คู่สัญญาต้องแสดงหลักฐานที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือ⁶³

ฉะนั้น โดยสรุปแล้วความสำคัญผิดในข้อกฎหมายที่มีผลทำให้สัญญาเสียเปล่าแบบสัมพัทธ์อันอาจถูกบอกล้างหรือให้สัต์ยาบันได้นั้นจะต้องเป็นความสำคัญผิดที่อภัยให้ได้โดยที่

CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁶⁰ Louisiana Civil Code Article 2032 Action for annulment of an absolutely null contract does not prescribe.

Action of annulment of a relatively null contract must be brought within five years from the time the ground for nullity either ceased, as in the case of incapacity or duress, or was discovered, as in the case of error or fraud.

Nullity may be raised at any time as a defense against an action on the contract, even after the action for annulment has prescribed.

⁶¹ Saul Litvinoff, "Vices and Consent, Error, Fraud, Duress and an Epilogue on Lesion," Louisiana Law Review 50: 36.

⁶² Louisiana Civil Code Article 1949 comment (d). Cited in Gregory W.Rome, Stephan Kinsella, Louisiana Civil Law Dictionary (Louisiana: Quid Pro Books, 2011)

⁶³ Fontenot v. Lewis, 215 So. 2d 161 (La. App.3d Cir.1968).

ความสำคัญผิคนั้นเกี่ยวข้องกับเหตุผลในการเข้าทำสัญญาและคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือควรรู้ถึงเหตุผลนั้น อย่างไรก็ตามความสำคัญผิคนั้นในข้อกฎหมายไม่อาจนำมากล่าวอ้างในกรณีต่อไปนี้

ประการแรก กรณีสัญญาประนีประนอมยอมความไม่อาจถูกบอกล้างเพราะความสำคัญผิคนั้นในข้อกฎหมายได้ซึ่งปรากฏในมาตรา 3082⁶⁴ เช่น

คดีระหว่าง Hill v. Hill (1931)⁶⁵ โจทก์ต้องการบอกล้างสัญญาประนีประนอมยอมความที่ตกลงแบ่งที่ดินกับจำเลยเพราะเชื่อว่า ที่ดินเป็นสินสมรสของโจทก์กับภรรยาของโจทก์ แต่ความจริงแล้วเป็นสินส่วนตัวของภรรยาโจทก์ที่จะต้องแบ่งให้แก่จำเลยซึ่งเป็นทายาทของภรรยาโจทก์ คดีนี้ศาลตัดสินว่า โจทก์ไม่สามารถบอกล้างสัญญาประนีประนอมยอมความโดยอ้างความสำคัญผิคนั้นในข้อกฎหมายได้ตามมาตรา 1846 ข้อ 2 (ตามประมวลกฎหมายแพ่งฉบับเดิม) เนื่องจากเป็นการทำสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ในการหลีกเลี่ยงการฟ้องร้องคดี

ประการที่สอง กรณีบุคคลรับว่าจะชำระหนี้ในธรรมชาติ (natural obligation) เช่น กรณีที่บุคคลรับว่าจะชำระหนี้โดยเชื่อว่าหนี้ยังบังคับกันได้อยู่แต่ความจริงหนี้นั้นขาดอายุความไปแล้ว บุคคลนั้นไม่สามารถอ้างความสำคัญผิคนั้นในข้อกฎหมายเพื่อเรียกสิ่งที่ชำระหนี้ไปแล้วได้⁶⁶

ทั้งนี้ หากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเต็มใจที่จะปฏิบัติตามสัญญาตามที่คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิคนั้นประสงค์ คู่สัญญาฝ่ายนั้นก็ไมอาจจะถือเอาความสำคัญผิคนั้นมาเป็นประโยชน์แก่ตนเองได้อีกต่อไป⁶⁷ เนื่องจากเมื่อคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่ไม่ได้สำคัญผิคนั้นตกลงที่จะทำในสิ่งที่คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิคนั้นต้องการอย่างแท้จริงแล้วก็ไม่มีความสำคัญผิคนั้นที่สำคัญผิคนั้นจะไม่พึงพอใจจนเป็นเหตุให้บอกล้างสัญญาได้อีกต่อไป⁶⁸

นอกจากนี้ในประเด็นเรื่องการเรียกค่าเสียหายมีดังกรณีต่อไปนี้

⁶⁴ Louisiana Civil Code Article. 3082. A compromise may be rescinded for error, fraud, and other grounds for the annulment of contracts. Nevertheless, a compromise cannot be rescinded on grounds of error of law or lesion.

⁶⁵ Hill v. Hill 173 La. 574, 138 So. 107 (1931)

⁶⁶ Saul Litvinoff, "Vices and Consent, Error, Fraud, Duress and an Epilogue on Lesion," *Louisiana Law Review* 50: 24.

⁶⁷ Louisiana Civil Code Article 1951. A party may not avail himself of his error if the other party is willing to perform the contract as intended by the party in error.

⁶⁸ Saul Litvinoff, "Vices and Consent, Error, Fraud, Duress and an Epilogue on Lesion," *Louisiana Law Review* 50: 39.

ประการแรก กรณีการเรียกค่าเสียหายของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมิได้สำคัญผิด กล่าวคือ กฎหมายกำหนดให้มีการเยียวยาความเสียหายให้แก่คู่สัญญาฝ่ายที่ถูกบอกล้างสัญญาได้ โดย คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดจะต้องรับผิดชอบใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการบอกล้างสัญญาเพราะ ความสำคัญผิด เว้นเสียแต่ว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายรู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดนั้น ทั้งนี้ ศาลอาจปฏิเสธ มิให้บอกล้างสัญญาเมื่อการให้สัญญายังมีผลต่อไปจะเป็นการปกป้องผลประโยชน์ของคู่สัญญาอีกฝ่าย หนึ่งอย่างมีประสิทธิภาพ ในกรณีนี้ฝ่ายที่ถูกปฏิเสธมิให้บอกล้างสัญญาจะได้รับการชดเชยความเสียหายอย่างเหมาะสม⁶⁹

จะเห็นได้ว่า การที่กฎหมายกำหนดให้คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดจะต้องใช้ค่าเสียหาย แก่คู่สัญญาอีกหนึ่งเป็นวิธีในการปกป้องประโยชน์ของคู่สัญญาที่ถูกบอกล้างสัญญาโดยจะต้องมี เงื่อนไขว่าคู่สัญญาฝ่ายที่ถูกบอกล้างสัญญานั้นสุจริตกล่าวคือจะต้องไม่รู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิด นั้น ฉะนั้นหากคู่สัญญาฝ่ายที่ถูกบอกล้างสัญญาหรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดก็เท่ากับไม่สุจริตจึง ไม่สมควรที่จะได้รับการใช้ค่าเสียหาย แต่หากศาลเห็นว่าการให้สัญญายังมีผลต่อไปจะปกป้อง ประโยชน์ของคู่สัญญาฝ่ายที่ไม่ได้สำคัญผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ศาลจะปฏิเสธการบอกล้างสัญญา แต่ก็ให้ความเป็นธรรมแก่คู่สัญญาที่ถูกปฏิเสธการบอกล้างสัญญาโดยจะได้รับการชดใช้ค่าเสียหายใน จำนวนที่เหมาะสมแทน⁷⁰

ประการที่สอง กรณีการเรียกค่าเสียหายของคู่สัญญาที่สำคัญผิด กล่าวคือ โดยหลัก แม้จะไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดว่าคู่สัญญาที่สำคัญผิดมีสิทธิได้รับการชดใช้ค่าเสียหายจาก คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเนื่องจากกฎหมายก็มีวิธีการคุ้มครองคู่สัญญาที่สำคัญผิดโดยการบอกล้างสัญญา ได้อยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม ศาลก็รับรองว่าคู่สัญญาที่สำคัญผิดมีสิทธิได้รับการชดใช้ค่าเสียหายจาก คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้หากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้แสดงถึงความไม่สุจริต⁷¹

⁶⁹ Louisiana Civil Code Article. 1952. A party who obtains rescission on grounds of his own error is liable for the loss thereby sustained by the other party unless the latter knew or should have known of the error.

The court may refuse rescission when the effective protection of the other party's interest requires that the contract be upheld. In that case, a reasonable compensation for the loss he has sustained may be granted to the party to whom rescission is refused.

⁷⁰ Saul Litvinoff, "Vices and Consent, Error, Fraud, Duress and an Epilogue on Lesion," Louisiana Law Review 50: 40.

⁷¹ Guaranty Sav. Assurance Co. v. Uddo, 386 So. 2d 670 (La. App. 1st Cir.). Cited in Saul Litvinoff, "Vices and Consent, Error, Fraud, Duress and an Epilogue on Lesion," Louisiana Law Review 50: 44.

4.3 กฎหมายฝรั่งเศส

4.3.1 ลักษณะของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

โดยทั่วไปแล้ว ความสำคัญผิด (l'erreur) เป็นการแสดงออกที่ผิดพลาดหรือไม่ตรงกับความเป็นจริง ซึ่งก่อนที่จะมีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งในป.ศ. 2016 นั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสฉบับเดิมกำหนดหลักเกณฑ์เรื่องความสำคัญผิดปรากฏในมาตรา 1109 และ มาตรา 1110 โดยความสำคัญผิดมีผลทำให้สัญญาถูกบอกล้างได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

ประการแรก ความสำคัญผิดในสาระสำคัญของสิ่งซึ่งเป็นวัตถุแห่งสัญญา กล่าวคือ ความเป็นสาระสำคัญของสัญญานั้น แม้บทบัญญัติจะใช้คำว่า “สาระสำคัญ (substance)” แต่จากการตีความของศาลนั้น คำว่า “สาระสำคัญ” ในที่นี้หมายถึง คุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของตัวทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งสัญญาซึ่งหากปราศจากซึ่งคุณสมบัติเช่นนั้นแล้วคู่สัญญาก็คงไม่เข้าทำสัญญา⁷²

โดยการพิจารณาความเป็นสาระสำคัญนั้น ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 และศตวรรษที่ 20 ศาลฝรั่งเศสได้มีเกณฑ์ในการพิจารณาเป็นสองแนวทาง กล่าวคือ แนวภาวะวิสัยซึ่งพิจารณาถึงคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญที่เป็นสิ่งที่รู้กันได้โดยทั่วไป มิได้พิจารณาจากผู้แสดงเจตนาเพียงฝ่ายเดียว และแนวอติวิสัยซึ่งพิจารณาจากตัวผู้แสดงเจตนาเป็นสำคัญ⁷³ เช่น ผู้ขายโฆษณาว่าที่ดินมีพื้นที่ 7,800 ตารางเมตรโดยทราบว่าคุณต้องการซื้อที่ดินเพื่อไปแบ่งขาย ทั้งที่ความจริงแล้วที่ดินมีพื้นที่เพียง 5,119 ตารางเมตรซึ่งไม่เป็นไปตามความตั้งใจของผู้ซื้อ กรณีนี้ศาลตัดสินว่า ปริมาณที่ดินเป็นคุณสมบัติอันสำคัญของสัญญาซื้อขาย⁷⁴ เป็นต้น

ประการที่สอง ความสำคัญผิดในตัวบุคคลซึ่งคุณสมบัติของบุคคลนั้นเป็นเหตุหลักในการทำสัญญา กล่าวคือ ความสำคัญผิดในตัวบุคคลที่จะทำให้สัญญาเป็นโมฆะได้ก็ต่อเมื่อสัญญานั้นคำนึงถึงคุณสมบัติเฉพาะของบุคคลนั้นซึ่งโดยมากเป็นสัญญาไม่มีค่าตอบแทนและสัญญาที่มีค่าตอบแทนที่ต้องมีการชำระหนี้ด้วยตนเองโดยเจาะจง⁷⁵

⁷² Civ. 28 January 1913 s.1913. 1.147. Cited in P.D.V. Marsh, Comparative Contract Law : England, France, Germany (Aldershot: Gower, 1994), p. 122.

⁷³ P.D.V. Marsh, Comparative Contract Law: England, France, Germany (Aldershot: Gower, 1994), pp. 122-123.

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Barry Nicholas, The French Law of Contract (Oxford: Clarendon Press, 1992), p. 95.

อย่างไรก็ตาม แม้สัญญาจะตกเป็นโมฆียะเพราะความสำคัญผิด ศาลฝรั่งเศสได้วางแนวทางการพิจารณาการบอกล้างสัญญาเพราะความสำคัญผิดดังกล่าวโดยคำนึงถึงความยุติธรรมต่อคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายด้วย กล่าวคือ ความสำคัญผิดที่จะนำมาล้างอ้างได้นั้นต้องไม่เป็นความสำคัญผิดที่ไม่อาจให้อภัยได้ (*l'erreur inexcusable*) หมายความว่า หากความสำคัญผิดเกิดจากความประมาทเลินเล่อของผู้แสดงเจตนาแล้ว บุคคลนั้นไม่อาจกล่าวอ้างความสำคัญผิดได้ซึ่งแม้ว่าในประมวลกฎหมายแพ่งจะมีได้กำหนดระดับของความสำคัญผิดที่อาจให้อภัยได้ก็ตาม แต่ศาลก็จะพิจารณาจากอายุ ประสบการณ์ และวิชาชีพของผู้ที่สำคัญผิดและความไม่สุจริตของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น ผู้ซื้อซึ่งประกอบอาชีพเป็นสถาปนิกทำสัญญาซื้อขายที่ดินกับผู้ขาย โดยทราบข้อมูลจากผู้ขายแล้วว่า มีผังเมืองครอบคลุมการใช้ที่ดินอยู่ซึ่งจะทำให้ผู้ซื้อไม่สามารถใช้ที่ดินได้ตามวัตถุประสงค์ ผู้ซื้อไม่สามารถบอกสัญญาโดยกล่าวอ้างความสำคัญผิดได้⁷⁶ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีความสำคัญผิดที่เป็นอุปสรรค (*l'erreur obstacle*) ซึ่งเป็นความสำคัญผิดที่ไม่ได้ถูกบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส แต่เป็นความสำคัญผิดที่ถูกนำมาพิจารณาในทางวิชาการซึ่งมีผลทำให้สัญญาตกเป็นโมฆะ (*absolute nullity*) โดยความสำคัญผิดที่เป็นอุปสรรคได้แก่ ความสำคัญผิดในลักษณะของนิติกรรม (*error in negotio*) ความสำคัญผิดในวัตถุแห่งนิติกรรม (*error in corpore*)⁷⁷

จะเห็นได้ว่า ก่อนที่จะมีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งในปีค.ศ. 2016 บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสมิได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไว้อย่างชัดเจนแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม มีความเห็นของนักกฎหมายและจากการตัดสินของศาลพบว่า ความสำคัญผิดมิได้ทั้งความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย ซึ่งความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเองก็ได้รับการยอมรับกันว่าอาจทำให้สัญญาเสื่อมเสียไปได้เช่นเดียวกับความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง⁷⁸ โดยมีแนวความคิดของนักกฎหมายเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายดังต่อไปนี้

⁷⁶ Civ. 1re sect. civ. 2 March 1964. Cited in John Bell, *Principles of French Law* (Oxford: Oxford University Press, 1998), p.319.

⁷⁷ Barry Nicholas, *The French Law of Contract*, pp. 98-99.

⁷⁸ R. Decottignies, *L'erreur de droit*, *Rev. trim de droit civil* (1951), p. 309-330. Cited in Henri Léon and Jean Mazeaud, *Leçons De Droit Civil Tome II Vol.I : Obligations Théorie Générale* (Paris: Montchrestien, 1956), p. 144.

Planiol อธิบายไว้ว่า ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นเหตุแห่งความเสียหายของนิติกรรมได้เช่นเดียวกับความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงซึ่งในความสัมพันธ์กับหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวนั้น หลักการดังกล่าวมีการใช้ที่จำกัดเฉพาะการกระทำที่ไม่ชอบกฎหมาย⁷⁹

Jean Domat นักกฎหมายที่มีชื่อเสียงท่านหนึ่งของฝรั่งเศส ได้อธิบายว่าความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นความไม่รู้กฎหมายกำหนดไว้ว่าอย่างไร เช่น ผู้ให้ไม่รู้ว่าการให้จะต้องมีการจดทะเบียน ทั้งนี้ความไม่รู้กฎหมายจะต้องเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ มิใช่กฎหมายธรรมดาซึ่งเป็นที่ยุติของทุกคนอยู่แล้ว⁸⁰ ทั้งนี้ ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายที่จะมีผลทำให้บอกล้างสัญญาได้นั้น จะต้องเป็นเหตุเพียงประการเดียวของสัญญาที่ทำให้คู่สัญญายอมผูกพันตนเอง หากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายมิได้เป็นเหตุเดียวของสัญญาแล้ว ความสำคัญผิดดังกล่าวก็ไม่เพียงพอที่จะบอกล้างสัญญาได้⁸¹

ส่วน Larombiere⁸² และ Planiol⁸³ เห็นว่า หากเป็นกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย จะไม่สามารถกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้ เช่น การไม่สามารถอ้างความสำคัญผิดในกฎหมายได้ในกรณีที่สัญญามีได้ทำตามแบบ เป็นต้น

นอกจากนี้ก็มีความเห็นในทางวิชาการของนักกฎหมายเพิ่มเติมว่า แม้ว่าหลักการเรื่องความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวนั้นยังต้องบังคับใช้ได้อยู่ แต่ในทางตรงกันข้าม หากเป็นกรณีที่การบังคับใช้กฎหมายซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองบุคคลที่กระทำด้วยความสำคัญผิดหรือเพื่อช่วยเหลือบุคคลที่กระทำด้วยความสุจริตแล้ว บุคคลนั้นย่อมได้รับการยอมรับให้สามารถกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้เช่นเดียวกับความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง แต่หากมีกฎหมายกำหนดห้ามไว้โดยเฉพาะแล้ว บุคคลก็มีอาจกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้⁸⁴

⁷⁹ Marcel Planiol and Geogred Ripert, *Traité Pratique De Droit Civil Français Tome Vi Obligations - Première Partie* (Paris: Librairie générale de droit et de jurisprudence, 1952), p. 215.

⁸⁰ Jean Domat, *The Civil Law in Its Natural Order Volume I* (Boston: Charles C. Little and James Brown, 1850), p. 497.

⁸¹ Ibid., pp. 497-503.

⁸² M. L. Larombiere, *Théorie Et Pratiques Des Obligations Ou Commentaire Des Titres Iii Et Iv ,Livre Iii Du Code Civil Art. 1101 à 1386* (Paris: Pedone-Lauriel, 1885), p. 58.

⁸³ Marcel Planiol and Geogred Ripert, *Traité Pratique De Droit Civil Français Tome Vi Obligations - Première Partie*, p.215.

⁸⁴ Charles Aubry and Frédéric-Charles Rau, *Cours De Droit Civil Français D'après La Méthode De Zachariae : Tome 1* (Paris: Marchal et Billard, 1869), pp. 54-55.

ส่วนศาลสูงสุดของฝรั่งเศสก็ยอมรับว่า ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายนั้นอาจเป็นความสำคัญผิดในความมีอยู่ของกฎหมาย ลักษณะ ขอบเขตของกฎหมายก็ได้⁸⁵ อีกทั้งศาลฝรั่งเศสก็ยอมรับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายและได้เพิกถอนสัญญาไปหลายครั้ง ตัวอย่างเช่น หากบุคคลซื้ออสังหาริมทรัพย์เพื่อใช้ในวัตถุประสงค์บางอย่างจากการตีความกฎหมายผังเมืองที่ผิดพลาดไปว่าสามารถกระทำได้ จึงซื้ออสังหาริมทรัพย์นั้น ทั้งที่ความจริงแล้วตามกฎหมายไม่สามารถกระทำได้ เช่นนี้แล้วสัญญาถูกบอกล้างได้⁸⁶ โดยจากการที่ศาลอาศัยการตีความมาตรา 1109 และมาตรา 1110 ซึ่งเป็นความสำคัญผิดในสาระสำคัญแห่งสัญญาหรือความสำคัญผิดในตัวบุคคลซึ่งคุณสมบัติของคุณสมบัติของบุคคล ซึ่งศาลยอมรับว่าผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายมีผลเช่นเดียวกับความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงซึ่งทำให้ความยินยอมบกพร่องไป⁸⁷

คำพิพากษาศาลสูงของฝรั่งเศสลงวันที่ 17 พฤศจิกายน ค.ศ.1930 เลขที่ D.1932.1.161⁸⁸ ทายาททำสัญญาขายทรัพย์สินที่ตนได้รับมรดกมาโดยสำคัญผิดเกี่ยวกับกฎหมายมรดก กล่าวคือ เขาเข้าใจว่าตนเองมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่รับมรดกมาได้อย่างจำกัดกล่าวคือ ไม่มีสิทธิเก็บกินและได้ดอกผลจากทรัพย์สินนั้น (nu propriété ; naked ownership) จึงต้องการขายทรัพย์สินนั้น แต่ความจริงแล้วเขามีสิทธิตามกฎหมายในความเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นอย่างสมบูรณ์ (propriété pleine et entire; full ownership) คดีนี้ศาลตัดสินให้บอกล้างสัญญาได้ เนื่องจากความสำคัญผิดดังกล่าวทำให้เขาทำสัญญาขายทรัพย์สินนั้น ซึ่งหากเขารู้ความจริงว่าตนเองมีสิทธิตามกฎหมายในความเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้นอย่างสมบูรณ์ ก็คงจะไม่ทำสัญญาขายทรัพย์สินนั้น

จะเห็นได้ว่าก่อนที่มีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งในฉบับปัจจุบัน แม้ศาลฝรั่งเศสจะยอมรับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายแต่ก็ยังไม่เกิดความแน่นอนเท่าใดนัก จนกระทั่งมีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสครั้งสำคัญเมื่อปี ค.ศ. 2016 ตามรัฐกำหนดเลขที่ 2016-131 ลงวันที่ 10

⁸⁵ Gabriel Marty and Pierre Raynaud, *Droit Civil* (Paris: Sirey, 1989), p.150.

⁸⁶ Paris, July 9,1924, Gaz. Trib. 1927.12.1924. Cited in Saul Litvinoff, "Vices and Consent, Error, Fraud, Duress and an Epilogue on Lesion," *Louisiana Law Review* 50: 22-23.

⁸⁷ Laurent, *Principes de Droit Civil* xx, n.354. Cited in Cory Montague Stadden, "Error of Law," *Columbia Law Review* 7, 7 (November 1907): 485.

⁸⁸ เป็นตัวอย่างคำพิพากษาที่ปรากฏในเอกสารเพิ่มเติมใน *Projet de texte réglementaire* โดยในเอกสารดังกล่าวมีตารางแสดงถึงที่มาของการแก้ไขแต่ละมาตราในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสฉบับปัจจุบันซึ่งคำพิพากษาดังกล่าวถูกระบุไว้ว่าเป็นเรื่องความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

โปรดดู Legifrance, "Fiche D'impact : Projet De Texte Réglementaire Nor : Jusc1522466r" [Online]. Available from: http://legifrance.gouv.fr/.../fi_JUSC1522455R_09_02_2016.pdf [17 February 2017]

กุ่มภาพันธ์ ค.ศ.2016 (Ordonnance n° 2016-131 du 10 février 2016 portant réforme du droit des contrats, du régime général et de la preuve des obligations) ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 2016 โดยมีการแก้ไขในเรื่องสัญญาและเรื่องหนี้ ทั้งนี้ก็เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบันในสหภาพยุโรป⁸⁹ โดยมีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งใน 3 ลักษณะ กล่าวคือ ประการแรก การนำคำพิพากษาของศาลที่เป็นบรรทัดฐานมาบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ประการที่สอง การจัดรูปแบบการใช้คำที่ล้าสมัยในประมวลกฎหมายฉบับเดิมโดยใช้คำที่ทำให้เกิดความกระจ่างตรงกับเจตนารมณ์และการบังคับใช้บทบัญญัตินั้นๆ และประการที่สาม การเพิ่มบทบัญญัติที่นำเสนอแนวคิดทางกฎหมายใหม่⁹⁰

สำหรับเรื่องความสำคัญผิดได้มีการแก้ไขเนื้อหาและเลขมาตราจากประมวลกฎหมายแพ่งฉบับเดิม และได้มีการนำหลักกฎหมายที่ได้จากคำพิพากษาของศาลมาบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร⁹¹ โดยความสำคัญผิดตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสได้บัญญัติไว้มีดังต่อไปนี้

ประการแรก ความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามมาตรา 1132⁹² กล่าวคือ ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายหรือความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงซึ่งเป็นความสำคัญผิดที่ให้อภัยได้จะเป็นเหตุแห่งความเสียเปล่า (nullity) ของสัญญาก็ต่อเมื่อเป็นความสำคัญผิดที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของการชำระหนี้หรือเป็นความสำคัญผิดในคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งโดยมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

⁸⁹ Bénédicte Fauvarque-Cosson, "Towards an Important Reform of the French Civil Code(1)," *Montesquieu Law Review* 3 (2015): 67.

⁹⁰ Sebastien Crepy, Leslie Kersey, and Vincent Nacinovic, "Historic Reforms to the French Civil Code: Ordinance No. 2016-131 and Forthcoming Changes to French Contract Law" [Online]. Available from: <https://www.paulhastings.com/publications-items/details?id=776de969-2334-6428-811c-ff00004cbded> [17 February 2017]

⁹¹ Legifrance, "Fiche D'impact : Projet De Texte Reglementaire Nor : Jusc1522466 r" [Online]. Available from: http://legifrance.gouv.fr/.../fi_JUSC1522455R_09_02_2016.pdf [17 February 2017]

⁹² French Civil Code Article 1132. Mistake of law or of fact, as long as it is not inexcusable, is a ground of nullity of the contract where it bears on the essential qualities of the act of performance owed or of the other contracting party.

Extracted from: John Cartwright, Bénédicte Fauvarque-Cosson, and Simon Whittaker, "The Law of Contract, the General Regime of Obligations and Proof of Obligations the New Provisions of the Code Civil Created by Ordinance N° 2016-131 of 10 February 2016 Translated into English" [Online]. Available from: http://www.textes.justice.gouv.fr/art_pix/THE-LAW-OF-CONTRACT-2-5-16.pdf [19 April 2018]

ก. กรณีความสำคัญผิดในคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของการชำระหนี้ (Les qualités essentielles de la prestation; The essential qualities of the act of performance) ตามมาตรา 1133 ซึ่งไม่ว่าจะเป็นความสำคัญผิดเกี่ยวกับการชำระหนี้ของตนเองหรือของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง โดยคุณสมบัติที่เป็นสาระสำคัญนี้มีการตกลงกันโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายและเป็นคุณสมบัติที่คู่สัญญานำมาพิจารณาในการเข้าทำสัญญา อย่างไรก็ตาม หากมีการยอมรับความเสี่ยงเกี่ยวกับคุณสมบัติของการชำระหนี้ก็มีอาจอ้างความสำคัญผิดในคุณสมบัติดังกล่าวได้อีกต่อไป⁹³

ทั้งนี้ มีข้อสังเกตประการหนึ่งว่า บทบัญญัติดังกล่าวในประมวลกฎหมายฉบับปัจจุบันมีความชัดเจนในการกำหนดว่าเป็นความสำคัญผิดใน “คุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของการชำระหนี้ (Les qualités essentielles de la prestation ; The essential qualities of the act of performance) ” ในขณะที่ความสำคัญผิดในบทบัญญัติมาตรา 1110 ตามประมวลกฎหมายแพ่งฉบับเดิมใช้คำว่า “สาระสำคัญ” ของสิ่งซึ่งเป็นวัตถุแห่งสัญญา (la substance de la chose qui en est l'objet; The very substance of the thing that is the object of the agreement) ทำให้มีการพิจารณาความหมายของคำว่าสาระสำคัญออกเป็นหลายแนวทางทั้งในทางภาวะวิสัยและอัตวิสัย ฉะนั้น เพื่อให้เกิดข้อยุติเกี่ยวกับแนวความคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญซึ่งแต่เดิมมีการถกเถียงกันว่าควรพิจารณาในทางอัตวิสัยหรือภาวะวิสัย กฎหมายจึงกำหนดชัดเจนว่าคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของการชำระหนี้ที่คู่สัญญานำมาพิจารณานั้นเป็นสิ่งที่คู่สัญญาตกลงกันโดยชัดแจ้งหรือปริยายและเป็นคุณสมบัติที่คู่สัญญานำมาพิจารณาในการทำสัญญา โดยพิจารณาตามแนวทางภาวะวิสัยเพื่อจำกัดขอบเขตของความสำคัญผิด⁹⁴

⁹³ French Civil Code Article 1133. The essential qualities of the act of performance are those which have been expressly or impliedly agreed and which the parties took into consideration on contracting.

Mistake is a ground of nullity whether it bears on the act of performance of one party or of the other.

Acceptance of a risk about a quality of the act of performance rules out mistake in relation to this quality.

⁹⁴ "Rapport au Président de la République relatif à l'ordonnance n° 2016-131 du 10 février 2016 portant réforme du droit des contrats, du régime général et de la preuve des obligations" [Online]. Available from: <https://www.legifrance.gouv.fr/eli/rapport/2016/2/11/JUSC1522466P/jo/texte> [5 August 2017]

ข. กรณีความสำคัญผิดในคุณสมบัติที่เป็นสาระสำคัญของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งตามมาตรา 1134 จะเป็นเหตุแห่งความเสียเปล่าของสัญญา (nullity) ก็ต่อเมื่อสัญญาทำขึ้นโดยคำนึงตัวบุคคลที่เป็นคู่สัญญา⁹⁵

ประการที่สอง ความสำคัญผิดเกี่ยวกับมูลเหตุจูงใจตามมาตรา 1135 เป็นความสำคัญผิดในมูลเหตุจูงใจซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของการชำระหนี้หรือคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งนั้นไม่เป็นเหตุแห่งความเสียเปล่าเว้นแต่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้แสดงอย่างชัดเจนว่ามูลเหตุจูงใจนั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อของความยินยอมของคู่สัญญา⁹⁶

บทบัญญัติในมาตรา 1135 ได้นำหลักที่ได้จากคำพิพากษาสูงของฝรั่งเศสแผนกคดีแพ่งที่ 1 ลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ค.ศ.2001 เลขที่ 98-15092 มาบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร⁹⁷ โดยศาลได้วางหลักว่าความสำคัญผิดในมูลเหตุจูงใจที่อยู่นอกเหนือไปจากวัตถุประสงค์แห่งสัญญาไม่เป็นเหตุแห่งความเสียเปล่าของสัญญาแม้ว่ามูลเหตุจูงใจนั้นจะมีความสำคัญต่อการตัดสินใจก็ตาม⁹⁸

การที่กฎหมายกำหนดให้ความสำคัญผิดในมูลเหตุจูงใจโดยหลักแล้วไม่มีผลต่อความสมบูรณ์ของสัญญาเนื่องจากว่ามูลเหตุจูงใจนั้นเป็นเหตุผลที่อยู่ภายในใจของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งซึ่งคู่สัญญาอีกฝ่ายไม่อาจล่วงรู้ได้เลย มูลเหตุจูงใจนั้นจึงเป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือจากสัญญาซึ่งต่างจากกรณีความสำคัญผิดในคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของการชำระหนี้หรือคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่กฎหมายกำหนดให้เป็นเหตุแห่งความเสียเปล่าของสัญญาได้ก็เพราะว่าคู่สัญญาได้มีการตกลงกันเกี่ยวกับคุณสมบัติดังกล่าวแล้ว คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายจึงรู้ถึงคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญนั้น⁹⁹ อย่างไรก็ตาม แม้โดยหลักความสำคัญผิดในมูลเหตุจูงใจจะไม่ส่งผลในทางกฎหมาย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁹⁵ French Civil Code Article 1134. Mistake about the essential qualities of the other contracting party is a ground of nullity only as regards contracts entered into on the basis of considerations personal to the party.

⁹⁶ French Civil Code Article 1135. Mistake about mere motive, extraneous to the essential qualities of the act of performance owed or of the other contracting party is not a ground of nullity unless the parties have expressly made it a decisive element of their consent.

However, mistake about the motive for an act of generosity is a ground of nullity where, but for the mistake, the donor would not have made it.

⁹⁷ Legifrance, "Fiche D'impact : Projet De Texte Reglementaire Nor : Jusc1522466r" [Online]. Available from: http://legifrance.gouv.fr/.../fi_JUSC1522455R_09_02_2016.pdf [17 February 2017]

⁹⁸ Legifrance, "Court of Cassation Civil Chamber 1 of 13 February 2001 N ° 98-15.092" [Online]. Available from: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriJudi.do?idTexte=JURITEXT000007043083> [17 August 2017]

⁹⁹ Aurélien Bamde, "L'erreur Sur Les Motifs Et Réforme Des Obligations" [Online]. Available from: <https://aurelienbamde.com/2017/02/12/erreur-sur-les-motifs-et-reforme-des-obligations/> [14 August 2017]

แต่ก็มีข้อยกเว้นว่าหากคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้แสดงอย่างชัดแจ้งว่ามูลเหตุจูงใจนั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อของความยินยอมของคู่สัญญาแล้ว ความสำคัญผิดในมูลเหตุจูงใจกรณีนี้ก็จะเป็เหตุแห่งความเสียเปล่าของสัญญาได้เช่นเดียวกันเนื่องจากมูลเหตุจูงใจนั้นได้เข้ามาอยู่ในขอบเขตของสัญญาแล้ว¹⁰⁰

ส่วนกรณีตามมาตรา 1135 วรรคสองนั้นเป็นกรณีที่ความสำคัญผิดในมูลเหตุจูงใจสำหรับการกระทำที่เป็นการให้เปล่า (une libéralité) เป็นเหตุแห่งความเสียเปล่าได้ในกรณีที่หากปราศจากมูลเหตุจูงใจนั้นแล้วผู้ให้ก็คงจะไม่กระทำการนั้นซึ่งใช้ในกรณีที่เป็นสัญญาไม่มีค่าตอบแทน (contrats à titre gratuit) อย่างสัญญาให้ที่ผู้ให้สำคัญผิดในเหตุแห่งการซึ่งเหตุแห่งการให้นั้นอิงอยู่กับมูลเหตุจูงใจที่ทำให้ผู้ให้เข้าทำสัญญา¹⁰¹

ประการที่สาม ความสำคัญผิดในราคาซึ่งมิใช่คุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญ โดยที่คู่สัญญาเพียงแต่ประเมินราคาไม่ถูกต้องนั้น มิใช่เหตุแห่งความเสียเปล่าของสัญญา¹⁰²

จะเห็นได้ว่า โดยสรุปแล้ว บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งฉบับปัจจุบันนั้นได้มีการบัญญัติถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไว้อย่างชัดเจนโดยความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นเหตุแห่งความเสียเปล่าของสัญญาได้เช่นเดียวกับความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง ในกรณีที่ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายหรือความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงซึ่งเป็นความสำคัญผิดที่ให้อภัยได้จะเป็นเหตุแห่งความเสียเปล่า (nullity) ของสัญญาก็ต่อเมื่อเป็นความสำคัญผิดที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของการชำระหนี้หรือเป็นความสำคัญผิดในคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁰⁰ Charles Aubry and Frédéric-Charles Rau, *Cours De Droit Civil Français D'après La Méthode De Zachariae* : Tome 1,

¹⁰¹ Clément François, "Présentation Des Articles 1130 à 1144 Du Nouveau Paragraphe 2 «Les Vices Du Consentement»" [Online]. Available from: <https://iej.univ-paris1.fr/openaccess/reforme-contrats/titre3/stitre1/chap2/sect2/sssect1/para2-vices-consentement/> [5 August 2017]

¹⁰² French Civil Code Article 1136. A mistake as to value is not a ground of nullity where, in the absence of a mistake about the essential qualities of the act of performance, a contracting party makes only an inaccurate valuation of it.

4.3.2 ผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

ในเบื้องต้น สัญญาที่สมบูรณ์จะต้องประกอบด้วยความยินยอมของคู่สัญญา ความสามารถของคู่สัญญาในการทำสัญญา และเนื้อหาของสัญญาที่ขบด้วยกฎหมาย¹⁰³ ฉะนั้นแล้วความยินยอมจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อความสมบูรณ์ของสัญญา

ตามมาตรา 1130 ความสำคัญผิดเป็นเหตุประการหนึ่งที่มีผลทำให้ความยินยอมบกพร่องซึ่งหากปราศจากซึ่งความสำคัญผิดแล้วคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งก็คงจะไม่เข้าทำสัญญาหรือทำสัญญาที่มีสาระสำคัญแตกต่างกันออกไปโดยพิจารณาจากบุคคลและสถานการณ์ซึ่งมีการให้ความยินยอมนั้น¹⁰⁴ เพราะฉะนั้นความสำคัญผิดดังกล่าวจึงมีลักษณะเป็นความสำคัญผิดที่มีผลต่อการตัดสินใจของคู่สัญญานั้นเอง (l'erreur déterminante)¹⁰⁵ และเมื่อความสำคัญผิดซึ่งในที่นี้คือความสำคัญผิดในข้อกฎหมายทำให้ความยินยอมของคู่สัญญาบกพร่องจึงมีผลให้สัญญาเสียเปล่าแบบสัมพัทธ์ (relative nullity)¹⁰⁶ ซึ่งเทียบเคียงได้กับสัญญาที่ตกเป็นโมฆียะตามกฎหมายไทย

ฉะนั้น ในกรณีของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายที่จะส่งผลให้สัญญาเสียเปล่าแบบสัมพัทธ์ได้ก็ต่อเมื่อ ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายนั้นจะต้องเป็นความสำคัญผิดที่อภัยให้ได้และเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติที่เป็นสาระสำคัญของการชำระหนี้หรือความสำคัญผิดในคุณสมบัติที่เป็นสาระสำคัญของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งหากปราศจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเช่นว่านั้นแล้ว คู่สัญญาที่สำคัญคงจะไม่เข้าทำสัญญาหรือทำสัญญาที่มีสาระสำคัญแตกต่างกันออกไป ด้วยเหตุนี้ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจึงมีผลทำให้สัญญาตกเป็นโมฆียะ คู่สัญญาที่สำคัญผิดจึงสามารถบอกล้างสัญญาหรือให้สัตยาบันสัญญาให้มีผลสมบูรณ์ได้¹⁰⁷

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁰³ French Civil Code Article 1128. The following are necessary for the validity of a contract:

1. the consent of the parties;
2. their capacity to contract;
3. content which is lawful and certain.

¹⁰⁴ French Civil Code Article 1130. Mistake, fraud and duress vitiate consent where they are of such a nature that, without them, one of the parties would not have contracted or would have contracted on substantially different terms. Their decisive character is assessed in the light of the person and of the circumstances in which consent was given.

¹⁰⁵ Gabriel Marty and Pierre Raynaud, *Droit Civil*, p. 133.

¹⁰⁶ French Civil Code Article 1131. Defects in consent are a ground of relative nullity of the contract.

¹⁰⁷ French Civil Code Article 1181. Relative nullity may be claimed only by the party that the legislation intends to protect.

It may be remedied by affirmation.

ทั้งนี้ หากมีการปฏิบัติตามสัญญาด้วยความสมัครใจโดยทราบถึงความสำคัญผิดแล้วถือได้ว่าเป็นการให้สัตยาบัน¹⁰⁸

ในประเด็นเรื่องการเรียกค่าเสียหายอันเกิดจากความสำคัญผิดพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

เดิมก่อนที่มีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสในฉบับปัจจุบัน การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอันเป็นผลมาจากความสำคัญผิดอยู่ในขั้นตอนก่อนสัญญาอันเป็นความรับผิดก่อนสัญญา (culpa in contrahendo) ซึ่งลักษณะทางกฎหมายของความรับผิดก่อนสัญญาในฝรั่งเศสมีลักษณะเป็นความรับผิดเพื่อละเมิด¹⁰⁹ โดยการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายอาศัยฐานจากกฎหมายละเมิด กล่าวคือ

ในกรณีที่ศาลปกป้องประโยชน์ของคู่สัญญาฝ่ายที่ไม่ได้สำคัญผิดโดยอาศัยกฎหมายละเมิดตามมาตรา 1382 (ปัจจุบันคือ มาตรา 1240 โดยมีเนื้อความตามประมวลกฎหมายแพ่งฉบับเดิม) ซึ่งกำหนดให้การกระทำใดๆของมนุษย์ซึ่งเป็นเหตุให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหายย่อมบังคับบุคคลที่ทำความเสียหายโดยความผิดของบุคคลนั้นในการที่จะต้องชดใช้ความเสียหาย¹¹⁰ กล่าวคือ ในกรณีความสำคัญผิด การที่บุคคลที่สำคัญผิดบอกกล่าวสัญญาจนเป็นเหตุให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้รับความเสียหาย เช่นนี้แล้วในกรณีที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งสุจริตได้รับความเสียหาย คู่สัญญาฝ่ายนั้นย่อมมีสิทธิได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย¹¹¹ หมายความว่าแม้ว่าจะเป็นความสำคัญผิดที่อภัยให้ได้ก็ตาม คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดจะต้องรับผิดชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อเยียวยาความเสียหายแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งไม่รู้ถึงความสำคัญผิด¹¹²

Where more than one person has the right to bring an action for relative nullity, renunciation by one of them does not prevent the others from bringing proceedings.

¹⁰⁸ French Civil Code Article 1182. Affirmation is an act by which a person who could rely on the nullity of the contract renounces the right to do so. This act must mention the subject-matter of the obligation and the defect affecting the contract.

Affirmation can take place only after the conclusion of the contract.

Voluntary performance of a contract in the knowledge of a ground of nullity is equivalent to affirmation. In the case of duress, affirmation can take place only after the duress has ceased.

¹⁰⁹ Barry Nicholas, *The French Law of Contract*, pp. 69-70.

¹¹⁰ French Civil Code (former) Article 1382 any act which a person causes damage to another makes the person whose fault damaged occurred liable to make reparation for such damage.

¹¹¹ Timothy Hoff, "Error in the Formation of Contracts in Louisiana: A Comparative Analysis," *Tulane Law Review* 53: 374.

¹¹² F. Kessler and E. Fine, "Culpa in Contrahendo, Bargaining in Good Faith and Freedom of Contract: A Comparative Study," *Harvard Law Review* 77, 3 (January 1964): 430.

ส่วนในด้านที่คุ้มครองประโยชน์ของคู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิคนั้น แม้บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งฉบับเดิมจะมีได้กำหนดไว้ ศาลฝรั่งเศสได้กำหนดให้คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่สำคัญผิคนั้นมีหน้าที่ในการเปิดเผยข้อมูลที่ต้องอันมีผลต่อการเข้าทำสัญญาให้คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิคนั้นได้ทราบ (obligation de renseignements) ¹¹³ ซึ่งเป็นหน้าที่ที่อยู่บนพื้นฐานของหลักสุจริต ¹¹⁴

เมื่อมีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสตามรัฐกำหนดเลขที่ 2016-131 ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ ค.ศ.2016 ในประมวลกฎหมายแพ่งที่แก้ไขใหม่นี้ได้เพิ่มบทบัญญัติเรื่องความสัมพันธ์ก่อนสัญญาที่เกี่ยวข้องขึ้นมาใหม่กล่าวคือ

ประการแรก บทบัญญัติมาตรา 1104 กำหนดให้สัญญาจะต้องถูกเจรจา เกิดขึ้น และปฏิบัติด้วยความสุจริต ¹¹⁵ ซึ่งบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายฉบับเดิมก่อนมีการแก้ไขนั้นกำหนดเพียงว่าการปฏิบัติตามสัญญาจะต้องกระทำด้วยความสุจริต ¹¹⁶ แต่ในบทบัญญัติที่มีการแก้ไขใหม่นี้ได้รวมถึงขั้นตอนการเจรจาซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนสัญญาด้วย ฉะนั้นแล้วการเจรจาสัญญาจึงต้องกระทำด้วยความสุจริต

ประการที่สอง การเพิ่มหมวดการเจรจาสัญญาขึ้นมาใหม่ กล่าวคือ บทบัญญัติมาตรา 1112 บังคับให้การเริ่มต้น การดำเนินการและการยกเลิกการเจรจาก่อนสัญญาจะต้องปฏิบัติด้วยความสุจริต ¹¹⁷ และในมาตรา 1112-1 กำหนดให้คู่สัญญาที่ทราบข้อมูลที่มีความสำคัญต่อความยินยอมของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นข้อมูลที่มีความสัมพันธ์โดยตรงและจำเป็นต่อเนื้อหาของสัญญาหรือสถานะของคู่สัญญา คู่สัญญาฝ่ายนั้นย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องแจ้งข้อมูลแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่ไม่ทราบถึงข้อมูลดังกล่าวได้โดยชอบด้วยกฎหมายหรือได้ให้ความไว้วางใจคู่สัญญาฝ่ายนั้น โดยคู่สัญญาไม่อาจจะ

CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹¹³ Donald Harris and Denis Tallon, *Contract Law Today : Anglo-French Comparisons* (Oxford: Clarendon Press, 1991), p. 151.

¹¹⁴ P.D.V. Marsh, *Comparative Contract Law : England, France, Germany*, p. 126

¹¹⁵ French Civil Code Article 1104. Contracts must be negotiated, formed and performed in good faith.

This provision is a matter of public policy

¹¹⁶ French Civil Code (former) Article 1134. Agreements lawfully entered into have the force of law for those who have made them.

They may be revoked only by their mutual consent, or for causes allowed by law.

They must be performed in good faith.

¹¹⁷ French Civil Code Article 1112. The commencement, continuation and breaking-off of precontractual negotiations are free from control. They must mandatorily satisfy the requirements of good faith.

In case of fault committed during the negotiations, the reparation of the resulting loss is not calculated so as to compensate the loss of benefits which were expected from the contract that was not concluded.

จำกัดหรือยกเว้นหน้าที่ในการแจ้งข้อมูลนี้ได้ อย่างไรก็ตามหน้าที่ดังกล่าวจะไม่ใช้กับการประเมินคุณค่าของการปฏิบัติตามสัญญา ฉะนั้นหากคู่สัญญาฝ่าฝืนหน้าที่ในการแจ้งข้อมูลแล้ว นอกจากการกำหนดให้คู่สัญญาที่ฝ่าฝืนหน้าที่ในการแจ้งข้อมูลมีความรับผิดแล้ว การไม่แจ้งข้อมูลดังกล่าวอาจนำไปสู่การบอกล้างสัญญาได้ในกรณีที่การไม่แจ้งข้อมูลทำให้ความยินยอมของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งบกพร่องไป¹¹⁸

ทั้งนี้ มีข้อสังเกตประการหนึ่งว่า หากคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายทำสัญญากันโดยคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่แจ้งข้อมูลสำคัญอันมีผลต่อความยินยอมในการเข้าทำสัญญาของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งแล้วจะมีความสัมพันธ์กับกลฉ้อฉลโดยการนิ่งตามมาตรา 1137 วรรคสอง¹¹⁹อย่างไรนั้น ในข้อนี้อธิบายได้ว่า แม้หน้าที่ในการแจ้งข้อมูลในกรณีมาตรา 1112-1 กับมาตรา 1137 วรรคสองจะมีความใกล้เคียงกัน แต่ก็มีข้อแตกต่างตรงที่หากการไม่แจ้งข้อมูลนั้นถูกทำขึ้นโดยมีเจตนาเพื่อหลอกลวงคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะเป็นกรณีกลฉ้อฉลโดยการนิ่ง แต่หากปรากฏว่าคู่สัญญาที่ไม่แจ้งข้อมูลนั้นไม่มีเจตนาที่จะหลอกลวงคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่แจ้งข้อมูลดังกล่าวก็รับผิดเพียงการชดใช้ค่าเสียหายเท่านั้น โดยไม่สามารถบอกล้างสัญญาโดยอาศัยเหตุแห่งกลฉ้อฉลโดยการนิ่งได้¹²⁰

จะเห็นได้ว่า เมื่อพิจารณาในเรื่องความสำคัญผิด การฝ่าฝืนหน้าที่ในการแจ้งข้อมูลก่อให้เกิดผลสองประการกล่าวคือ ประการแรก คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่แจ้งข้อมูลที่สำคัญแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งนั้น

¹¹⁸ French Civil Code Article 1112-1. The party who knows information which is of decisive importance for the consent of the other, must inform him of it where the latter legitimately does not know the information or relies on the contracting party.

However, this duty to inform does not apply to an assessment of the value of the act of performance.

Information is of decisive importance if it has a direct and necessary relationship with the content of the contract or the status of the parties.

A person who claims that information was due to him has the burden of proving that the other party had the duty to provide it, and that other party has the burden of proving that he has provided it.

The parties may neither limit nor exclude this duty.

In addition to imposing liability on the party who had the duty to inform, his failure to fulfil the duty may lead to annulment of the contract under the conditions provided by articles 1130 and following.

¹¹⁹ French Civil Code Article 1137 Fraud is an act of a party in obtaining the consent of the other by scheming or lies.

The intentional concealment by one party of information, where he knows its decisive character for the other party, is also fraud.

¹²⁰ "Rapport au Président de la République relatif à l'ordonnance n° 2016-131 du 10 février 2016 portant réforme du droit des contrats, du régime général et de la preuve des obligations" [Online]. Available from: <https://www.legifrance.gouv.fr/eli/rapport/2016/2/11/JUSC1522466P/jo/texte> [5 August 2017]

จะมีความรับผิดซึ่งในที่นี้คือความรับผิดทางละเมิด¹²¹ ทั้งนี้ตามมาตรา 1178 ซึ่งกำหนดว่าไม่ว่าสัญญาจะถูกบอกล้างหรือไม่ก็ตาม คู่สัญญาที่ได้รับความเสียหายอาจเรียกร้องให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายจากสัญญาที่ไม่มีผลสมบูรณ์ได้ตามกฎหมายละเมิด (extra-contractual liability)¹²² และประการที่สอง หากการไม่แจ้งข้อมูลดังกล่าวทำให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดแล้ว คู่สัญญาที่สำคัญผิดย่อมบอกล้างสัญญานั้นได้

4.4 กฎหมายอิตาลี

กฎหมายอิตาลีมีได้มีบทบัญญัติที่กำหนดหลักทั่วไปของนิติกรรมไว้ดังเช่นกฎหมายไทย แต่จะมีบัญญัติไว้เฉพาะในเรื่องสัญญาซึ่งนักกฎหมายอิตาลีมีความเห็นว่า เนื่องจากนิติกรรมเป็นเรื่องที่กว้างจนไม่อาจกำหนดหลักเกณฑ์ที่สามารถนำมาปรับใช้กับนิติกรรมได้ทุกประเภท อีกทั้งเมื่อปัจเจกชนกระทำการใดก็ตามก็ย่อมกระทบต่อสิทธิในทางกฎหมายของบุคคลอื่นอยู่เสมอ โดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการตกลงยินยอมกันในลักษณะของสัญญา¹²³ ฉะนั้นเมื่อความสำคัญผิดเป็นเหตุประการหนึ่งที่ทำให้ความยินยอมบกพร่องจึงถูกบัญญัติไว้ในเรื่องสัญญาซึ่งหลักความสำคัญผิดโดยเฉพาะความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจะมีหลักเกณฑ์อย่างใดนั้นจะได้กล่าวต่อไป

4.4.1 ลักษณะของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

ความสำคัญผิดเป็นความเชื่อที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง¹²⁴ ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีฉบับปัจจุบัน ความสำคัญผิดมีผลทำให้สัญญาเป็นโมฆียะเมื่อเป็นความสำคัญผิดที่เป็นสาระสำคัญและ

¹²¹ Aurélien Bamde, " L'obligation Précontractuelle D'information (Art. 1112-1 C. Civ)" [Online]. Available from: <https://aurelienbamde.com/2017/01/11/lobligation-precontractuelle-dinformation-art-1112-1-c-civ/> [5 August 2017]

¹²² French Civil Code Article 1178. A contract which does not satisfy the conditions required for its validity is a nullity. Nullity must be declared by a court, unless the parties establish it by mutual agreement.

An annulled contract is deemed never to have existed.

Acts of performance which have been carried out give rise to restitution under the conditions provided by articles 1352 to 1352-9.

Irrespective of whether or not the contract is annulled, an injured party may claim reparation for any harm suffered under the conditions set out by the general law of extra-contractual liability.

¹²³ Bianca C.M., *Diritto Civile: Il Contratto* (Milano: Giuffrè, 1984), p. 10, อ้างถึงใน ศนันทกรณ (จำปี) โสทธิพันธุ์, *หลักความสำคัญผิด* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2549), หน้า 63.

¹²⁴ Guido Alpa and Vincenzo Zeno-Zencovich, *Italian Private Law* (Abingdon: Routledge-Cavendish, 2007), p. 163.

คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งสามารถที่จะทราบได้ถึงความสำคัญผิดนั้น¹²⁵ โดยตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลี มาตรา 1429 กำหนดให้ความสำคัญผิดที่เป็นสาระสำคัญ มีดังต่อไปนี้¹²⁶

ประการแรก ความสำคัญผิดเกี่ยวกับลักษณะของสัญญาหรือเกี่ยวกับวัตถุแห่งสัญญาซึ่งก็คือ error in negotio และ error in corpore ตามกฎหมายโรมัน

ประการที่สอง ความสำคัญผิดเกี่ยวกับลักษณะหรือคุณสมบัติของวัตถุแห่งการปฏิบัติตามสัญญาตามการประเมินร่วมกันหรือตามสถานการณ์ต้องถือว่าลักษณะหรือคุณสมบัตินั้นมีความสำคัญต่อความยินยอมซึ่งก็คือ error in substantia ตามกฎหมายโรมัน

ประการที่สาม ความสำคัญผิดเกี่ยวกับลักษณะหรือคุณสมบัติในตัวบุคคลของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งต้องมีความสำคัญต่อความยินยอมซึ่งก็คือ error in persona ในกฎหมายโรมัน

ประการที่สี่ ความสำคัญผิดในข้อความหมาย เมื่อความสำคัญผิดนั้นเป็นเหตุผลเดียวหรือเหตุผลหลักของสัญญาซึ่งก็คือ error iuris ในกฎหมายโรมัน

ส่วนความสำคัญผิดในมูลเหตุซึ่งใจโดยหลักจะไม่มีผลทางกฎหมาย เช่น หากนายเอคิดว่าตนเองจะต้องย้ายไปพักอาศัยที่โรมจึงซื้อแฟลตในกรุงโรมจากนายบี โดยที่มิได้แจ้งมูลเหตุซึ่งใจนี้แก่นายบีซึ่งต่อมานายเอพบความจริงว่าเขาจะไม่ได้ย้ายไปอยู่โรม นายเอก็ไม่สามารถยกความสำคัญผิดในมูลเหตุซึ่งใจมาเป็นประโยชน์แก่ตนได้เลย เป็นต้น¹²⁷ แต่หากเป็นความสำคัญผิดในมูลเหตุซึ่งใจที่ปรากฏในข้อกำหนดในพินัยกรรมตามมาตรา 624 วรรคสอง¹²⁸ หรือการให้โดยเสน่หาตามมาตรา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹²⁵ Italian Civil Code Article 1428. Mistake is cause for annulment a contract when it is essential and recognizable by other contracting party.

Extracted from: Mario Beltramo, Giovanni E.Longo, and John H.Merryman (tr.), The Italian Civil Code and Complimentary Legislation (New York: Oceana Publications, 1991), p. 364.

¹²⁶ Italian Civil Code Article 1429. Mistake is essential:

1. when it concerns the nature or the object of the contract;
2. when it concerns the identity of the object of the performance or a quality of said object which, according to common understanding or under the circumstances, should be considered determinative of consent;
3. when it concerns the identity or personal qualities of the other contracting party, so long as the one or the others were determinative of consent;
4. when the mistake was one of law and was the only or the principal reason for entering into contract.

¹²⁷ Guido Alpa and Vincenzo Zeno-Zencovich, Italian Private Law, p. 164.

¹²⁸ Italian Civil Code Article 624. A testamentary provision can be impugned by anyone who has an interest in it when it is the result of mistake, duress, or fraud.

787¹²⁹แล้วย่อมมีผลทางกฎหมายเมื่อมูลเหตุชกใจนั้นเป็นเหตุผลเดียวที่ทำให้ข้อกำหนดในพินัยกรรมนั้นมีขึ้นหรือทำให้ผู้ให้ให้โดยเสนาหาซึ่งกฎหมายกำหนดให้ผลของความสำคัญผิดในมูลเหตุชกใจในสองกรณีดังกล่าวซึ่งไม่ว่าจะเป็นความสำคัญผิดในมูลเหตุชกใจที่เกี่ยวข้องกับข้อกำหนดหรือความสำคัญผิดในมูลเหตุชกใจเกี่ยวกับข้อเท็จจริงมีผลเช่นเดียวกัน

เพราะฉะนั้นความสำคัญผิดจึงมีได้ทั้งความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง และความสำคัญผิดในข้อกำหนด โดยความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงเป็นการรู้ที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับข้อเท็จจริงซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับสถานการณ์ภายนอกสัญญาไม่ว่าจะเป็นความสำคัญผิดในลักษณะหรือตัววัตถุแห่งสัญญาหรือลักษณะหรือคุณสมบัติของวัตถุแห่งการปฏิบัติตามสัญญาหรือเป็นความสำคัญผิดเกี่ยวกับลักษณะหรือคุณสมบัติในตัวบุคคลของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งตามมาตรา 1429 (1)-(3)¹³⁰

ส่วนความสำคัญผิดในข้อกำหนดตามมาตรา 1429 (4) ได้มีคำอธิบายของนักกฎหมายดังต่อไปนี้

Vincenzo Roppo อธิบายว่าความสำคัญผิดในข้อกำหนดเป็นการรับรู้ที่ผิดพลาดไม่เพียงแต่เกี่ยวกับความมีอยู่ของกฎหมายแต่ยังรวมถึงการตีความกฎหมายที่ผิดไปจากที่เป็นอยู่อีกด้วย¹³¹

Guido Alpa และ Vincenzo Zeno-Zencovich อธิบายว่าความสำคัญผิดในข้อกำหนดเป็นความสำคัญผิดเกี่ยวกับความมีอยู่ ขอบเขต การบังคับใช้กฎหมาย เช่น นายเอเชื่อว่าตนเองซื้อที่ดินเพื่อทำสิ่งปลูกสร้างแต่ภายหลังถึงทราบที่ดินดังกล่าวถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่ว่างสาธารณะซึ่งไม่สามารถปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างได้ เป็นต้น¹³²

Mistake in motive, whether of fact or of law, is reason for annulment of the testamentary provision, when the motive appears from the will and is the only one that moved the testator in disposing.

The action is prescribed in five years from the day on which notice is had of the duress, fraud, or mistake.

¹²⁹ Italian Civil Code Article 787. A gift can be attacked for mistake in motive, whether of fact or law, when it appears from the instrument and is the only motive that led the donor to exercise the liberality.

¹³⁰ Aurelio Gentili, *Trattato De Contratto Diretto Da Vincenzo Roppo* (Milano: Giuffrè, 2006), p.260.

¹³¹ Vincenzo Roppo, *Il Contratto* (Milano: Giuffrè, 2011), p. 746.

¹³² Guido Alpa and Vincenzo Zeno-Zencovich, *Italian Private Law*, p. 163.

Paolo Cendon อธิบายว่าความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นการที่ไม่รู้หรือการตีความผิดไปเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย กฎหมายจารีตประเพณี หรือหลักเกณฑ์ที่มีความเด็ดขาดมีสภาพบังคับ¹³³

Francesco Galgano อธิบายว่าความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นความไม่รู้หรือความรู้กฎหมายที่ไม่ถูกต้องโดยความไม่รู้หรือความรู้กฎหมายที่ไม่ถูกต้องนี้เป็นเหตุผลเดียวหรือเหตุผลหลักของสัญญา เช่น ผู้ซื้อซื้อที่ดินมาเพื่อสร้างหมู่บ้านโดยที่แปลความกฎหมายผิดไปหรือไม่รู้ว่ามีกฎหมายผังเมืองที่ห้ามสร้างสิ่งก่อสร้างในที่ดินบริเวณดังกล่าว เป็นต้น¹³⁴

Daniele Minussi อธิบายว่าความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นความสำคัญผิดในความมีอยู่ขอบเขตของกฎหมายหรือการตีความกฎหมายที่ผิดไป เช่น การไม่รู้ว่ากฎหมายมีผลบังคับใช้แล้ว หรือกฎหมายนั้นถูกยกเลิกไปแล้วหรือไม่รู้ถึงผลในทางกฎหมาย¹³⁵

นอกจากนี้ยังมีประเด็นให้พิจารณาว่าขอบเขตของข้อกฎหมายที่คู่สัญญาสำคัญผิดนั้นมีเพียงใดเนื่องจากก็มีความเห็นของนักกฎหมายบางส่วนที่เห็นว่าขอบเขตของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายรวมไปถึงความสำคัญผิดในกฎเกณฑ์ที่มีลักษณะเป็นจารีตประเพณีด้วยเช่นกัน¹³⁶

เมื่อพิจารณาถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายแล้วจึงมีประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อไปถึงความสัมพันธ์กับหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวด้วย ซึ่งในประเด็นนี้มีคำอธิบายของ Daniele Minussi นักกฎหมายชาวอิตาลีซึ่งอธิบายไว้ว่า หลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวมีวัตถุประสงค์เพื่อไม่ให้บุคคลอ้างความไม่รู้กฎหมายเพื่อหลีกเลี่ยงการบังคับใช้กฎหมาย เช่น กรณีที่ผู้ชายได้ขายของชิ้นหนึ่งให้แก่ผู้ซื้อ ผู้ชายไม่อาจหลบหนีจากการบังคับใช้กฎหมายอันเกี่ยวกับความรับผิดชอบเพื่อความซื่อสัตย์สุจริตโดยอ้างความสำคัญผิดในผลทางกฎหมายของสัญญาที่ตนได้ทำขึ้นได้ แต่การกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเพื่อบอกกล่าวสัญญานั้นมีวัตถุประสงค์ที่ต่างออกไปดังจะเห็นได้จากกรณีที่คู่สัญญาเข้าทำสัญญาอันเนื่องมาจากการประเมินสถานการณ์ทางกฎหมายที่ผิดพลาดไป เช่น ผู้ซื้อทำสัญญาซื้อที่ดินจากผู้ขายเพื่อปลูกสร้างอาคาร โดยไม่ทราบความจริงแล้วว่าที่ดินดังกล่าวมี

¹³³ Paolo Cendon, *Commentario Al Codice Civile Art. 1343-1469 Bis-Contratto in Generale* (Milano: Giuffrè, 2010), p. 1227.

¹³⁴ Francesco Galgano, *Trattato Di Diritto Civile* (Padova: Cedam, 2010), p. 351.

¹³⁵ Daniel Minussi, *Trattato Organico Di Diritto Civile IL Contratto-Tome Iii* (Napoli: Edizioni Simone, 2004), p. 376.

¹³⁶ Francesco Caringella and Giuseppe De Marzo, *Manuale Di Diritto Civile Volume Iii: li Contratto* (Milano: Giuffrè, 2008), p. 862.

กฎหมายห้ามมิให้ก่อสร้างอาคารบนที่ดินดังกล่าว ผู้ซื้อจึงอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเพื่อบอกล้างสัญญาได้ จะเห็นได้ว่าการกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไม่ได้เป็นไปเพื่อหลบหนีจากการมีผลบังคับทางกฎหมายแต่เพื่อต้องการแสดงให้เห็นว่าเจตนาของเขาเสื่อมเสียไปเพราะความสำคัญผิดซึ่งทำให้เขาเข้าทำสัญญา¹³⁷

โดยสรุปแล้ว ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นความไม่รู้หรือความรู้ที่ผิดพลาดหรือการตีความกฎหมายที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับความมีอยู่ ขอบเขต หรือการบังคับใช้กฎหมายโดยความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจะเป็นความสำคัญผิดในสาระสำคัญก็ต่อเมื่อความสำคัญผิดในข้อกฎหมายนั้นเป็นเหตุผลเพียงประการเดียวหรือเหตุผลหลักของสัญญา

ตัวอย่างเช่น นายเอเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติได้ซื้อภาพเขียนของช่างเขียนชาวอิตาลีแล้วจะนำมากลับบ้าน โดยที่ไม่รู้ว่ามีการห้ามนำงานศิลปะออกนอกประเทศ จะเห็นได้ว่านายเอตั้งใจที่จะซื้อภาพเขียนนั้นก็ต่อเมื่อเขาสามารถนำภาพเขียนกลับไปกับเขาได้ ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจึงเป็นเหตุผลเดียวของสัญญาซื้อภาพเขียน เป็นต้น¹³⁸ ทั้งนี้ การพิจารณาถึงเหตุผลประการเดียวหรือเหตุผลหลักของสัญญานั้นก็เป็นการพิจารณาตามเหตุผลของแต่ละบุคคลเป็นกรณีไป

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างจากคำพิพากษาของศาลสูงอิตาลีแผนกคดีแพ่งลงวันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ. 1981 เลขที่ 6714 ตัดสินว่าเป็นกรณีความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย กล่าวคือ ผู้ชายทำสัญญาขายห้องชุดในคอนโดมิเนียมให้แก่ผู้ซื้อโดยผู้ขายไม่ทราบว่ามีการจัดสรรคอนโดมิเนียมที่กำหนดให้การโอนห้องชุดแก่บุคคลอื่นนั้นย่อมทำให้ส่วนของพื้นที่จอตลอดถูกโอนไปยังบุคคลอื่นด้วยเช่นกันจึงทำให้ผู้ขายไม่ได้ค่านวณเงินในส่วนที่จอตลอดไปด้วย ผู้ขายสามารถบอกล้างสัญญาอันเนื่องมาจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้¹³⁹

อย่างไรก็ตาม มีคำพิพากษาของศาลซึ่งตัดสินว่า เมื่อใดก็ตามที่ความรู้ในทางกฎหมายที่ไม่ถูกต้องนั้นส่งผลให้เกิดความรู้ในข้อมูลที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของทรัพย์สินแล้ว ความสำคัญผิดในกรณีนี้เป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง¹⁴⁰ ดังตัวอย่างจากคำพิพากษาของศาลสูงอิตาลีแผนกคดีแพ่งลงวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ.1997 เลขที่ 5900 ซึ่งผู้ซื้อได้ซื้อที่ดินมาโดยคิดว่าเป็นที่ดินที่ใช้ปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างได้แต่ความจริงแล้วมีกฎหมายจัดสรรที่ดินที่ระบุว่าเป็นที่ดินสำหรับ

¹³⁷ Daniel Minussi, *Trattato Organico Di Diritto Civile Il Contratto-Tome Iii*, pp. 377-378.

¹³⁸ Guido Alpa and Vincenzo Zeno-Zencovich, *Italian Private Law*, p. 163.

¹³⁹ Cass. Civ. 18 dicembre 1981, n.6714; Nicolò Lipari and Pietro Rescigno, *Diritto Civile : Volume Iii - Obbligazioni Ii - Il Contratto in Generale* (Milano: Giuffrè, 2009), p. 1232.

¹⁴⁰ Daniel Minussi, *Trattato Organico Di Diritto Civile Il Contratto-Tome Iii*, p. 376.

การเกษตรจะเห็นได้ว่าลักษณะของที่ดินว่าเป็นที่ดินสำหรับการปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างหรือสำหรับการเกษตรเกี่ยวข้องโดยตรงกับคุณสมบัติของที่ดินจึงเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงเนื่องจากความรู้ในทางกฎหมายที่ไม่ถูกต้องส่งผลให้เกิดความรู้ในข้อมูลที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของที่ดินซึ่งไม่สามารถนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างได้¹⁴¹ เช่นเดียวกับคำพิพากษาของศาลสูงอิตาลีแผนกคดีแพ่งลงวันที่ 17 ธันวาคม ค.ศ.1991 เลขที่ 13578 ที่ตัดสินว่าความสำคัญผิดเกี่ยวกับคุณสมบัติของอาคารที่ชื่อว่าแม้จะมีเหตุมาจากความไม่รู้กฎหมายเกี่ยวกับผังเมืองก็ต้องพิจารณาย้อนกลับไปถึงความสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินแห่งสัญญาตามมาตรา 1429 (2) มากกว่าพิจารณาว่าเป็นความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเนื่องจากจุดมุ่งหมายของสัญญานั้นเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของอาคาร¹⁴²

4.4.2 ผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

แต่เดิมตามประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีฉบับค.ศ. 1865 กำหนดให้ผลของความสำคัญผิดมีทั้งกรณีที่เป็นโมฆะและโมฆียะ¹⁴³ แต่ในประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีฉบับปัจจุบันได้กำหนดให้ความสำคัญผิดมีผลเป็นโมฆียะเพียงประการเดียวซึ่งมิได้มีการแบ่งผลของความสำคัญผิดเป็นโมฆะและโมฆียะดังเช่นกฎหมายไทยแต่อย่างใด

ในประเด็นเรื่องความไม่สมบูรณ์ของสัญญาอันเกิดจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายพิจารณาได้ดังนี้

ตามประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีฉบับปัจจุบัน เมื่อคู่สัญญาได้ให้ความยินยอมไปเพราะความสำคัญผิด คู่สัญญาอาจร้องขอต่อศาลให้บอกล้างสัญญาที่เป็นโมฆียะได้ตามมาตรา 1427¹⁴⁴ ทั้งนี้ความสำคัญผิดจะเป็นเหตุของความเป็นโมฆียะของสัญญาได้ต่อเมื่อเป็นความสำคัญผิดในสาระสำคัญและเป็นที่รู้ได้ของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งตามมาตรา 1428¹⁴⁵

¹⁴¹ Cass. civile, sez. Unite 1 luglio 1997, n.5900.

¹⁴² Cass. civile, sez. 17 dicembre 1991, n.13578.

¹⁴³ ภูษิต ตีระวนิชพงศ์, "ความสำคัญผิดในการแสดงเจตนา," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), หน้า 12.

¹⁴⁴ Italian Civil Code Article 1427. A contracting party, whose consent was given by mistake, extorted by duress or obtained by fraud, can demand annulment of the contract according to the following provisions.

¹⁴⁵ Italian Civil Code Article 1428. Mistake is cause for annulment a contract when it is essential and recognizable by other contracting party.

เพราะฉะนั้นในกรณีความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดจะบอกล้างสัญญาที่เป็นโมฆียะได้ก็ต่อเมื่อความสำคัญผิดนั้นเป็นเหตุผลเพียงประการเดียวหรือเหตุผลหลักของสัญญา อันเป็นความสำคัญผิดที่เป็นสาระสำคัญและคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้ถึงความสำคัญผิดดังกล่าว

อย่างไรก็ตามหากเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความตามมาตรา 1969 จะไม่สามารถบอกล้างสัญญาเพราะความสำคัญผิดในข้อกฎหมายซึ่งเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นประเด็นที่เป็นข้อพิพาทระหว่างคู่สัญญาได้¹⁴⁶

จะเห็นได้ว่า การบอกล้างสัญญาที่เป็นโมฆียะเพราะความสำคัญผิดในข้อกฎหมายมิใช่เพียงแต่สำคัญผิดในข้อกฎหมายแล้วจะทำให้สัญญาตกเป็นโมฆียะอันอาจถูกบอกล้างได้ในภายหลัง แต่จะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด กล่าวคือ ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายต้องเป็นเหตุผลเพียงประการเดียวหรือเหตุผลหลักของสัญญาและคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิด ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการป้องกันมิให้คู่สัญญาสามารถอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเพื่อหลบเลี่ยงจากการบังคับใช้กฎหมายได้โดยง่าย¹⁴⁷ กฎหมายจึงต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวไว้

ส่วนการกำหนดหลักเกณฑ์อีกประการหนึ่งที่ทำให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้ถึงความสำคัญผิดด้วยสัญญาจึงจะเป็นโมฆียะนั้น เนื่องจาก กฎหมายอิตาลีในปัจจุบันนอกจากจะคุ้มครองผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดแล้วยังมุ่งคุ้มครองความไว้เนื้อเชื่อใจของบุคคลที่เข้ามาทำสัญญากับคู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดด้วยเพราะความสำคัญผิดเป็นเรื่องภายในจิตใจของผู้ที่สำคัญผิดเพียงคนเดียวที่บุคคลอื่นไม่สามารถที่จะรู้ได้ ดังนั้นจึงเป็นการไม่ยุติธรรมหากต้องให้คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่รู้ถึงความสำคัญผิดต้องมารับผลของสัญญาที่เป็นโมฆียะเพราะความสำคัญผิดของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไปด้วย กฎหมายจึงต้องให้ความคุ้มครอง แต่หากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งนั้นได้รู้ถึงความสำคัญผิดแล้วก็ยังจะเข้าทำสัญญากับฝ่ายที่สำคัญผิดอีก กฎหมายก็ไม่ควรคุ้มครองคู่สัญญาฝ่ายดังกล่าวอีกต่อไป¹⁴⁸ โดยการรู้ถึงความสำคัญผิดของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะพิจารณาจากมาตรฐานของวิญญูชน¹⁴⁹ กล่าวคือ หากวิญญูชนสามารถที่จะรู้ถึงความสำคัญผิดนั้นได้ แสดงว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งนั้นก็ควรได้รู้

¹⁴⁶ Italian Civil Code Article 1969. A compromise cannot be annulled on grounds of a mistake of law relating to the questions which were the subject of litigation between parties.

¹⁴⁷ Luisa Antoniolli and Anna Veneziano, Principles of European Contract Law and Italian Law - a Commentary (Hague: Kluwer Law International, 2005), p. 193.

¹⁴⁸ ศนันทกรณ (จำปี) โสทธิพันธุ์, หลักความสำคัญผิด, หน้า 81.

¹⁴⁹ Italian Civil Code Article 1431. A mistake is considered recognizable when, with respect to the content, the circumstances of the contract, or the quality of the content, the circumstances of the contract, or the quality of the contracting parties, it would have been detected by a person of normal diligence.

ถึงความสำคัญผิदनั้นแล้ว กรณีจึงต่างกับกฎหมายไทยที่มีได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ว่าความสำคัญผิที่ เป็นโมฆียะนั้นจะต้องเป็นความสำคัญผิที่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งควรรู้ได้เนื่องจากกฎหมายไทยมุ่งคุ้มครองบุคคลที่สำคัญผิเป็นสำคัญโดยมีแนวคิดพื้นฐานที่ว่ามนุษย์มีโอกาสที่จะผิพลาดได้เสมอ หากความผิพลาดนั้นยังสามารถกัให้ได้ก็ควรรู้คุมครองเจตนาภายในของบุคคลที่สำคัญผิ¹⁵⁰

อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตประการหนึ่งว่าในประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีฉบับเดิมนั้นยังคงมีแนวความคิดว่าความสำคัญผิที่จะส่งผลต่อความไม่สมบูรณ์ของสัญญาได้จะต้องเป็นความสำคัญผิที่ให้อภัยได้ แต่เมื่อประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีฉบับปัจจุบันได้มีการกำหนดว่าสัญญาที่ทำด้วยความสำคัญผิในข้อกฎหมายจะตกเป็นโมฆียะนอกจากจะต้องปรากฏว่าความสำคัญผิในข้อกฎหมายเป็นเหตุผลเดียวหรือเหตุผลหลักของสัญญาแล้ว คู่สัญญาอีกฝ่ายรู้หรือควรรู้ได้ถึงความสำคัญผิผิ นั้น ประมวลกฎหมายแพ่งฉบับปัจจุบันจึงให้ความสำคัญกับการรู้หรือไม่รู้ถึงความสำคัญผิของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมากกว่าการพิจารณาเรื่องความสำคัญผิที่ให้อภัยได้ในปัจจุบันแนวคิดเรื่องความสำคัญผิที่ให้อภัยได้จึงไม่มีบทบาทในการพิจารณาเกี่ยวกับการบอกล้างสัญญาอันตกเป็นโมฆียะเพราะความสำคัญผิ¹⁵¹

นอกจากนี้ แม้โดยทั่วไปแล้วความสำคัญผิในข้อกฎหมายมักปรากฏในกรณีที่คู่สัญญาเพียงฝ่ายเดียวสำคัญผิ แต่ก็มีประเด็นให้พิจารณาต่อถึงผลของกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิร่วมกันซึ่งมีความเห็นของนักกฎหมายเห็นว่าหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความสำคัญผิผิ นั้นไม่อาจนำใช้กับกรณีดังกล่าวได้¹⁵² เนื่องจากบทบัญญัติเรื่องความสำคัญผิเกี่ยวข้องกับเฉพาะแต่กรณีที่คู่สัญญาฝ่ายเดียวสำคัญผิ ฉะนั้นหากเป็นความสำคัญผิทั้งสองฝ่ายในเรื่องเดียวกันก็จะส่งผลที่ต่างออกไปได้¹⁵³ ด้วยเหตุผลที่ว่า เมื่อกฎหมายอิตาลีมุ่งคุ้มครองความไว้นใจเชื่อใจของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจึงกำหนดให้นอกจากจะต้องเป็นความสำคัญผิในสาระสำคัญแล้ว คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งก็ควรรู้ถึงความสำคัญผิด้วย สัญญาจึงจะตกเป็นโมฆียะ แต่หากคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างสำคัญผิ เช่นนี้แล้วก็ไม่มีความจำเป็นที่กฎหมายจะต้องเข้ามาคุ้มครองความไว้นใจเชื่อใจของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งอีกต่อไป¹⁵⁴ อีกทั้งยังมี

¹⁵⁰ ศนันท์กรณ (จำปี) โสทธิพันธ์, หลักความสำคัญผิ, หน้า 81.

¹⁵¹ Trabucchi, Errore (diritto civile), p. 671; Rossello, L'errore nel contratto (Milano: Giuffrè, 2004), p.178. Cited in Andrea Genovese, "Profili civilistici dell'errore. Rassegna di dottrina e giurisprudenza," Rivista della Scuola superiore dell'economia e delle finanze (2005): 76.

¹⁵² Guido Alpa and Vincenzo Zeno-Zencovich, Italian Private Law, p. 163.

¹⁵³ Pietrobon V., voce "Errore : Diritto Civile," Enciclopedia Giuridica Istituto Enciclopedia Italiana fondata da Giovanni Treccani 13 (1989), อ้างถึงใน ศนันท์กรณ (จำปี) โสทธิพันธ์, หลักความสำคัญผิ, หน้า 77.

¹⁵⁴ Andrea Torrente and Piero Schlesinger, Manuale di Diritto Privato undicesima edizione (Milano: Giuffrè, 1981), p.198, อ้างถึงใน ศนันท์กรณ (จำปี) โสทธิพันธ์, หลักความสำคัญผิ, หน้า 77.

แนวคำพิพากษาซึ่งได้ให้เหตุผลว่า เมื่อหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความสำคัญผิดไม่อาจนำมาใช้กับกรณีดังกล่าวได้ หลักการเรื่องความสำคัญผิดในสาระสำคัญเพียงอย่างเดียวนั้นจึงเพียงพอต่อการที่สัญญาจะตกเป็นโมฆียะอันอาจบอกล้างสัญญาได้โดยไม่ต้องพิจารณาถึงเงื่อนไขเกี่ยวกับความรู้หรือไม่รู้ถึงความสำคัญผิดของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง เนื่องจากคู่สัญญาแต่ละฝ่ายก่อให้เกิดความไม่สมบูรณ์ของสัญญาแล้วโดยไม่ต้องพิจารณาถึงพฤติกรรมของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง¹⁵⁵ ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาของศาลสูงอิตาลีลงวันที่ 12 พฤศจิกายน ค.ศ.1979 เลขที่ 5829 และคำพิพากษาของศาลสูงอิตาลีลงวันที่ 17 พฤษภาคม ค.ศ. 1979 เลขที่ 2840 ซึ่งศาลยอมรับให้มีการบอกล้างสัญญาในกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดร่วมกันได้ถึงแม้ว่าจะปราศจากเงื่อนไขเกี่ยวกับความรู้ถึงความสำคัญผิดของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งก็ตาม¹⁵⁶

อย่างไรก็ตาม มีความเห็นในทางวิชาการอีกด้านหนึ่งซึ่งให้ความเห็นว่า การที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดร่วมกัน ในความเป็นจริงแล้วคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายมีเจตนาร่วมกันแล้วจึงควรอาศัยการตีความสัญญาตามมาตรา 1362¹⁵⁷ เพื่อสืบหาเจตนาที่แท้จริงของคู่สัญญามากกว่าการบอกล้างสัญญาที่ตกเป็นโมฆียะ¹⁵⁸ แต่หากเป็นกรณีที่แม้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายจะสำคัญผิด แต่สำคัญผิดคนละอย่างกัน คู่สัญญาแต่ละฝ่ายสามารถร้องขอให้บอกล้างสัญญาได้ต่อเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขของความสำคัญผิดในสาระสำคัญและคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดนั้น¹⁵⁹

นอกจากนี้ คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดในข้อกฎหมายไม่สามารถร้องขอให้บอกล้างสัญญาที่เป็นโมฆียะได้หากคู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดยังมิได้รับความเสียหายแล้วคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้เสนอที่จะ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁵⁵ Andrea Torrente and Piero Schlesinger, Manuale Di Diritto Privato Diciannovesima Edizione (Milano: Giuffrè, 2009), p. 494.

¹⁵⁶ Nicolò Lipari and Pietro Rescigno, Diritto Civile : Volume Iii - Obbligazioni Ii - Il Contratto in Generale, p. 1075.

¹⁵⁷ Italian Civil Code Article 1362. That which was the common intention of the parties, not limited to the literal meaning of the words, shall be sought in interpreting the contract.

In order to ascertain the common intent of the parties, the general course of their behavior, including that subsequent to the conclusion of the contract, shall be taken into account.

¹⁵⁸ Paolo Gallo, Levi del consenso, p. 452 ; Roppo, Il contratto, p.804. Cited in Nicolò Lipari and Pietro Rescigno, Diritto Civile : Volume Iii - Obbligazioni Ii - Il Contratto in Generale, p. 1075.

¹⁵⁹ Nicolò Lipari and Pietro Rescigno, Diritto Civile : Volume III - Obbligazioni II - Il contratto in generale, p. 1075.

ปฏิบัติตามเนื้อหาและวิธีการของสัญญาตามที่คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดประสงค์¹⁶⁰ เนื่องจากการที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเสนอที่จะเยียวยาอย่างที่เหมาะสมจะเป็นหากมิได้สำคัญผิด คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดก็ย่อมสมประสงค์แล้ว หากปล่อยให้คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดยังสามารถบอกล้างสัญญาได้ก็จะเป็นการเอาเปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมากเกินไป จึงไม่ควรที่จะสามารถบอกล้างสัญญาได้อีกต่อไปอันเป็นบทบัญญัติประการหนึ่งที่อยู่ในหลักการรักษาสัญญาซึ่งนำมาใช้กับความเป็นผลของสัญญา กล่าวคือแม้สัญญาจะไม่สมบูรณ์ แต่ก็ต้องรักษาสัญญาไว้ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายจะได้ไม่ต้องเสียเวลาหรือเสียค่าใช้จ่ายต่างๆในการเข้าทำสัญญา¹⁶¹ ซึ่งจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวก็เป็นวิธีการเยียวยาความเสียหายของคู่สัญญาที่สำคัญผิดประการหนึ่งโดยไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล

ในประเด็นเรื่องการเรียกค่าเสียหายพิจารณาได้ดังนี้

เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดในข้อกฎหมายซึ่งเป็นเหตุผลเดียวหรือเหตุผลหลักของสัญญา และคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดนั้น สัญญาจึงตกเป็นโมฆียะเช่นนี้แล้ว หากมีความเสียหายเกิดขึ้นจากความสำคัญผิดแล้ว การที่ความสำคัญผิดเกิดขึ้นก่อนที่สัญญาจะเกิดจึงมีประเด็นที่จะต้องพิจารณาเกี่ยวกับการชดเชยค่าเสียหายอันเกิดจากความสำคัญผิด

กฎหมายอิตาลีได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของหลักสุจริตในขั้นตอนก่อนสัญญาจึงได้มีการวางหลักเรื่องความสุจริตในมาตรา 1337 ซึ่งกำหนดให้คู่สัญญาจะต้องปฏิบัติตนด้วยความสุจริตในระหว่างที่มีการเจรจาจนสัญญาและการร่างสัญญา¹⁶² โดยหลักสุจริตในขั้นตอนก่อนสัญญานั้นถูกพิจารณาว่าเป็นหลักสุจริตในทางภาวะวิสัย¹⁶³ ซึ่งหมายถึงหลักความตรงไปตรงมา หลักความซื่อสัตย์

CHULALONGKORN UNIVERSITY

¹⁶⁰ Italian Civil Code Article 1432. The mistaken party cannot demand annulment of the contract if, before he can derive injury from it, the other part offers to perform it in a manner which conforms to the substance and characteristics of the contract that the mistaken part intended to conclude.

¹⁶¹ ศนันทกรณ (จำปี) โสทธิพันธุ์, หลักความสำคัญผิด, หน้า 66.

¹⁶² Italian Civil Code Article 1337. The parties must behave in good faith during the pre-contractual bargaining and contract drafting.

¹⁶³ Bessone M. and D'Angelo A., voce "Buona Fede," Enciclopedia Giuridica Istituto della Enciclopedia Italiana Fondata da Giovanni Treccani 5 (1989): 1, อ้างถึงใน จำปี โสทธิพันธุ์, หลักความรับผิดก่อนสัญญา (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2548), หน้า 53.

ที่จะพิจารณาตามสถานการณ์เป็นกรณีไปโดยคู่สัญญาจะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันและรักษาประโยชน์ของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง¹⁶⁴

ทั้งนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีได้มีการกำหนดหน้าที่ในการแจ้งข้อมูลไว้ตามมาตรา 1338 ซึ่งนำมาใช้กับกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือควรรู้ถึงสาเหตุของความไม่สมบูรณ์ของสัญญา แต่ไม่แจ้งให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งทราบ คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่แจ้งข้อมูลจะต้องชดเชยค่าเสียหายที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งไม่มีความผิดเพราะได้ให้ความไว้วางใจในความสมบูรณ์ของสัญญา¹⁶⁵ ซึ่งความรู้หรือควรรู้ถึงสาเหตุของความไม่สมบูรณ์ของสัญญานั้นพิจารณาจากหน้าที่ในการใช้ความระมัดระวังอันสมควร (the duty of reasonable diligence)¹⁶⁶ ส่วนค่าเสียหายที่ต้องชดเชยให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งนั้นมีขอบเขตที่มีลักษณะเป็นค่าเสียหายจากผลประโยชน์ในทางที่เสียไป (negative interest)¹⁶⁷ ไม่ว่าจะเป็นการเสียเวลา เสียโอกาสและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ไม่ควรจะเสียไปเพื่อเข้าทำสัญญาซึ่งสุดท้ายแล้วสัญญากลับไม่สมบูรณ์¹⁶⁸

ฉะนั้นแล้ว เมื่อพิจารณาถึงกรณีความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งรู้หรือควรรู้ได้ว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งสำคัญผิด คู่สัญญาฝ่ายนั้นจึงมีหน้าที่แจ้งแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง หากคู่สัญญาฝ่ายดังกล่าวไม่ปฏิบัติหน้าที่ในการแจ้งข้อมูลแล้ว คู่สัญญาฝ่ายนั้นจะต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายแก่คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิด¹⁶⁹

อนึ่ง สิ่งใดที่จะเป็นสาเหตุของความไม่สมบูรณ์ของสัญญาจะต้องมีกฎหมายกำหนดไว้จึงเป็นประเด็นของข้อกฎหมาย เพราะฉะนั้นกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งที่ไม่ทราบสาเหตุของความไม่สมบูรณ์ของสัญญาจึงมีประเด็นเรื่องความไม่รู้กฎหมายซึ่งมีความสัมพันธ์กับหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวดังต่อไปนี้

¹⁶⁴ Bianca C.M., *Diritto Civile: Il contratto* (Milano: Giuffrè, 1984), p.166, อ้างถึงใน จำปี โสคติพันธ์, หลักความรับผิดชอบก่อนสัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2548), หน้า 53.

¹⁶⁵ Italian Civil Code Article 1338. A party who knows or should know the existence of a reason for invalidity of the contract and does not give notice to the other party is bound to compensate for the damage suffered by the latter in relying, without fault, on the validity of the contract

¹⁶⁶ John Cartwright and Martijn Hesselink, *Precontractual Liability in European Private Law* (Cambridge, New York: Cambridge University Press, 2010), p. 103.

¹⁶⁷ Guido Alpa and Vincenzo Zeno-Zencovich, *Italian Private Law*, p. 218.

¹⁶⁸ จำปี โสคติพันธ์, หลักความรับผิดชอบก่อนสัญญา, หน้า 68.

¹⁶⁹ Barcellona P., voce "Errore: c) Diritto Privato," *Enciclopedia di Diritto* 15 (1966): 277, อ้างถึงใน จำปี โสคติพันธ์, หลักความรับผิดชอบก่อนสัญญา, หน้า 59.

จากคำพิพากษาของศาลสูงอิตาลีโดยส่วนมากแล้วจะอ้างถึงหลักที่ว่าไม่มีใครไม่รู้กฎหมายซึ่งศาลมักพิจารณาความไม่รู้กฎหมายว่าเป็นกรณีหนึ่งของความประมาทเลินเล่อของคู่สัญญาที่เข้าเจรจา เพราะฉะนั้นในกรณีความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจึงถูกพิจารณาว่าเป็นการไม่ได้ใช้ความระมัดระวังอันสมควร คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่รู้ข้อกฎหมายจึงไม่อาจเรียกให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่อยู่ถึงสาเหตุของความไม่สมบูรณ์ของสัญญารับผิดชอบใช้ค่าเสียหายตามมาตรา 1338 ได้¹⁷⁰ ซึ่งแม้ว่าข้อกฎหมายที่สำคัญผิดนั้นจะเป็นเหตุผลเดียวหรือเหตุผลหลักที่ทำให้คู่สัญญาเข้าทำสัญญาและคู่สัญญาอีกฝ่ายรู้ถึงความสำคัญผิดนั้นอันทำให้สัญญาตกเป็นโมฆะก็ตาม แต่คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดในข้อกฎหมายก็ไม่สามารถเรียกให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่อยู่ถึงความสำคัญผิดแต่ไม่แจ้งแก่คู่สัญญาที่สำคัญผิดทราบให้รับผิดชอบใช้ค่าเสียหายได้เพราะกรณีนี้ศาลสูงถือว่าต่างฝ่ายต่างผิด¹⁷¹

ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาของศาลสูงอิตาลี แผนกคดีแพ่ง คณะที่ 3 ลงวันที่ 26 มิถุนายน ค.ศ. 1998 เลขที่ 6337 ได้ตัดสินให้คู่สัญญาฝ่ายที่กล่าวอ้างความไม่รู้ข้อกฎหมายไม่สามารถเรียกร้องให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่อยู่สาเหตุของความไม่สมบูรณ์ของสัญญาแต่ไม่แจ้งให้ทราบต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ โดยเป็นไปตามหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัว (ignorantia legis non excusat) กล่าวคือ ต้องถือว่าประชาชนเมื่อได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว ทุกคนต้องรู้กฎหมาย¹⁷²

อย่างไรก็ตามก็มีความเห็นของนักกฎหมายและศาลที่ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดข้างต้นโดยให้เหตุผลว่า ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นที่ยอมรับได้เช่นเดียวกับความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง¹⁷³ เนื่องจากปัจจุบันก็มีการบัญญัติกฎหมายออกมามากมายซึ่งกฎหมายแต่ละฉบับก็มีความซับซ้อนแตกต่างกันออกไปจึงเป็นไปได้ที่ประชาชนทุกคนจะสามารถรู้กฎหมายทั้งหมดได้¹⁷⁴ อีกทั้งในประมวลกฎหมายแพ่งก็ไม่ปรากฏความแตกต่างระหว่างผลของความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นการเฉพาะแต่อย่างใด¹⁷⁵

¹⁷⁰ John Cartwright and Martijn Hesselink, *Precontractual Liability in European Private Law*, p. 103.

¹⁷¹ จำปี โสทธิพันธุ์, *หลักความรับผิดก่อนสัญญา*, หน้า 62-63.

¹⁷² [http:// www.jusunit.it/Curdozo/Review/Contract/Cisano.html](http://www.jusunit.it/Curdozo/Review/Contract/Cisano.html) , อ้างถึงใน จำปี โสทธิพันธุ์, *หลักความรับผิดก่อนสัญญา*, หน้า 62.

¹⁷³ John Cartwright and Martijn Hesselink, *Precontractual Liability in European Private Law*, p. 103.

¹⁷⁴ Venezian G., “L’errore di diritto e il possesso di buona fede,” *Giurisprudenza italiana* 4 (1905): 318, อ้างถึงใน จำปี โสทธิพันธุ์, *หลักความรับผิดก่อนสัญญา*, หน้า 63.

¹⁷⁵ Sconamiglio, *Dei contratti in generale* (Bologna: Zanichelli, 1970) p.233. Cited in John Cartwright and Martijn Hesselink, *Precontractual Liability in European Private Law*, p.103.

ดังจะเห็นได้จาก คำพิพากษาของศาลชั้นต้นกรุงโรมลงวันที่ 14 พฤษภาคม ค.ศ. 1980 เลขที่ 534 ก็ได้ให้เหตุผลไว้ว่าเราไม่อาจกล่าวได้ว่าความไม่รู้กฎหมายทุกกรณีเป็นเรื่องของการประมาท แต่จะต้องพิจารณาถึงความเป็นไปได้ว่าบุคคลแต่ละคนในสถานการณ์ที่แตกต่างกันนั้นจะสามารถรู้กฎหมายได้หรือไม่จึงต้องพิจารณาเป็นกรณีไปว่าเหตุของโมฆะและโมฆียะที่เกิดจากการฝ่าฝืนกฎหมายนั้นอาจรู้ได้จากคู่สัญญาฝ่ายที่ได้ให้ความไว้วางใจในความสมบูรณ์ของสัญญาหรือไม่¹⁷⁶ เพราะฉะนั้น หากพิจารณาตามแนวคิดข้างต้น แม้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดในข้อกฎหมายแล้ว คู่สัญญาอีกฝ่ายได้รู้ถึงความสำคัญผิดนั้นแต่ไม่แจ้งให้อีกคู่สัญญาฝ่ายแรกทราบ คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่แจ้งให้ทราบจึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 1338¹⁷⁷

ฉะนั้น ในประเด็นที่ว่าคู่สัญญาที่สำคัญผิดในข้อกฎหมายจะสามารถเรียกให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งได้รู้ถึงความสำคัญผิดนั้นแต่ไม่แจ้งให้คู่สัญญาที่สำคัญผิดทราบชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้ตนได้หรือไม่ก็ยังคงมีความเห็นของนักกฎหมายและคำพิพากษาของศาลแตกต่างกันซึ่งจะได้วิเคราะห์ต่อไปในบทที่ 5

4.5 แนวทางว่าด้วยหลักกฎหมายร่วมในยุโรป (Draft Common Frame of Reference)

Draft Common Frame of Reference (DCFR) เป็นแนวทางว่าด้วยหลักกฎหมายเอกชนในทวีปยุโรปอันมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประเทศต่างๆในยุโรปมีหลักกฎหมายเอกชนเพื่อใช้ร่วมกัน¹⁷⁸ ซึ่งถูกร่างโดยกลุ่มศึกษาประมวลกฎหมายแพ่งยุโรป (The Study group on a European Civil Code หรือ The Study group) และกลุ่มวิจัยกฎหมายเอกชนที่ปรากฏในประชาคมยุโรป (Research Group on Existing EC Private Law หรือ The Acquis Group) DCFR จึงเป็นสิ่งที่แสดงถึงความร่วมมือของนักกฎหมายที่มาจากระบบกฎหมายที่แตกต่างกัน โดยได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการยุโรป (European Commission) ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2548 และต่อมาได้มีการจัดพิมพ์

¹⁷⁶ <http://www.jusunit.it/Curdozo/Review/Contract/Cisano.html> , อ้างถึงใน จำปี โสทธิพันธุ์, หลักความรับผิดก่อนสัญญา, หน้า 63.

¹⁷⁷ Benatti F., “Responsabilità Precontrattuale: Diritto Civile,” Enciclopedia Giuridica, Istituto della Enciclopedia Italiana 27 (1991): 3, อ้างถึงใน จำปี โสทธิพันธุ์, หลักความรับผิดก่อนสัญญา, หน้า 64.

¹⁷⁸ กรศุทธิ์ ขอฟ่วงกลาง, “กระบวนการในการเกิดสัญญา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), หน้า 99.

ร่างชั่วคราวในพ.ศ. 2551 เพื่อเผยแพร่และรับฟังความคิดเห็นจากบุคคลภายนอก จนในที่สุดได้การประกาศใช้ฉบับสมบูรณ์เมื่อพ.ศ. 2552¹⁷⁹

4.5.1 ลักษณะของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

DCFR ได้บัญญัติหลักการในเรื่องความสำคัญผิดไว้ในบรรพ 2 ว่าด้วยสัญญาและนิติกรรมอื่นๆ ในบทที่ 7 ส่วนที่ 2 ว่าด้วยความยินยอมหรือเจตนาอันบกพร่องซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากหลักกฎหมายสัญญายุโรป (The Principles of European Contract Law: PECL) ที่ร่างโดยคณะกรรมการสัญญายุโรป¹⁸⁰ ดังปรากฏใน PECL ส่วนที่ 4 ว่าด้วยเรื่องความสมบูรณ์ซึ่งมีการจำแนกความสำคัญผิดออกเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย¹⁸¹

ทั้งนี้ DCFR ได้แบ่งความสำคัญผิดออกเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเช่นเดียวกัน โดยความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นความเข้าใจกฎหมายที่ผิดไปซึ่งส่งผลต่อสัญญา¹⁸² โดยมีได้ทั้งกรณีคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดในข้อกฎหมายและกรณีคู่สัญญาทุกฝ่ายสำคัญผิดในข้อกฎหมายอย่างเดียวกันหรือสำคัญผิดร่วมกัน

¹⁷⁹ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group) Full Edition, edited by Christian von Bar and Eric Clive (Munich: Sellier, European Law Publishers, 2009), pp. 1-2.

¹⁸⁰ Neil Jansen and Reinhard Zimmermann, "Contract Formation and Mistake in European Contract Law: A Genetic Comparison of Transnational Model Rules," Oxford Journal of Legal Studies 31 (2011): 655.

¹⁸¹ PECL Article 4:103: Fundamental Mistake as to Facts or Law

(1) A party may avoid a contract for mistake of fact or law existing when the contract was concluded if:

(a) (i) the mistake was caused by information given by the other party; or

(ii) the other party knew or ought to have known of the mistake and it was contrary to good faith and fair dealing to leave the mistaken party in error; or

(iii) the other party made the same mistake, and

(b) the other party knew or ought to have known that the mistaken party, had it known the truth, would not have entered the contract or would have done so only on fundamentally different terms

(2) However a party may not avoid the contract if:

(a) in the circumstances its mistake was inexcusable, or

(b) the risk of the mistake was assumed, or in the circumstances should be borne, by it.

¹⁸² Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference p. 457.

4.5.2 ผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

ในประเด็นเรื่องการบอกล้างสัญญาพิจารณาได้ดังนี้

ผลของความสำคัญผิดไม่ว่าจะเป็นความสำคัญผิดในข้อกฎหมายหรือความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงนั้นมีผลเช่นเดียวกัน กล่าวคือ คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดอาจบอกล้างสัญญาเพราะความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้ โดยการบอกล้างสัญญาหมายถึงกระบวนการที่คู่สัญญาร้องขอให้สัญญาที่มีผลสมบูรณ์ได้ในขณะหนึ่งนั้นไม่สามารถใช้บังคับได้ตั้งแต่ต้นอีกต่อไป¹⁸³ ทั้งนี้ การที่คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดจะบอกล้างสัญญาเพราะความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้ก็ต่อเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขสองประการดังต่อไปนี้¹⁸⁴

ประการแรก ต้องปรากฏว่าหากคู่สัญญาไม่สำคัญผิดก็คงจะไม่เข้าทำสัญญาหรือทำสัญญาในข้อสัญญาพื้นฐานที่ต่างออกไปและคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้หรือคาดหมายได้ตามสมควรว่ารู้ได้ถึงความดังกล่าว

จะเห็นได้ว่า กฎหมายต้องการให้เกิดความสมดุลระหว่างการคุ้มครองผู้แสดงเจตนาและการคุ้มครองความไว้นับเชื่อใจของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง¹⁸⁵ โดยไม่ได้กำหนดเพียงว่าหากคู่สัญญาฝ่ายหนึ่ง

¹⁸³ Ibid., p. 66.

¹⁸⁴ DCFR Article II.-7:201.

(1) A party may avoid a contract for mistake of fact or law existing when the contract was concluded if:

(a) the party, but for the mistake, would not have concluded the contract or would have done so only on fundamentally different terms and the other party knew or could reasonably be expected to have known this; and

(b) the other party; (i) caused the mistake;

(ii) caused the contract to be concluded in mistake by leaving the mistaken party in error, contrary to good faith and fair dealing, when the other party knew or could reasonably be expected to have known of the mistake;

(iii) caused the contract to be concluded in mistake by failing to comply with a pre-contractual information duty or a duty to make available a means of correcting input errors;

(iv) made the same mistake.

(2) However a party may not avoid the contract for mistake if:

(a) the mistake was inexcusable in the circumstances; or

(b) the risk of the mistake was assumed, or in the circumstances should be borne, by that party.

Extracted from: Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference, p. 457.

¹⁸⁵ Ibid.

สำคัญผิดแล้วก็สามารถบอกล้างสัญญาได้แต่ได้กำหนดเพิ่มเติมไปว่าจะต้องปรากฏว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้หรือคาดหมายตามสมควรได้ว่ารู้ว่าหากคู่สัญญาอีกฝ่ายไม่สำคัญผิดก็คงไม่เข้าทำสัญญาหรือทำสัญญาในข้อสัญญาพื้นฐานที่ต่างออกไปด้วย

ประการที่สอง ประกอบด้วยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งด้วยในกรณีใดดังต่อไปนี้

ก. คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งทำให้เกิดความสำคัญผิด

ในกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดได้รับข้อมูลที่ไม่ถูกต้องจากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งแม้ว่าคู่สัญญาฝ่ายที่ให้ข้อมูลนั้นจะเชื่อตามสมควรได้ว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้องก็ตาม คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดสามารถบอกล้างสัญญาได้เพราะคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งทำให้เกิดความสำคัญผิด¹⁸⁶

อนึ่ง ความสำคัญผิดที่มีเหตุมาจากการได้รับข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง หากการแจ้งข้อมูลที่ไม่ถูกต้องนั้นเป็นไปโดยเจตนาที่จะหลอกลวงคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งก็จะเป็นกลฉ้อฉล แต่หากปราศจากเจตนาที่จะหลอกลวงคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งแล้วจะเป็นกรณีของความสำคัญผิด¹⁸⁷

ข. คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งทำให้สัญญาเกิดขึ้นทั้งที่รู้หรือคาดหมายได้ตามสมควรว่าได้รู้ถึงความสำคัญผิดนั้นแต่กลับไม่สุจริตและปฏิบัติต่อคู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดอย่างไม่เป็นธรรมโดยปล่อยให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งนั้นสำคัญผิดต่อไป

กรณีดังกล่าวเป็นกรณีที่คู่สัญญาเกิดความสำคัญผิดขึ้นเอง (self-induced mistake) โดยคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้ทำให้เกิดความสำคัญผิดดังเช่นกรณี ก.¹⁸⁸ แต่ในกรณีนี้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือคาดหมายได้ว่ารู้ถึงความสำคัญผิดแต่กลับปล่อยให้คู่สัญญาสำคัญผิดต่อไป เช่นนี้คู่สัญญาที่สำคัญผิดสามารถบอกล้างสัญญาเพราะความสำคัญผิดได้ แต่หากปรากฏว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมีเจตนาที่จะหลอกลวงคู่สัญญาที่สำคัญผิดด้วยก็อาจต้องพิจารณาต่อไปในเรื่องกลฉ้อฉล¹⁸⁹

¹⁸⁶ Ibid., p. 459.

¹⁸⁷ Hugh Beale, "Pre-Contractual Obligations : The General Contract Law Background," *Juridica International* 14 (2008): 44-45.

¹⁸⁸ Ibid., p. 46.

¹⁸⁹ *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference* p. 493.

จะเห็นได้ว่า การที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งปล่อยให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดต่อนั้นเป็นการขัดกับหลักสุจริตและไม่คำนึงถึงประโยชน์ของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง กฎหมายจึงไม่อนุญาตให้คู่สัญญาฝ่ายดังกล่าวหาผลประโยชน์เอาจากความสำคัญผิดไม่ว่าจะเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายจึงกำหนดให้คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดย่อมมีสิทธิที่จะบอกล้างสัญญาได้¹⁹⁰

ค. คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งทำให้สัญญาเกิดขึ้นด้วยความสำคัญผิดโดยมิได้ปฏิบัติตามหน้าที่ในการเปิดเผยข้อมูลก่อนสัญญาหรือหน้าที่ที่จะต้องจัดให้มีวิธีการแก้ไขความสำคัญผิดนั้น

สำหรับหน้าที่ในการเปิดเผยข้อมูลก่อนสัญญาปรากฏในมาตรา II.-3:101 โดยเป็นการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า สินทรัพย์อื่น ๆ หรือการบริการซึ่งคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งสามารถคาดหมายได้โดยคำนึงถึงมาตรฐานตามปกติของคุณสมบัติและการปฏิบัติตามสัญญา¹⁹¹ ซึ่งเป็นการเปิดเผยข้อมูลที่จะเกี่ยวข้องกับข้อมูลทางข้อเท็จจริงหรือทางกฎหมายที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจำเป็นต้องทราบก่อนการเข้าทำสัญญา¹⁹²

ส่วนหน้าที่ที่จะต้องจัดให้มีวิธีการแก้ไขความสำคัญผิดปรากฏตามมาตรา II.-3:201 เป็นกรณีเกี่ยวกับการทำสัญญาโดยวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยผู้ประกอบการธุรกิจมีหน้าที่ที่จะต้องจัดให้มีวิธีการทางเทคนิคที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และเข้าถึงได้สำหรับการระบุหรือแก้ไขความสำคัญผิดแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งก่อนที่จะทำคำเสนอหรือตอบรับคำเสนอ¹⁹³

¹⁹⁰ Ibid., p. 460.

¹⁹¹ DCFR Article II.-3:101

(1) Before the conclusion of a contract for the supply of goods, other assets or services by a business to another person, the business has a duty to disclose to the other person such information concerning the goods, other assets or services to be supplied as the other person can reasonably expect, taking into account the standards of quality and performance which would be normal under the circumstances.

(2) In assessing what information the other person can reasonably expect to be disclosed, the test to be applied, if the other person is also a business, is whether the failure to provide the information would deviate from good commercial practice.

¹⁹² Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference p. 200.

¹⁹³ DCFR Article II.-3:201:

(1) A business which intends to conclude a contract by making available electronic means without individual communication for concluding it has a duty to make available to the other party appropriate, effective and accessible technical means for identifying and correcting input errors before the other party makes or accepts an offer.

ง. คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดอย่างเดียวกัน

กรณีดังกล่าวนี้เป็นกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายทำสัญญาขึ้นด้วยความสำคัญผิดอย่างเดียวกัน เช่นนี้แล้วคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจึงสามารถบอกล้างสัญญาได้¹⁹⁴ ซึ่งตามคำอธิบายอย่างเป็นทางการของ DCFR ได้อธิบายว่าเป็นกรณีที่คู่สัญญาทำสัญญากัน โดยทั้งสองฝ่ายไม่ทราบว่าเป็นวัตถุแห่งสัญญาไม่มีอยู่แล้วในวันทำสัญญา คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบอกล้างสัญญาเพราะความสำคัญผิดได้¹⁹⁵

อย่างไรก็ตาม คู่สัญญาไม่อาจบอกล้างสัญญาเพราะความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้ หากความสำคัญผิดนั้นเป็นความสำคัญผิดที่ไม่สามารถอภัยให้ได้ (mistake inexcusable) ซึ่งเป็นกรณีที่ความสำคัญผิดเกิดจากความประมาท (carelessness) ของคู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดหรือคู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดสันนิษฐานได้ว่ามีความเสี่ยงที่จะเกิดความสำคัญผิดได้หรือในสถานการณ์เช่นนั้นความสำคัญผิดควรจะเกิดขึ้นได้ อันเป็นการที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งสามารถตระหนักได้อย่างดีว่าสัญญาถูกทำขึ้นโดยปราศจากความรู้ในเรื่องที่สำคัญแต่ก็ยังคงทำสัญญาไป¹⁹⁶

ทั้งนี้ การบอกล้างสัญญากระทำได้โดยการบอกกล่าวแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งโดยไม่จำเป็นต้องร้องขอต่อศาลเพื่อบอกล้างสัญญา¹⁹⁷ ซึ่งการบอกล้างสัญญามีผลย้อนหลังทำให้สัญญาไม่สามารถใช้บังคับได้ตั้งแต่ต้น ดังนั้นคู่สัญญาแต่ละฝ่ายมีสิทธิที่จะได้คืนสิ่งใดก็ตามที่ถูกโอนหรือส่งไปภายใต้สัญญาที่ถูกบอกล้างตามหลักกฎหมายสมควรได้ ส่วนความเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ถูกโอนไปภายใต้สัญญาที่ถูกบอกล้างนั้นจะบังคับตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการโอนทรัพย์สิน¹⁹⁸

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

(2) Where a person concludes a contract in error because of a failure by a business to comply with the duty under paragraph (1) the business is liable for any loss caused to that person by such failure. This is without prejudice to any remedy which may be available under II.-7:201 (Mistake).

(3) In relations between a business and a consumer the parties may not, to the detriment of the consumer, exclude the application of this Article or derogate from or vary its effects.

¹⁹⁴ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference p. 461.

¹⁹⁵ *Ibid.*, p. 462.

¹⁹⁶ *Ibid.*, p. 462-463.

¹⁹⁷ *Ibid.*, p. 518

¹⁹⁸ DCFR Article II.-7:212:

(1) A contract which may be avoided under this Section is valid until avoided but, once avoided, is retrospectively invalid from the beginning.

อนึ่ง แม้ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจะเป็นไปตามเงื่อนไขดังที่กล่าวข้างต้นซึ่งมีผลให้ คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดบอกล้างสัญญาได้ แต่ในกรณีดังต่อไปนี้ คู่สัญญาอาจไม่สามารถบอกล้างสัญญาได้ในกรณีที่มีการปรับสัญญา (Adaptation of contract) ตามมาตรา 7:203¹⁹⁹ กล่าวคือ

กรณีแรก ตามมาตรา 7:203 (1) กล่าวคือ แม้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะมีสิทธิในการบอกล้างสัญญา แต่หากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้ปฏิบัติตามสัญญาหรือแสดงความตั้งใจที่จะปฏิบัติตามสัญญาตามที่เข้าใจกันโดยไม่ชักช้าหลังจากที่ได้ทราบว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายมีสิทธิที่จะบอกล้างสัญญาและก่อนที่จะมีการส่งคำบอกกล่าวเพื่อบอกล้างสัญญา สิทธิในการบอกล้างสัญญาเพราะความสำคัญผิดในข้อกฎหมายย่อมหมดไปตามมาตรา 7:203 (2) ซึ่งบทบัญญัติในมาตรา 1432 ของประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีก็ได้มีการบัญญัติหลักการนี้ไว้อย่างคล้ายคลึงกันดังที่ได้ศึกษาไปแล้วข้างต้น

กรณีที่สอง หากเป็นกรณีที่คู่สัญญาทุกฝ่ายสำคัญผิดในข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน หากปรากฏว่าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะได้รับประโยชน์จากสัญญาและคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเสียประโยชน์ คู่สัญญาฝ่ายแรกอาจเสนอที่จะปฏิบัติตามสัญญาตามอย่างที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายเข้าใจกันตามมาตรา 7:203 (1) (2) แต่หากกรณีไม่ปรากฏชัดเจนว่าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเสียประโยชน์มากกว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งหรือคู่สัญญาฝ่ายที่ได้รับประโยชน์ไม่ได้เตรียมการที่จะปฏิบัติตามสัญญาตามที่คู่สัญญาทั้งสอง

(2) The question whether either party has a right to the return of whatever has been transferred or supplied under a contract which has been avoided under this Section, or a monetary equivalent, is regulated by the rules on unjustified enrichment.

(3) The effect of avoidance under this Section on the ownership of property which has been transferred under the avoided contract is governed by the rules on the transfer of property.

¹⁹⁹ DCFR Article II.-7:203.

(1) If a party is entitled to avoid the contract for mistake but the other party performs, or indicates a willingness to perform, the obligations under the contract as it was understood by the party entitled to avoid it, the contract is treated as having been concluded as that party understood it. This applies only if the other party performs, or indicates a willingness to perform, without undue delay after being informed of the manner in which the party entitled to avoid it understood the contract and before that party acts in reliance on any notice of avoidance.

(2) After such performance or indication the right to avoid is lost and any earlier notice of avoidance is ineffective.

(3) Where both parties have made the same mistake, the court may at the request of either party bring the contract into accordance with what might reasonably have been agreed had the mistake not occurred.

ฝ่ายเข้าใจกันแล้ว ในกรณีนี้กฎหมายจึงกำหนดให้เมื่อคู่สัญญาฝ่ายใดร้องขอศาลอาจสั่งให้แก้ไขสัญญาให้ตรงกับสิ่งที่คู่สัญญาตกลงกันโดยปราศจากความสำคัญผิดตามมาตรา 7:203 (3)²⁰⁰

ทั้งนี้ การปรับสัญญาตามมาตรา 7:203 ไม่ได้ทำให้สิทธิในการเรียกค่าเสียหายของคู่สัญญาที่สำคัญผิดที่จะเรียกเอาจากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งสำหรับความเสียหายที่ไม่อาจชดใช้ด้วยการปรับสัญญาหมดไปแต่อย่างใด²⁰¹

ในประเด็นเรื่องการเรียกค่าเสียหายพิจารณาได้ดังนี้

คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดมีสิทธิที่จะเรียกค่าเสียหายเอาจากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งในความเสียหายที่เป็นผลมาจากความสำคัญผิดที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งนั้นรู้หรือคาดหมายตามสมควรได้ว่าสามารถรู้ได้ถึงความสำคัญผิดไม่ว่าจะมีการบอกกล่าวสัญญาหรือไม่ก็ตาม โดยค่าเสียหายเรียกได้นั้น เช่น การทำให้คู่สัญญาที่ได้รับความเสียหายกลับไปสู่ฐานะเดิมราวกับว่าสัญญานั้นไม่ได้ทำขึ้นมาก่อนเท่าที่จะเป็นไปได้ และในกรณีที่ไม่มีการบอกกล่าวสัญญานั้น ค่าเสียหายเรียกได้ไม่เกินไปกว่าความเสียหายที่มีเหตุมาจากความสำคัญผิด²⁰² ทั้งนี้ ความเสียหายนั้นอาจเป็นการขาดรายได้หรือกำไร ค่าใช้จ่ายต่างๆ การที่มูลค่าของทรัพย์สินลดลง เป็นต้น นอกจากนี้ค่าเสียหายตามมาตราดังกล่าวยังรวมถึงค่าเสียโอกาสในการเข้าทำสัญญาอีกด้วย²⁰³

²⁰⁰ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference p. 484.

²⁰¹ *Ibid.*, p. 484.

²⁰² DCFR Article II.- 7:214

(1) A party who has the right to avoid a contract under this Section (or who had such a right before it was lost by the effect of time limits or confirmation) is entitled, whether or not the contract is avoided, to damages from the other party for any loss suffered as a result of the mistake, fraud, coercion, threats or unfair exploitation, provided that the other party knew or could reasonably be expected to have known of the ground for avoidance.

(2) The damages recoverable are such as to place the aggrieved party as nearly as possible in the position in which that party would have been if the contract had not been concluded, with the further limitation that, if the party does not avoid the contract, the damages are not to exceed the loss caused by the mistake, fraud, coercion, threats or unfair exploitation.

(3) In other respects the rules on damages for non-performance of a contractual obligation apply with any appropriate adaptation.

²⁰³ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference p. 530.

โดยสรุปแล้วคู่สัญญาที่สำคัญผิดในข้อกฎหมายมีสิทธิบอกล้างสัญญาได้ก็ต่อเมื่อปรากฏว่าหากคู่สัญญาไม่สำคัญผิดก็คงจะไม่เข้าทำสัญญาหรือทำสัญญาในข้อสัญญาพื้นฐานที่ต่างออกไปและคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้หรือคาดหมายได้ตามสมควรว่ารู้ได้ถึงความดังกล่าว โดยคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเป็นเหตุให้เกิดความสำคัญผิด หรือคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้หรือคาดหมายได้ตามสมควรว่ารู้ได้ถึงความสำคัญผิดนั้นแต่กลับปล่อยให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งนั้นสำคัญผิดต่อไป หรือมิได้ปฏิบัติหน้าที่ในการให้ข้อมูลก่อนสัญญาหรือเป็นกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดในข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน นอกจากนี้คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดในข้อกฎหมายยังมีสิทธิเรียกค่าเสียหายจากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้หากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งนั้นรู้หรือคาดหมายตามสมควรได้ว่าสามารถรู้ได้ถึงความสำคัญผิด

4.6 หลักทั่วไปเกี่ยวกับสัญญาทางพาณิชย์ระหว่างประเทศ ค.ศ. 2016 (UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2016)

หลักทั่วไปเกี่ยวกับสัญญาทางพาณิชย์ระหว่างประเทศ ค.ศ.2016 (UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2016) มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้มีการพัฒนากฎหมายการค้าระหว่างประเทศเนื่องจากว่าความสัมพันธ์ของคู่สัญญาในสัญญาทางพาณิชย์ระหว่างประเทศมีลักษณะของความเป็นระหว่างประเทศโดยคู่สัญญาแต่ละฝ่ายอยู่ในประเทศที่แตกต่างกันจึงต้องมีการส่งเสริมระบบการค้าระหว่างประเทศและแก้ไขข้อขัดข้องที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบการค้าระหว่างประเทศจึงได้มีหลักทั่วไปเกี่ยวกับสัญญาทางพาณิชย์ระหว่างประเทศโดยนำมาใช้ในกรณีที่คู่สัญญาตกลงที่จะให้นำ UNIDROIT มาใช้บังคับ หรือนำมาใช้กรณีที่คู่สัญญาตกลงให้ใช้หลักกฎหมายทั่วไปหรือกฎหมายของพ่อค้า หรือนำมาใช้ในกรณีที่คู่สัญญาไม่ได้มีการเลือกว่าจะนำกฎหมายใดมาใช้กับสัญญาของตน นอกจากนี้ยังมีการนำมาใช้เพื่อการตีความหรือนำมาเสริมกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในสัญญา และยังมีจุดมุ่งหมายในการเป็นต้นแบบในการร่างกฎหมายภายในประเทศหรือกฎหมายระหว่างประเทศเช่นเดียวกัน²⁰⁴

²⁰⁴ PREAMBLE (Purpose of the Principles)

These Principles set forth general rules for international commercial contracts.

They shall be applied when the parties have agreed that their contract be governed by them.(*)

They may be applied when the parties have agreed that their contract be governed by general principles of law, the *lex mercatoria* or the like.

They may be applied when the parties have not chosen any law to govern their contract.

They may be used to interpret or supplement international uniform law instruments.

They may be used to interpret or supplement domestic law.

They may serve as a model for national and international legislators.

ทั้งนี้ UNIDROIT มีได้อยู่ในรูปแบบของอนุสัญญาระหว่างประเทศหรือกฎหมายเอกรูป แต่เป็นเครื่องมือระหว่างประเทศที่ได้มีผลบังคับผูกพันรัฐใดโดยเฉพาะ แต่สามารถนำมาปรับใช้ได้ ในทางปฏิบัติโดย UNIDROIT มีเนื้อหาที่ครอบคลุมกฎหมายสัญญาพาณิชย์ระหว่างประเทศทุกชนิด โดยไม่จำกัดเฉพาะสัญญาใดสัญญาหนึ่งโดยเฉพาะ²⁰⁵ ซึ่ง UNIDROIT เป็นหลักทั่วไปที่มีการผสมผสานแนวคิดระหว่างระบบกฎหมาย Civil law และ Common Law อีกทั้งยังเป็นการประสานกันระหว่างนักกฎหมายรุ่นเก่าและนักกฎหมายสมัยใหม่อีกด้วย²⁰⁶

4.6.1 ลักษณะของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

ในมาตรา 3.2.1 ได้นิยามความหมายของความสำคัญผิด (Mistake) ไว้ว่าหมายถึงการสันนิษฐานที่ผิดพลาดอันเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายซึ่งมีอยู่ในขณะทำสัญญา²⁰⁷ เพราะฉะนั้นความสำคัญผิดจึงมีได้ทั้งในกรณีความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

ความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงอาจเป็นความสำคัญผิดเกี่ยวกับคุณสมบัติของวัตถุแห่งสัญญา หรือคุณสมบัติของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ส่วนความสำคัญผิดในมูลค่าของวัตถุแห่งสัญญานั้นแม้จะมีลักษณะเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงแต่ก็ไม่อาจเป็นเหตุให้บอกล้างสัญญาได้เนื่องจากเป็นความเสี่ยงของคู่สัญญาที่สำคัญผิดอยู่แล้ว นอกจากนี้ในกรณีของความสำคัญผิดในมูลเหตุชักจูงใจก็ไม่ได้เป็นเหตุให้บอกล้างสัญญาได้เนื่องจากไม่ได้เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายตามมาตรา 3.2.1 อีกทั้งไม่ได้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของความสำคัญผิดที่มีความสำคัญต่อการทำสัญญาและมูลเหตุชักจูงใจนั้นก็เป็นส่วนหนึ่งของความเสี่ยงที่คู่สัญญาที่สำคัญผิดจะต้องยอมรับนั่นเอง²⁰⁸

ส่วนความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นความไม่รู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในกฎหมายที่ใช้บังคับซึ่งอาจเป็นกฎหมายต่างประเทศหรือเกี่ยวกับอุปสรรคต่างๆที่เป็นการเฉพาะในการค้าข้ามพรมแดน เช่น

Extracted from: Unidroit Principles of International 2016, (Rome: International Institute for the Unification of Private Law, 2016), p.1.

²⁰⁵ สิริธร นิธิเบญญากร, “ปัญหาการนำจารีตประเพณีทางการค้ามาใช้ในกฎหมายไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), หน้า 47.

²⁰⁶ Michael Joachim Bonell, “The Unidroit Principles of International Commercial Contracts: Why? What? How?,” Tulane Law Review 69 (April 1995): 1134.

²⁰⁷ Unidroit Article 3.2.1 Mistake is an erroneous assumption relating to facts or to law existing when the contract was concluded.

²⁰⁸ Stefan Vogenauer and Jan Kleinheisterkamp, Commentary on the Unidroit Principles of International Commercial Contracts (Picc) (Oxford: Oxford University Press, 2009), p. 424.

หน้าที่ในทางภาษีสกุลการที่สูงขึ้น เป็นต้น²⁰⁹ ซึ่งการที่ UNIDROIT ได้บัญญัติถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเนื่องจากเล็งเห็นได้ว่า ในระบบกฎหมายปัจจุบันนั้นมีความซับซ้อนมากขึ้น โดยเฉพาะที่ปรากฏในทางพาณิชย์ระหว่างประเทศซึ่งปัจเจกชนแต่ละคนอยู่ในระบบกฎหมายที่แตกต่างกัน²¹⁰

นอกจากนี้ มีตัวอย่างคำพิพากษาของศาลสูงของเนเธอร์แลนด์ลงวันที่ 20 ธันวาคม ค.ศ. 2002 เลขที่ Zaaknr: C01/157HR²¹¹ ซึ่งแม้ศาลจะไม่ได้นำ UNIDROIT มาตัดสินแต่ก็ได้ถูกนำมาพิจารณาเพื่อให้ได้มุมมองที่ต่างออกไป ผู้เขียนจึงยกมาเพื่อให้เห็นถึงตัวอย่างลักษณะของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายกล่าวคือ ลูกจ้างทำสัญญาจ้างแรงงานเป็นบุรุษไปรษณีย์กับนายจ้างโดยมีกำหนดระยะเวลาการจ้างที่แน่นอน และเมื่อสัญญาแต่ละครั้งครบกำหนดก็มีการต่อสัญญาจ้างโดยปริยายหลายครั้งซึ่งลูกจ้างเข้าใจว่ากฎหมายที่บังคับใช้ขณะทำสัญญายังเป็นไปตามกฎหมายฉบับเก่า ทั้งที่ความจริงแล้วกฎหมายที่บังคับใช้คือประมวลกฎหมายฉบับปัจจุบัน กล่าวคือ ตามประมวลกฎหมายแพ่งฉบับเก่านั้นกำหนดว่า สัญญาจ้างแรงงานที่มีกำหนดระยะเวลาในการจ้างแน่นอนอาจถูกต่อสัญญาได้ในเวลาเดียวกันและได้ช่วงระยะเวลาที่สุดหนึ่งปี แต่ในประมวลกฎหมายฉบับปัจจุบันกำหนดให้สัญญาจ้างแรงงานอาจถูกต่อสัญญาได้เพียงครั้งเดียวและได้ช่วงระยะเวลาที่สุดเพียง 6 เดือน ลูกจ้างจึงต้องการบอกล้างสัญญาโดยอ้างว่าตนเองสำคัญผิดในข้อกฎหมายโดยเป็นความสำคัญผิดในกฎหมายที่บังคับใช้ในขณะทำสัญญา

คดีนี้ศาลตัดสินว่า แม้ประมวลกฎหมายฉบับเก่าจะเป็นประโยชน์แก่ลูกจ้างแต่โดยหลักลูกจ้างรู้หรือควรรู้กฎหมายได้อยู่แล้วว่าหากตนเองเข้าทำสัญญาแล้วจะมีผลทางกฎหมายอย่างไร จึงไม่สามารถอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเพื่อบอกล้างสัญญาได้ อย่างไรก็ตาม ในคดีนี้ศาลก็ได้พิจารณาว่าคำตัดสินนั้นจะต่างออกไปหากพิจารณาตามความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตาม UNIDROIT ที่จะมีผลให้บอกล้างสัญญาได้เมื่อเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ UNIDROIT กำหนดไว้

4.6.2 ผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

ในประเด็นเรื่องการบอกล้างสัญญาพิจารณาได้ดังนี้

²⁰⁹ Ibid., p. 412

²¹⁰ Unidroit Principles of International 2016, p. 100.

²¹¹ Unilex, "Case" [Online]. Available from: <http://www.unilex.info/case.cfm?id=913> [5 December 2016]

ไม่ว่าจะเป็นความสำคัญผิดในข้อกฎหมายหรือความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงนั้นใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน โดยในกรณีการบอกล้างสัญญาเพราะความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในมาตรา 3.2.2 ดังต่อไปนี้²¹²

ประการที่หนึ่ง ตามมาตรา 3.2.2 (1) กำหนดว่าความสำคัญผิดนั้นจะต้องมีความสำคัญซึ่งพิจารณาโดยอาศัยมาตรฐานของวิญญูชนที่อยู่ในสถานการณ์เช่นเดียวกับคู่สัญญาที่สำคัญผิดเมื่อทราบความจริงแล้วก็คงจะทำสัญญาในข้อสัญญาที่ต่างออกไปหรือไม่เข้าทำสัญญา

มาตราดังกล่าวมิได้ระบุประเภทของความสำคัญผิดไว้โดยเฉพาะเจาะจงแต่เพียงระบุไว้อย่างกว้างโดยให้พิจารณาเป็นกรณีไป อย่างไรก็ตาม หากเป็นความสำคัญผิดในมูลค่าของสิ่งของหรือการบริการหรือมูลเหตุจูงใจของคู่สัญญาที่สำคัญผิดจะไม่ใช่ความสำคัญผิดที่มีความสำคัญตามมาตราดังกล่าว ส่วนความสำคัญผิดในคุณสมบัติของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งอาจเป็นความสำคัญผิดตามมาตราดังกล่าวนี้ได้ ในสถานการณ์ที่สัญญาคำนี้ถึงคุณสมบัติของบุคคลที่เป็นคู่สัญญาเป็นสำคัญ²¹³

ประการที่สอง จะต้องประกอบด้วยเงื่อนไขเกี่ยวกับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งตามมาตรา 3.2.2 (1) (a) (b) ในกรณีใดดังต่อไปนี้

ก. คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดในข้อกฎหมายอย่างเดียวกันตามมาตรา 3.2.2 (1) (a)

การที่ UNIDROIT ได้กำหนดกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดในอย่างเดียวกันเป็นเงื่อนไขประการหนึ่งในการบอกล้างสัญญาเนื่องจากว่าในกรณีดังกล่าวไม่มีคู่สัญญาฝ่ายใดเลยที่จะได้รับการคุ้มครองดีไปกว่ากัน ฉะนั้นแล้วคู่สัญญาแต่ละฝ่ายจึงมีสิทธิในการบอกล้างสัญญาเพราะความสำคัญ

²¹² Unidroits Article 3.2.2

(1) A party may only avoid the contract for mistake if, when the contract was concluded, the mistake was of such importance that a reasonable person in the same situation as the party in error would only have concluded the contract on materially different terms or would not have concluded it at all if the true state of affairs had been known, and

(a) the other party made the same mistake, or caused the mistake, or knew or ought to have known of the mistake and it was contrary to reasonable commercial standards of fair dealing to leave the mistaken party in error; or

(b) the other party had not at the time of avoidance reasonably acted in reliance on the contract.

(2) However, a party may not avoid the contract if

(a) it was grossly negligent in committing the mistake; or

(b) the mistake relates to a matter in regard to which the risk of mistake was assumed or, having regard to the circumstances, should be borne by the mistaken party.

²¹³ Unidroit Principles of International 2016, p. 102.

ผิด²¹⁴ ทั้งนี้ มีข้อสังเกตประการหนึ่งในคำอธิบายที่ปรากฏใน UNIDROIT ซึ่งยกตัวอย่างการซื้อขายรถยนต์ซึ่งคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายไม่รู้ว่าจะรถยนต์ถูกขโมยไปแล้วในเวลาทำสัญญาเป็นตัวอย่างของกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดอย่างเดียวกัน²¹⁵

ข. คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเป็นเหตุให้เกิดความสำคัญผิดตามมาตรา 3.2.2 (1) (a)

การที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเป็นเหตุให้เกิดความสำคัญผิดขึ้นไม่ว่าจะโดยการแสดงออกอย่างชัดแจ้งหรือปริยายหรือเป็นการแสดงออกที่เกิดจากความประมาทเลินเล่อหรือแม้แต่ปราศจากความผิดของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งก็ตาม และยังรวมถึงการนิ่งก็อาจเป็นเหตุให้เกิดความสำคัญผิดได้ แต่หากปรากฏว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งตั้งใจให้คู่สัญญาสำคัญผิดแล้วอาจเป็นกรณีของกลฉ้อฉลได้²¹⁶ โดยกรณีจะเป็นกลฉ้อฉลได้นั้นต้องปรากฏว่ามีการแสดงในลักษณะที่เป็นการหลอกลวงหรือการไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้อง²¹⁷

ทั้งนี้ การแสดงออกของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความสำคัญผิดนั้นมีข้อสำคัญว่า จะต้องเป็นการแสดงออกมาที่ไม่ถูกต้อง เพราะฉะนั้นหากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งแสดงออกอย่างถูกต้อง แต่คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดนั้นเข้าใจผิดไปเองเช่นนี้แล้วคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้เป็นเหตุให้เกิดความสำคัญผิดขึ้นแต่อย่างใด²¹⁸

ค. คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดโดยปล่อยให้คู่สัญญาสำคัญผิดต่อไปอันขัดกับมาตรฐานทางการค้าในการปฏิบัติที่เป็นธรรมตามมาตรา 3.2.2 (1) (a)

กรณีดังกล่าวเป็นการฝ่าฝืนหน้าที่ในการแจ้งข้อมูลแก่คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดถึงความสำคัญผิดซึ่งการพิจารณาว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมีหน้าที่ในการแจ้งแก่คู่สัญญาที่สำคัญผิดถึงความสำคัญผิดหรือไม่ก็ต่อเมื่อเกิดความรับรู้ที่ไม่เท่ากันของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายในกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งมีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่เกี่ยวข้องมากกว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งและคู่สัญญาที่สำคัญผิดนั้นได้ให้ความไว้วางใจในความเชี่ยวชาญของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งอย่างชัดเจน แต่หากมีเหตุผลที่ชอบด้วยกฎหมายที่ไม่ต้องแจ้งข้อมูลแก่คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดแล้ว เช่น การแจ้งข้อมูลจะเป็นการเปิดเผยความลับ

²¹⁴ H. Fleischer, *Informations asymmetric im Vertragsrecht* (München: C.H. Beck, 2001), p.952. Cited in Stefan Vogenauer and Jan Kleinheisterkamp, *Commentary on the Unidroit Principles of International Commercial Contracts (Picc)*, p. 417.

²¹⁵ *Unidroit Principles of International* 2016, p. 102.

²¹⁶ *Ibid.*, p. 103.

²¹⁷ *Ibid.*, p. 107.

²¹⁸ Stefan Vogenauer and Jan Kleinheisterkamp, *Commentary on the Unidroit Principles of International Commercial Contracts (Picc)*, p. 417.

ทางธุรกิจหรือข้อมูลส่วนตัวของบุคคล เช่นนี้แล้ว คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งนั้นก็ไม่มีหน้าที่ในการแจ้งแก่ คู่สัญญาที่สำคัญผิดถึงความสำคัญผิดนั้น²¹⁹

ส่วนการพิจารณาว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งควรรู้ถึงความสำคัญผิดนั้นจะพิจารณาโดยอาศัย มาตรฐานของวิญญูชนทั่วไปว่าในสถานการณ์เดียวกันนั้น วิญญูชนจะรู้ถึงความสำคัญผิดของคู่สัญญา อีกฝ่ายหนึ่งได้²²⁰

ง. คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมิได้กระทำโดยไว้วางใจในสัญญาอย่างเหมาะสมในระยะเวลาที่ บอกล้างสัญญาตามมาตรา 3.2.2 (1) (b)

การกระทำด้วยความไว้วางใจในสัญญานั้นเป็นกรณีที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่ไม่ได้สำคัญผิดได้ มีการเตรียมการเกี่ยวกับสัญญาแล้วซึ่งการบอกล้างสัญญาจะทำให้การเตรียมการนั้นถูกทำลายได้²²¹ ฉะนั้น หากไม่ปรากฏว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้กระทำโดยไว้วางใจในสัญญาอย่างเหมาะสมใน ระยะเวลาที่บอกล้างสัญญาแล้ว คู่สัญญาที่สำคัญผิดจึงบอกล้างสัญญาได้

อย่างไรก็ตาม คู่สัญญาไม่อาจบอกล้างสัญญาได้หากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเกิดจาก ความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงตามมาตรา 3.2.2 (2) (a) หรือคู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดสามารถ คาดหมายได้ถึงความเสี่ยงของความสำคัญผิดหรือตามสถานการณ์เช่นนั้นแล้วความเสี่ยงของ ความสำคัญผิดควรจะเกิดขึ้นได้จากคู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดตามมาตรา 3.2.2 (2) (b)

จะเห็นได้ว่าการที่ UNIDROIT ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบอกล้างสัญญาเพราะ ความสำคัญผิดไว้ค่อนข้างมากเพื่อมิให้การบอกล้างสัญญาได้อย่างง่ายดายเนื่องจากต้องการให้ ความสำคัญกับการคุ้มครองความไว้นับเชื่อใจของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมากกว่าการคุ้มครองเจตนาที่ แท้จริงของคู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิด²²² ซึ่งในการบอกล้างสัญญานั้น คู่สัญญาที่สำคัญผิดสามารถ กระทำได้โดยการบอกกล่าวแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งโดยไม่จำเป็นต้องร้องขอต่อศาล²²³ ซึ่งการบอกล้าง สัญญามีผลย้อนหลังเสมือนว่าไม่เคยมีสัญญามาก่อน²²⁴

²¹⁹ Ibid., p. 420.

²²⁰ Unidroit Principles of International 2016, p. 103.

²²¹ Stefan Vogenauer and Jan Kleinheisterkamp, Commentary on the Unidroit Principles of International Commercial Contracts (Picc), p. 420.

²²² Ibid., p. 415.

²²³ Unidroit Principles of International 2016, p. 115.

²²⁴ Ibid., p. 117.

อย่างไรก็ตาม คู่สัญญาไม่มีสิทธิที่จะบอกล้างสัญญาเพราะความสำคัญผิดได้หากมีสถานการณ์ที่คู่สัญญาฝ่ายนั้นสามารถจัดหาวิธีเยียวยาสำหรับการไม่ชำระหนี้ได้²²⁵

นอกจากนี้สิทธิในการบอกล้างสัญญาเพราะความสำคัญผิดย่อมหมดไปในกรณีที่มีการปรับสัญญาตามมาตรา 3.2.10 กล่าวคือ ในกรณีที่แม้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งมีสิทธิในการบอกล้างสัญญาแต่หากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้แสดงความตั้งใจที่จะปฏิบัติตามสัญญาหรือได้ปฏิบัติตามสัญญาโดยไม่ชักช้าหลังจากที่ได้ทราบว่าคู่สัญญาที่สำคัญผิดมีสิทธิที่จะบอกล้างสัญญาและก่อนที่จะมีการส่งคำบอกกล่าวเพื่อบอกล้างสัญญา เช่นนี้แล้ว คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดไม่อาจบอกล้างสัญญาได้อีกต่อไป²²⁶ อย่างไรก็ตาม การปรับสัญญาดังกล่าวไม่ทำให้สิทธิในการเรียกค่าเสียหายของคู่สัญญาที่สำคัญผิดที่จะเรียกจากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งสำหรับความเสียหายไม่อาจชดเชยได้ด้วยการปรับสัญญาหมดไปแต่อย่างใด²²⁷

ในประเด็นเรื่องการเรียกค่าเสียหายพิจารณาได้ดังนี้

UNIDROIT ได้กำหนดเกี่ยวกับสิทธิในการเรียกค่าเสียหายอันมีเหตุมาจากความสำคัญผิดไว้เป็นการกำหนดไว้อย่างเป็นกลางโดยไม่ได้แบ่งแยกเป็นกรณีที่คู่สัญญาที่สำคัญผิดเรียกค่าเสียหายหรือคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเรียกค่าเสียหาย²²⁸ กล่าวคือ คู่สัญญาฝ่ายที่รู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดจะต้อง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

²²⁵ Unidroits Article 3.2.4 A party is not entitled to avoid the contract on the ground of mistake if the circumstances on which that party relies afford, or could have afforded, a remedy for non-performance.

²²⁶ Unidroits Article 3.2.10

(1) If a party is entitled to avoid the contract for mistake but the other party declares itself willing to perform or performs the contract as it was understood by the party entitled to avoidance, the contract is considered to have been concluded as the latter party understood it. The other party must make such a declaration or render such performance promptly after having been informed of the manner in which the party entitled to avoidance had understood the contract and before that party has reasonably acted in reliance on a notice of avoidance.

(2) After such a declaration or performance the right to avoidance is lost and any earlier notice of avoidance is ineffective.

²²⁷ Unidroit Principles of International 2016, p. 114.

²²⁸ Stefan Vogenauer and Jan Kleinheisterkamp, Commentary on the Unidroit Principles of International Commercial Contracts (Picc), p. 483.

ชดใช้ค่าเสียหายให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่ว่าจะมีการบอกล้างสัญญาได้หรือไม่ก็ตามโดยการชดใช้ค่าเสียหายนั้นก็เพื่อที่จะทำให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งกลับสู่ฐานะเดิมหากไม่มีการทำสัญญาขึ้น²²⁹

หลักเกณฑ์สำคัญของการเรียกค่าเสียหายอันมีเหตุมาจากความสำคัญผิดคือความรู้ถึงความสำคัญผิดซึ่งมีทั้งกรณีที่อยู่ถึงความสำคัญผิดนั้นจริงๆหรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดซึ่งสัมพันธ์กับความประมาทเลินเล่อ²³⁰ ฉะนั้นในกรณีที่ความรับผิดชอบในการชดใช้ค่าเสียหายของคู่สัญญาฝ่ายที่ไม่ได้สำคัญผิดเรียกเอาจากคู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดนั้นก็ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ UNIDROIT กำหนด กล่าวคือ หากคู่สัญญาที่สำคัญผิดซึ่งมีสิทธิในการบอกล้างสัญญาควรรู้ได้ถึงความสำคัญผิดนั้นเป็นกรณีที่คู่สัญญาที่สำคัญผิดประมาทเลินเล่อ คู่สัญญาที่สำคัญผิดจึงต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง แต่หากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดนั้นด้วยแล้วก็อาจนำไปสู่การลดจำนวนค่าเสียหายลงได้ ส่วนคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายให้แก่คู่สัญญาที่สำคัญผิดก็ต่อเมื่อคู่สัญญาอีกฝ่ายได้รู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิด²³¹

ส่วนค่าเสียหายที่จะต้องชดใช้ให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมีลักษณะเป็นค่าเสียหายจากผลประโยชน์ในทางที่เสียไป เช่น ค่าใช้จ่ายต่างๆที่ไม่ควรเสียไป (negative interest) ซึ่งต่างจากค่าเสียหายในกรณีของการไม่ชำระหนี้ที่มีลักษณะเป็นค่าเสียหายจากการคาดหวังหากสัญญามีผลสมบูรณ์และได้มีการปฏิบัติตามสัญญา (positive interest)²³²

โดยสรุปแล้วความสำคัญผิดในข้อกฎหมายที่มีผลทำให้บอกล้างสัญญาได้นั้นจะต้องมีความสำคัญต่อการเข้าทำสัญญาของคู่สัญญาและจะต้องประกอบด้วยเงื่อนไขของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ได้แก่ คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดในข้อกฎหมายอย่างเดียวกันหรือเป็นเหตุให้เกิดความสำคัญผิดหรือรู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดนั้นแต่ปล่อยให้คู่สัญญาสำคัญผิดต่อไป หรือมิได้กระทำโดยไว้วางใจในสัญญาในระยะเวลาที่บอกล้างสัญญา ส่วนประเด็นเรื่องการเรียกค่าเสียหายนั้น คู่สัญญาฝ่ายที่รู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดจะต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่ว่าจะมีการบอกล้าง

²²⁹ Unidroits Article 3.2.16 Irrespective of whether or not the contract has been avoided, the party who knew or ought to have known of the ground for avoidance is liable for damages so as to put the other party in the same position in which it would have been if it had not concluded the contract.

²³⁰ Stefan Vogenauer and Jan Kleinheisterkamp, *Commentary on the Unidroit Principles of International Commercial Contracts (Picc)*, p. 483.

²³¹ *Ibid.*, p. 485.

²³² *Ibid.*, p. 484.

สัญญาได้หรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้คู่สัญญาฝ่ายใดที่จะต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งนั้นจะพิจารณาเป็นกรณีไปตามที่กล่าวข้างต้น

จะเห็นได้ว่า กฎหมายแต่ละประเทศได้ยอมรับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายโดยได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไว้แตกต่างกัน ในขณะที่การยอมรับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามกฎหมายไทยนั้นยังไม่ชัดเจนจึงนำไปสู่การวิเคราะห์ในบทที่ 5 ในประเด็นที่เกี่ยวกับการกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายและผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในกรณีต่างๆเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่อไป

4.7 สรุปความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามกฎหมายต่างประเทศ

เมื่อศึกษาความสำคัญผิดในข้อกฎหมายต่างประเทศพบว่า กฎหมายต่างประเทศได้มีการยอมรับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายโดยกฎหมายของแต่ละประเทศที่นำมาศึกษานั้นได้มีการบัญญัติถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไว้เป็นลายลักษณ์อักษร กล่าวคือ ในประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐแคลิฟอร์เนียนั้นได้มีการจำแนกความสำคัญผิดออกเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดในข้อกฎหมายโดยมิได้กำหนดประเภทของความสำคัญผิดไว้ดังเช่นที่ปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ส่วนประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐหลุยส์เซียนาและประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีมีความคล้ายคลึงกันตรงที่มีการบัญญัติถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายโดยแยกออกจากความสำคัญผิดประเภทอื่นๆซึ่งมีความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงอันได้แก่ ความสำคัญผิดในลักษณะของสัญญา ความสำคัญผิดในวัตถุประสงค์แห่งสัญญา ความสำคัญผิดในตัวบุคคลที่เป็นคู่สัญญา ความสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินและความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลที่เป็นคู่สัญญา ในขณะที่ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสบัญญัติถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของการชำระหนี้หรือเป็นความสำคัญผิดในคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ส่วน DCFR และ UNIDROIT บัญญัติถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายโดยให้มีผลเช่นเดียวกันกับความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง

ทั้งนี้ กฎหมายต่างประเทศที่นำมาศึกษาส่วนใหญ่กำหนดให้ผลของสัญญาที่ทำด้วยความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตกเป็นโมฆียะซึ่งต่างจากกฎหมายไทยที่ผลของการแสดงเจตนาที่ทำด้วยความสำคัญผิดมีทั้งกรณีที่เป็นโมฆะและกรณีที่เป็นโมฆียะจึงมีข้อน่าพิจารณาว่าความสำคัญผิดในข้อกฎหมายควรมีผลตามกฎหมายไทยอย่างไร นอกจากนี้ ในประมวลกฎหมายแพ่งของแคลิฟอร์เนียประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลี รวมถึง DCFR และ UNIDROIT ได้มีการกำหนดเงื่อนไขในการที่ทำให้สัญญาตกเป็นโมฆียะหรืออาจถูกบอกล้างได้เพราะความสำคัญผิดในข้อกฎหมายโดยพิจารณาถึง

ความรู้หรือไม่รู้ถึงความสำคัญผิดของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่มีได้สำคัญผิดประกอบด้วย ในขณะที่กฎหมายไทยนั้นมิได้มีการกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวจึงมีข้อน่าพิจารณาว่าการกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวจะส่งผลดีหรือผลเสียอย่างไร

นอกจากนี้ได้มีกฎหมายต่างประเทศบางประเทศที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการเรียกค่าเสียหายจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายทั้งในกรณีที่คู่สัญญาที่สำคัญผิดเรียกเอาจากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง และกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายที่มีได้สำคัญผิดเรียกเอาจากคู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดซึ่งกฎหมายไทยมิได้มีบทบัญญัติในลักษณะดังกล่าวจึงมีข้อน่าพิจารณาว่าควรจะเรียกค่าเสียหายจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้หรือไม่และในกรณีใดและหากพิจารณาตามกฎหมายไทยแล้วควรอาศัยฐานของกฎหมายใดที่นำมาปรับใช้ซึ่งประเด็นทั้งหลายเหล่านี้จะได้ทำการวิเคราะห์ต่อไปในบทที่ 5

บทที่ 5

วิเคราะห์ปัญหาความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

5.1 ความนำ

จากการศึกษาแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในกฎหมายไทยพบว่า บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมิได้บัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไว้อย่างชัดเจนซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในการทำความเข้าใจและการปรับใช้ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ในบทนี้ผู้เขียนจึงได้ทำการวิเคราะห์ปัญหาความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย ทั้งนี้ การวิเคราะห์จะได้วิเคราะห์ด้วยการเปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศเนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย แต่จะนำกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องมาแสดงเพื่อเป็นแนวทางของการปรับใช้กฎหมาย นอกจากนี้ในการวิเคราะห์ปัญหาความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ยังพิจารณาถึงความเป็นมาในทางประวัติศาสตร์ ความเห็นของนักกฎหมายและคำพิพากษาในประเด็นปัญหาเท่าที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การวิเคราะห์ปัญหาเป็นไปอย่างครบถ้วนเพื่อที่จะนำไปสู่บทสรุป และข้อเสนอแนะต่อไป

5.2 ปัญหาเกี่ยวกับการกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

5.2.1 ปัญหาเกี่ยวกับลักษณะของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

จากการศึกษาความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามกฎหมายไทยในบทที่ 3 พบว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไว้อย่างเฉพาะเจาะจง โดยความสำคัญผิดตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้แก่ ความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 156 อันได้แก่ ความสำคัญผิดในลักษณะของนิติกรรม ความสำคัญผิดในตัวบุคคลซึ่งเป็นคู่กรณีแห่งนิติกรรม และความสำคัญผิดในทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งนิติกรรม เป็นต้น และความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญตามมาตรา 157 ในขณะที่ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายซึ่งเป็นความไม่รู้หรือความรู้ที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับความมีอยู่ ขอบเขต หรือการตีความกฎหมายที่ผิดพลาดไปนั้น ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้บัญญัติถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไว้อย่างชัดเจนจึง

เกิดปัญหาว่าความสำคัญผิดตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะสามารถตีความไปถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้หรือไม่นั้นพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

5.2.1.1 ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในความสัมพันธ์กับความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม

การพิจารณาว่าความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นลักษณะหนึ่งของความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมได้หรือไม่ ในขั้นแรกความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 156 อันได้แก่ ความสำคัญผิดในลักษณะของนิติกรรม ความสำคัญผิดในตัวบุคคล ซึ่งเป็นคู่กรณีแห่งนิติกรรม และความสำคัญผิดในทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งนิติกรรม เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ลักษณะของความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 156 ได้บัญญัติไว้ไม่ว่าจะเป็นความสำคัญผิดในลักษณะของนิติกรรม หรือสำคัญผิดคู่กรณีผิดตัวผิดคนหรือสำคัญผิดในทรัพย์สินซึ่งเป็นเรื่องเข้าใจทรัพย์สินผิดขึ้นล้วนเป็นเรื่องในทางข้อเท็จจริงทั้งสิ้น ฉะนั้น การที่บทบัญญัติในมาตรา 156 บัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดในสาระสำคัญไว้อย่างกว้างโดยกำหนดเป็นเพียงตัวอย่างของความสำคัญผิดในสาระสำคัญจึงพิจารณาได้ว่าหากมีความสำคัญผิดในสาระสำคัญนอกเหนือจากกรณีเหล่านี้ มาตรา 156 ก็ยังคงมุ่งหมายถึงความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้จากการศึกษาถึงความเป็นมาในทางประวัติศาสตร์ของหลักความสำคัญผิดในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์พ.ศ. 2535 ในบทที่ 2 พบว่าในการประชุมคณะกรรมการพิจารณาชำระสะสางประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีความเห็นว่า ความสำคัญผิดอย่างไรจึงจะเป็นความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมก็ให้กำหนดไว้เป็นเพียงตัวอย่างแนวทางในการพิจารณาดังจะเห็นได้ว่ามาตรา 156 วรรคสองได้บัญญัติว่า “ความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามวรรคหนึ่ง ได้แก่ ความสำคัญผิดในลักษณะของนิติกรรม ความสำคัญผิดในตัวบุคคลซึ่งเป็นคู่กรณีแห่งนิติกรรมและความสำคัญผิดในทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งนิติกรรม เป็นต้น” ดังนั้นการที่บทบัญญัติในมาตรา 156 วรรคสองใช้คำว่า “ได้แก่...เป็นต้น” จึงเป็นการกำหนดลักษณะของความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญไว้เป็นเพียงตัวอย่าง โดยที่ประชุมยังมีความเห็นว่าหากเป็นความสำคัญผิดกรณีอื่นที่นอกเหนือจากที่บัญญัติไว้ก็ปล่อยให้ป็นหน้าที่ของศาลที่จะตีความ

ในเรื่องนี้มีข้อพิจารณาว่า จริงอยู่ที่ตัวอย่างของความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญตามมาตรา 156 วรรคสองได้ยกตัวอย่างไว้เป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง แต่หากเป็นความสำคัญผิดในกรณีอื่นอย่างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจะตีความว่าเป็นความสำคัญผิดในสิ่งซึ่ง

เป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมได้หรือไม่ซึ่งผู้เขียนมีข้อพิจารณาว่า เมื่อความสำคัญผิดเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆะ การที่นิติกรรมจะตกเป็นโมฆะหรือไม่นั้นจะต้องมีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจนซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวกับการกำหนดสาเหตุของความเป็นโมฆะหรือโมฆียะนั้นเป็นกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยซึ่งจะต้องตีความอย่างเคร่งครัดจึงไม่อาจตีความไปถึงกรณีอื่นนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดได้ ทั้งนี้ ความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 156 นั้นมุ่งหมายถึงความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงซึ่งตามที่ได้ศึกษาในบทที่ 3 ได้มีความเห็นของนักกฎหมายของไทย กล่าวคือ ศาสตราจารย์ไชยยศ เหมรัชตะ และศาสตราจารย์ ดร.ศรินทร์กรณ์ โสทธิพันธุ์ มีความเห็นว่าไม่ว่าจะเป็นความสำคัญผิดตามมาตรา 156 และมาตรา 157 จำกั้อยู่เฉพาะความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงเท่านั้น¹ อีกทั้งจากความเห็นของนักกฎหมายต่างประเทศที่ได้ศึกษาในบทที่ 4 มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า ความสำคัญผิดในลักษณะของสัญญา ความสำคัญผิดในตัววัตถุแห่งสัญญา หรือความสำคัญผิดในตัวบุคคลซึ่งเป็นผู้สัญญาเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง² ฉะนั้นกรณีจึงไม่อาจตีความว่าความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นความสำคัญผิดลักษณะหนึ่งของความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 156 ได้

5.2.1.2 ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในความสัมพันธ์กับความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญ

การพิจารณาว่าความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญตามมาตรา 157 จะสามารถตีความไปถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้หรือไม่เนื่องจากบทบัญญัติตามมาตรา 157 ก็ได้กำหนดชัดเจนถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย ในขณะที่เมื่อได้ศึกษาประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสฉบับปัจจุบันได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายอย่างชัดเจนตามมาตรา 1132 ซึ่งบัญญัติให้ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายหรือความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงจะเป็นเหตุแห่งความเสียหายของสัญญาก็ต่อเมื่อเป็นความสำคัญผิดที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของการชำระหนี้หรือเป็นความสำคัญผิดในคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสพิจารณาในแง่ที่ว่าความสำคัญผิดในข้อกฎหมายแทรกซึมอยู่กับความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญ โดยมีได้แยกความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นความสำคัญผิดอีกประเภทหนึ่งนอกเหนือจากความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญแต่อย่างใด ฉะนั้นหากพิจารณาตามกฎหมายฝรั่งเศสแล้วจะพบว่าความสำคัญผิดใน

¹ อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 95 และ 96 บทที่ 3

² อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 130 บทที่ 4

คุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญอาจเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงหรือความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้

อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่า การที่กฎหมายฝรั่งเศสสามารถพิจารณาได้ว่าความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญอาจเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงหรือความสำคัญผิดในข้อกฎหมายก็ได้เนื่องจากได้มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจนซึ่งหากพิจารณาตามกฎหมายไทยแล้วไม่อาจพิจารณาเช่นเดียวกับกฎหมายฝรั่งเศสได้เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไว้ชัดเจนอย่างกฎหมายฝรั่งเศส จึงมีข้อพิจารณาต่อไปว่าจะสามารถอาศัยการตีความบทบัญญัติของไทยที่มีอยู่ให้ไปถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้หรือไม่

ในข้อนี้ก็พิจารณาได้เช่นเดียวกับกรณีความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของนิติกรรมที่กล่าวข้างต้น กล่าวคือ เมื่อสาเหตุที่ทำให้นิติกรรมไม่ว่าจะตกเป็นโมฆะหรือโมฆียะก็ตามจะต้องมีกฎหมายกำหนดไว้ชัดเจนซึ่งในที่นี้ มาตรา 157 เป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดถึงสาเหตุของนิติกรรมที่ตกโมฆียะเพราะความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญอันเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อย การตีความจึงต้องเป็นไปอย่างเคร่งครัดจึงไม่อาจตีความไปถึงความสำคัญผิดประเภทอื่นนอกเหนือจากบทบัญญัติของกฎหมายได้ซึ่งบทบัญญัติในมาตรา 157 เกี่ยวกับความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินที่เป็นสาระสำคัญก็มุ่งหมายถึงเฉพาะความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง ซึ่งมีความเห็นของนักกฎหมายของไทยกล่าวคือ ศาสตราจารย์ไชยยศ เหมรัชตะ และศาสตราจารย์ ดร.ศันท์กรณ โสทธิพันธ์ มีความเห็นว่าจะไม่ถือว่าเป็นความสำคัญผิดตามมาตรา 156 และมาตรา 157 จำกัดอยู่เฉพาะความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงเท่านั้น³ อีกทั้งความเห็นของนักกฎหมายต่างประเทศมีความเห็นเช่นเดียวกันว่าความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติเป็นสาระสำคัญเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง⁴

เช่นเดียวกับประมวลกฎหมายแพ่งแคลิฟอร์เนียก็ได้จำแนกประเภทของความสำคัญผิดตั้งเช่นประเภทของความสำคัญผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยแต่จำแนกออกเป็นเพียงความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย ฉะนั้น ถ้าหากพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งแคลิฟอร์เนียแล้ว ไม่ว่าจะเป็นกรณีความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็น

³ อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 95 และ 96 บทที่ 3

⁴ อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 130 บทที่ 4

สาระสำคัญแห่งนิติกรรมหรือความสำคัญผิดในคุณสมบัติของคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินของนิติกรรมก็อาจเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงหรือความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้โดยพิจารณาเป็นกรณีไป

อย่างไรก็ตาม การที่ประมวลกฎหมายแพ่งแคลิฟอร์เนียบัญญัติเกี่ยวกับประเภทของความสำคัญผิดไว้อย่างกว้างๆโดยกำหนดเพียงแต่ความสำคัญผิดจำแนกออกเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดในข้อกฎหมายโดยมิได้บัญญัติชัดเจนว่าผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตกเป็นโมฆะหรือโมฆียะเพียงแต่กำหนดผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายให้คู่สัญญาที่สำคัญผิดสามารถบอกกล่าวสัญญาได้ เนื่องจากว่าระบบกฎหมายของรัฐแคลิฟอร์เนียเป็นระบบคอมมอนลอว์จึงเปิดช่องให้ศาลสามารถตีความได้ว่าความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงหรือความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในแต่ละกรณีอาจเป็นความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมหรือเป็นความสำคัญผิดในลักษณะอื่นก็ได้ซึ่งหากพิจารณาตามระบบกฎหมายไทยซึ่งอยู่ในระบบซีวิลลอว์แล้ว เมื่อสาเหตุที่ทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะจะต้องมีกฎหมายกำหนดไว้ชัดเจนจึงไม่สามารถอาศัยการตีความไปถึงความสำคัญผิดประเภทอื่นนอกเหนือจากบทบัญญัติของกฎหมายได้

ในขณะที่ประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีและประมวลกฎหมายแพ่งหลุยส์เซียนาที่ได้จำแนกประเภทของความสำคัญผิดไว้ในทำนองเดียวกันอันได้แก่ ความสำคัญผิดเกี่ยวกับลักษณะของสัญญาหรือวัตถุแห่งสัญญา ความสำคัญผิดเกี่ยวกับลักษณะหรือคุณสมบัติของวัตถุแห่งการปฏิบัติตามสัญญา ความสำคัญผิดเกี่ยวกับลักษณะหรือคุณสมบัติของตัวบุคคลของคู่สัญญาซึ่งบัญญัติไว้ในทำนองเดียวกันกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยเพียงแต่มีข้อแตกต่างเรื่องผลของความสำคัญผิดแต่ละประเภทซึ่งจะได้กล่าวในประเด็นปัญหาต่อไป แต่ข้อสำคัญคือทั้งประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีและประมวลกฎหมายแพ่งหลุยส์เซียนามีบทบัญญัติชัดเจนเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายว่าเป็นความสำคัญผิดอีกประเภทหนึ่งต่างหากจากความสำคัญผิดในกรณีอื่นๆซึ่งเป็นการสำคัญผิดในข้อเท็จจริง

จากการศึกษาความเห็นของนักกฎหมายไทยต่อความสำคัญผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นในบทที่ 3 แบ่งออกเป็นสองแนวทาง กล่าวคือ แนวทางแรกซึ่งเป็นการเห็นของม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชเห็นว่า ความสำคัญผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นได้ทั้งความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย⁵ แนวทางที่สองซึ่งมีความเห็นของศาสตราจารย์ไชยยศ เหมรัชตะ และศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์ภรณ์ โสถิพันธ์ เห็นว่า

⁵ อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 93 บทที่ 3

ความสำคัญผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงเท่านั้น⁶ ซึ่งแนวทางแรกที่เห็นว่าความสำคัญผิดตามกฎหมายมีทั้งความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดในข้อกฎหมายนั้น ในกรณีความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้ยกตัวอย่างว่าเป็นการทำสัญญาขายที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินโดยผู้ซื้อสำคัญผิดในข้อกฎหมายว่าสามารถโอนแก่กันได้ซึ่งการแสดงเจตนาด้วยความสำคัญผิดเช่นนี้อาจอยู่ในบังคับมาตรา 156 หรือ 157 ได้ แม้ว่าเรื่องที่ดินเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินห้ามโอนจะไม่ใช่เรื่องข้อเท็จจริงทั้งหมดแต่เกี่ยวข้องกับข้อกฎหมายด้วยก็ตาม⁷ จากตัวอย่างดังกล่าว มีข้อที่น่าพิจารณาคือ การซื้อขายที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสามารถพิจารณาได้ว่าเป็นเรื่องของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายซึ่งเป็นความไม่รู้หรือความรู้ที่ผิดพลาดเกี่ยวกับความมีอยู่ ขอบเขต การตีความกฎหมายซึ่งจากความเข้าใจผิดนี้ส่งผลให้ผู้แสดงเจตนาเข้าทำนิติกรรมหรือเป็นการทำนิติกรรมที่มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดแย้งตามกฎหมายตามมาตรา 150

ด้วยเหตุนี้จึงนำมาสู่การพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายและการทำนิติกรรมที่มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดแย้งตามกฎหมายตามมาตรา 150 มีความสำคัญเนื่องจากทั้งสองกรณีส่งผลที่แตกต่างกันในกรณีที่ทำนิติกรรมด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง กล่าวคือ หากพิจารณาว่าเป็นกรณีของความสำคัญผิดอันเป็นเหตุที่ทำให้เจตนาบกพร่องแล้ว ผู้ที่สำคัญผิดเพราะประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงจะถือเอาความสำคัญผิดมาเป็นประโยชน์แก่ตนไม่ได้ตามมาตรา 158 ในขณะที่กรณีวัตถุประสงค์ของนิติกรรมต้องห้ามขัดแย้งตามกฎหมายตามมาตรา 150 มิได้กำหนดผลไว้เช่นเดียวกับมาตรา 158

หากพิจารณาตามความเห็นของศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ซึ่งพิจารณาว่าเป็นเรื่องของความสำคัญผิดแล้วนั้นจะเห็นว่าเป็นการพิจารณาโดยอาศัยความรู้หรือไม่รู้ของตัวบุคคลผู้ทำสัญญามาพิจารณาเป็นสำคัญ ในกรณีนี้เมื่อผู้ซื้อไม่รู้ว่าที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดินมีกฎหมายกำหนดว่าจะโอนแก่กันได้ วัตถุประสงค์ของสัญญาขายที่ดินก็ยังชอบด้วยกฎหมายแต่สัญญาอาจตกอยู่ในบังคับมาตรา 156 หรือ 157 ซึ่งเป็นเรื่องของความสำคัญผิดได้ นอกจากนี้ดังที่ได้ศึกษามาแล้วในบทที่ 3 ซึ่งมีความเห็นเพิ่มเติมของรองศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ ปรกติว่า ในกรณีที่คู่กรณีมิได้รู้ถึงการพ้นวิสัยในขณะที่ทำสัญญาซึ่งจะถูกพิจารณาว่าเป็นเรื่องความสำคัญผิดตามมาตรา 156 จะมีผลให้กฎหมายคุ้มครองผู้สุจริตได้ดีกว่ากรณีตามมาตรา 150 ในกรณีที่การไม่รู้นั้นเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เช่นนี้ คู่สัญญาที่สำคัญผิดด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงก็อ้าง

⁶ อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 95 และ 96 บทที่ 3

⁷ อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 93 บทที่ 3

ความสำคัญผิดเป็นประโยชน์แก่ตนไม่ได้ แต่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมิได้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงสามารถอ้างความสำคัญผิดอันเป็นเหตุแห่งโมฆะกรรมได้⁸ อย่างไรก็ตาม มีความเห็นของศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์ ว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งของผู้สำคัญผิดด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไม่สามารถกล่าวอ้างโมฆะกรรมได้เพราะเนื่องจากการกล่าวอ้างโมฆะกรรมมิได้ทำให้คู่สัญญาดังกล่าวได้สิ่งใดและการที่สัญญาสมบูรณ์ก็ได้ทำให้เสียสิ่งใดไปจึงมิใช่บุคคลผู้มีส่วนได้เสีย⁹ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นเช่นเดียวกันว่า คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมิได้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงมิใช่บุคคลผู้มีส่วนได้เสียที่จะกล่าวอ้างความสำคัญผิดอันเป็นเหตุแห่งโมฆะกรรมได้เนื่องจากว่า หากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมิได้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงกล่าวอ้างโมฆะกรรมเท่ากับว่าสัญญาตกเป็นโมฆะเสียเปล่ามาตั้งแต่ต้น คู่สัญญาฝ่ายนั้นก็ได้ทำให้ได้ประโยชน์อันใดขึ้นมา แต่หากไม่กล่าวอ้างโมฆะกรรม สัญญาก็ยังสมบูรณ์จึงไม่ได้เสียหายอะไร ทั้งนี้เนื่องจากการแสดงเจตนาของเขาก็ตรงกับเจตนาภายในอยู่แล้ว

ในขณะเดียวกัน หากพิจารณาในอีกแง่มุมหนึ่งนั้นอาจพิจารณาได้ว่า ไม่ว่าจะผู้ซื้อจะรู้ว่าที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดินมีกฎหมายกำหนดว่าจะโอนแก่กันได้หรือไม่ก็ตาม เมื่อที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินอันเป็นทรัพย์สินนอกพาณิชย์ซึ่งกฎหมายกำหนดว่าไม่อาจโอนแก่กันได้ ฉะนั้นที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินดังกล่าวจึงไม่อาจโอนแก่ผู้ซื้อตามกฎหมายได้อยู่แล้ว ตั้งแต่ขณะทำสัญญา เพราะวัตถุประสงค์ของนิติกรรมต้องห้ามขัดแย้งตามกฎหมาย การซื้อขายที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินจึงตกเป็นโมฆะตามมาตรา 150 ไม่จำเป็นต้องพิจารณาไปถึงเรื่องความสำคัญผิด ในประเด็นนี้มีคำพิพากษาศาลฎีกาของไทยตัดสินเช่นกันว่าการซื้อขายที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดินเป็นการซื้อขายทรัพย์สินนอกพาณิชย์ซึ่งไม่อาจซื้อขายกันได้เป็นนิติกรรมที่มีวัตถุประสงค์ต้องห้ามขัดแย้งตามกฎหมายตามมาตรา 150 ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 395/2538 โจทก์ทำสัญญาจะซื้อที่ดินพิพาทกับจำเลย และทำสัญญาซื้อขายที่ดินดังกล่าวกับจำเลยในเวลาต่อมา หลังจากนั้น โจทก์จึงมาทราบที่ดินแปลงดังกล่าวบางส่วนเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ฉะนั้น ที่ดินที่จำเลยขายให้แก่โจทก์บางส่วนเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่สงวนไว้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะจึงเป็นทรัพย์สินนอกพาณิชย์ซึ่งไม่อาจซื้อขายกันได้ สัญญาจะซื้อจะขายและสัญญาซื้อขายที่ดินส่วนดังกล่าวจึงมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมายจึงตกเป็นโมฆะตามมาตรา 150 หรือคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 13566/2558 ก็ตัดสินเช่นเดียวกันว่าที่ดินและอาคารพิพาทซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินจะเอาไปจำหน่ายจ่ายโอนไม่ได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายให้

⁸ อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 102 บทที่ 3

⁹ อ้างแล้วในเชิงอรรถที่ 103 บทที่ 3

อำนาจหรือมีพระราชกฤษฎีกาตามมาตรา 1305 การซื้อขายที่ดินและอาคารพิพาทระหว่างจำเลยที่ 1 กับโจทก์ถือว่าขัดต่อกฎหมายเป็นโมฆะตามมาตรา 150

นอกจากนี้ ยังมีกรณีที่ให้พิจารณาต่อไปอีกว่า หากเป็นกรณีที่ นาย ก.กับ นาย ข. ทำสัญญาซื้อขายที่ดินกัน โดยนาย ก.ตั้งใจว่าจะซื้อที่ดินไปสร้างโรงงานแต่ไม่ทราบที่ดินแปลงที่ซื้อขายกันมีกฎหมายห้ามก่อสร้างโรงงานในที่ดินแปลงนั้น กรณีนี้มีข้อพิจารณาว่าจะเป็นเรื่องความสำคัญผิดในข้อกฎหมายหรือเป็นการทำนิติกรรมที่มีวัตถุประสงค์ต้องห้ามขัดแย้งตามกฎหมายตามมาตรา 150 พิจารณาได้ดังนี้

ประการแรก หากพิจารณาวัตถุประสงค์ของนิติกรรมในทางภาวะวิสัยซึ่งพิจารณาวัตถุประสงค์ในส่วนที่เป็นหน้าที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายปฏิบัติต่อกัน¹⁰ ซึ่งกรณีตามตัวอย่าง วัตถุประสงค์ของการซื้อขายที่ดินเป็นการโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินและการชำระราคาซึ่งการโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินดังกล่าวสามารถโอนแก่กันได้เพราะไม่มีกฎหมายห้ามไว้ วัตถุประสงค์ของสัญญาซื้อขายฉบับนี้ย่อมชอบด้วยกฎหมาย ส่วนการนำที่ดินไปก่อสร้างโรงงานก็ไม่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการซื้อขาย ฉะนั้นไม่ว่า นาย ข.จะรู้หรือไม่ว่า นาย ก.จะซื้อที่ดินไปสร้างโรงงานหรือไม่ก็ไม่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของสัญญาซื้อขายที่ดินแต่อย่างใด สัญญาซื้อขายที่ดินจึงมีวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายซึ่งมีข้อสังเกตว่าการพิจารณาวัตถุประสงค์ของนิติกรรมในทางภาวะวิสัยทำให้เกิดวัตถุประสงค์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเกิดขึ้นได้ยากเนื่องจากการพิจารณาตามประเภทของนิติกรรมที่ทำว่าเป็นเรื่องใดซึ่งมีความแน่นอนตายตัว

ประการที่สอง หากพิจารณาตามวัตถุประสงค์ของนิติกรรมในทางอติวิสัยซึ่งพิจารณาวัตถุประสงค์จากเป้าหมายส่วนตัวของผู้ทำนิติกรรมซึ่งจะต้องมีการรู้ร่วมกันระหว่างคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย¹¹ ซึ่งในที่นี้ก็คือการรู้ร่วมกันว่าการสร้างโรงงานไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ซึ่งพิจารณาได้เป็นแต่ละกรณีดังนี้

กรณีที่หนึ่ง หากนาย ก.ซื้อที่ดินจากนาย ข. โดยนาย ก.จะซื้อที่ดินเพื่อไปสร้างโรงงานแต่ไม่ทราบว่ามีกฎหมายห้ามสร้างโรงงาน แต่นาย ข.ไม่รู้ว่านาย ก.จะซื้อที่ดินไปสร้างโรงงาน วัตถุประสงค์ของสัญญาซื้อขายที่ดินจึงมีเพียงการโอนกรรมสิทธิ์และชำระราคา ส่วนการซื้อที่ดินไปสร้างโรงงานเมื่อได้มีการรู้ร่วมกันของทั้งสองฝ่ายจึงไม่ใช่วัตถุประสงค์ของสัญญาดังกล่าว สัญญา

¹⁰ ศนันท์กรณ โสคติพันธ์, คำอธิบายนิติกรรม-สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของ พ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2550 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง พิมพ์ครั้งที่ 21 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2560), หน้า 65.

¹¹ เรื่องเดียวกัน.

ซื้อที่ดิน		
ก.	→	ข.
- ต้องการซื้อไปสร้างโรงงาน	=	- รู้ว่า ก. จะสร้างโรงงาน
- <u>ไม่รู้ว่ามีกฎหมายห้ามสร้าง</u>	≠	- <u>รู้ว่ามีกฎหมายห้ามสร้าง</u>

รูปภาพกรณีที่สอง

นอกจากนี้ การที่นาย ก. ซื้อที่ดินจากนาย ข. โดยที่นาย ข. รู้ว่านาย ก. จะซื้อที่ดินไปสร้างโรงงานอีกทั้งรู้ว่ามีกฎหมายห้ามสร้างโรงงานบนที่ดินแปลงดังกล่าวอาจพิจารณาได้ว่านาย ข. ทำกล้อฉลโดยการนิ่งทำให้ นาย ก. สำคัญผิดในข้อกฎหมายได้ในกรณีที่เมื่อนาย ข. รู้ว่านาย ก. จะนำไปสร้างโรงงานแต่ไม่บอกให้นาย ก. ทราบว่ามีกฎหมายห้ามซึ่งหากนาย ก. ทราบความจริงก็คงจะไม่ตกลงซื้อที่ดิน

อย่างไรก็ตาม หากข้อเท็จจริงเปลี่ยนไปว่า หากนาย ข. ไม่รู้ว่ามีกฎหมายห้ามสร้างโรงงานแต่รู้เพียงว่ามีกฎหมายห้ามสร้างโรงงานเช่นนี้จะไม่ใช่กล้อฉลโดยการนิ่ง เนื่องจากนาย ข. เมื่อไม่รู้แต่แรกกว่านาย ก. จะนำที่ดินไปสร้างโรงงาน นาย ข. ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องแจ้งว่ามีกฎหมายห้ามสร้างอยู่แล้ว การนิ่งของนาย ข. ไม่ได้ทำให้นาย ก. ตัดสินใจเข้าทำสัญญา หรือหากปรากฏคู่กรณีฝ่ายที่สำคัญผิดตัดสินใจเข้าทำสัญญาเองอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้ล่วงรู้ถึงความสำคัญผิดแล้วไม่แจ้งให้ทราบ การตัดสินใจเข้าทำนิติกรรมก็ไม่ได้อาศัยการนิ่งของคู่กรณีอีกฝ่ายแต่อย่างใดเพียงแต่ว่าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้ล่วงรู้ถึงความสำคัญผิดแล้วไม่แจ้งให้ทราบ การตัดสินใจเข้าทำนิติกรรมไม่ได้อาศัยการนิ่งของคู่กรณีอีกฝ่ายแต่อย่างใดจึงมิใช่กล้อฉลโดยการนิ่งแต่เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยการพิจารณาเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

กรณีที่สาม หากนาย ก. ซื้อที่ดินจากนาย ข. โดยนาย ก. จะซื้อที่ดินเพื่อไปสร้างโรงงานแต่ไม่ทราบว่ามีการห้ามสร้างโรงงาน และนาย ข. รู้ว่านาย ก. จะซื้อที่ดินไปสร้างโรงงานแต่ไม่รู้ว่ามีกฎหมายห้ามสร้างโรงงานบนที่ดินแปลงนี้ เช่นนี้ วัตถุประสงค์ในทางอ้อมของสัญญาจะรวมไปถึงการสร้างโรงงานแล้วเพราะมีการรู้ร่วมกันของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายว่าจะซื้อที่ดินไปสร้างโรงงานจึงมีประเด็นให้พิจารณาต่อไปว่าการสร้างโรงงานเป็นวัตถุประสงค์ที่ต้องห้ามขัดแจ้งตามกฎหมายตามมาตรา 150 หรือไม่

ในกรณีนี้ เช่นเดียวกับกับกรณีที่สองกล่าวคือ การซื้อที่ดินสามารถซื้อขายกันได้ไม่มีกฎหมายห้าม และการสร้างโรงงานก็ไม่ใช่สิ่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในตัวเองประกอบกับกรณีนี้ทั้งสองฝ่ายต่างไม่รู้ว่ามียกกฎหมายห้ามก่อสร้างโรงงาน เมื่อไม่มีการรู้ร่วมกันของทั้งสองฝ่ายว่าการสร้างโรงงานมียกกฎหมายห้ามจึงไม่ต้องด้วยมาตรา 150 แต่เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเช่นเดียวกัน

ซื้อที่ดิน	
ก.	ข.
- ต้องการซื้อไปสร้างโรงงาน	= - รู้ว่า ก.จะสร้างโรงงาน
- <u>ไม่รู้ว่ามียกกฎหมายห้ามสร้าง</u>	≠ - <u>ไม่รู้ว่ามียกกฎหมายห้ามสร้าง</u>

รูปภาพกรณีที่สาม

จะเห็นได้ว่า การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายกับการทำนิติกรรมที่มีวัตถุประสงค์ต้องห้ามขัดแย้งตามกฎหมายก็มีผลแตกต่างกันออกไปได้ตามแต่ละมุมมองที่ใช้ในการพิจารณา

เมื่อพิจารณาถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในความสัมพันธ์กับความสำคัญผิดในคุณสมบัติทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญในกรณีที่ผู้ซื้อซื้อที่ดินจากผู้ขายโดยผู้ขายทราบว่าผู้ซื้อตั้งใจจะนำที่ดินไปสร้างสิ่งปลูกสร้างบางประเภทอย่างการสร้างโรงงานโดยผู้ซื้อไม่ทราบว่ามียกกฎหมายห้ามสร้างสิ่งปลูกสร้างประเภทนั้นลงบนที่ดินแปลงที่ซื้อขายกันซึ่งแม้จะมีประเด็นให้พิจารณาเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายอยู่แต่คำพิพากษาศาลฎีกาของไทยมิได้กล่าวถึงไว้คงตัดสินเพียงแต่ว่าเป็นความสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญตามมาตรา 157 ในขณะที่คำพิพากษาของศาลสูงอิตาลีได้เคยอธิบายว่า แม้เหตุของความสำคัญผิดจะมาจากความไม่รู้กฎหมายแต่จะต้องพิจารณาย้อนกลับไปถึงความสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินแห่งสัญญาตามมาตรา 1429 (2) มากกว่าพิจารณาว่าเป็นความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเนื่องจากจุดมุ่งหมายของสัญญานั้นเกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของทรัพย์สินซึ่งเป็นเรื่องในทางข้อเท็จจริง

จากตัวอย่างในเรื่องการซื้อขายทรัพย์สินโดยตั้งใจว่าจะนำไปใช้สอยเพื่อประโยชน์บางประการโดยไม่ทราบว่ามียกกฎหมายที่ห้ามมิให้ใช้สอยทรัพย์สินนั้นตามที่ต้องการนั้นจากคำพิพากษาของศาลฎีกาและคำพิพากษาของศาลสูงอิตาลีต่างมองว่าลักษณะของที่ดินในการ

นำมาใช้สอยเพื่อสร้างสิ่งปลูกสร้างตามที่ผู้ซื้อตั้งใจไว้เป็นคุณสมบัติของที่ดินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญ ในข้อนี้มีข้อที่น่าพิจารณาว่าคุณสมบัติของทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญมีความหมายมากน้อยเพียงใด เพราะหากพิจารณาคุณสมบัติของทรัพย์สินในทางภาวะวิสัยแล้วจะหมายถึงลักษณะที่รู้ได้โดยทั่วไปของตัวทรัพย์สินนั้นโดยตรงโดยมิได้พิจารณาแต่ตัวผู้ซื้อซึ่งเป็นผู้แสดงเจตนาแต่เพียงอย่างเดียว แต่หากพิจารณาจากคุณสมบัติของทรัพย์สินในทางอัตวิสัยแล้วจะหมายถึงลักษณะอื่นๆที่ส่งผลต่อคุณค่าหรือการใช้สอยทรัพย์สินนั้นตามที่ผู้แสดงเจตนามุ่งหมายซึ่งต้องพิจารณาไปถึงจิตใจของผู้ซื้อซึ่งเป็นผู้แสดงเจตนา

ฉะนั้น การที่คำพิพากษาของศาลฎีกาของไทยตัดสินว่า การที่ผู้ซื้อซื้อที่ดินจากผู้ขายโดยผู้ขายทราบว่าผู้ซื้อตั้งใจจะนำที่ดินไปสร้างสิ่งปลูกสร้างบางประเภทโดยผู้ซื้อไม่ทราบว่ามิได้กฎหมายห้ามสร้างสิ่งปลูกสร้างประเภทนั้นลงบนที่ดินแปลงดังกล่าวเป็นความสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญซึ่งผู้เขียนมีความเห็นในทางที่กลับกันว่า ในกรณีตัวอย่างที่ยกมานี้ลักษณะของที่ดินที่จะสามารถสร้างสิ่งปลูกสร้างในลักษณะใดได้หรือไม่นั้นไม่ใช่ลักษณะที่รู้ได้โดยทั่วไปของที่ดินนั้นโดยตรงเนื่องจากการจะสามารถปลูกสร้างสิ่งปลูกสร้างลักษณะใดได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับข้อกฎหมายซึ่งมิใช่เรื่องเกี่ยวกับคุณสมบัติของทรัพย์สินอันเป็นเรื่องของข้อเท็จจริงจึงมิใช่ความสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญ แต่เป็นความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเนื่องจากผู้ซื้อไม่ทราบถึงความมีอยู่ของกฎหมายมาตั้งแต่ต้น ทั้งนี้การพิจารณาดังกล่าวจะมีข้อดีในแง่ที่สามารถจำกัดขอบเขตของความสำคัญผิดให้มีความแน่นอน ทำให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงพิจารณาแล้วเห็นว่า กรณีตัวอย่างข้างต้นนั้นควรเป็นความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเนื่องจากสิ่งที่ผู้ทำนิติกรรมสำคัญผิดมาตั้งแต่ต้นคือตัวกฎหมายซึ่งผู้ทำนิติกรรมไม่ทราบถึงความมีอยู่ของกฎหมาย ฉะนั้น บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องความสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 157 ซึ่งเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงจึงไม่อาจตีความไปถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้

ทั้งนี้ ผู้เขียนมีข้อสังเกตประการหนึ่งว่า ศาสตราจารย์ ดร.ศันต์ภรณ์ โสทธิพันธุ์¹² ได้ให้ความเห็นกรณีความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงว่าเป็นความสำคัญผิดเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือเป็นอยู่¹² ฉะนั้นการไม่รู้หรือเข้าใจผิดว่าเหตุการณ์นั้นมีอยู่หรือไม่ อย่างไรก็ตามซึ่งเป็นความไม่รู้ในข้อเท็จจริงซึ่งมีอยู่จริงหรือมีความเชื่อที่ผิดพลาดว่ามีอยู่จริงนั้นมีอยู่แต่ความจริงไม่มีจึงเป็นกรณี

¹² อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 91 บทที่ 3

ความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง แต่เมื่อใดก็ตามที่เป็นความไม่รู้หรือความเข้าใจผิดเกี่ยวกับความมีอยู่หรือไม่ของกฎหมายแล้วจะเป็นความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

นอกจากกรณีตัวอย่างข้างต้น จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศพบว่าตัวอย่างของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายยังพบได้ในหลายกรณี กล่าวคือ จากคำพิพากษาของศาลสูงแคลิฟอร์เนียในคดีระหว่าง Benson v. Bunting (1900) ซึ่งเป็นกรณีที่จำเลยเสนอให้โจทก์ไถ่ถอนจำนองโดยโจทก์มาประมูลที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างนั้นโดยทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดว่าโจทก์สามารถไถ่ถอนจำนองได้เนื่องจากคู่สัญญาทั้งสองเข้าใจว่าโจทก์สามารถไถ่ถอนจำนองได้ภายในระยะเวลาตามกฎหมายที่แก้ไขในภายหลังทั้งที่ความจริงแล้วโจทก์จะต้องไถ่ถอนจำนองภายในระยะเวลาตามกฎหมายฉบับก่อนที่จะมีการแก้ไขอันเป็นความสำคัญผิดเกี่ยวกับกฎหมายที่กำหนดเรื่องการไถ่ถอนทรัพย์สินจำนอง หรือจากคำพิพากษาของศาลสูงอิตาลีแผนกคดีแพ่งลงวันที่ 18 ธันวาคม ค.ศ. 1981 เลขที่ 6714 กรณีที่ผู้ขายทำสัญญาขายห้องชุดในคอนโดมิเนียมให้แก่ผู้ซื้อโดยผู้ขายไม่ทราบว่ามีกฎหมายเกี่ยวกับการจัดสรรคอนโดมิเนียมที่กำหนดให้การโอนห้องชุดแก่บุคคลอื่นจะทำให้ส่วนของพื้นที่จอตลอดถูกโอนไปยังบุคคลอื่นด้วย ทำให้ผู้ขายไม่ได้คำนวณเงินในส่วนที่จอตลอดไปอันเป็นความสำคัญผิดในข้อกฎหมายซึ่งจะเห็นได้ว่า กรณีตัวอย่างที่ยกมานี้มีความชัดเจนในแง่ที่สิ่งที่ผู้แสดงเจตนาสำคัญผิดคือกฎหมายโดยตรงโดยที่ความเข้าใจกฎหมายที่ไม่ถูกต้องไม่ได้ส่งผลกระทบต่อคุณสมบัติของทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญแต่อย่างใด ฉะนั้นในกรณีดังกล่าวจึงไม่เป็นความสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญแต่เป็นความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

ทั้งนี้ ในคำพิพากษาคดีระหว่าง Hedging Concepts, Inc v. First Alliance Mortgage Co. (1996) ได้อธิบายลักษณะของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายว่าเป็นกรณีที่บุคคลรู้อยู่แล้วว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร แต่สำคัญผิดในผลทางกฎหมายของข้อเท็จจริงนั้นเช่นเดียวกับเมื่อศึกษาถึงประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐหลุยส์เซียนาในฉบับค.ศ. 1825 และค.ศ. 1870 ได้อธิบายในทำนองเดียวกันว่าความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นการที่บุคคลเข้าใจความมีอยู่ของข้อเท็จจริงอย่างถูกต้องแล้วแต่เข้าใจผลในทางกฎหมายผิดไปออกไป ทั้งนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่าความเข้าใจในผลทางกฎหมายผิดไปในที่นี้ย่นหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นการที่บุคคลเข้าใจข้อเท็จจริงอย่างถูกต้องแล้ว แต่เข้าใจข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงนั้นผิดไปนั่นเอง

กรณีความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในความสัมพันธ์กับความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญมีประเด็นที่ต้องพิจารณาในเรื่องความสำคัญผิดในฐานะทางกฎหมายของบุคคลซึ่งแนวคำพิพากษาศาลฎีกาของไทยตัดสินมาโดยตลอดว่าความสำคัญผิดใน

ฐานะทางกฎหมายของบุคคลไม่มีความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญ โดยในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 40/2516 ตัดสินว่า การที่จำเลยทำสัญญาประนีประนอมยอมความเรื่องทรัพย์สินมรดกกับโจทก์ โดยเข้าใจว่าโจทก์เป็นภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายของเจ้ามรดก และมีสิทธิในกองมรดก แต่ความจริงแล้วโจทก์มิได้จดทะเบียนสมรสกับเจ้ามรดกก็เป็นเพียงความสำคัญผิดในฐานะทางกฎหมายของโจทก์ มิใช่ความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลซึ่งตามปกติ นับว่าเป็นสาระสำคัญซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่ากรณีตามคำพิพากษาดังกล่าวมิใช่ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเนื่องจากสิ่งที่ผู้แสดงเจตนาสำคัญผิดแต่แรกคือการเข้าใจว่าโจทก์จดทะเบียนสมรสกับเจ้ามรดกแต่ความจริงมิได้จดทะเบียนสมรสซึ่งเป็นเรื่องในทางข้อเท็จจริงมากกว่าในทางกฎหมาย ในขณะที่ศาลสูงฝรั่งเศสพิจารณาว่ากรณีที่ทายาทสำคัญผิดว่าตนเองเป็นทายาทที่ไม่มีสิทธิในทรัพย์สินมรดกอย่างสมบูรณ์จึงได้ทำสัญญาขายทรัพย์สินแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ทายาทผู้นั้นสามารถบอกล้างสัญญาได้โดยยอมรับว่ากรณีดังกล่าวเป็นความสำคัญผิดในข้อกฎหมายก็จริงแต่พิจารณาในทางที่เป็นความสำคัญผิดในข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของบุคคลอันเป็นสาระสำคัญของคู่สัญญาเนื่องจากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสกำหนดให้คุณสมบัติของบุคคลอันเป็นสาระสำคัญของคู่สัญญาอาจเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายก็ได้ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า กรณีตามคำพิพากษาของศาลฝรั่งเศสเป็นความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเนื่องจากสิ่งที่ผู้แสดงเจตนาสำคัญผิดโดยตรงก็คือกฎหมายมรดกโดยที่ผู้แสดงเจตนาเข้าใจข้อเท็จจริงอย่างถูกต้องแล้วแต่สำคัญผิดในข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงนั้น

ด้วยเหตุนี้ จึงมีข้อที่น่าพิจารณาว่าความสำคัญผิดในฐานะทางกฎหมายของบุคคล อาจไม่ใช่ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้ในทุกกรณี แต่กรณีที่จะเป็นความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้ ควรเป็นกรณีที่บุคคลเข้าใจข้อเท็จจริงอย่างถูกต้องอยู่ก่อนแล้วแต่สำคัญผิดในข้อกฎหมายที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลให้อยู่ในฐานะต่างๆตามที่กฎหมายกำหนดซึ่งเป็นเรื่องในทางข้อกฎหมาย มิใช่ในทางข้อเท็จจริง เช่น หากนาย ก. ทำสัญญาประนีประนอมยอมความขายที่ดินให้แก่ นาย ข. เพราะเข้าใจว่านาย ข. เป็นทายาทที่มีสิทธิรับมรดกของนาย ค. ซึ่งเป็นเจ้ามรดกโดยเข้าใจว่านาย ข. เป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของนาย ค. เจ้ามรดก แต่ความจริงแล้วนาย ข. เป็นเพียงบุตรชายนอกของนาย ค. เท่านั้น จะเห็นว่านาย ก. เข้าใจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับนาย ข. ผิดมาตั้งแต่ต้นว่านาย ข. เป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายแต่ความจริงเป็นเพียงบุตรชายนอกจึงเป็นประเด็นเรื่องความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง มิใช่ความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย แต่หากเป็นกรณีที่นาย ก. ซึ่งเป็นบุตรของเจ้ามรดกทำสัญญาขายทรัพย์สินมรดกแก่นาย ข. เพราะเข้าใจกฎหมายมรดกผิดไปว่าตนเองมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่รับมรดกมาได้อย่างจำกัด ทั้งที่ความจริงแล้วนาย ก. มีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่รับมรดกได้อย่าง

สมบูรณ์ซึ่งหากนาย ก.ทราบความจริงก็คงจะไม่ทำสัญญาขายทรัพย์สินมรดกเช่นนั้น จะเห็นว่านาย ก. เข้าใจข้อเท็จจริงถูกต้องแล้วแต่สำคัญผิดในกฎหมายมรดกเท่านั้น

5.2.1.3 ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในความสัมพันธ์กับความสำคัญผิดในลักษณะอื่น

อนึ่งมีข้อพิจารณาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายกับความสำคัญผิดในมูลเหตุชั่งใจ กล่าวคือ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดในมูลเหตุชั่งใจ แต่ก็มีความเห็นของนักกฎหมายมีความเห็นส่วนใหญ่ว่าโดยหลักแล้วความสำคัญผิดในมูลเหตุชั่งใจไม่มีผลในทางกฎหมาย อีกทั้งนักกฎหมายไทยบางท่านกล่าวคือ ความเห็นของศาสตราจารย์ศักดิ์ สอนองชาติ และรองศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ ปรกติ ได้มีความเห็นต่อไปอีกว่าความสำคัญผิดในมูลเหตุชั่งใจอาจมีผลในทางกฎหมายได้หากเป็นกรณีที่คุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินที่ปกติเป็นสาระสำคัญเป็นมูลเหตุชั่งใจซึ่งกฎหมายถือว่าเป็นเรื่องสำคัญจึงกำหนดให้ผลของความสำคัญผิดในกรณีดังกล่าวเป็นโมฆียะ อย่างไรก็ตาม มีความเห็นของศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์ เห็นว่า ความสำคัญผิดในมูลเหตุชั่งใจเป็นคุณละชั้นต่อกับความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญอันเป็นความสำคัญผิดในขั้นตอนของการก่อเจตนาภายใน

ทั้งนี้ จากความเห็นของนักกฎหมายไทย กฎหมายโรมัน และกฎหมายต่างประเทศ ซึ่งไม่ว่าจะมีบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับความสำคัญผิดในมูลเหตุชั่งใจกำหนดไว้ชัดเจนหรือไม่ มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดชัดเจนแต่มีความเห็นในทางวิชาการก็ต่างพิจารณาในทำนองเดียวกันว่าโดยหลักแล้วความสำคัญผิดในมูลเหตุชั่งใจไม่มีผลในทางกฎหมายเนื่องจากมูลเหตุชั่งใจเป็นสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจของผู้แสดงเจตนาซึ่งผู้อื่นไม่อาจล่วงรู้ได้ นอกจากนี้ในคำอธิบายอย่างเป็นทางการของ DCFR กับ UNIDROIT ยังพิจารณาว่าการที่ความสำคัญผิดในมูลเหตุชั่งใจไม่มีผลอะไรเนื่องจากไม่ใช่ความสำคัญผิดที่มีความสำคัญต่อการเข้าทำสัญญา อย่างไรก็ตามความสำคัญผิดในมูลเหตุชั่งใจอาจมีผลทางกฎหมายซึ่งกฎหมายต่างประเทศก็ใช้ถ้อยคำที่แตกต่างกันออกไป เช่น

บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสมาตรา 1135 บัญญัติให้ความสำคัญผิดในมูลเหตุชั่งใจที่ไม่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของการชำระหนี้หรือคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งแล้วจะไม่เป็นเหตุแห่งความเสียเปล่า เว้นแต่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้แสดงอย่างชัดแจ้งว่ามูลเหตุชั่งใจนั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อของความยินยอมของคู่สัญญา ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่า กฎหมายฝรั่งเศสอาจมองว่า คุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของการชำระ

หนี้หรือคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเป็นมูลเหตุชักจูงใจ แต่เป็นเหตุชักจูงใจที่มีผลในทางกฎหมายเนื่องจากมาตรา 1132 ได้กำหนดถึงความสำคัญผิดในคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของการชำระหนี้หรือคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมีผลเป็นทำให้สัญญาเสียเปล่าแบบสัมพัทธ์

ส่วนประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐหลุยส์เซียนาแม้จะไม่มีข้อกำหนดเรื่องความสำคัญผิดในมูลเหตุชักจูงใจแต่มีความเห็นในทางวิชาการว่าความสำคัญผิดในมูลเหตุชักจูงใจ โดยหลักจะไม่มีผลในทางกฎหมายเว้นแต่มูลเหตุชักจูงใจนั้นเป็นเหตุผลที่ทำให้คู่สัญญาเข้าทำสัญญาซึ่งคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือควรรู้ถึงเหตุผลดังกล่าว ส่วนประเด็นเรื่องความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้มีบทบัญญัติชัดเจนเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายกล่าวคือ หากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเกี่ยวข้องกับเหตุผลที่ทำให้คู่สัญญาเข้าทำสัญญาและคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้หรือควรรู้ได้ถึงเหตุผลนั้น สัญญาจะเสียเปล่าแบบสัมพัทธ์ (relative nullity) ซึ่งเทียบเคียงได้กับสัญญาที่ตกเป็นโมฆียะ

เช่นเดียวกับตามประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีมีได้บัญญัติให้ความสำคัญผิดในมูลเหตุชักจูงใจเป็นความสำคัญผิดประเภทหนึ่งที่เป็นความสำคัญผิดที่เป็นสาระสำคัญซึ่งแตกต่างจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายซึ่งได้มีการบัญญัติไว้ว่าหากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นเหตุผลเดียวหรือเหตุผลหลักของสัญญา และคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้ถึงความสำคัญผิด สัญญาตกเป็นโมฆียะ

จะเห็นได้ว่า กฎหมายต่างประเทศอย่างประมวลกฎหมายแพ่งหลุยส์เซียนาประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีบัญญัติถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายแยกออกจากความสำคัญผิดในมูลเหตุชักจูงใจโดยพิจารณาว่าความสำคัญผิดในมูลเหตุชักจูงใจไม่มีผลอะไรในทางกฎหมาย ในขณะที่บัญญัติให้ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายส่งผลต่อความสมบูรณ์ของสัญญาได้หากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นเหตุผลหลักที่ทำให้คู่สัญญาเข้าทำสัญญาและคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้ทราบถึงเหตุผลหรือความสำคัญผิดนั้น แสดงว่าตัวข้อกฎหมายได้เข้ามาอยู่ในขอบเขตเนื้อหาของสัญญา มิใช่สิ่งที่อยู่ภายในใจของผู้แสดงเจตนาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียงฝ่ายเดียว กฎหมายจึงให้ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายมีผลในทางกฎหมายได้ ด้วยเหตุนี้ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจึงแตกต่างจากความสำคัญผิดในมูลเหตุชักจูงใจ

นอกจากนี้ การพิจารณาเรื่องข้อกฎหมายที่ผู้แสดงเจตนาสามารถกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้นั้น ในกรณีที่เป็นความสำคัญผิดในกฎหมายต่างประเทศ ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่า หากพิจารณาในมุมมองของหลักกฎหมายทั่วไปเกี่ยวกับสัญญาทางพาณิชย์ระหว่าง

ประเทศ (UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts) ซึ่งได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเช่นเดียวกันโดยได้มีคำอธิบายไว้ว่าความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในที่นี้อาจเป็นความสำคัญผิดในกฎหมายต่างประเทศได้ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า เหตุที่พิจารณาเช่นนี้เนื่องจากว่า UNIDROIT นำมาใช้กับสัญญาทางพาณิชย์ที่ทำระหว่างประเทศซึ่งคู่กรณีแต่ละฝ่ายมีกฎหมายที่แตกต่างกันตามประเทศของตนเองจึงเกิดกรณีที่บุคคลมีความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้โดยเป็นความสำคัญผิดในกฎหมายต่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐแคลิฟอร์เนีย มาตรา 1579 ได้บัญญัติให้กรณีความสำคัญผิดในข้อกฎหมายต่างประเทศเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า ความสำคัญผิดในกฎหมายต่างประเทศควรเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงเนื่องจากว่าเราไม่อาจคาดหมายได้เลยว่าบุคคลจะรู้ถึงความเป็นอยู่ เนื้อหา หรือขอบเขตของกฎหมายประเทศอื่นได้เลยจึงควรเป็นเรื่องในทางข้อเท็จจริงมากกว่าข้อกฎหมาย นอกจากนี้ผู้เขียนเห็นว่า การพิจารณาว่าความสำคัญผิดในกฎหมายต่างประเทศเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงจะสอดคล้องกับการนำสืบพยานหลักฐานในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทยซึ่งพิจารณาว่ากฎหมายของต่างประเทศเป็นเรื่องข้อเท็จจริงด้วยกล่าวคือ หากเป็นเรื่องเกี่ยวกับข้อกฎหมายของกฎหมายภายในประเทศนั้น โดยหลัก คู่ความที่กล่าวอ้างไม่จำเป็นต้องนำสืบเพราะเป็นเรื่องที่ศาลสามารถรับรู้ได้เอง แต่หากข้อกฎหมายนั้นเป็นกฎหมายต่างประเทศแล้ว ไม่ใช่สิ่งที่ศาลสามารถรับรู้ได้เอง คู่ความที่กล่าวอ้างต้องนำสืบเนื่องจากเป็นเรื่องในทางข้อเท็จจริง¹³ ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9681/2557 ซึ่งตัดสินว่า กฎหมายแห่งประเทศแอลจีเรียอนุญาตให้บุคคลที่มีสัญชาติแอลจีเรียหย่ากันได้หรือไม่เป็นข้อสำคัญแห่งคดีที่ศาลจะต้องนำมาพิจารณาคดีเสียก่อนและเป็นข้อเท็จจริงที่โจทก์ต้องนำสืบให้ปรากฏ เพราะกฎหมายของต่างประเทศถือเป็นข้อเท็จจริงและไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ศาลไทยรับรู้ได้เอง

โดยสรุปแล้ว จากการศึกษาพบว่า ความสำคัญผิดตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์มุ่งหมายถึงความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงจึงไม่อาจอาศัยการตีความบทบัญญัติของกฎหมายที่มีอยู่ให้ไปถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้ดังที่ได้ศึกษาจากคำพิพากษาของศาลฎีกาที่นำมาศึกษาซึ่งแม้จะมีประเด็นเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย แต่ศาลวินิจฉัยว่าเป็นความสำคัญในคุณสมบัติของทรัพย์สินซึ่งตามปกติเป็นสาระสำคัญซึ่งเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง

¹³ เข็มชัย ชูติวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2557), หน้า 20. ; จรัญ ภักดีธนากุล, กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน พิมพ์ครั้งที่ 12 (กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2560), หน้า 40.

เนื่องจากว่าบทบัญญัติในปัจจุบันมิได้เปิดช่องให้มีการยอมรับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายอย่างชัดเจน ฉะนั้นหากอาศัยการตีความกฎหมายให้ไปถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจะทำให้การทำความเข้าใจและการปรับใช้กฎหมายไม่เป็นระบบและไม่เป็นไปตามเหตุและผล ด้วยเหตุนี้ การกำหนดหลักการเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายอย่างชัดเจนจะสามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้ซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวไว้ในหัวข้อต่อไป

5.2.2 ปัญหาความสัมพันธ์กับหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัว

จากการศึกษาหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวในสมัยโรมันในบทที่ 2 จึงอาจเป็นไปได้ว่า แท้จริงแล้วนั้นหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวนั้นเป็นหลักที่มีรากฐานในทางปรัชญาและศีลธรรมดังจะเห็นได้จากกฎหมายโรมันในยุคโบราณที่มีความใกล้ชิดกับศีลธรรมเพราะกฎหมายนั้นก็มาจากศีลธรรมอันเป็นความรู้สึกผิดชอบชั่วดีในจิตใจของมนุษย์แต่ละคน ดังจะเห็นได้จากแนวความคิดของ Cicero ที่มองว่าเมื่อกฎหมายเป็นเหตุผลที่เป็นไปโดยธรรมชาติที่อยู่ภายในจิตใจของมนุษย์ มนุษย์ทุกคนจึงสามารถรู้กฎหมายได้ด้วยตนเองอยู่แล้ว และจากแนวความคิดในสมัยกลางที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนจักรว่ากฎหมายมาจากพระเจ้าและเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ความไม่รู้กฎหมายจึงเป็นบาป ฉะนั้นความไม่รู้กฎหมายจึงไม่เป็นข้อแก้ตัว ฉะนั้น การที่หลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวเป็นหลักการที่เกี่ยวกับปรัชญาและศีลธรรมซึ่งปัจจัยเหล่านี้ทำให้หลักการดังกล่าวยิ่งฝังรากลึกอยู่ในสังคมมนุษย์ในทุกยุคทุกสมัย อีกทั้งเนื่องจากกฎหมายเป็นสิ่งที่ยึดโยงให้ทุกคนปฏิบัติตามเพื่อความอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขของทุกคนในสังคม ด้วยเหตุนี้ หลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวจึงยังคงเป็นหลักการที่ยังคงต้องบังคับใช้อยู่จนถึงปัจจุบันนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม เมื่อสภาพสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปประกอบกับกฎหมายที่บังคับใช้ในสังคมในปัจจุบันออกมาบังคับใช้เป็นจำนวนมากและกฎหมายที่ออกมาแต่ละฉบับนั้นก็มีความหลากหลายแตกต่างกันออกไป กฎหมายจึงมิได้จำกัดอยู่เพียงกฎหมายธรรมชาติเสมอไปด้วยเหตุนี้ประชาชนทั่วไปจึงไม่อาจทราบถึงความมีอยู่ ขอบเขต และไม่อาจเข้าใจกฎหมายได้อย่างถูกต้องทั้งหมดได้เนื่องจากกฎหมายมิใช่เป็นเหตุผลที่อยู่ในจิตใจของมนุษย์ที่มนุษย์สามารถรู้ได้เองอีกต่อไป และหากจะนำหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวมาบังคับใช้อย่างเด็ดขาดก็จะขาดความยืดหยุ่นและไม่เป็นธรรมดังจะเห็นได้จากในสมัยโรมันในยุคสาธารณรัฐมีแนวความคิดว่าความรู้กฎหมายควรจำกัดอยู่เฉพาะแค่บุคคลที่ทราบถึงกฎหมายได้โดยง่ายเท่านั้นหรือในยุคหลังคลาสสิกซึ่งมีข้อยกเว้นสำหรับบุคคลบางประเภทที่โดยสภาพแล้วไม่สามารถรู้กฎหมายได้ที่จะสามารถอ้างความไม่รู้กฎหมายได้ซึ่งจะเห็นได้ว่าในสมัยโรมันเอง การนำหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวมาบังคับใช้นั้นก็ได้เป็นไปโดยเด็ดขาด แต่แปรเปลี่ยนไปตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมและค่านึงถึงความ

เป็นธรรม อีกทั้งก็มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1025/2487 ซึ่งตัดสินไว้ว่าเมื่อมีกฎหมายบัญญัติว่า การซื้อขายที่มีได้ทำต่อเจ้าพนักงานเป็นโมฆะต้องถือว่าบุคคลรู้บทบัญญัตินั้น ผู้ใดอ้างว่าไม่รู้จะต้องแสดงพฤติการณ์พิเศษเฉพาะตัว จะเห็นว่าศาลฎีกาของไทยก็พิจารณาว่า โดยหลักแล้ว หลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวนั้นคงมีอยู่ อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีพฤติการณ์พิเศษเฉพาะตัวแล้ว บุคคลนั้นสามารถอ้างความไม่รู้กฎหมายได้ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม การบังคับใช้หลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวในปัจจุบันจึงควรมีความยืดหยุ่นและคำนึงถึงเหตุผลเรื่องความเป็นธรรมเช่นเดียวกัน

ฉะนั้นแล้ว หากกฎหมายไม่เปิดช่องให้บุคคลสามารถกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้แม้จะมีข้อดีคือทำให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างเด็ดขาด มีความแน่นอนตายตัว แต่ก็มีข้อเสียก็คือจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายขาดความยืดหยุ่นและไม่เป็นธรรมเนื่องจากการที่บุคคลอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้นั้นมิได้หมายความว่า บุคคลนั้นต้องการจะหาเอาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเพื่อให้หลุดพ้นจากการบังคับใช้กฎหมายที่ตนเองไม่รู้แต่การกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายก็เพื่อเป็นการทำให้บุคคลสามารถแก้ไขเจตนาที่ผิดพลาดของตนให้กลับมาเป็นอย่างที่ควรจะเป็น อย่างไรก็ตาม หากกฎหมายเปิดช่องให้บุคคลสามารถกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้โดยง่ายก็อาจส่งผลให้มีบุคคลที่อาศัยการกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเพื่อหลบเลี่ยงจากการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้กฎหมายขาดความศักดิ์สิทธิ์ ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า กฎหมายจึงควรเปิดช่องให้การกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้แต่จะต้องมีเงื่อนไขบางประการที่มาจำกัดการกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายมิให้มีขอบเขตมากเกินไปซึ่งเมื่อได้ศึกษากฎหมายต่างประเทศในบทที่ 4 พบว่าแต่ละประเทศก็มีเงื่อนไขเกี่ยวกับการกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายแตกต่างกันออกไปซึ่งการพิจารณาว่ากฎหมายไทยควรจะกำหนดเงื่อนไขการกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไปในทิศทางใดนั้นผู้เขียนจะได้ทำการวิเคราะห์ในประเด็นต่อไป

5.3 ปัญหาเกี่ยวกับผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

5.3.1 ปัญหาขอบเขตของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

ผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามกฎหมายไทยนั้น เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายอย่างชัดเจนจึงมีปัญหาเกี่ยวกับผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงศึกษากฎหมายต่างประเทศเพื่อหา

แนวทางการกำหนดผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายซึ่งจากการศึกษาพิจารณาพบว่าแนวทางการกำหนดขอบเขตเกี่ยวกับผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายมีความแตกต่างกันดังต่อไปนี้

ประการแรก กฎหมายที่จำกัดขอบเขตของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐแคลิฟอร์เนียจำกัดขอบเขตของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายที่จะมีผลทางกฎหมายได้เฉพาะที่กรณีคู่สัญญาทุกฝ่ายสำคัญผิดในข้อกฎหมายว่าตนเองรู้และสามารถเข้าใจกฎหมายได้และคู่สัญญาทุกฝ่ายสำคัญผิดในข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน และกรณีคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดในข้อกฎหมายซึ่งคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่มีได้สำคัญผิดสามารถตระหนักถึงความสำคัญผิดนั้นได้ในเวลาที่ทำสัญญาแต่มิได้เข้าแก้ไขความสำคัญผิดของคู่สัญญาที่อีกฝ่ายสำคัญผิดโดยมีคำพิพากษาของศาลวางหลักว่าความสำคัญผิดนั้นต้องเป็นองค์ประกอบสำคัญของสัญญา และประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีจำกัดความสำคัญผิดในข้อกฎหมายที่จะมีผลทางกฎหมายได้เฉพาะความสำคัญผิดในข้อกฎหมายที่เป็นเหตุผลเดียวหรือเหตุผลหลักของสัญญาซึ่งการจำกัดขอบเขตของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายให้มีผลทางกฎหมายได้เฉพาะบางกรณีนั้น แม้จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างเด็ดขาด และขาดความยืดหยุ่นแต่ก็มีข้อดีที่จะทำให้การกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจะมีความแน่นอนและไม่ถูกนำมากล่าวอ้างได้โดยง่ายเพราะหากเป็นเช่นนั้นแล้วอาจมีบุคคลอาศัยการกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นช่องทางเพื่อหลบเลี่ยงจากการบังคับใช้กฎหมาย

ประการที่สอง กฎหมายที่มีได้จำกัดขอบเขตของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายแต่กำหนดให้ผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายมีผลเช่นเดียวกับความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง ได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐหลุยส์เซียนาซึ่งกำหนดให้ผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายมีผลเท่าเทียมกับความสำคัญผิดในกรณีอื่นๆที่เป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสซึ่งกำหนดให้ความสำคัญผิดในคุณสมบัติเกี่ยวกับกับคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของการชำระหนี้หรือเป็นความสำคัญผิดในคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งอาจมีลักษณะเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงหรือความสำคัญผิดในข้อกฎหมายซึ่งมีผลอย่างเดียวกัน ส่วน DCFR และ UNIDROIT ก็กำหนดผลของความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดข้อกฎหมายมีผลเช่นเดียวกันหากเป็นความสำคัญผิดที่สำคัญต่อการตัดสินใจเข้าทำสัญญา

ในเรื่องนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า หากกฎหมายกำหนดให้ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายมีผลเช่นเดียวกับความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงโดยไม่มีการจำกัดขอบเขตของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย แม้จะมีข้อดีที่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีความยืดหยุ่นแต่มีข้อเสียคือทำให้การอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นไปอย่างไร้ขอบเขตซึ่งย่อมจะส่งผลกระทบต่อการใช้กฎหมายเกี่ยวกับผลของ

ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายขาดความแน่นอนซึ่งหากพิจารณาตามกฎหมายไทยประกอบด้วยนั้น การกำหนดสาเหตุของความไม่สมบูรณ์ของสัญญาจะต้องกำหนดบทบัญญัติของกฎหมายให้มีความชัดเจนอีกทั้งจะเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้โดยง่ายซึ่งจะมีผลทำให้กฎหมายขาดความศักดิ์สิทธิ์และไม่อาจบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งทำให้หลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวถูกลดทอนมากจนเกินไป ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าหากจำกัดขอบเขตของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามกฎหมายอิตาลีจะมีความเหมาะสมเนื่องจากการจำกัดขอบเขตอย่างชัดเจนโดยควรจำกัดเฉพาะกรณีที่มีความสำคัญผิดในข้อกฎหมายที่เป็นเหตุผลเดียวหรือเหตุผลหลักของสัญญา เพราะหากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไม่เป็นเหตุผลหลักของสัญญาแล้วก็เท่ากับว่าไม่ใช่ความสำคัญผิดที่สำคัญอันมีผลทำให้คู่สัญญาเข้าทำสัญญาจึงไม่มีความจำเป็นกฎหมายจะต้องเข้าไปคุ้มครองผู้ที่สำคัญผิด ทั้งนี้ การจำกัดขอบเขตของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจึงต้องมีการบัญญัติให้ชัดเจนเพื่อให้การกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายมีขอบเขตที่แน่นอนและไม่ถูกนำมากล่าวอ้างได้โดยง่ายซึ่งจะช่วยให้หลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวยังมีผลบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.3.2 ปัญหาความไม่สมบูรณ์ของนิติกรรมที่ทำด้วยความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

ในประเด็นเรื่องความไม่สมบูรณ์ของนิติกรรมที่ทำด้วยความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย มีข้อสังเกตประการหนึ่งเกี่ยวกับความเป็นโมฆะหรือโมฆียะของนิติกรรมที่ทำด้วยความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย ดังที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลของความสำคัญผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยในบทที่ 3 จะเห็นว่าผลของความสำคัญผิดมีทั้งกรณีที่เป็นโมฆะและกรณีที่เป็นโมฆียะ โดยหากเป็นความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 156 กฎหมายกำหนดผลให้นิติกรรมตกเป็นโมฆะ ส่วนความสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินหรือบุคคลซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญตามมาตรา 157 กฎหมายก็กำหนดผลให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะจึงมีปัญหาว่า ถ้าหากเป็นความสำคัญผิดในข้อกฎหมายแล้วกฎหมายควรกำหนดผลอย่างไร

เมื่อได้ศึกษากฎหมายต่างประเทศในบทที่ 4 แล้วพบว่า ผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายทำให้ความยินยอมของคู่สัญญายกพร่องซึ่งกฎหมายกำหนดให้สัญญามีผลเป็นโมฆียะหรือเสียเปล่าแบบสัมพัทธ์ซึ่งพอเทียบเคียงได้กับสัญญาที่ตกเป็นโมฆียะตามกฎหมายไทย และไม่ว่าจะเป็นการสำคัญผิดประเภทใด กฎหมายก็กำหนดผลของความสำคัญผิดว่าเป็นโมฆียะแต่ประการเดียว มิได้กำหนดถึงความสำคัญผิดที่ตกเป็นโมฆะแต่อย่างใดซึ่งแตกต่างจากกฎหมายไทยที่มีทั้งกรณีที่ตกเป็นโมฆะและกรณีที่ตกเป็นโมฆียะ

ทั้งนี้ ดังที่ได้ศึกษาในบทที่ 3 มาแล้วว่า การที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย กำหนดให้การทำนิติกรรมด้วยความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญตกเป็นโมฆะตามมาตรา 156 เนื่องจากเจตนาภายในกับเจตนาที่แสดงออกมาแตกต่างกันในเรื่องที่เป็นสาระสำคัญซึ่งกฎหมายมองว่าเป็นความบกพร่องที่ถึงขนาดที่ทำให้การแสดงเจตนาต้องเสื่อมเสียไปเลยจึงกำหนดผลเป็นโมฆะ ส่วนความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติเป็นสาระสำคัญตามมาตรา 157 มีผลทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะเนื่องจากการแสดงเจตนาที่ยังตรงกับเจตนาภายในอยู่ เพียงแต่เจตนาภายในนั้นเกิดขึ้นอย่างผิดปกตินั้นจึงมีผลเพียงเป็นโมฆียะนั้น แม้จะทำให้เข้าใจได้ว่าการที่กฎหมายกำหนดผลเป็นโมฆะหรือโมฆียะเป็นเพราะความสำคัญผิดเกิดในกระบวนการก่อเจตนาที่แตกต่างกัน แต่ก็มีข้อพิจารณาว่าการกำหนดเช่นนี้อาจไม่สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจในปัจจุบัน กล่าวคือ การกำหนดให้นิติกรรมที่ทำด้วยความสำคัญผิดตกเป็นโมฆะ ทำให้นิติกรรมเสียเปล่าไม่เกิดผลใดๆในทางกฎหมายโดยอัตโนมัติโดยไม่ต้องอาศัยการบอกล้างเลย เช่นนี้แล้วจะทำให้บุคคลที่เข้าทำนิติกรรมเสียประโยชน์ในทางเศรษฐกิจได้ในทันที ทำให้การหมุนเวียนเปลี่ยนมือของทรัพย์สินอันส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจขาดความมั่นคง ในขณะที่การกำหนดให้นิติกรรมที่ทำด้วยความสำคัญผิดตกเป็นโมฆียะ นิติกรรมย่อมสมบูรณ์จนกว่าจะถูกบอกล้าง นิติกรรมจึงยังไม่เสียเปล่าไปในทันทีเพราะนิติกรรมอาจจะถูกบอกล้างหรือไม่ก็ได้ หากผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดไม่บอกล้าง นิติกรรมภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด นิติกรรมย่อมมีผลสมบูรณ์ซึ่งเหมาะสมกับระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันมากกว่าการกำหนดให้นิติกรรมตกเป็นโมฆะ ฉะนั้น ในกรณีความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย การกำหนดผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายก็ควรคำนึงถึงความเหมาะสมต่อระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันที่ต้องการความคล่องตัวและความมั่นคงในการประกอบธุรกิจจึงเห็นว่าควรกำหนดผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นโมฆียะมากกว่าที่จะกำหนดให้ตกเป็นโมฆะ

5.3.3 ปัญหาบุคคลที่กฎหมายคุ้มครอง

แม้บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะมีได้บัญญัติความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไว้อย่างชัดเจนซึ่งในเรื่องที่มีประเด็นของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายอยู่ด้วยนั้น คำพิพากษาศาลฎีกาของไทยมิได้กำหนดประเด็นถึงการสำคัญผิดในข้อกฎหมายแต่ตัดสินว่าเป็นความสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินหรือบุคคลซึ่งตามปกติเป็นสาระสำคัญซึ่งการที่คำพิพากษาของศาลฎีกาตัดสินตามบทบัญญัติของกฎหมายที่มีอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น ในเบื้องต้นจึงต้องพิจารณาว่าผลของความสำคัญผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย โดยหลักการมุ่งคุ้มครองบุคคลใดเพื่อที่จะพิจารณาถึงผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายต่อไป

จากการศึกษาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 156 กำหนดให้ผลของความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญของนิติกรรมตกเป็นโมฆะ ผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียย่อมกล่าวอ้างความสำคัญผิดอันตกเป็นโมฆะได้ และมาตรา 157 กำหนดให้ผลของความสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินหรือบุคคลซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญของนิติกรรมเป็นโมฆียะ ผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดสามารถบอกล้างสัญญาอันตกเป็นโมฆียะ จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติตามกฎหมายไทยมุ่งที่จะคุ้มครองการแสดงเจตนาของผู้ที่สำคัญผิดเป็นสำคัญโดยคุ้มครองเจตนาภายในของผู้ที่สำคัญผิดแต่ไม่ได้มุ่งคุ้มครองคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมิได้สำคัญผิด และแม้จะมีบทบัญญัติในมาตรา 158 กำหนดให้ในกรณีที่ความสำคัญผิดตามมาตรา 156 และมาตรา 157 ซึ่งเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดแล้ว ผู้ที่สำคัญผิดไม่อาจถือเอาความสำคัญผิดนั้นมาเป็นประโยชน์แก่ตนได้ จะเห็นได้ว่า การที่ผู้แสดงเจตนาสำคัญผิดด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงแสดงถึงการทำนิติกรรมที่มีได้ใช้ความระมัดระวังเลยแม้แต่น้อย กฎหมายจึงไม่ต้องการคุ้มครองผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดอีกต่อไปจึงไปคุ้มครองคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเข้ามาทำสัญญากับคู่กรณีที่สำคัญผิด แต่การคุ้มครองคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งก็จำกัดอยู่เฉพาะกรณีความสำคัญผิดเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้ที่สำคัญผิดเท่านั้น ฉะนั้น โดยทั่วไปแล้ว บุคคลที่กฎหมายมุ่งคุ้มครองก็คือผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิด มิได้มุ่งคุ้มครองคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้รับการแสดงเจตนาซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาได้ว่าหากคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งที่มีได้สำคัญผิดนั้นก็ไม่ได้มีความผิดอะไรเลยเช่น ไม่ทราบถึงความสำคัญผิดของคู่กรณีฝ่ายแรกหรือไม่ได้ทำให้คู่กรณีฝ่ายแรกสำคัญผิด แต่กฎหมายกลับไปคุ้มครองแต่ผู้ที่สำคัญผิด ย่อมทำให้คู่กรณีอีกฝ่ายที่ไม่ได้สำคัญผิดไม่อาจมั่นใจได้เลยว่าสัญญาจะไม่ถูกบอกล้าง เพราะหากมีคู่กรณีฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดแล้ว สัญญาก็อาจถูกบอกล้างได้โดยอันส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในการหมุนเวียนเปลี่ยนมือของทรัพย์สินอันส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจซึ่งสังคมไทยในปัจจุบันต้องการผลักดันสังคมไทยให้ก้าวสู่การค้าในทางพาณิชย์มากยิ่งขึ้นจึงต้องอาศัยความคล่องตัวในการประกอบธุรกิจ

ฉะนั้น การที่กฎหมายไทยยังมุ่งคุ้มครองแต่ผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดจึงไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน อีกทั้งในกรณีความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย เมื่อความสำคัญผิดเป็นเรื่องที่อยู่ภายในจิตใจของผู้แสดงเจตนาจึงเป็นเรื่องยากที่จะพิสูจน์ว่าผู้แสดงเจตนาสำคัญผิดจริงหรือไม่ หากกฎหมายยังมุ่งคุ้มครองแต่ผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดอาจเป็นช่องทางให้บุคคลกล่าวอ้างว่าตนสำคัญผิดในข้อกฎหมายทั้งที่ความจริงแล้วตนมิได้สำคัญผิดแต่กล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายโดยไม่สุจริตเพื่อไม่ให้ตนต้องผูกพันตามนิติกรรมที่ทำไว้ได้ เพราะเพียงแค่อ้างว่าสำคัญผิดในข้อกฎหมายเพียงเท่านี้ก็ทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะและอาจถูกบอกล้างได้ในภายหลังอันทำให้หลักความไม่รู้จักกฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวถูกลดทอนความสำคัญลงไป

ในขณะที่เมื่อได้ศึกษากฎหมายต่างประเทศพบว่าในประเด็นของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย กฎหมายของรัฐแคลิฟอร์เนีย กฎหมายอิตาลี รวมถึง DCFR และ UNIDROIT ได้กำหนดให้กรณีที่จะทำให้สัญญาตกเป็นโมฆียะซึ่งอาจถูกบอกล้างในเวลาต่อมาได้นั้นไม่เพียงแต่จะต้องปรากฏว่าบุคคลแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในข้อกฎหมายแต่ประการเดียวเท่านั้นแล้วจะมีผลทำให้สัญญาตกเป็นโมฆียะซึ่งผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดสามารถบอกล้างสัญญาได้ในเวลาต่อมา แต่จะต้องประกอบด้วยเงื่อนไขอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่มีได้สำคัญผิด กล่าวคือ ในประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐแคลิฟอร์เนียกำหนดให้กรณีคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดในข้อกฎหมายจะบอกล้างสัญญาที่ตกเป็นโมฆียะได้นั้นจะต้องปรากฏด้วยว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่มีได้สำคัญผิดสามารถตระหนักถึงความสำคัญผิดได้ในเวลาที่ทำสัญญาแต่มิได้เข้าแก้ไขความสำคัญผิดของคู่สัญญาที่อีกฝ่ายสำคัญผิด และประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีกำหนดว่าสัญญาจะตกเป็นโมฆียะได้ก็ต่อเมื่อความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นเหตุผลเพียงประการเดียวหรือเหตุผลหลักของสัญญาและคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิด จะเห็นได้ว่า กฎหมายต่างประเทศที่ยกมานี้กำหนดให้ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจะเป็นเหตุให้สัญญาตกเป็นโมฆียะซึ่งอาจถูกบอกล้างในภายหลังได้ก็ต่อเมื่อประกอบด้วยเงื่อนไขเกี่ยวกับความรู้หรือไม่รู้ถึงความสำคัญผิดของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่มีได้สำคัญผิดด้วย ดังนั้น นอกจากกฎหมายจะคุ้มครองผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดแล้ว กฎหมายยังมุ่งคุ้มครองคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งที่มีได้สำคัญผิดซึ่งเป็นผู้รับการแสดงเจตนาโดยพิจารณาถึงความรู้หรือไม่ของผู้รับการแสดงเจตนาด้วยกล่าวคือ หากกฎหมายคุ้มครองผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดอย่างเดียวโดยกำหนดให้สัญญาตกเป็นโมฆียะแล้วคู่สัญญาที่สำคัญผิดสามารถบอกล้างสัญญาได้ก็จะไม่ยุติธรรมแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่มีได้สำคัญผิดซึ่งเข้ามาทำสัญญาด้วยความสุจริต กฎหมายจึงต้องกำหนดเงื่อนไขความรู้หรือไม่รู้ถึงความสำคัญผิดเข้ามาด้วย กล่าวคือ หากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่รู้อถึงความสำคัญผิดแล้ว สัญญาก็ไม่ตกเป็นโมฆียะ คู่สัญญาที่สำคัญผิดก็ไม่อาจบอกล้างสัญญาได้ แต่หากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่มีได้สำคัญผิดได้รู้หรือควรรู้ถึงความผิดแล้วยังเข้าทำสัญญากับผู้ที่สำคัญผิดอีกเท่ากับว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่มีได้สำคัญผิดไม่สุจริตแล้ว กฎหมายก็ไม่ควรคุ้มครองคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่อยู่หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดอีกต่อไปจึงกำหนดให้สัญญาตกเป็นโมฆียะ คู่สัญญาที่สำคัญผิดจึงจะสามารถบอกล้างสัญญาได้

ส่วนประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐหลุยส์เซียนากำหนดเพียงว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือควรรู้ถึงเหตุผลที่ทำให้คู่สัญญาเข้าทำสัญญาซึ่งไม่จำเป็นว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งต้องรู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดนั้นด้วย และกฎหมายก็มีวิธีในการคุ้มครองคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเข้าทำสัญญากับคู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดโดยมีบทบัญญัติในมาตรา 1952 วรรค 2 ที่ให้ศาลอาจปฏิเสธมิให้บอกล้างสัญญา หากการให้สัญญายังมีผลต่อไปจะเป็นการปกป้องผลประโยชน์ของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งอย่างมี

ประสิทธิภาพ ในกรณีนี้ฝ่ายที่ถูกปฏิเสธมิให้บอกล้างสัญญาจะได้รับการชดเชยความเสียหายอย่างเหมาะสม

ฉะนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า เมื่อความสำคัญผิดเป็นเรื่องภายในจิตใจของผู้ที่สำคัญผิดเพียงคนเดียวที่บุคคลอื่นไม่สามารถที่จะรู้ได้จึงไม่เป็นธรรมหากต้องให้คู่กรณีที่ไม่รู้ถึงความสำคัญผิดต้องมารับผลในการที่นิติกรรมตกเป็นโมฆียะซึ่งอาจถูกบอกล้างไปได้อย่างง่ายดายอันทำให้การหมุนเวียนเปลี่ยนมือของทรัพย์สินอันส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจขาดความคล่องตัว และดังที่กล่าวในประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายและความไม่รู้ข้อกฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวในข้อ 5.2.2 มาแล้วว่า หากกฎหมายเปิดช่องให้มีการกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้โดยง่ายก็อาจทำให้มีผู้อาศัยการกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเพื่อหาประโยชน์หรือหลบเลี่ยงจากการบังคับใช้กฎหมาย ทำให้หลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวถูกลดทอนความสำคัญลงไป ฉะนั้นแล้ว การกำหนดเงื่อนไขในการทำให้สัญญาตกเป็นโมฆียะเพราะความสำคัญผิดในข้อกฎหมายว่าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งที่มีได้สำคัญผิดจะต้องรู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดด้วยนั้น หากคู่กรณีที่มีได้สำคัญผิดรู้ว่าคู่กรณีอีกฝ่ายสำคัญผิดในข้อกฎหมายแล้ว กฎหมายจะไม่ได้คุ้มครองคู่กรณีที่มีได้สำคัญผิด แต่จะคุ้มครองคู่กรณีที่สำคัญผิดในข้อกฎหมาย แต่หากปรากฏว่าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่รู้ถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายแล้ว สัญญาไม่ตกเป็นโมฆียะ ผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดจึงบอกล้างสัญญาไม่ได้ ดังนั้นลำพังเพียงการไม่รู้ข้อกฎหมายก็ไมอาจทำให้บอกล้างสัญญาได้แต่จะต้องมีเงื่อนไขเกี่ยวกับการรู้ของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งประกอบด้วยเท่ากับหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวก็ได้ถูกลดทอนความสำคัญไปอย่างไร ดังนั้น การกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับความรู้ของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจึงช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายและหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวได้

จะเห็นได้ว่า การกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวนอกจากจะเป็นการคุ้มครองผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในข้อกฎหมายแล้วยังคุ้มครองคู่กรณีอีกฝ่ายที่มีได้สำคัญผิดซึ่งมิได้รู้ถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายด้วยซึ่งมีข้อดีคือทำให้เกิดความเป็นธรรมระหว่างผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดและคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งที่มีได้สำคัญผิด นอกจากนี้การคุ้มครองความไว้นื้อเชื่อใจของบุคคลที่เข้ามาทำนิติกรรมกับคู่กรณีที่สำคัญผิดยังทำให้เกิดความมั่นคงในทางเศรษฐกิจอันสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน

ทั้งนี้ มีข้อสังเกตประการหนึ่งว่า กฎหมายต่างประเทศที่ได้นำมาศึกษาไม่ว่าจะเป็นประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐแคลิฟอร์เนีย ประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐหลุยส์เซียนา ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส ประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลี มิได้มีบทบัญญัติที่กำหนดหลักทั่วไปของนิติกรรมไว้ดังเช่น

กฎหมายไทยแต่จะมีบัญญัติไว้เฉพาะในเรื่องสัญญา ดังนั้น บทบัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดซึ่งในที่นี้คือความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจึงใช้กับเรื่องสัญญา ในขณะที่บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยเกี่ยวกับความสำคัญผิดมิได้ใช้เฉพาะกับสัญญาซึ่งเป็นนิติกรรมประเภทหนึ่งเท่านั้นแต่บัญญัติให้ใช้กับนิติกรรมทุกประเภทซึ่งรวมไปถึงนิติกรรมฝ่ายเดียวด้วยซึ่งจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติในเรื่องความสำคัญผิดโดยหลักจึงมุ่งคุ้มครองผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม มีข้อพิจารณาว่าหากมีการกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับความรู้หรือไม่รู้ของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะส่งผลกระทบต่อนิติกรรมอื่นนอกจากสัญญาด้วยหรือไม่

ในเรื่องนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า นิติกรรมอย่างอื่นที่ไม่ใช่สัญญาอย่างนิติกรรมฝ่ายเดียวเกิดขึ้นโดยการแสดงเจตนาเพียงอันเดียวหรือหลายอันของบุคคลฝ่ายเดียวโดยไม่ต้องอาศัยแสดงเจตนาของอีกฝ่ายหนึ่งเหมือนอย่างการทำสัญญา ฉะนั้นแล้วเพียงแค่ผู้แสดงเจตนาทำนิติกรรมด้วยความสำคัญผิดในข้อกฎหมายก็เพียงพอต่อการที่สัญญาตกเป็นโมฆียะแล้ว โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาเงื่อนไขเกี่ยวกับความรู้หรือไม่รู้ของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งหากพิจารณาเทียบเคียงกับกรณีกลฉ้อฉลโดยบุคคลภายนอกตามมาตรา 159 วรรคสาม หากคู่กรณีฝ่ายหนึ่งแสดงเจตนาเพราะถูกกลฉ้อฉลโดยบุคคลภายนอก การแสดงเจตนาจะเป็นโมฆียะก็ต่อเมื่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือควรรู้ถึงกลฉ้อฉลนั้น ซึ่งในกรณีที่เป็นการแสดงเจตนาทำนิติกรรมฝ่ายเดียวได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาตัดสินให้การแสดงเจตนาทำนิติกรรมฝ่ายเดียวเกิดจากกลฉ้อฉลโดยบุคคลภายนอกมีผลให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะแม้คู่กรณีอีกฝ่ายจะ 모르หรือควรจะได้รู้ถึงกลฉ้อฉลนั้นก็ตาม ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5308/2538 ตัดสินให้กรณีที่มีบุคคลภายนอกหลอกลวงโจทก์ว่าจำเลยเป็นลูกหนี้จำนองของโจทก์โดยมอบอำนาจให้ บุคคลภายนอกจดทะเบียนจำนองที่ดินเป็นประกันหนี้สามมีโจทก์ที่มีต่อธนาคาร โจทก์หลงเชื่อจึงจดทะเบียนปลดจำนองให้ การปลดจำนองจึงเกิดจากกลฉ้อฉลของบุคคลภายนอก และเนื่องจากการปลดจำนองเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียว แม้จำเลยซึ่งเป็นคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะ 모르หรือควรจะได้รู้ถึงกลฉ้อฉลก็ย่อมเป็นโมฆียะ โจทก์มีสิทธิบอกล้างนิติกรรมได้

5.3.4 ปัญหากรณีที่ไม่อาจถือเอาความสำคัญผิดในข้อกฎหมายมาเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สำคัญผิดในข้อกฎหมาย

แม้ผู้แสดงเจตนาจะทำนิติกรรมด้วยความสำคัญผิด แต่หากความสำคัญผิดนั้นเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงอันเป็นความสำคัญผิดที่ไม่อาจให้อภัยได้แล้ว ผู้ที่สำคัญผิดก็ไม่อาจบอกล้างสัญญาได้ซึ่งจากการศึกษาพบว่าในกฎหมายแต่ละประเทศได้มีหลักการเรื่องความสำคัญผิดที่ไม่อาจให้อภัยได้ดังนี้

เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยตามมาตรา 158 แล้ว หากการ แสดงเจตนาด้วยความสำคัญผิดเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้ที่สำคัญผิดแล้ว ผู้แสดงเจตนาโดยความสำคัญผิดไม่อาจยกความสำคัญผิดมาเป็นประโยชน์แก่ตนในการบอกล้าง สัญญาได้ ทั้งนี้ ตามที่ได้ศึกษามาแล้วในบทที่ 3 ว่าที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากการที่บุคคลนั้นมิได้ใช้ความ ระมัดระวังเลยแม้แต่น้อย กฎหมายจึงไม่ควรคุ้มครองผู้ที่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงอีกต่อไป เช่นเดียวกับประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสก็มีหลักการเรื่องความสำคัญผิดที่ไม่อาจให้อภัยได้โดยมี บทบัญญัติในมาตรา 1132 ที่กำหนดว่าความสำคัญผิดที่เป็นเหตุให้สัญญาเสียเปล่าแบบสัมพัทธ์ได้นั้น จะต้องไม่ใช่ความสำคัญผิดที่ไม่อาจให้อภัยได้ แต่ก็ได้บัญญัติถึงระดับของความประมาทเลินเล่อไว้ โดยศาลจะเป็นผู้พิจารณาจากปัจจัยต่างๆ เช่น อายุ ประสบการณ์ และวิชาชีพของผู้ที่สำคัญผิด เป็นต้น ส่วนกฎหมายของรัฐหลุยส์เซียนานั้นก็ได้มีบทบัญญัติที่กำหนดชัดเจน แต่ศาลก็ยอมรับว่า หากผู้ที่สำคัญผิดมิได้ใช้ความระมัดระวังขั้นพื้นฐานแล้วก็ไม่อาจบอกล้างสัญญาได้

นอกจากนี้ใน DCFR และ UNIDROIT ก็ใช้หลักการเรื่องความสำคัญผิดที่ไม่อาจให้อภัยได้ เช่นเดียวกัน โดยใน UNIDROIT กำหนดระดับของความประมาทเลินเล่อว่าจะต้องเป็นความประมาท เลินเล่ออย่างร้ายแรง ในขณะที่ DCFR มิได้กำหนดระดับของความประมาทเลินเล่อไว้แต่อย่างใด

ในขณะที่ประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีมิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดที่ให้อภัยได้ เนื่องจากว่าดังที่ได้ศึกษาในบทที่ 4 มาแล้วว่า ในบทบัญญัติเกี่ยวกับสัญญาที่ทำด้วยความสำคัญผิดใน ข้อกฎหมายจะตกเป็นโมฆียะนอกจากจะต้องปรากฏว่าความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นเหตุผลเดียว หรือเหตุผลหลักของสัญญาแล้ว คู่สัญญาอีกฝ่ายรู้หรือควรรู้ได้ถึงความสำคัญผิดนั้น ประมวลกฎหมาย แพ่งฉบับปัจจุบันจึงให้ความสำคัญกับการรู้หรือไม่รู้ถึงความสำคัญผิดของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมากกว่า การพิจารณาความสำคัญผิดที่ให้อภัยให้ได้หรือไม่ได้ก็ตาม

ทั้งนี้ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมาตรา 158 และ ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสมาตรา 1132 มีการกำหนดให้ผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดด้วย ความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงอันเป็นความสำคัญผิดที่ไม่อาจให้อภัยได้ไม่สามารถถือเอา ความสำคัญผิดมาเป็นประโยชน์แก่ตนเอง เนื่องจากว่าบทบัญญัติไม่ได้กำหนดเงื่อนไขว่า ความสำคัญผิดที่จะทำให้สัญญาตกเป็นโมฆียะต่อเมื่อคู่สัญญาอีกฝ่ายได้รู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิด นั้น กฎหมายจึงเห็นว่าการที่บุคคลสำคัญผิดด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงนั้นเป็นความผิดก็ ควรลงโทษผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิด ในขณะที่ประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีให้ความสำคัญกับการรู้ หรือไม่รู้ถึงความสำคัญผิดของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจึงมองว่าการที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมิได้สำคัญผิด

ได้รู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดแล้วมีน้ำหนักของความผิดมากกว่าคู่สัญญาที่สำคัญผิดด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

ด้วยเหตุนี้จึงมีข้อพิจารณาว่า หากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเกิดจากความประมาทของผู้ที่สำคัญผิดแล้วควรมีผลอย่างไร ในข้อนี้ การที่มีกฎหมายเกี่ยวกับความสำคัญผิดเนื่องจากว่าโดยสภาพของความสำคัญผิดเกิดจากการที่บุคคลไม่ได้ใช้ความระมัดระวังอยู่แล้วเนื่องจากเป็นเรื่องของการผิดพลาดซึ่งเป็นธรรมดาของมนุษย์ที่จะเกิดความสำคัญผิดขึ้นมาได้ ฉะนั้น หากความสำคัญผิดเกิดจากความประมาทเลินเล่อในระดับธรรมดาแล้วก็ไม่ควรลงโทษผู้ที่สำคัญผิดโดยห้ามไม่ให้ยกความสำคัญผิดขึ้นมาเป็นประโยชน์แก่ตนได้ แต่หากความสำคัญผิดเกิดจากการที่ไม่ใช้ความระมัดระวังแต่เพียงเล็กน้อยอันเป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง กฎหมายก็ไม่ควรคุ้มครองผู้ที่สำคัญผิดอีก และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย การที่บุคคลไม่รู้ถึงข้อกฎหมายหรือเข้าใจกฎหมายผิดไปอาจทำให้เข้าใจไปว่าเป็นความประมาทเลินเล่อของผู้ที่สำคัญผิดแต่ก็มีได้หมายความว่า การไม่รู้ข้อกฎหมายหรือเข้าใจกฎหมายผิดนั้นจะเป็นความประมาทเลินเล่อในทุกกรณีเนื่องจากอาจแสดงได้ว่าในกรณีหนึ่งๆนั้นบุคคลในวิสัยและพฤติการณ์เช่นนั้นแล้วไม่อาจรู้หรือเข้าใจกฎหมายได้อย่างถูกต้องจริงๆ แต่หากผู้ที่สำคัญผิดในข้อกฎหมายมิได้ใช้ความระมัดระวังตามมาตรฐานของวิญญูชนโดยทั่วไปก็จะเป็นความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ผู้ที่สำคัญผิดจึงไม่ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายอีกนัยหนึ่งอาจพิจารณาได้ตามหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัว เพราะหากไม่นำความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงมาพิจารณา บุคคลที่แม้สำคัญผิดในข้อกฎหมายด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงก็ยังได้รับการคุ้มครองซึ่งทำให้หลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวไม่อาจมีผลบังคับใช้อย่างที่ควรจะเป็นอันส่งผลต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน เพราะใครก็ได้สามารถอ้างได้ว่าตนสำคัญผิดในข้อกฎหมายทั้งๆที่ในบางกรณีบุคคลโดยทั่วไปแล้วก็สามารถรู้และเข้าใจกฎหมายได้

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนมีความเห็นว่า มุมมองการพิจารณาจะเปลี่ยนไปหากมีการกำหนดเงื่อนไขในการทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะเพราะความสำคัญผิดในข้อกฎหมายว่าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งต้องรู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดนั้นในกรณีเป็นการแสดงเจตนาทำสัญญากัน สัญญาจึงจะตกเป็นโมฆียะอันอาจถูกบอกกล่าวได้ในภายหลัง กล่าวคือ หากปรากฏว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้ถึงความสำคัญผิดก็จริงแต่คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดก็สำคัญผิดด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงด้วยจึงมีข้อพิจารณาที่จะต้องชั่งน้ำหนักว่ากรณีใดมีน้ำหนักของความร้ายแรงมากกว่ากัน ฝ่ายที่มีน้ำหนักของความร้ายแรงมากกว่าก็ไม่ควรจะได้รับการคุ้มครองซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า แม้จะเข้าใจได้ว่า ความสำคัญผิดด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงเป็นกรณีที่บุคคลไม่ได้ใช้ความระมัดระวัง

แม้เพียงเล็กน้อยซึ่งเสมือนกับว่าเป็นการจงใจที่จะสำคัญผิด แต่การที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งรู้ถึงความสำคัญผิดของอีกฝ่ายแล้วแต่ก็ยังจะเข้าทำสัญญากับคู่กรณีที่สำคัญผิดนั้นมีความร้ายแรงมากกว่า เนื่องจากการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงฐานการพิจารณาที่ยังคงเป็นเรื่องของความประมาท แต่การที่รู้ถึงความสำคัญผิดแล้วยังทำสัญญากับคู่สัญญาที่สำคัญผิดอยู่นั้น แสดงถึงการมีเจตนาที่ไม่บริสุทธิ์ได้ ฉะนั้นแม้จะเป็นความสำคัญผิดที่เกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงก็ตาม คู่กรณีที่สำคัญผิดก็ยังสามารถบอกล้างสัญญาได้หากความสำคัญผิดนั้นเป็นที่รู้ได้ของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง

ทั้งนี้ มีข้อสังเกตประการหนึ่งว่าใน DCFR และ UNIDROIT มีหลักเกณฑ์อีกประการหนึ่งที่ทำให้คู่สัญญาที่สำคัญผิดไม่อาจบอกล้างสัญญาได้หากสามารถสันนิษฐานได้ว่ามีความเสี่ยงที่จะเกิดความสำคัญผิดหรือในสถานการณ์เช่นนั้นความสำคัญผิดควรเกิดได้ นอกจากนี้หลักการเรื่องการยอมรับเสี่ยงยังปรากฏในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสมาตรา 1133 เช่นเดียวกันแต่จำกัดอยู่เฉพาะกรณีความสำคัญผิดในคุณสมบัติของการชำระหนี้ว่า หากมีการยอมรับความเสี่ยงเกี่ยวกับคุณสมบัติของการชำระหนี้แล้วก็มีอาจอ้างความสำคัญผิดในคุณสมบัติดังกล่าวได้อีกต่อไป ทั้งนี้ พิจารณาได้ว่าเป็นเรื่องของการที่คู่สัญญาที่สำคัญผิดยอมรับความเสี่ยงว่าจะมีความสำคัญผิดเกิดขึ้นได้ เมื่อยอมรับความเสี่ยงเช่นนี้แล้ว คู่สัญญาที่สำคัญผิดจึงไม่อาจบอกล้างสัญญาได้

นอกจากนี้ จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศพบว่า ในกฎหมายของบางประเทศได้มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดถึงกรณีอื่นๆที่คู่สัญญาที่สำคัญผิดไม่อาจบอกล้างสัญญาได้ ได้แก่ ในประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐหลุยส์เซียนา และประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลี รวมถึง DCFR และ UNIDROIT ซึ่งมีบทบัญญัติในกรณีที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมิได้สำคัญผิดได้ปฏิบัติตามสัญญาที่คู่สัญญาที่สำคัญผิดประสงค์ซึ่งเท่ากับว่าการปฏิบัติตามสัญญาก็เป็นไปตามคู่สัญญาที่สำคัญผิดต้องการอย่างแท้จริงแล้ว กฎหมายจึงไม่ให้มีการบอกล้างสัญญาอันทำให้สัญญายังคงมีผลบังคับใช้ได้อยู่ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการประกอบธุรกิจ ทำให้การหมุนเวียนเปลี่ยนมือของทรัพย์สินอันส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจนั้นเกิดความคล่องตัวเพราะคู่สัญญาไม่ต้องเสียเวลาที่จะมาทำสัญญากันใหม่

5.3.5 ปัญหาความสำคัญผิดในข้อกฎหมายทั้งสองฝ่าย

โดยทั่วไปแล้ว เมื่อกล่าวถึงผลของความสำคัญผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย เรามักพิจารณาเฉพาะผลของกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสำคัญผิด อย่างไรก็ตาม หากปรากฏว่าหากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดแล้วจึงปัญหาที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับผลของความสำคัญผิดในกรณีดังกล่าว

เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้กำหนดถึงผลของกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดไว้อย่างชัดเจน คงมีเพียงแต่กำหนดผลของการทำกถน้อฉลโดยคู่กรณีทั้งสองฝ่ายซึ่งไม่ว่าฝ่ายใดก็ตามจะอ้างกถน้อฉลของอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อบอกล้างนิติกรรมหรือเรียกค่าสินไหมทดแทนอันเกิดจากกถน้อฉลได้ตามที่ได้ศึกษามาในบทที่ 3 ซึ่งในเรื่องนี้มีความเห็นของ ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ซึ่งได้ให้ความเห็นว่าความสำคัญผิดทั้งสองฝ่ายก็เป็นเหตุกระทบความสมบูรณ์ของเจตนาได้ ส่วนศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์ภรณ์ โสทธิพันธุ์ได้ให้ความเห็นไว้ว่า บทบัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดในมาตรา 156 ถึงมาตรา158 ควรใช้เฉพาะความสำคัญผิดฝ่ายเดียวเท่านั้น เพราะหากเป็นกรณีที่สำคัญผิดทั้งสองฝ่ายแล้ว ผลอาจไม่เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดในมาตราดังกล่าวจึงเกิดปัญหาว่าจะมีวิธีการแก้ไขกรณีที่คู่สัญญาสำคัญผิดทั้งสองฝ่ายได้อย่างไร

ทั้งนี้ การพิจารณาผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายกรณีที่สำคัญผิดทั้งสองฝ่ายอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

ประการแรก กรณีที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดในอย่างเดียวกันหรือเป็นความสำคัญผิดร่วมกันของคู่กรณีซึ่งจากการศึกษาแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในสมัยโรมันในบทที่ 2 ได้มีการกล่าวถึงความสำคัญผิดในลักษณะนี้ซึ่งได้อธิบายว่าเป็นกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายเข้าใจเป็นอย่างดีเหมือนกัน แต่ความเข้าใจของทั้งสองฝ่ายนั้นไม่ตรงกับความเป็นจริง และจากการศึกษากฎหมายต่างประเทศพบว่า มีการยอมรับว่ากรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดอย่างเดียวกันสามารถส่งผลในทางกฎหมายให้สัญญาตกเป็นโมฆียะอันอาจถูกบอกล้างสัญญาในภายหลังได้ กล่าวคือในประมวลกฎหมายแพ่งแคลิฟอร์เนียได้มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดให้กรณีที่คู่สัญญาทุกฝ่ายสำคัญผิดในข้อกฎหมายว่าตนสามารถรู้และเข้าใจกฎหมายได้โดยเป็นความสำคัญผิดในข้อกฎหมายอย่างเดียวกันหรือใน DCFR และ UNIDROIT s ซึ่งไม่ได้มีบทบัญญัติชัดเจนว่าทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะแต่มีบทบัญญัติที่กำหนดให้คู่สัญญาหากไม่สำคัญผิดแล้วก็คงไม่เข้าทำสัญญาหรือทำสัญญาที่ต่างออกไปประกอบกับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้หรือคาดหมายได้ว่ารู้ถึงความดังกล่าวและคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดอย่างเดียวกัน คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งอาจบอกล้างสัญญาได้ และแม้ในบางประเทศกล่าวคือ กฎหมายของรัฐหลุยส์เซียนาแม้จะไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดไว้ชัดเจนแต่ก็มีการยอมรับกันในทางวิชาการว่าคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายอาจสำคัญผิดร่วมกันได้

นอกจากนี้ จากการศึกษากฎหมายอิตาลีในบทที่ 4 แม้จะไม่ได้มีบทบัญญัติของกฎหมายที่มารองรับเรื่องดังกล่าวอย่างชัดเจน แต่ก็มีความเห็นของนักกฎหมายอิตาลีว่าบทบัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดที่มีอยู่นั้นใช้เฉพาะกรณีที่สำคัญผิดฝ่ายเดียว และการที่กฎหมายอิตาลีมุ่งคุ้มครองความไว้นื้อเชื่อใจของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจึงกำหนดให้นอกจากจะต้องเป็นความสำคัญผิดในสาระสำคัญ

แล้ว คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งก็ควรรู้ถึงความสำคัญผิดด้วย สัญญาจึงจะตกเป็นโมฆียะ แต่หากคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างสำคัญผิด กฎหมายก็ไม่จำเป็นต้องเข้ามาคุ้มครองความไว้เนื้อเชื่อใจของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งอีกต่อไป อีกทั้งยังมีแนวคำพิพากษาได้ยอมรับว่า หลักการเรื่องความสำคัญผิดในสาระสำคัญเพียงอย่างเดียว นั้นจึงเพียงพอต่อการที่ทำให้สัญญาตกเป็นโมฆียะซึ่งอาจถูกบอกล้างในภายหลังได้โดยไม่ต้องพิจารณาถึงเงื่อนไขเกี่ยวกับความรู้หรือไม่รู้ถึงความสำคัญผิดของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งการที่พิจารณาเช่นนี้ได้เนื่องจากว่าองค์ประกอบของความสำคัญผิดที่ทำให้สัญญาตกเป็นโมฆียะของกฎหมายอิตาลีนั้นมีเรื่องความรู้หรือไม่รู้ถึงความสำคัญผิดของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งกฎหมายไทยมิได้มีบทบัญญัติไว้เช่นกฎหมายอิตาลี อย่างไรก็ตามก็มีความเห็นของนักกฎหมายอิตาลีเห็นว่าการที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดในอย่างเดียวกันเท่ากับว่าในความเป็นจริงคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายมีเจตนาร่วมกันแล้วจึงควรอาศัยการตีความสัญญาเพื่อค้นหาเจตนาที่แท้จริงมากกว่าการบอกล้างสัญญาที่ตกเป็นโมฆียะ

ทั้งนี้ หากพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยซึ่งมิได้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับกรณีสำคัญผิดในอย่างเดียวกัน แต่ได้มีความเห็นของอาจารย์อนุวัติ ใจสมุทรซึ่งอธิบายว่าการที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดในอย่างเดียวกันนั้นแสดงได้ว่า เมื่อความเข้าใจของคู่กรณีสองฝ่ายเหมือนกันต้องตรงกันแล้ว นิติกรรมจะมีผลสมบูรณ์ตามเจตนาที่แท้จริง ไม่ใช่สมบูรณ์ตามที่เข้าใจผิดซึ่งหากพิจารณาตามความเห็นดังกล่าวอธิบายได้ว่า การสำคัญผิดในอย่างเดียวกันแสดงว่าความเข้าใจของคู่สัญญาตรงกัน เพียงแต่ความเข้าใจนั้นแตกต่างจากความเป็นจริง เมื่อคู่กรณีแต่ละฝ่ายแสดงเจตนาออกมาตามที่เข้าใจ ความยินยอมของคู่สัญญายังต้องตรงกัน สัญญาเกิดแล้ว ไม่ใช่เป็นเรื่องของการขาดความยินยอมร่วมกันแต่อย่างใด

ทั้งนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าการแก้ไข้ปัญหาเรื่องผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดในอย่างเดียวกันนั้น หากพิจารณาตามความเห็นของนักกฎหมายอิตาลีซึ่งอธิบายว่า ในความเป็นจริงแล้ว ความเข้าใจของคู่สัญญาทั้งสองต้องตรงกันแล้วควรอาศัยการตีความสัญญาเพื่อค้นหาเจตนาที่แท้จริงมากกว่าการบอกล้างสัญญาซึ่งหากพิจารณาตามความเห็นนี้จะมีข้อดีในการอาศัยการตีความสัญญาเพื่อรักษาสัญญาให้ยังคงมีอยู่ได้โดยไม่ต้องมีการบอกล้างสัญญา นอกจากนี้เมื่อได้ศึกษากฎหมายต่างประเทศอื่นๆยังมีวิธีแก้้ปัญหาโดยการเปิดโอกาสให้มีการแก้ไข้ปรับปรุงสัญญาให้ตรงกับเจตนาที่แท้จริงของคู่สัญญาได้ กล่าวคือ กฎหมายแพ่งของรัฐหลุยส์เซียนา คู่สัญญาที่สำคัญผิดอาจเลือกที่จะบอกล้างสัญญาหรือเลือกที่จะปรับปรุงแก้ไข้สัญญาให้ตรงกับเจตนาที่แท้จริงของคู่สัญญาในกรณีที่สัญญาได้มีการทำเป็นลายลักษณ์อักษร หรือใน DCFR ก็มีการกำหนดให้หากมีคู่สัญญาฝ่ายใดร้องขอศาลอาจสั่งให้มีการแก้ไข้สัญญาให้ตรงกับสิ่งที่คู่สัญญา

ตกลงกันโดยปราศจากความสำคัญผิดได้ ซึ่งการรักษาสัญญาให้ยังคงมีผลอยู่จะเป็นผลดีในทางเศรษฐกิจมากกว่าการบอกล้างสัญญาที่ตกเป็นโมฆียะเพราะทำให้คู่สัญญาไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายหรือเสียเวลาในการมาทำสัญญากันใหม่ส่งผลให้เกิดความมั่นคงแน่นอนในการหมุนเวียนเปลี่ยนมือของทรัพย์สินในทางเศรษฐกิจ

นอกจากนี้ ผู้เขียนมีข้อสังเกตประการหนึ่ง กล่าวคือ จากการศึกษาคำอธิบายอย่างเป็นทางการของ DCFR และ UNIDROIT มีการยกตัวอย่างว่าเป็นกรณีที่คู่สัญญาทำสัญญาซื้อขายทรัพย์สินซึ่งในขณะทำสัญญานั้นทรัพย์สินที่ต้องการซื้อขายกันถูกทำลายไปแล้วซึ่งทั้ง DCFR และ UNIDROIT มองว่า เป็นเรื่องของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดอย่างเดียวกันต่างจากการพิจารณาตามกฎหมายไทย เพราะหากพิจารณาตามกฎหมายไทยนั้นจะเป็นเรื่องของการทำนิติกรรมที่มีวัตถุประสงค์เป็นการพ้นวิสัยนิติกรรมตกเป็นโมฆะตามมาตรา 150 กรณีจึงไม่อยู่ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายเรื่องความสำคัญผิด

ประการที่สอง กรณีที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดแต่สำคัญผิดคนละอย่างไม่เหมือนกัน กล่าวคือ เป็นกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดในข้อกฎหมายก็จริงแต่เข้าใจคนละอย่างกันซึ่งในเรื่องนี้ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายในประเทศใดเลยที่กำหนดในเรื่องดังกล่าว และหากพิจารณาตามกฎหมายไทยนั้น ผู้เขียนเห็นว่า หากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดคนละอย่างกัน แล้วแสดงเจตนาออกมาตามที่แต่ละฝ่ายเข้าใจ ทำให้การแสดงเจตนาของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายไม่ต้องตรงกัน นิติกรรมจึงไม่อาจเกิดขึ้นได้จึงไม่ต้องพิจารณาต่อไปถึงเรื่องการบอกล้างสัญญา

5.4 ปัญหาเกี่ยวกับการเรียกค่าเสียหายจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

ในประเด็นเรื่องการเรียกค่าเสียหายจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย แม้จะไม่ใช่ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายโดยตรงเพราะการเรียกค่าเสียหายจากความสำคัญผิดเป็นเรื่องของการเยียวยาความเสียหายจากความสำคัญผิดทั้งหมด ไม่ใช่มีเพียงแต่เฉพาะความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเท่านั้น แต่การเรียกค่าเสียหายจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายนั้นก็เป็ผลประการหนึ่งที่มาจากการกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย ฉะนั้นเพื่อให้การวิเคราะห์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นผู้เขียนจึงหยิบยกประเด็นดังกล่าวมาวิเคราะห์เท่าที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

5.4.1 ปัญหาการเรียกค่าเสียหายของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมิได้สำคัญผิด

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยในเรื่องความสำคัญผิดยังคงมุ่งคุ้มครองเจตนาภายในของบุคคลผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดเป็นสำคัญ ฉะนั้นการที่นิติกรรม

ตกเป็นโมฆะเพราะความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 156 หรือตกเป็นโมฆียะเพราะความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 157 จึงเกิดปัญหาว่าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งที่มีได้สำคัญผิดจะสามารถเรียกค่าเสียหายจากผู้ที่สำคัญผิดได้หรือไม่หากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมิได้มีความผิดอะไรแต่กลับได้รับความเสียหายไม่ว่าจะเป็นการที่ต้องเสียเวลา เสียโอกาสและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ไม่ควรจะเสียไปเพื่อเข้าทำสัญญาซึ่งสุดท้ายแล้วสัญญากลับไม่สมบูรณ์ (negative interest)

ในเบื้องต้นพิจารณาได้ว่าการที่กฎหมายเข้ามาคุ้มครองเรื่องความสำคัญผิดนั้นเนื่องจากเป็นธรรมดาที่มนุษย์จะผิดพลาดไปได้ กฎหมายจึงควรคุ้มครองผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิด และแม้ความสำคัญผิดจะเกิดจากความประมาทเลินเล่อ หากเป็นความประมาทเลินเล่อธรรมดาแล้วผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดก็ยังสามารถกล่าวอ้างนิติกรรมที่เป็นโมฆะหรือบอกล้างนิติกรรมที่เป็นโมฆียะได้ตามแต่กรณี เท่ากับว่าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งแม้จะสุจริตโดยมิได้มีความผิดอะไรเลย เช่น ไม่ได้รู้ถึงความสำคัญผิด หรือไม่ได้ทำให้เกิดความสำคัญผิด เป็นต้น จะไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายจากคู่กรณีที่สำคัญผิดได้ และแม้จะมีบทบัญญัติของกฎหมายในมาตรา 158 ซึ่งกำหนดให้ผู้ที่สำคัญผิดด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไม่อาจยกความสำคัญผิดขึ้นมาเป็นประโยชน์แก่ตนได้เท่ากับว่าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งก็ไม่เสียหายแล้วเพราะสัญญายังคงมีผลอยู่ต่อไป แต่ก็เป็นการคุ้มครองถึงคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งสุจริตอย่างจำกัดเพราะขึ้นอยู่กับกรณีพิจารณาความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้ที่สำคัญผิด

ในขณะที่กฎหมายต่างประเทศบางประเทศกำหนดให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งที่มีได้สำคัญผิดเรียกค่าเสียหายจากผู้ที่สำคัญผิดได้อันได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐหลุยส์เซียนากำหนดให้คู่สัญญาที่สำคัญผิดชดใช้ค่าเสียหายจากการบอกล้างสัญญาแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมิได้รู้หรือควรรู้ความสำคัญผิดนั้น และกฎหมายฝรั่งเศส กล่าวคือ ไม่ว่าจะมีการบอกล้างสัญญาหรือไม่ก็ตาม คู่สัญญาที่ได้รับความเสียหายอาจเรียกร้องให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายจากสัญญาที่ไม่มีผลสมบูรณ์ได้ตามกฎหมายละเมิดซึ่งเป็นความรับผิดชอบนอกเหนือจากสัญญา (extra-contractual liability) ตามมาตรา 1178 ส่วน UNIDROIT กำหนดเกี่ยวกับสิทธิในการเรียกค่าเสียหายอันมีเหตุมาจากความสำคัญผิดไว้เป็นการกำหนดไว้อย่างเป็นกลางโดยไม่ได้แบ่งแยกเป็นกรณีที่คู่สัญญาที่สำคัญผิดเรียกค่าเสียหายหรือคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเรียกค่าเสียหายโดยกำหนดให้คู่สัญญาฝ่ายที่รู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดจะต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่ว่าจะมีการบอกล้างสัญญาได้หรือไม่ก็ตาม โดยในกรณีการเรียกค่าเสียหายของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งที่มีได้สำคัญผิดนั้นจะมีขึ้น

ต่อเมื่อหากคู่สัญญาที่สำคัญผิดควรรู้ได้ถึงความสำคัญผิดนั้นซึ่งเป็นกรณีที่คู่สัญญาที่สำคัญผิดประมาทเลินเล่อ คู่สัญญาที่สำคัญผิดจึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง

ในขณะที่มีความเห็นของนักกฎหมายบางประเทศพิจารณาว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งสุจริตไม่สามารถเรียกให้คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดชดใช้ค่าเสียหายได้ กล่าวคือ กฎหมายอิตาลีซึ่งมีความเห็นของนักกฎหมายว่า เมื่อเป็นความสำคัญผิดอันเป็นสาระสำคัญนั้นและเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดแล้ว กฎหมายจึงคุ้มครองผู้ที่สำคัญผิดโดยการกำหนดให้ผลของนิติกรรมตกเป็นโมฆียะ ผู้ที่สำคัญผิดจึงไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในการชดใช้ค่าเสียหายให้แก่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง ส่วนกฎหมายของรัฐแคลิฟอร์เนียมีความเห็นของนักกฎหมายพิจารณาไว้ว่า ความรับผิดชอบเกิดจากความสำคัญผิดที่เกิดขึ้นในช่วงที่มีการเจรจาทำสัญญานั้นไม่มี แม้ว่าความสำคัญผิดดังกล่าวจะทำให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเสียหายก็ตาม และก็ไม่อาจอาศัยกฎหมายละเมิดได้เนื่องจากคู่สัญญาก็มิได้มีหน้าที่ในการระมัดระวัง (duty of care) ต่อกัน

ทั้งนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า ในกรณีกฎหมายไทยนั้น หากพิจารณาในเบื้องต้นเพียงว่าหากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นความสำคัญผิดที่ก่อให้เกิดได้แล้ว ผู้ที่สำคัญผิดจึงไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในการชดใช้ค่าเสียหายให้แก่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งก็จะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งไม่ได้มีความผิดอะไรด้วยเลยเพราะทำให้เขาต้องเสียเวลาเสียโอกาสในการไปทำนิติกรรมกับบุคคลอื่น คู่กรณีฝ่ายที่ได้สำคัญผิดซึ่งสุจริตจึงควรจะได้รับ การชดใช้ค่าเสียหายจากคู่กรณีที่สำคัญผิด แต่ก็มีข้อพิจารณาว่าการชดใช้ค่าเสียหายควรอยู่บนฐานของกฎหมายในลักษณะใด เพราะคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งที่สุจริตไม่สามารถเรียกให้คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดรับผิดชอบได้โดยอาศัยฐานของความรับผิดชอบตามสัญญาเนื่องจากความสำคัญผิดเป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นก่อนที่สัญญาจะเกิดและจะเรียกให้คู่สัญญาที่สำคัญผิดรับผิดชอบตามความรับผิดชอบก่อนสัญญาก็ไม่ได้เพราะกฎหมายไทยมิได้มีบทบัญญัติเรื่องความรับผิดชอบก่อนสัญญาไว้โดยเฉพาะ จึงมีข้อพิจารณาว่าจะให้คู่กรณีที่สำคัญผิดชดใช้ค่าเสียหายให้แก่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งสุจริตและไม่มี ความผิดอะไรเลยตามฐานของกฎหมายละเมิดได้หรือไม่ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ตามกฎหมายละเมิดมาตรา 420 จะต้องพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อของคู่กรณีฝ่ายที่สำคัญผิดซึ่งแม้จะพิจารณาได้ว่าความสำคัญผิดเป็นเรื่องของการไม่ใช้ความระมัดระวังอันอาจเป็นความประมาทเลินเล่อได้ แต่การพิสูจน์ถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อ นั้น คู่กรณีที่ได้รับ ความเสียหายก็ต้องพิสูจน์ซึ่งท้ายสุดแล้วอาจจะพิสูจน์ได้หรือไม่ได้ซึ่งทำให้การเยียวยาความเสียหายไม่มีความแน่นอน และเมื่อการกระทำละเมิดต้องเป็นการกระทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายก็เกิดข้อสงสัยได้ว่าความสำคัญผิดจะเป็นการกระทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายได้อย่างไรในเมื่อที่มีกฎหมายเข้ามาคุ้มครองกรณีที่บุคคลแสดงเจตนาโดยสำคัญผิด อีกทั้งการกระทำละเมิดต้องเป็นการ

ทำให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งเป็นสิทธิเด็ดขาดซึ่งเป็นสิทธิที่บุคคลอื่น ๆ ทุกคนต้องเคารพ แต่ความสำคัญผิदनนั้นเป็นการกระทำที่ก่อความเสียหายต่อสิทธิสัมพัทธ์ซึ่งเป็นสิทธิบุคคลหนึ่งมีต่ออีกบุคคลหนึ่งเท่านั้น มิใช่สิทธิเด็ดขาด ดังนั้นการนำกฎหมายลักษณะละเมิดมาตรา 420 มาเป็นฐานในการชดใช้ค่าเสียหายกรณีดังกล่าวจึงยังไม่เหมาะสม

อย่างไรก็ตาม การพิจารณาดังกล่าวข้างต้นจะเปลี่ยนไป ในกรณีที่มีการทำสัญญากันและกฎหมายเกี่ยวกับความสำคัญผิदनในข้อกฎหมายได้มีการกำหนดเงื่อนไขที่จะทำให้สัญญาเป็นโมฆียะเพราะความสำคัญผิदनในข้อกฎหมายโดยกำหนดว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิदनนั้น สัญญาจึงจะตกเป็นโมฆียะซึ่งอาจถูกบอกกล่าวในภายหลังได้ ฉะนั้นหากสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่รู้ถึงความสำคัญผิदन เช่นนี้ สัญญาไม่ตกเป็นโมฆียะ สัญญามีผลสมบูรณ์ คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่ไม่รู้ถึงความสำคัญผิदनนั้นก็ยังมีได้รับความเสียหายแต่อย่างไรจึงไม่อาจจะไปเรียกให้คู่กรณีฝ่ายที่สำคัญผิदनชดใช้ค่าเสียหายแก่ตนได้

5.4.2 ปัญหาการเรียกค่าเสียหายของคู่กรณีที่สำคัญผิदन

ในขณะที่เดียวกันก็มีข้อพิจารณาประการหนึ่งว่าคู่กรณีที่สำคัญผิदनจะสามารถเรียกให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งชดใช้ค่าเสียหายจากความสำคัญผิदनได้หรือไม่ กล่าวคือ หากคู่กรณีฝ่ายหนึ่งทำสัญญาด้วยความสำคัญผิदनในข้อกฎหมายแล้วคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งรู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิदनนั้นแต่ไม่แจ้งให้คู่กรณีที่สำคัญผิदनทราบเช่นนี้แล้วบุคคลที่สำคัญผิदनก็ควรจะได้รับ การชดใช้ค่าเสียหายเช่นเดียวกัน

ทั้งนี้ จากการกฎหมายต่างประเทศพบว่ามีกฎหมายบางประเทศที่พิจารณาให้คู่สัญญาที่สำคัญผิदनเรียกให้คู่สัญญาอีกฝ่ายที่ไม่สำคัญผิदनซึ่งรู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิदनนั้นแต่ไม่แจ้งข้อมูลให้แก่คู่สัญญาที่สำคัญผิदनทราบชดใช้ค่าเสียหายได้อันได้แก่ ประมวลกฎหมายอิตาลี มาตรา 1338 ซึ่งกำหนดให้คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งซึ่งได้รู้หรือควรรู้ถึงสาเหตุของความไม่สมบูรณ์ของสัญญาซึ่งในที่นี้คือความสำคัญผิदनในข้อกฎหมาย แต่ไม่แจ้งให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งทราบ คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่แจ้งดังกล่าวจะต้องชดใช้ค่าเสียหายที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งไม่มีความผิดเพราะได้ให้ความไว้วางใจในความสมบูรณ์ของสัญญา เช่นเดียวกับประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสในมาตรา 1112-1 กำหนดให้คู่สัญญาที่มีหน้าที่ที่จะต้องแจ้งข้อมูลที่มีความสำคัญต่อความยินยอมแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ส่วน DCFR และ UNIDROIT ก็กำหนดให้คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิदनมีสิทธิเรียกให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งชดใช้ค่าเสียหายได้หากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือคาดหมายตามสมควรได้ว่ารู้ถึงความสำคัญผิदनไม่ว่าจะมีการบอกกล่าวสัญญาหรือไม่ก็ตาม หรือแม้แต่กฎหมายของรัฐหลุยเซียนาซึ่งแม้ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนด

ชัดเจน แต่ศาลก็รับรองว่าคู่สัญญาที่สำคัญผิดมีสิทธิได้รับการชดใช้ค่าเสียหายจากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งไม่สุจริตได้

ทั้งนี้ ผู้เขียนมีข้อสังเกตประการหนึ่งว่า การที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมิได้สำคัญผิดรู้ถึงความสำคัญผิดแต่ไม่แจ้งให้คู่สัญญาที่สำคัญผิดทราบ หรือไม่แจ้งข้อมูลสำคัญอันมีผลต่อความยินยอมในการเข้าทำสัญญาของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งแล้วจะมีความสัมพันธ์กับกลฉ้อฉลโดยการนิ่งหรือไม่นั้น หากพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมาตรา 162 พบว่า การที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งจงใจหนึ่งเสีย ไม่แจ้งข้อความจริงหรือคุณสมบัติอันคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งมิได้รู้จะพิจารณาว่าเป็นกลฉ้อฉลโดยการนิ่งก็ต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่าหากมิได้มีการนิ่งเช่นนั้นแล้ว นิติกรรมก็คงจะมีได้กระทำขึ้น ฉะนั้น การนิ่งต้องถึงขนาด กล่าวคือ การนิ่งนั้นมีผลทำให้คู่กรณีอีกฝ่ายตกลงใจเข้าทำนิติกรรมด้วย แต่กรณีนี้ การที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดในข้อกฎหมาย แล้วคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งรู้ถึงความสำคัญผิดนั้นแต่ไม่แจ้งให้ทราบ จะเห็นว่าคู่กรณีฝ่ายที่สำคัญผิดตัดสินใจเข้าทำนิติกรรมเองอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้ล่วงรู้ถึงความสำคัญผิดแล้วไม่แจ้งให้ทราบ การตัดสินใจเข้าทำนิติกรรมไม่ได้อาศัยการนิ่งของคู่กรณีอีกฝ่ายแต่อย่างใด กรณีจึงยังไม่ใช่กลฉ้อฉลโดยการนิ่งแต่เป็นเรื่องของความสำคัญผิด

ในกรณีดังกล่าว ผู้เขียนมีความเห็นว่า ในกรณีที่เป็นการสำคัญผิดที่อภัยให้ได้ การที่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งรู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดแต่ไม่แจ้งให้คู่กรณีที่สำคัญผิดทราบเท่ากับว่าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งที่ไม่แจ้งให้ทราบนั้นไม่สุจริตแล้ว คู่กรณีที่ไม่แจ้งความสำคัญผิดให้แก่คู่กรณีอีกฝ่ายทราบก็ควรต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายในการเสียโอกาส เสียเวลาและค่าใช้จ่ายอื่นๆที่ไม่ควรจะเสียไปเพื่อเข้าทำสัญญาซึ่งสุดท้ายแล้วสัญญากลับไม่สมบูรณ์ (negative interest) ทั้งนี้มีข้อพิจารณาว่า เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมีบทบัญญัติชัดเจนดังเช่นประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลี และประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสที่ได้กล่าวมาข้างต้น ฉะนั้น การชดใช้ค่าเสียหายของคู่กรณีฝ่ายที่สำคัญผิดที่เรียกเอาจากคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งที่ไม่สุจริตแล้วจึงอาศัยฐานของหลักสุจริตตามมาตรา 5 มาปรับใช้ได้ดังนี้

ประการแรก การนำมาตรา 5 มาปรับใช้ในฐานะที่เป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร กล่าวคือ การที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งรู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดนั้นแต่ไม่แจ้งให้คู่สัญญาที่สำคัญผิดทราบพิจารณาได้ว่าเป็นการกระทำที่ไม่สุจริตจึงอาศัยมาตรา 5 มาปรับใช้ซึ่งมีข้อดีคือเป็นการปรับใช้โดยอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายที่มีอยู่โดยไม่จำเป็นต้องมีการบัญญัติกฎหมายใหม่ โดยตีความขยายไปถึงการที่คู่กรณีจะต้องปฏิบัติต่อกันด้วยความสุจริตในช่วงขณะก่อนทำสัญญา แต่ก็มีข้อสังเกตว่าหลักสุจริตในมาตรา 5 กำหนดถึงเรื่องการใช้สิทธิ หรือการชำระหนี้ซึ่งอาจมีประเด็น

ให้พิจารณาได้ว่า การชำระหนี้ก็ต้องมีหนี้เกิดขึ้นซึ่งหมายความถึงการมีสัญญาเกิดขึ้นแล้วจึงไม่ชัดเจนว่าจะรวมถึงหนี้ที่คู่กรณีจะต้องปฏิบัติตนด้วยความสุจริตในขั้นตอนก่อนสัญญาได้

ประการที่สอง การนำหลักสุจริตมาปรับใช้ในฐานะที่เป็นหลักกฎหมายทั่วไป กล่าวคือ ในกรณีที่มีปัญหาในการพิจารณาข้างต้นว่าอาจทำให้เกิดข้อสงสัยได้ว่าหนี้ตามมาตรา 5 จะไม่รวมถึงหนี้ในขั้นตอนก่อนสัญญาได้นั้นจึงเสนออีกแนวทางหนึ่งว่าอาจสามารถปรับใช้หลักสุจริตดังกล่าวในฐานะที่เป็นหลักกฎหมายทั่วไปตามมาตรา 4 วรรคท้ายซึ่งหลักสุจริตเป็นหลักกฎหมายทั่วไปที่อยู่เบื้องหลังบทบัญญัติต่างๆ¹⁴

ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่า การกำหนดหลักการเรียกค่าเสียหายจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย โดยอาศัยหลักสุจริตก็อาจจะเป็นประโยชน์กับการพิจารณาเรียกค่าเสียหายจากเหตุแห่งความไม่สมบูรณ์ของสัญญาในกรณีอื่นๆได้เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ หากในอนาคตมีการกำหนดหลักการสำหรับการชดใช้ค่าเสียหายก็จะทำให้การเรียกค่าเสียหายในกรณีดังกล่าวมีความชัดเจนและเกิดความแน่นอนมากยิ่งขึ้น

เมื่อพิจารณาถึงการเรียกค่าเสียหายในกรณีที่เป็นความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย หากปรากฏว่าคู่กรณีฝ่ายหนึ่งแสดงเจตนาออกมาโดยสำคัญผิดในข้อกฎหมายและคู่กรณีอีกฝ่ายรู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดนั้นแต่ไม่แจ้งให้คู่กรณีอีกฝ่ายที่สำคัญผิด เมื่อมองว่าการที่บุคคลอ้างว่าสำคัญผิดในข้อกฎหมายเท่ากับเป็นการอ้างว่าไม่รู้กฎหมายซึ่งมีแนวคำพิพากษาศาลสูงอิตาลีที่ได้ศึกษามาในบทที่ 4 พิจารณาว่าคู่สัญญาฝ่ายที่ไม่รู้ข้อกฎหมายไม่สามารถเรียกร้องให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดแต่ไม่แจ้งให้ทราบต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้โดยเป็นไปตามหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวซึ่งต้องถือว่าหากบุคคลใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว ทุกคนต้องรู้กฎหมาย การไม่รู้กฎหมายเท่ากับเป็นการไม่ใช้ความระมัดระวังตามสมควร จะเห็นได้ว่าจากแนวคำพิพากษาข้างต้นนั้น หากพิจารณาตามหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวอาจทำให้เข้าใจไปได้ว่า บุคคลที่สำคัญผิดในข้อกฎหมายเองก็มีความผิดที่ไม่รู้กฎหมาย เพราะหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวถือว่าทุกคนจะต้องรู้กฎหมาย จะมาอ้างว่าไม่รู้ไม่ได้ ส่วนคู่กรณีอีกฝ่ายที่รู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดแล้วไม่แจ้งให้คู่กรณีที่สำคัญผิดทราบก็ผิดที่ไม่สุจริต เมื่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายต่างผิดทั้งคู่ก็ไม่ควรให้คู่สัญญาที่สำคัญผิดในข้อกฎหมายเรียกให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้ถึงความสำคัญผิดแต่ไม่แจ้งแก่คู่สัญญาที่สำคัญผิดทราบให้รับผิดชอบใช้ค่าเสียหายได้ซึ่งแม้จะมีข้อดีที่ทำให้หลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวมีการบังคับใช้อย่างเด็ดขาดโดยไม่มีข้อยกเว้น แต่มีข้อเสียคือทำให้การ

¹⁴ จำปี โสคติพันธุ์, หลักความรับผิดก่อนสัญญา (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2548), หน้า 138.

พิจารณาขาดความเป็นธรรมเพราะอาจเป็นไปได้ว่าในบางกรณีนั้น บุคคลไม่อาจรู้กฎหมายได้จริงๆ เนื่องจากปัจจุบันมีกฎหมายออกมาบังคับใช้มากมายซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่ทุกคนจะรู้กฎหมายได้ดังจะเห็นได้จากแนวคำพิพากษาของศาลสูงอิตาลีและความเห็นของนักกฎหมายในทางตรงกันข้ามที่พิจารณาว่า การพิจารณาว่าความไม่รู้กฎหมายเป็นเรื่องของการไม่ได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรหรือไม่ต้องพิจารณาเป็นกรณีไปถึงความเป็นไปได้ว่าบุคคลแต่ละคนในสถานการณ์ที่แตกต่างกันนั้นจะสามารถรู้กฎหมายได้หรือไม่ซึ่งการพิจารณาเช่นนี้จะทำให้การพิจารณาเป็นไปอย่างรอบคอบและเกิดความเป็นธรรมมากขึ้น ฉะนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า การที่บุคคลสำคัญผิดในข้อกฎหมายก็ไม่ได้หมายความว่าบุคคลนั้นมิได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรอันเป็นความสำคัญผิดที่ไม่อาจให้อภัยได้ซึ่งแสดงได้ว่าบุคคลนั้นผิดทุกกรณี เพราะจะต้องพิจารณาเป็นกรณีไปว่าบุคคลในฐานะและพฤติการณ์เช่นนั้นจะสามารถรู้กฎหมายได้หรือไม่ หากบุคคลในฐานะและพฤติการณ์เช่นนั้นไม่อาจคาดหมายได้เลยว่าจะรู้หรือเข้าใจกฎหมายได้อย่างถูกต้องความสำคัญผิดนั้นเป็นความสำคัญผิดที่ให้อภัยไม่ได้จึงจะไปพิจารณาว่าเขาเป็นฝ่ายผิดด้วยมิได้ เช่นนี้ คู่กรณีฝ่ายที่สำคัญผิดในข้อกฎหมายก็ควรจะมีสิทธิเรียกให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งรู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดนั้นแต่ไม่แจ้งให้อีกคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งทราบใช้ค่าเสียหายได้

5.5 สรุปการวิเคราะห์ปัญหาความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

การที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมิได้บัญญัติถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไว้อย่างชัดเจนจึงมีปัญหาว่าจะสามารถตีความไปถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้หรือไม่จากการศึกษาพบว่า กรณีตัวอย่างของความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 156 มุ่งหมายถึงความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงเช่นเดียวกับความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 157 ก็มุ่งหมายถึงความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงเช่นเดียวกัน ประกอบกับมีความเห็นของนักกฎหมายไทยและนักกฎหมายต่างประเทศพิจารณาว่าไม่ว่าจะเป็นความสำคัญผิดตามมาตรา 156 หรือ มาตรา 157 เป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง ฉะนั้น เมื่อความสำคัญผิดเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆะหรือโมฆียะซึ่งจะต้องมีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจนโดยกฎหมายที่เกี่ยวกับการกำหนดสาเหตุของความเป็นโมฆะหรือโมฆียะนั้นเป็นกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยจึงจะต้องตีความอย่างเคร่งครัด เมื่อบทบัญญัติตามมาตรา 156 และมาตรา 157 มิได้บัญญัติถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไว้อย่างชัดเจนประกอบกับมาตราดังกล่าวมุ่งหมายถึงความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงจึงไม่อาจตีความไปถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้ นอกจากนี้ จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ตัดสินให้กรณีที่ผู้ซื้อซื้อที่ดินจากผู้ขายโดยผู้ขายทราบว่าผู้ซื้อตั้งใจจะนำที่ดินไปสร้างสิ่งปลูกสร้างบางประเภทโดยผู้ซื้อไม่ทราบว่ามีความหมายห้ามสร้างสิ่งปลูกสร้างประเภทนั้นลงบนที่ดินแปลงที่ซื้อขายกันเป็น

ความสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญตามมาตรา 157 ทั้งที่ความจริงแล้วสิ่งที่ผู้แสดงเจตนาสำคัญผิดแต่ต้นคือกฎหมายซึ่งมิใช่คุณสมบัติของทรัพย์สินอันเป็นเรื่องของข้อเท็จจริงกรณีจึงพิจารณาได้ว่าเป็นความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

ทั้งนี้ เมื่อคำนึงถึงหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวซึ่งเป็นหลักที่มีรากฐานในทางปรัชญาและศีลธรรมประกอบกับการที่กฎหมายเป็นสิ่งที่ยึดโยงให้ทุกคนปฏิบัติตามเพื่อความอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขของทุกคนในสังคม หลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวจึงยังคงเป็นหลักการที่ยังคงต้องบังคับใช้ในปัจจุบัน ดังนั้น การกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจึงควรจะต้องกำหนดเงื่อนไขบางประการที่มาจำกัดการกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเพื่อมิให้บุคคลสามารถกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้โดยง่ายอันจะส่งผลให้หลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวถูกลดทอนความสำคัญลงไปโดยกำหนดเงื่อนไขให้การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในข้อกฎหมายจะตกเป็นโมฆียะก็ต่อเมื่อความสำคัญผิดนั้นเป็นเหตุผลหลักหรือเหตุผลเดียวของนิติกรรม นอกจากนี้กรณีที่มีการแสดงเจตนาทำสัญญากัน นอกจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจะเป็นเหตุผลเดียวหรือเหตุผลหลักของสัญญาแล้ว คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดนั้นด้วย สัญญาจึงจะตกเป็นโมฆียะ เพราะหากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่รู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้แล้ว สัญญาก็ไม่ตกเป็นโมฆียะ คู่สัญญาที่สำคัญผิดจึงไม่อาจบอกล้างสัญญาได้ ทั้งนี้ ก็เพื่อเป็นการคุ้มครองความไว้นับเชื่อใจของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งจะสอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันที่ต้องอาศัยความมั่นคงในการหมุนเวียนเปลี่ยนมือของทรัพย์สิน

อย่างไรก็ตาม หากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้ที่สำคัญผิด กฎหมายก็ไม่ควรให้ความคุ้มครองผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดอีกต่อไปจึงไม่อาจถือเอาความสำคัญผิดนั้นเป็นประโยชน์แก่ตนได้ แต่หากเป็นกรณีที่มีการทำสัญญาต่อกันแล้วและมีการกำหนดเงื่อนไขของสัญญาที่ตกเป็นโมฆียะเพราะความสำคัญผิดในข้อกฎหมายโดยพิจารณาว่า คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าคู่สัญญาฝ่ายที่รู้ถึงความสำคัญผิดมีความร้ายแรงมากกว่าคู่สัญญาที่สำคัญผิดด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เพราะเป็นการรู้ถึงความสำคัญผิดนั้นแต่ก็ยังทำสัญญากับผู้ที่สำคัญผิดจึงไม่ควรได้รับการคุ้มครองกฎหมายจึงควรไปคุ้มครองผู้ที่มีน้ำหนักความร้ายแรงน้อยกว่าซึ่งก็คือคู่สัญญาที่สำคัญผิดนั่นเอง

นอกจากนี้ในกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิดร่วมกันอันเป็นกรณีที่ความเข้าใจของทั้งสองฝ่ายต้องตรงกันก็จริง แต่ความเข้าใจนั้นผิดไปจากความเป็นจริงซึ่งมีความเห็นของนักกฎหมายว่า ควรจะอาศัยการตีความสัญญาเพื่อค้นหาเจตนาที่แท้จริงของคู่สัญญา อีกทั้งมีกฎหมายต่างประเทศที่เสนอวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยคู่สัญญาสามารถปรับปรุงแก้ไขสัญญาให้ตรงกับความเห็นจริงได้

ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นวิธีที่จะเป็นประโยชน์ในทางเศรษฐกิจมากกว่าการบอกล้างสัญญาที่ตกเป็นโมฆียะ เพราะทำให้คู่สัญญาไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายหรือเสียเวลาในการมาทำสัญญากันใหม่

ส่วนกรณีการเรียกค่าเสียหายจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายนั้น หากมีการกำหนดเงื่อนไขที่จะทำให้สัญญาตกเป็นโมฆียะเพราะความสำคัญผิดในข้อกฎหมายโดยกำหนดว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดนั้น ฉะนั้นหากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่รู้ถึงความสำคัญผิด สัญญาไม่ตกเป็นโมฆียะ คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่ไม่รู้ถึงความสำคัญผิดนั้นก็ยังมีได้รับความเสียหายแต่อย่างใดจึงไม่อาจจะไปเรียกให้คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดชดใช้ค่าเสียหายแก่ตนได้ แต่ในกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งทำสัญญาด้วยความสำคัญผิดในข้อกฎหมายแล้วคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้ถึงความสำคัญผิดนั้นแต่ไม่แจ้งให้คู่กรณีที่สำคัญผิดทราบอันเป็นการแสดงถึงความไม่สุจริตนั้น คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดในข้อกฎหมายก็ควรจะมีสิทธิเรียกค่าเสียหายจากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้โดยอาศัยฐานของหลักสุจริตตามมาตรา 5 แต่เพื่อให้การเรียกค่าเสียหายมีความแน่นอนจึงควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์การเรียกค่าเสียหายให้มีความชัดเจน

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

จากการศึกษาปัญหาความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พบว่า แนวความคิดเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายมีมาตั้งแต่สมัยโรมันซึ่งบทบาทของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายก็แปรเปลี่ยนไปตามสภาพสังคมในแต่ละยุคสมัย ในขณะที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายอย่างชัดเจน ประกอบกับคำพิพากษาศาลฎีกาของไทยนั้นแม้จะมีประเด็นที่เกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย แต่ศาลก็ได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวแต่กลับนำบทบัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดที่มีอยู่มาใช้กับเรื่องที่มีประเด็นเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายซึ่งทำให้เกิดปัญหาในการทำความเข้าใจลักษณะของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายและทำให้การปรับใช้กฎหมายในเรื่องความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไม่สมเหตุสมผล ผู้เขียนจึงได้ทำการวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายรวมถึงประเด็นเรื่องการเรียกค่าเสียหายจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายโดยศึกษากฎหมายต่างประเทศในประเด็นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เป็นแนวทางของการปรับใช้กฎหมายได้ดังนี้

จากการศึกษาความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไทยในบทที่ 3 นั้นบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้แก่ ความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 156 และความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญตามมาตรา 157 โดยในประเด็นของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายซึ่งเป็นความไม่รู้หรือความรู้ที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับความมีอยู่ ขอบเขต หรือการตีความกฎหมายที่ผิดพลาดไปซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไว้และบทบัญญัติของกฎหมายที่มีอยู่ก็ไม่อาจนำมาปรับใช้กับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้อย่างถูกต้องด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

ประการแรก ความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 156 ไม่อาจตีความไปถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้ เนื่องจากตัวอย่างของความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามที่มาตรา 156 ได้บัญญัติไว้ไม่ว่าจะเป็นความสำคัญผิดในลักษณะของนิติกรรม หรือสำคัญผิดคู่กรณีซึ่งเป็นเรื่องของการผิดตัวผิดคนหรือสำคัญผิดในทรัพย์สินซึ่งเป็นเรื่อง

เข้าใจทรัพย์สินผิดขึ้นล้วนเป็นเรื่องในทางข้อเท็จจริง ดังนั้น หากมีความสำคัญผิดในสาระสำคัญ นอกเหนือจากกรณีเหล่านี้ มาตรา 156 ก็ยังคงมุ่งหมายถึงความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงประกอบกับมีความเห็นของนักกฎหมายไทยและต่างประเทศเห็นว่าเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงอีกทั้งการที่ มาตรา 156 บัญญัติลักษณะของความสำคัญผิดในสาระสำคัญเช่นนี้เพื่อเป็นตัวอย่างในการพิจารณา ส่วนความสำคัญผิดกรณีอื่นที่นอกเหนือจากที่บัญญัติไว้ก็ปล่อยให้เป็นที่ของศาลที่จะตีความ ซึ่งผู้เขียนมีข้อพิจารณาว่าการบัญญัติเช่นนี้จะทำให้กรอบของมาตรา 156 ไม่มีขอบเขตที่แน่นอน เนื่องจากเมื่อความสำคัญผิดเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆะ การที่นิติกรรมจะตกเป็นโมฆะหรือไม่นั้นจะต้องมีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจนซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวกับการกำหนดสาเหตุของความ เป็นโมฆะหรือโมฆียะนั้นเป็นกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยซึ่งจะต้องตีความอย่างเคร่งครัดจึงไม่อาจตีความไปถึงกรณีอื่นนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดได้ ฉะนั้นกรณีจึงไม่อาจตีความว่าความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นความสำคัญผิดลักษณะหนึ่งของความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 156 ได้

ประการที่สอง ความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็น สาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 157 ก็ไม่อาจตีความไปถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้ ซึ่งแม้ว่ากฎหมายต่างประเทศในบางประเทศอย่างประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศสจะมีบทบัญญัติให้ ความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติถือว่าเป็นสาระสำคัญอาจเป็น ความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงหรือความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้ หรือการที่ประมวลกฎหมายแพ่ง แคลิฟอร์เนียบัญญัติถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไว้อย่างกว้างๆซึ่งให้ศาลสามารถตีความได้ว่า ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายอาจเป็นความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งเป็น สาระสำคัญก็ได้ แต่หากพิจารณาตามกฎหมายไทยแล้วไม่อาจพิจารณาเช่นเดียวกับกฎหมายฝรั่งเศส ได้เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิด ในข้อกฎหมายไว้ชัดเจนอย่างกฎหมายฝรั่งเศส และก็ไม่อาจใช้การตีความให้ไปถึงความสำคัญผิด ในข้อกฎหมายได้เนื่องจากมาตรา 157 กำหนดถึงสาเหตุของนิติกรรมที่ตกโมฆียะอันเป็นบทบัญญัติที่ เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อย การตีความจึงต้องเป็นไปอย่างเคร่งครัดซึ่งบทบัญญัติในมาตรา 157 มีความเห็นของนักกฎหมายไทยและนักกฎหมายต่างประเทศเห็นว่าเป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง จึงมุ่งหมายถึงเฉพาะความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงเท่านั้นไม่อาจตีความไปถึงความสำคัญผิด ในข้อกฎหมายได้

ในกรณีที่มีประเด็นเรื่องความสำคัญผิดในข้อกฎหมายแต่คำพิพากษาศาลฎีกาของไทยตัดสิน ว่าเป็นความสำคัญผิดในคุณสมบัติของทรัพย์สินซึ่งตามปกติเป็นสาระสำคัญตามมาตรา 157 ดังที่ปรากฏ

ในเรื่องการซื้อขายทรัพย์สินโดยตั้งใจจะนำไปใช้สอยเพื่อประโยชน์บางประการโดยไม่ทราบว่ามีกฎหมายที่ห้ามมิให้ใช้สอยทรัพย์สินนั้นตามที่ต้องการซึ่งการนำบทบัญญัติของกฎหมายเรื่องความสำคัญผิดที่มีอยู่มาใช้กับเรื่องที่เป็นความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไม่สมเหตุสมผล เนื่องจากว่าลักษณะของที่ดินที่จะสามารถสร้างสิ่งปลูกสร้างในลักษณะใดได้หรือไม่ใช้สิ่งที่รู้ได้โดยทั่วไปโดยตรง แต่ขึ้นอยู่กับข้อกฎหมายซึ่งมิใช่คุณสมบัติของทรัพย์สินอันเป็นเรื่องของข้อเท็จจริง กรณีจึงเป็นความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเนื่องจากผู้ซื้อไม่ทราบถึงความมีอยู่ของกฎหมายมาตั้งแต่ต้น

ทั้งนี้ การอธิบายลักษณะของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายนั้นผู้เขียนได้อาศัยการอธิบายจากคำพิพากษาของศาลสูงของรัฐแคลิฟอร์เนียและประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐหลุยส์เซียนาบับเดิมซึ่งอธิบายว่าเป็นการที่บุคคลเข้าใจความมีอยู่ของข้อเท็จจริงอย่างถูกต้อง แล้วแต่เข้าใจผลในทางกฎหมายผิดไปออกไปซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าความเข้าใจในผลทางกฎหมายผิดไปในที่นี้นัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นการที่บุคคลเข้าใจข้อเท็จจริงอย่างถูกต้องแล้ว แต่เข้าใจข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงนั้นผิดไปนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม การกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายก็ยังคงคำนึงถึงหลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวซึ่งยังคงเป็นหลักการที่มีผลจนถึงปัจจุบัน แต่เมื่อสภาพสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปประกอบกับกฎหมายที่บังคับใช้ในสังคมในปัจจุบันมีจำนวนมาก ประชาชนทั่วไปจึงไม่อาจทราบถึงความมีอยู่ ขอบเขต และไม่อาจเข้าใจกฎหมายได้อย่างถูกต้องทั้งหมดได้จึงเกิดความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย ดังนั้น หากกฎหมายไม่เปิดช่องให้บุคคลสามารถกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายขาดความยืดหยุ่นและไม่เป็นธรรม แต่เพื่อไม่ให้เป็นการเปิดช่องให้บุคคลสามารถกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้โดยง่ายอันจะส่งผลต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมจึงต้องมีการจำกัดขอบเขตของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายที่จะมีผลทางกฎหมายได้ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า การจำกัดขอบเขตของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามกฎหมายอิตาลีมีความเหมาะสมเนื่องจากการจำกัดขอบเขตอย่างชัดเจนเฉพาะในกรณีที่มีความสำคัญผิดในข้อกฎหมายที่เป็นเหตุผลเดียวหรือเหตุผลหลักของสัญญาเพราะหากไม่มีการจำกัดขอบเขตเช่นนั้นแล้วจะทำให้การกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายไร้ขอบเขตอันส่งผลกระทบต่อ การบังคับใช้กฎหมายที่ขาดความแน่นอน

ส่วนผลของความสำคัญผิดตามกฎหมายไทยแล้วจะเห็นว่าทั้งกรณีที่เป็นโมฆะและโมฆียะซึ่งแม้จะเป็นผลดีต่อการทำความเข้าใจกระบวนการก่อเจตนาที่แตกต่างกัน แต่หากพิจารณาโดยคำนึงถึงระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันแล้ว การกำหนดผลดังกล่าวอาจไม่สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจในปัจจุบัน เนื่องจากหากกำหนดให้นิติกรรมที่ทำด้วยความสำคัญผิดตกเป็นโมฆะ นิติกรรมย่อมเสียเปล่าโดย

อัตโนมัติ ทำให้บุคคลที่เข้าทำนิติกรรมเสียประโยชน์ในทางเศรษฐกิจได้ในทันที ในขณะที่นิติกรรมที่ ทำด้วยความสำคัญผิดตกเป็นโมฆียะ นิติกรรมย่อมสมบูรณ์จนกว่าจะถูกบอกล้าง นิติกรรมจึงยังไม่เสีย เปล่าไปในทันทีเพราะนิติกรรมอาจจะถูกบอกล้างหรือไม่ก็ได้ ซึ่งหากไม่มีการบอกล้างนิติกรรมภายใน เวลาที่กฎหมายกำหนด ผู้แสดงเจตนาจึงไม่อาจบอกล้างนิติกรรมได้อีก นิติกรรมจึงมีผลสมบูรณ์ ตลอดไป การกำหนดให้ผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นโมฆียะจึงเหมาะสมกับระบบ เศรษฐกิจในปัจจุบันมากกว่าซึ่งกฎหมายต่างประเทศที่นำมาศึกษานั้นต่างกำหนดให้ผลของ ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตกเป็นโมฆียะเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้การพิจารณาผลของความสำคัญผิดตามกฎหมายไทยนั้น ตามมาตรา 156 และ มาตรา 157 มุ่งคุ้มครองผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดแต่ประการเดียวโดยไม่ได้คุ้มครองคู่กรณีอีกฝ่าย หนึ่งซึ่งแม้จะมีบทบัญญัติตามมาตรา 158 ในกรณีที่ผู้ที่สำคัญผิดไม่อาจยกความสำคัญผิดมาเป็น ประโยชน์แก่ตนได้หากความสำคัญผิดเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงซึ่งกฎหมายจะ กลับมาคุ้มครองคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งแทนแต่การคุ้มครองก็เป็นไปอย่างจำกัดมิได้เป็นการทั่วไป ฉะนั้น การที่กฎหมายมุ่งคุ้มครองแต่ผู้ที่สำคัญผิดแต่เพียงอย่างเดียวจะทำให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งไม่ได้ มีความผิดอะไรเลยไม่อาจมั่นใจได้ว่าสัญญาจะไม่ถูกบอกล้างซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในการ หมุนเวียนเปลี่ยนแปลงมือของทรัพย์สินส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจใน ปัจจุบัน ผู้เขียนจึงเห็นว่า ในกรณีที่มีการแสดงเจตนาทำสัญญากันควรกำหนดเงื่อนไขอีกประการหนึ่ง ที่ทำให้สัญญาตกเป็นโมฆียะเพราะความสำคัญผิดในข้อกฎหมายว่า คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่มีได้ สำคัญผิดจะต้องรู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดด้วย สัญญาจึงจะเป็นโมฆียะได้ซึ่งนอกจากจะเป็น การคุ้มครองผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในข้อกฎหมายแล้วยังคุ้มครองคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งที่มีได้สำคัญผิดซึ่ง มิได้รู้ถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายด้วย นอกจากนี้ยังเป็นการทำให้หลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็น ข้อแก้ตัวยังคงมีความสำคัญอยู่เพราะจะอาศัยเพียงการไม่รู้ข้อกฎหมายเพื่อบอกล้างสัญญาไม่ได้ แต่จะต้องมีเงื่อนไขเกี่ยวกับการรู้ของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งประกอบด้วย ทำให้ไม่อาจกล่าวอ้าง ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเพื่อบอกล้างสัญญาได้โดยง่าย

อย่างไรก็ตาม ผู้ที่สำคัญผิดในข้อกฎหมายย่อมไม่อาจถือเอาความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย มาเป็นประโยชน์แก่ตนได้หากความสำคัญผิดเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เนื่องจาก หากไม่นำความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงมาพิจารณาแล้ว บุคคลที่แม้สำคัญผิดในข้อกฎหมายด้วย ความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงก็ยังได้รับการคุ้มครองซึ่งทำให้หลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็น ข้อแก้ตัวไม่อาจมีผลบังคับใช้อย่างที่ควรจะเป็น แต่หากเป็นกรณีที่มีการทำสัญญาต่อกันแล้วและมีการ กำหนดเงื่อนไขของสัญญาที่ตกเป็นโมฆียะเพราะความสำคัญผิดในข้อกฎหมายว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง

รู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิวนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า คู่สัญญาฝ่ายที่รู้ถึงความสำคัญผิวนั้นแล้วยังเข้าทำสัญญาที่มีความร้ายแรงมากกว่าคู่สัญญาที่สำคัญผิวนั้นด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง กฎหมายจึงควรไปคุ้มครองผู้ที่มีน้ำหนักความร้ายแรงน้อยกว่าซึ่งก็คือคู่สัญญาที่สำคัญผิวนั้นซึ่งยังสามารถยกความสำคัญผิวนั้นเป็นประโยชน์แก่ตนเองได้

นอกจากนี้ เมื่อกล่าวถึงผลของความสำคัญผิวนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยโดยทั่วไปแล้ว เรามักพิจารณาเฉพาะผลของกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสำคัญผิวนั้น แต่หากกรณีที่ทั้งสองฝ่ายสำคัญผิวนั้นแล้ว ในกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิวนั้นในข้อกฎหมายอย่างเดียวกันนั้น กฎหมายต่างประเทศก็ยอมรับว่ามีได้โดยมีแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวแตกต่างกันออกไปโดยนักกฎหมายอิตาลีส่วนหนึ่งเห็นว่า สัญญาตกเป็นโมฆียะ คู่สัญญาที่สำคัญผิวนั้นสามารถบอกล้างสัญญาได้โดยไม่ต้องพิจารณาความรู้หรือไม่รู้ของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง แต่อีกส่วนหนึ่งก็เห็นว่าควรอาศัยการตีความสัญญามากกว่าการบอกล้างสัญญา ในขณะที่กฎหมายของรัฐหลุยส์เซียนา กับ DCFR แก้ไขปัญหานี้โดยเปิดโอกาสให้มีการแก้ไขสัญญาให้ตรงกับสิ่งที่คู่สัญญาตกลงกันซึ่งผู้เขียนเห็นว่าการตีความสัญญา หรือการแก้ไขสัญญาให้ตรงกับเจตนาที่แท้จริงของคู่สัญญาจะเป็นผลดีมากกว่าการบอกล้างสัญญาเนื่องจากจะรักษาสัญญาให้ยังคงมีอยู่ได้โดยไม่ต้องมีการบอกล้างสัญญา ทำให้คู่สัญญาไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายหรือเสียเวลาในการมาทำสัญญากันใหม่ แต่หากเป็นกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิวนั้นแต่สำคัญผิวนั้นคนละอย่างไม่เหมือนกันแล้วแสดงเจตนาออกมาตามที่แต่ละฝ่ายเข้าใจ ทำให้การแสดงเจตนาของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายไม่ต้องตรงกัน นิติกรรมจึงไม่อาจเกิดขึ้นได้เลยจึงไม่จำเป็นต้องพิจารณาต่อไปถึงเรื่องการบอกล้างสัญญาหรือการปรับปรุงแก้ไขสัญญาอีก

ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่า ใน DCFR กับ UNIDROIT พิจารณากรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสำคัญผิวนั้นในอย่างเดียวกันแตกต่างกับกฎหมายไทย กล่าวคือ DCFR กับ UNIDROIT มองว่าเป็นกรณีที่คู่สัญญาทำสัญญาซื้อขายทรัพย์สินซึ่งในขณะที่ทำสัญญานั้นทรัพย์สินที่ต้องการซื้อขายกันถูกทำลายไปแล้วซึ่งหากพิจารณาตามกฎหมายไทยจะเป็นเรื่องของการทำนิติกรรมที่มีวัตถุประสงค์เป็นการพ้นวิสัยตามมาตรา 150 กรณีจึงไม่อยู่ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายเรื่องความสำคัญผิวนั้น

ส่วนในประเด็นเรื่องการเรียกค่าเสียหายจากความสำคัญผิวนั้นในข้อกฎหมาย กรณีการเรียกค่าเสียหายของคู่สัญญาฝ่ายที่มีได้สำคัญผิวนั้นที่เรียกเอาจากคู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิวนั้นนั้น พิจารณาได้ว่าหากมีการกำหนดเงื่อนไขที่จะทำให้สัญญาตกเป็นโมฆียะเพราะความสำคัญผิวนั้นในข้อกฎหมายโดยกำหนดว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิวนั้น ถ้าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่รู้จักความสำคัญผิวนั้น สัญญาไม่ตกเป็นโมฆียะ เช่นนี้แล้ว คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่ไม่รู้จักความสำคัญผิวนั้นก็ยังมิได้รับความเสียหายแต่อย่างใดจึงไม่อาจจะไปเรียกให้คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิวนั้นชดเชยค่าเสียหายแก่ตน

ได้ แต่ในกรณีการเรียกค่าเสียหายของคู่สัญญาที่สำคัญผิดที่เรียกเอาจากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ที่รู้ถึงความสำคัญผิดนั้นแต่ไม่แจ้งให้คู่กรณีที่สำคัญผิดทราบอันเป็นการแสดงถึงความไม่สุจริตนั้น คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดในข้อกฎหมายก็ควรจะมีสิทธิเรียกค่าเสียหายจากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้โดยอาศัยฐานของหลักสุจริตตามมาตรา 5 แต่ก็มีข้อพิจารณาได้ว่าหลักสุจริตในมาตรา 5 กำหนดถึงการใช้สิทธิ หรือ การชำระหนี้ซึ่งก็จะเป็นปัญหาว่าหนี้ในที่นี้อาจจะมีได้รวมถึงหนี้ที่คู่กรณีจะต้องปฏิบัติตนด้วยความสุจริตในขั้นตอนก่อนสัญญาจึงนำมาสู่การปรับใช้หลักสุจริตในฐานะหลักกฎหมายทั่วไปมาปรับใช้ ทั้งนี้ การกำหนดหลักเกณฑ์การเรียกค่าเสียหายให้มีความชัดเจนจะทำให้การเรียกค่าเสียหายจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายมีขอบเขตที่แน่นอนได้

6.2 ข้อเสนอแนะ

จากที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผู้เขียนจึงขอเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้

1. เสนอให้มีการเพิ่มเติมหลักการเรื่องความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อย่างชัดเจน

เนื่องจากว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยมิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้อย่างชัดเจน อีกทั้งหากอาศัยการตีความบทบัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดมาใช้กับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ไม่เหมาะสมซึ่งเมื่อศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาของไทย แม้จะมีประเด็นเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย ศาลก็ได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวแต่อย่างใด และการตีความเช่นนั้นจะทำให้การปรับใช้กฎหมายไม่สมเหตุสมผลและไม่เป็นไปตามนิติวิธี เนื่องจากกรณีความสำคัญผิดในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรมตามมาตรา 156 มุ่งหมายถึงความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงเท่านั้น อีกทั้งการกำหนดให้นิติกรรมจะตกเป็นโมฆะหรือไม่ นั้นเป็นกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยซึ่งจะต้องตีความอย่างเคร่งครัดจึงไม่ควรตีความไปถึงกรณีอื่นนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดได้ ส่วนกรณีความสำคัญผิดในคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินซึ่งตามปกติเป็นสาระสำคัญตามมาตรา 157 เนื่องจากคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินเป็นเรื่องในทางข้อเท็จจริง มาตรา 157 จึงมุ่งหมายถึงความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงเช่นเดียวกันจึงไม่ควรตีความไปถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้ อีกทั้งหากปรากฏว่ามีความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในกรณีอื่นๆซึ่งไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับการพิจารณาเรื่องคุณสมบัติของบุคคลหรือทรัพย์สินก็ไม่อาจนำกฎหมายที่มีอยู่มาปรับใช้ได้จึงเสนอให้มีการเพิ่มเติมความสำคัญผิดในข้อกฎหมายลงใน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้เกิดความชัดเจนเพื่อให้การปรับใช้กฎหมายมีความสมเหตุสมผล และเกิดความชัดเจน

2. ให้มีการกำหนดหลักการที่จะเข้ามาจำกัดขอบเขตของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

นอกจากจะเสนอให้มีการเพิ่มเติมเรื่องความสำคัญผิดในข้อกฎหมายลงในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยแล้วจึงควรต้องมี หลักการที่เข้ามาจำกัดขอบเขตของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเพื่อมิให้มีการกล่าวอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้โดยง่ายเพราะการอ้างความสำคัญผิดในข้อกฎหมายอย่างไร้ขอบเขตย่อมส่งผลกระทบต่อการบังคับใช้กฎหมายที่ขาดความแน่นอนจึงเสนอให้กำหนดหลักเกณฑ์ว่าความสำคัญผิดในข้อกฎหมายที่บุคคลจะกล่าวอ้างได้ก็ต่อเมื่อเป็นเหตุผลเดียวหรือเหตุผลหลักของนิติกรรมซึ่งจะได้เป็นการจำกัดว่าความสำคัญผิดในข้อกฎหมายที่จะกล่าวอ้างได้นั้นควรเป็นความสำคัญผิดที่มีความสำคัญต่อการเข้าทำนิติกรรม

3. ให้กำหนดผลของการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นโมฆียะ

การกำหนดให้ผลของการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นโมฆียะจะทำให้สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันเนื่องจากว่านิติกรรมย่อมสมบูรณ์จนกว่าจะถูกบอกล้างซึ่งนิติกรรมอาจจะถูกบอกล้างหรือไม่ก็ได้ หากผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดไม่บอกล้างนิติกรรมภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด ผู้แสดงเจตนาจึงไม่อาจบอกล้างนิติกรรมได้อีกซึ่งทำให้นิติกรรมมีผลสมบูรณ์ตลอดไปจึงเหมาะสมกับระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันมากกว่าการกำหนดให้นิติกรรมตกเป็นโมฆะ

4. ให้มีการกำหนดเงื่อนไขของการทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะเพราะความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

การกำหนดเงื่อนไขของการทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะเพราะความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเสนอว่า ในกรณีที่มีการทำสัญญาควรจะกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับความรู้หรือไม่รู้ถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมิได้สำคัญผิดโดยกำหนดหลักเกณฑ์ว่าการแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นโมฆียะก็ต่อเมื่อความสำคัญผิดในข้อกฎหมายนั้นเป็นเหตุผลเดียวหรือเหตุผลหลักของสัญญาและคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดนั้น ทั้งนี้เพื่อให้กฎหมายสามารถคุ้มครองความไว้วางใจของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่ไม่ได้รู้ถึงความสำคัญผิด เพราะหากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่รู้ถึงความสำคัญผิดแล้ว สัญญาไม่ตกเป็นโมฆียะ คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดบอกล้างสัญญาไม่ได้ ทั้งนี้ในกรณีนิติกรรมฝ่ายเดียวซึ่งเกิดได้โดยการแสดงเจตนาเพียงอันเดียวหรือ

หลายอันของบุคคลฝ่ายเดียวโดยไม่ต้องอาศัยแสดงเจตนาของอีกฝ่ายหนึ่งเหมือนอย่างการทำสัญญา ฉะนั้นแล้วเพียงแต่ผู้แสดงเจตนาทำนิติกรรมด้วยความสำคัญผิดในข้อกฎหมายก็เพียงพอต่อการที่ สัญญาตกเป็นโมฆียะแล้ว โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาเงื่อนไขเกี่ยวกับความรู้หรือไม่รู้ของคู่สัญญาอีกฝ่าย หนึ่ง

5. ให้มีการกำหนดถึงกรณีที่ผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในข้อกฎหมายไม่อาจถือเอา ความสำคัญผิดเป็นประโยชน์แก่ตนได้

ในที่นี้คือกรณีที่ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงซึ่ง เสนอว่าให้มีการแก้ไขบทบัญญัติในมาตรา 158 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับความสำคัญผิดโดย ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงให้รวมถึงกรณีความสำคัญผิดในข้อกฎหมายในกรณีที่เป็น การทำนิติกรรมฝ่ายเดียว เนื่องจากว่าหากไม่นำความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงมาพิจารณาด้วยแล้ว บุคคลที่แม้สำคัญผิดในข้อกฎหมายด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงก็ยังได้รับการคุ้มครองซึ่ง จะทำให้หลักความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัวไม่อาจมีผลบังคับใช้อย่างที่ควรจะเป็น อันส่งผลต่อ ความสงบเรียบร้อยของสังคม แต่ในการแสดงเจตนาทำสัญญากันนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับข้อเสนอที่ ให้มีการกำหนดเงื่อนไขของสัญญาที่จะตกเป็นโมฆียะเพราะความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเกี่ยวกับ ความรู้ถึงความสำคัญผิดของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะไม่นำเรื่องความสำคัญผิดด้วยความประมาท เลินเล่ออย่างร้ายแรงข้างต้นมาบังคับใช้เนื่องจาก คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่ได้รู้หรือควรรู้ถึง ความสำคัญผิดแล้วแต่ยังเข้าทำสัญญากับคู่สัญญาที่สำคัญผิดมีน้ำหนักความร้ายแรงมากกว่าคู่สัญญา ที่สำคัญผิดด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง กฎหมายจึงควรไปคุ้มครองผู้ที่มีน้ำหนัก ความร้ายแรงน้อยกว่าซึ่งก็คือคู่สัญญาที่สำคัญผิด

ฉะนั้น หากนำหลักการที่กล่าวข้างต้นมาบัญญัติเป็นบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งผู้เขียนเห็นว่า สามารถเพิ่มเติมและแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายได้ดังนี้

แนวทางที่หนึ่ง ประการแรก ให้มีการบัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายโดย เพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายว่า

“ มาตรา 157/1 การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นโมฆียะก็ต่อเมื่อ ความสำคัญผิดนั้นเป็นเหตุผลเดียวหรือเหตุผลหลักของนิติกรรม

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับหากปรากฏว่าในกรณีที่มีการแสดงเจตนาทำสัญญากัน คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่อาจรู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดนั้น ”

ประการที่สอง ในประเด็นที่ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้แสดงเจตนา เสนอให้แก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายในมาตรา 158 โดยให้รวมถึงกรณีความสำคัญผิดในข้อกฎหมายด้วยว่า

“ ความสำคัญผิดตามมาตรา 156 มาตรา 157 หรือ มาตรา 157/1 ซึ่งเกิดขึ้นโดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของบุคคลผู้แสดงเจตนา บุคคลนั้นจะถือเอาความสำคัญผิดนั้นมาใช้เป็นประโยชน์แก่ตนไม่ได้ ”

อย่างไรก็ตาม การบัญญัติกฎหมายตามแนวทางที่หนึ่ง แม้จะทำให้มีการบัญญัติถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายอย่างชัดเจนแต่ก็มีข้อพิจารณาว่า การบัญญัติในมาตรา 157/1 วรรคแรกเป็นเรื่องเกี่ยวกับการแสดงเจตนาทำนิติกรรม ส่วนวรรคสองเป็นเรื่องเกี่ยวกับการแสดงเจตนาทำสัญญาซึ่งการบัญญัติไว้ในมาตราเดียวกันทั้งที่บทบัญญัตินี้อยู่ในเรื่องของนิติกรรมจะทำให้การบัญญัติกฎหมายขาดความเป็นระบบจึงได้เสนอแนวทางที่สอง ดังนี้

แนวทางที่สอง ให้มีการบัญญัติเกี่ยวกับผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายโดยเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายว่า

“ มาตรา 157/1 การแสดงเจตนาโดยสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นโมฆียะก็ต่อเมื่อความสำคัญผิดนั้นเป็นเหตุผลเดียวหรือเหตุผลหลักของนิติกรรม ”

เสนอให้แก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายในมาตรา 158 โดยให้รวมถึงกรณีความสำคัญผิดในข้อกฎหมายด้วยว่า

“ ความสำคัญผิดตามมาตรา 156 มาตรา 157 หรือ มาตรา 157/1 ซึ่งเกิดขึ้นโดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของบุคคลผู้แสดงเจตนา บุคคลนั้นจะถือเอาความสำคัญผิดนั้นมาใช้เป็นประโยชน์แก่ตนไม่ได้ ”

และเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายในลักษณะ 2 สัญญา ในหมวด 1 ก่อให้เกิดสัญญาเป็นอีกมาตราหนึ่งว่า “ มาตรา 360/1 บทบัญญัติแห่งมาตรา 157/1 นั้น ท่านมิให้ใช้บังคับ ถ้าหากว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่อาจรู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดนั้น ”

อีกทั้งเสนอให้เพิ่มเติมบทบัญญัติในหมวดเดียวกันอีกมาตราหนึ่งว่า “ มาตรา 360/2 ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามมาตรา 360/1 แม้เกิดขึ้นโดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของผู้แสดงเจตนา ผู้แสดงเจตนาจะถือเอาความสำคัญผิดนั้นมาใช้เป็นประโยชน์แก่ตนเองได้ ”

ทั้งนี้ การเสนอให้มีบทบัญญัติที่กำหนดหลักการเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจและการปรับใช้กฎหมายให้เป็นไปอย่างสมเหตุสมผลและเป็นระบบ เนื่องจากว่าหากไม่มีการบัญญัติกฎหมายดังกล่าวก็จะทำให้เกิดความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเนื่องจากว่าบทบัญญัติที่มีอยู่ไม่มีการกำหนดถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย อีกทั้งความสำคัญผิดตามบทบัญญัติที่มีอยู่นั้นก็เป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงจึงไม่สามารถอาศัยการตีความให้ไปถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายได้ หากพิจารณาให้ตีความไปถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมายก็จะทำให้การทำความเข้าใจและการปรับใช้กฎหมายไม่สมเหตุสมผลและไม่เป็นระบบดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้ทำการวิเคราะห์มาแล้วในบทที่ 5 ผู้เขียนจึงได้เสนอให้มีการบัญญัติกฎหมายดังที่กล่าวมาข้างต้น

6. เสนอแนวทางในการพิจารณาเรียกค่าเสียหายจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

ในข้อนี้ ผู้เขียนต้องการเสนอแนวทางในการพิจารณาเกี่ยวกับการเรียกค่าเสียหายจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย โดยเป็นค่าเสียหายจากการที่ต้องเสียเวลา เสียโอกาสและค่าใช้จ่ายต่างๆที่เสียไปเพื่อเข้าทำสัญญาซึ่งสุดท้ายแล้วสัญญากลับไม่สมบูรณ์ (negative interest) และเนื่องจากการเรียกค่าเสียหายจากความสำคัญผิดนั้นอาจมีความเกี่ยวข้องกับหลักความรับผิดก่อนสัญญาซึ่งอยู่นอกขอบเขตการวิจัยของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้เขียนจึงเสนอแนวทางการพิจารณาในขอบเขตของความสำคัญผิดในข้อกฎหมายโดยเสนอว่าคู่กรณีที่สำคัญผิดในข้อกฎหมายอาจเรียกให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งได้รู้ถึงความสำคัญผิดนั้นแต่ไม่แจ้งให้คู่กรณีที่สำคัญผิดทราบชดใช้ค่าเสียหายได้ เนื่องจากเป็นการปฏิบัติต่อกันโดยไม่สุจริตแล้วซึ่งในเบื้องต้นพิจารณาว่าควรต้องรับผิดชดใช้ค่าเสียหายโดยอาศัยฐานของหลักสุจริตตามมาตรา 5 ในฐานะที่เป็นบทบัญญัติของกฎหมายลายลักษณ์อักษร แต่เพื่อมิให้เกิดปัญหาที่จะพิจารณาได้ว่าหลักสุจริตตามมาตรา 5 อาจจะรวมถึงกรณีที่คู่กรณีจะต้องปฏิบัติตนด้วยความสุจริตในขั้นตอนก่อนสัญญาไม่ได้จึงเสนอต่อไปว่าอาจนำหลักสุจริตในฐานะที่เป็นหลักกฎหมายทั่วไปตามมาตรา 4 วรรคท้ายมาปรับใช้ได้ นอกจากนี้ในอนาคตควรมีการกำหนดหลักการที่ชัดเจนเพื่อให้การชดใช้ค่าเสียหายในกรณีดังกล่าวเกิดความชัดเจนแน่นอนโดยในขั้นแรกควรมีการกำหนดให้ชัดเจนว่า บุคคลจะต้องปฏิบัติต่อกันด้วยความสุจริตในขั้นตอนก่อนสัญญา และในกรณีความสำคัญผิดในข้อกฎหมายนั้นเสนอต่อไปว่า คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งที่ได้รู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย แต่ไม่แจ้งให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งทราบ คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่แจ้งข้อมูลดังกล่าวจะต้องชดใช้ค่าเสียหายแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งไม่มีความผิดเพราะได้ให้ความไว้วางใจในความสมบูรณ์ของสัญญาไม่ว่าจะมีการบอกกล่าวสัญญาที่ตกเป็นโมฆียะเพราะความสำคัญผิดในข้อกฎหมายหรือไม่ก็ตาม

ทั้งนี้ ในประเด็นเรื่องการเรียกค่าเสียหายจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายนั้น ผู้เขียนเสนอเป็นแนวทางในการพิจารณาโดยมิได้เสนอในรูปแบบของการบัญญัติกฎหมายเนื่องจากว่าการเรียกค่าเสียหายจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายตามกฎหมายต่างประเทศที่ได้นำมาศึกษาและเป็นแนวทางในการพิจารณานั้นกำหนดถึงการเรียกค่าเสียหายที่มาจากสาเหตุอื่น ๆ ของความไม่สมบูรณ์ของสัญญา นอกเหนือจากประเด็นเรื่องความสำคัญผิดด้วย ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงได้เสนอในรูปแบบของแนวทางการพิจารณาเพื่อให้สอดคล้องกับขอบเขตของการศึกษา นอกจากนี้ มีข้อสังเกตว่าการกำหนดหลักการเรียกค่าเสียหายจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมายให้เกิดความชัดเจนแน่นอนก็จะ เป็นประโยชน์กับการพิจารณาเรียกค่าเสียหายจากเหตุแห่งความไม่สมบูรณ์ของสัญญาในกรณีอื่นๆ ได้เช่นเดียวกัน

ส่วนกรณีที่คู่กรณีฝ่ายที่ไม่สำคัญผิดจะเรียกให้คู่กรณีฝ่ายที่สำคัญผิดชดใช้ค่าเสียหายนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับข้อเสนอแนะที่เสนอให้เงื่อนไขในการทำให้นิติกรรมตกเป็นโมฆียะเพราะความสำคัญผิดในข้อกฎหมายที่กล่าวข้างต้นที่จะต้องกำหนดด้วยว่าคู่กรณีอีกฝ่ายได้รู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดนั้นจึงพิจารณาได้ว่า เมื่อคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่รู้จักความสำคัญผิด นิติกรรมไม่ตกเป็นโมฆียะ นิติกรรมมีผลสมบูรณ์ คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งที่ไม่รู้จักความสำคัญผิดก็ไม่ได้เสียหายแต่อย่างใดจึงไม่อาจจะไปเรียกให้คู่กรณีฝ่ายที่สำคัญผิดชดใช้ค่าเสียหายแก่ตนได้

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กิตติศักดิ์ ปรกติ. ความบกพร่องเสื่อมเสียแห่งเจตนา (1). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.law.tu.ac.th/wp-content/uploads/2014/02/6-1.pdf> [20 พฤษภาคม 2560]
- — — . ความบกพร่องเสื่อมเสียแห่งเจตนา (2). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.law.tu.ac.th/wp-content/uploads/2014/02/6-2.pdf> [20 พฤษภาคม 2560]
- — — . เงื่อนไขความมีผลแห่งนิติกรรม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.law.tu.ac.th/wp-content/uploads/2014/02/6-2.pdf> [20 พฤษภาคม 2560]
- จำปี โสทธิพันธ์. หลักความรับผิดชอบก่อนสัญญา. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2548.
- จิต เศรษฐบุต. หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและสัญญา. พิมพ์ครั้งที่ 7 แก้ไขเพิ่มเติมโดย ดารารพร ธีระวัฒน์ กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. อิทธิพลของฝรั่งเศสในการปฏิรูปกฎหมายไทย. กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2539.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. กฎหมายว่าด้วยนิติกรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- ทิพย์วดี รักขนาม. ความสำคัญผิดในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.
- ประกอบ หุตะสิงห์. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ, 2518.
- ประชุม โฉมฉาย. หลักกฎหมายโรมันเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.
- ปันโน สุขทรศนี. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา. พระนคร: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2514.
- พระยาเทพวิฑูร (บุญช่วย วนิกกุล). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-2 (มาตรา 1-240). พระนคร: ไทยพิทยา, 2509.
- ภูษิต ตีระวนิชพงศ์. ความสำคัญผิดในการแสดงเจตนา. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

โรแบร์ แลงการ์ด. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. บรรณาธิการโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ วิกัลย์ พงศ์
พินิตานนท์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.

ศันนัทกรณ (จำปี) โสติพันธ์. หลักความสำคัญผิด. กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2549.

ศันนัทกรณ โสติพันธ์. คำอธิบายความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน. กรุงเทพฯ: วิทยุชน,
2559.

———. คำอธิบายนิติกรรม สัญญาพร้อมคำอธิบายในส่วนของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่
เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2560.

ศักดิ์ สมองชาติ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา (พร้อมทั้ง
ระยะเวลาและอายุความ) ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม (ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่
เป็นธรรมพ.ศ.2540) และธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรม
ทางอิเล็กทรอนิกส์) พ.ศ.2544. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ, 2557.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาชำระสะสาง
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ครั้งที่ 1058-18/2522. วันพุธที่ 6 มิถุนายน 2522.
(เอกสารไม่ตีพิมพ์)

———. รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาชำระสะสางประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ ครั้งที่ 1059-19/2522. วันพุธที่ 13 มิถุนายน 2522. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

———. รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาชำระสะสางประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ ครั้งที่ 1060-20/2522. วันพุธที่ 27 มิถุนายน 2522. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

———. รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาชำระสะสางประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ ครั้งที่ 1061-21/2522. วันพุธที่ 4 กรกฎาคม 2522. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

———. รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาชำระสะสางประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ ครั้งที่ 1063-23/2522. วันพุธที่ 18 กรกฎาคม 2522. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

———. รายงานการประชุมคณะกรรมการร่างกฎหมาย ณ กรมร่างกฎหมาย ทำข้างวังหน้า ครั้งที่
496. วันจันทร์ที่ 1 มิถุนายน 2468. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

———. รายงานการประชุมคณะกรรมการร่างกฎหมาย ณ กรมร่างกฎหมาย ทำข้างวังหน้า ครั้งที่
500. วันศุกร์ที่ 5 มิถุนายน 2468. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)

สุธาบดี สัตตบุศย์. ความสำคัญผิด. วารสารกฎหมาย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 4 (มกราคม-เมษายน
2521): 71-83.

เสนีย์ ปราโมช. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2). พิมพ์
ครั้งที่ 4 ปรับปรุงแก้ไขโดย มุนินทร์ พงศาปาน กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2561.

เสริม วิจิชัยกุล. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะนิติกรรมและหนี้. พระนคร: โรงพิมพ์กรมสรรพสามิต, 2515.

แสวง บุญเฉลิมวิภาส. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2559.

หลวงสารสาสน์ประพันธ์ (ซิ่น จารุวัตร). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (เรียงมาตรา). พระนคร: ตงฮั่วมิ่งป้อ, 2467.

อนุมัติ ใจสมุทร. คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 ว่าด้วยนิติกรรม. พระนคร: อักษรศาสตร์, 2515.

อักษรাত্র จุฬารัตน. คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรมและสัญญา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.

อัศวินวิทย์ สุมาวงศ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรม สัญญา. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2555.

ภาษาต่างประเทศ

Alain A. Levasseur. Louisiana Law of Conventional Obligations: A Précis. North Carolina: Carolina Academic Press, 2010.

Andrea Torrente, and Piero Schlesinger. Manuale Di Diritto Privato Diciannovesima Edizione. Milano: Giuffrè, 2009.

Aurélien Bamdè. L'erreur Sur Les Motifs Et Réforme Des Obligations. [Online]. Available from: <https://aurelienbamde.com/2017/02/12/erreur-sur-les-motifs-et-reforme-des-obligations/> [14 August 2017]

— — — . L'obligation Précontractuelle D'information (Art. 1112-1 C. Civ). [Online]. Available from: <https://aurelienbamde.com/2017/01/11/obligation-precontractuelle-dinformation-art-1112-1-c-civ/> [5 August 2017]

Aurelio Gentili. Trattato De Contratto Diretto Da Vincenzo Roppo. Milano: Giuffrè, 2006.

Barry Nicholas. The French Law of Contract. Oxford: Clarendon Press, 1992.

———. An Introduction to Roman Law. Oxford: Clarendon Press, 1975.

Bénédicte Fauvarque-Cosson. Towards an Important Reform of the French Civil Code(1). Montesquieu Law Review 3 (2015): 67-80.

- California Legislative Information. Civil Code. [Online]. Available from: http://leginfo.legislature.ca.gov/faces/codes_displayexpandedbranch.xhtml?toCode=CIV&division=3.&title=&part=&chapter=&article= [17 October 2017]
- Catherine MacMillan. Mistakes in Contract Law. Oxford, Portland and Oregon: Hart, 2010.
- Charles Aubry, and Frédéric-Charles Rau. Cours De Droit Civil Français D'après La Méthode De Zachariae : Tome 1. Paris: Marchal et Billard, 1869.
- Clément François. Présentation Des Articles 1130 à 1144 Du Nouveau Paragraphe 2 «Les Vices Du Consentement». [Online]. Available from: <https://iej.univ-paris1.fr/openaccess/reforme-contrats/titre3/stitre1/chap2/sect2/ssect1/para2-vices-consentement/> [5 August 2017]
- Corry Montague Stadden. Error of Law. Columbia Law Review 7, 7 (November 1907): 476-519.
- Daniel Minussi. Trattato Organico Di Diritto Civile Il Contratto-Tome Iii. Napoli: Edizioni Simone, 2004.
- Dinald Harris, and Denis Tallon. Contract Law Today : Anglo-French Comparisons. Oxford: Clarendon Press, 1991.
- Donald J. Lange. Statutory Reform of the Law of Mistake. Osgoode Hall Law Journal 18 (1980): 428-77.
- F. Kessler and E. Fine. Culpa in Contrahendo, Bargaining in Good Faith and Freedom of Contract: A Comparative Study. Harvard Law Review 77, 3 (January 1964): 401-49.
- Francesco Caringella, and Giuseppe De Marzo. Manuale Di Diritto Civile Volume Iii: Il Contratto. Milano: Giuffrè, 2008.
- Francesco Galgano. Trattato Di Diritto Civile. Padova: Cedam, 2010.
- Franck Roumy. L'ignorance Du Droit Dans La Doctrine Civiliste Des Xiiie-Xiiiie Siècles. [Online]. Available from: <https://journals.openedition.org/crm/878> [5 May 2017]
- Gabriel Marty, and Pierre Raynaud. Droit Civil. Paris: Sirey, 1989.
- Gareth Spark. Vitiating of Contracts: International Contractual Principles and English Law. New York: Cambridge University Press, 2013.

- George W.Kuney, and Donna C.Looper. California Law of Contract. California: Continuing Education of the Bar, 2016.
- Gregory W. Rome, and Stephan Kinsella. Louisiana Civil Law Dictionary. Louisiana: Quid Pro Books, 2011.
- Guido Alpa, and Vincenzo Zeno-Zencovich. Italian Private Law. Abingdon: Routledge-Cavendish, 2007.
- Henri Léon and Jean Mazeaud. Leçons De Droit Civil Tome li Vol.I : Obligations Théorie Générale. Paris: Montchrestien, 1956.
- Hugh Beale. Pre-Contractual Obligations : The General Contract Law Background. Juridica International 14 (2008): 42-50.
- Jean Domat. The Civil Law in Its Natural Order Volume I. Boston: Charles C. Little and James Brown, 1850.
- John Cartwright, Bénédicte Fauvarque-Cosson, and Simon Whittaker. The Law of Contract, the General Regime of Obligations and Proof of Obligations the New Provisions of the Code Civil Created by Ordonnance N° 2016-131 of 10 February 2 0 1 6 Translated into English. [Online]. Available from: http://www.textes.justice.gouv.fr/art_pix/THE-LAW-OF-CONTRACT-2-5-16.pdf [19 April 2018]
- John Cartwright, and Martijn Hesselink. Precontractual Liability in European Private Law. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 2010.
- Judicial Council of California. Judicial Council of California Civil Jury Instructions. New York: LexisNexis Matthew Bender, 2017.
- Lauren Winkel. Forms of Imposed Protection in Legal History, Especially in Roman Law. Erasmus Law Review 3, 2 (2010): 155-62.
- Legifrance. Court of Cassation Civil Chamber 1 of 13 February 2001 N ° 98-15.092. [Online]. Available from: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichJuriJudi.do?idTexte=JURITEXT000007043083> [17 August 2017]
- . Fiche D’impact : Projet De Texte Reglementaire Nor : Jusc1522466r. [Online]. Available from: http://legifrance.gouv.fr/.../fi_JUSC1522455R_09_02_2016.pdf [17 February 2017]

- Louisiana State Legislature. Civil Code. [Online]. Available from: https://legis.la.gov/legis/Laws_Toc.aspx?folder=67&level=Parent [17 October 2017]
- Luisa Antonioli, and Anna Veneziano. Principles of European Contract Law and Italian Law - a Commentary. Hague: Kluwer Law International, 2005.
- M. L. Larombiere. Théorie Et Pratiques Des Obligations Ou Commentaire Des Titres Iii Et Iv .Livre Iii Du Code Civil Art. 1101 à 1386. Paris: Pedone-Lauriel, 1885.
- Marcel Planiol, and Geoged Ripert. Traité Pratique De Droit Civil Français Tome Vi Obligations - Première Partie. Paris: Librairie générale de droit et de jurisprudence, 1952.
- Mario Beltramo, Giovanni E.Longo, and John H.Merryman (tr.). The Italian Civil Code and Complimentary Legislation. New York: Oceana Publications, 1991.
- Mark P. Gergens. Liability for Mistake in Contract Formation. Southern California Law Review 64 (1990): 1-49.
- Michael Joachim Bonell. The Unidroit Principles of International Commercial Contracts: Why? What? How? Tulane Law Review 69 (April 1995): 1121-48.
- Neil Jansen, and Reinhard Zimmermann. Contract Formation and Mistake in European Contract Law: A Genetic Comparison of Transnational Model Rules. Oxford Journal of Legal Studies 31 (2011): 625-62.
- Nicolò Lipari, and Pietro Rescigno. Diritto Civile : Volume Iii - Obbligazioni Ii - Il Contratto in Generale. Milano: Giuffrè, 2009.
- P.D.V. Marsh. Comparative Contract Law : England, France, Germany. Aldershot: Gower, 1994.
- Paolo Cendon. Commentario Al Codice Civile Art. 1343-1469 Bis-Contratto in Generale. Milano: Giuffrè, 2010.
- Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law, Draft Common Frame of Reference Full Edition, prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group), edited by Christian von Bar and Eric Clive. Munich: Sellier. European Law Publishers, 2009.
- Rapport Au Président De La République Relatif à L'ordonnance N° 2016-131 Du 10 Février 2016 Portant Réforme Du Droit Des Contrats, Du Régime Général Et De

La Preuve Des Obligations. [Online]. Available from:
<https://www.legifrance.gouv.fr/eli/rapport/2016/2/11/JUSC1522466P/jo/texte>
 [5 August 2017]

Reinhard Zimmermann. The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition. Oxford: Oxford University Press, 1996.

Samuel Williston. The Law of Contracts Volume Iii. New York: Bakers, Voorhis & Co, 1920.

Saul Litvinoff. Vices and Consent, Error, Fraud, Duress and an Epilogue on Lesion. Louisiana Law Review 50 (September 1989): 6-48.

Sebastien Crepy, Leslie Kersey, and Vincent Nacinovic. Historic Reforms to the French Civil Code: Ordinance No. 2016-131 and Forthcoming Changes to French Contract Law. [Online]. Available from:
<https://www.paulhastings.com/publications-items/details?id=776de969-2334-6428-811c-ff00004cbded> [17 February 2017]

Stefan Vogenauer, and Jan Kleinheisterkamp. Commentary on the Unidroit Principles of International Commercial Contracts (Picc). Oxford: Oxford University Press, 2009.

Timothy Hoff. Error in the Formation of Contracts in Louisiana: A Comparative Analysis. Tulane Law Review 53 (1979): 329-79.

Unidroit Principles of International 2016. Rome: International Institute for the Unification of Private Law, 2016.

Vincenzo Roppo. Il Contratto. Milano: Giuffrè, 2011.

William Elexander Hunter. A Systematic and Historical Exposition of Roman Law in the Order of a Code. London: William Maxwell & Son, 1885.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ก.

ประมวลกฎหมายแพ่งของรัฐแคลิฟอร์เนีย¹

Section 1565. The consent of the parties to a contract must be:

1. Free;
2. Mutual; and,
3. Communicated by each to the other.

Section 1566. A consent which is not free is nevertheless not absolutely void, but may be rescinded by the parties, in the manner prescribed by the Chapter on Rescission.

Section 1567. An apparent consent is not real or free when obtained through:

1. Duress;
2. Menace;
3. Fraud;
4. Undue influence; or,
5. Mistake.

Section 1577 Mistake may be either of fact or law.

Section 1577. Mistake of fact is a mistake, not caused by the neglect of a legal duty on the part of the person making the mistake, and consisting in:

1. An unconscious ignorance or forgetfulness of a fact past or present, material to the contract; or,
2. Belief in the present existence of a thing material to the contract, which does not exist, or in the past existence of such a thing, which has not existed.

¹ California Legislative Information, "Civil Code" [Online]. Available from: http://leginfo.ca.gov/faces/codes_displayexpandedbranch.xhtml?tocCode=CIV&division=3.&title=&part=&chapter=&article= [17 October 2017]

Section 1578. Mistake of law constitutes a mistake, within the meaning of this Article, only when it arises from:

1. A misapprehension of the law by all parties, all supposing that they knew and understood it, and all making substantially the same mistake as to the law; or,
2. A misapprehension of the law by one party, of which the others are aware at the time of contracting, but which they do not rectify.

Section 1579. Mistake of foreign laws is a mistake of fact.

Section 1689. (a) A contract may be rescinded if all the parties thereto consent.

(b) A party to a contract may rescind the contract in the following cases:

(1) If the consent of the party rescinding, or of any party jointly contracting with him, was given by mistake, or obtained through duress, menace, fraud, or undue influence, exercised by or with the connivance of the party as to whom he rescinds, or of any other party to the contract jointly interested with such party.

(2) If the consideration for the obligation of the rescinding party fails, in whole or in part, through the fault of the party as to whom he rescinds.

(3) If the consideration for the obligation of the rescinding party becomes entirely void from any cause.

(4) If the consideration for the obligation of the rescinding party, before it is rendered to him, fails in a material respect from any cause.

(5) If the contract is unlawful for causes which do not appear in its terms or conditions, and the parties are not equally at fault.

(6) If the public interest will be prejudiced by permitting the contract to stand.

(7) Under the circumstances provided for in Sections 39, 1533, 1566, 1785, 1789, 1930 and 2314 of this code, Section 2470 of the Corporations Code, Sections 331, 338, 359, 447, 1904 and 2030 of the Insurance Code or any other statute providing for rescission.

Section 1692. When a contract has been rescinded in whole or in part, any party to the contract may seek relief based upon such rescission by (a) bringing an action to recover any money or thing owing to him by any other party to the contract as a consequence of such rescission or for any other relief to which he may be entitled under the circumstances or (b) asserting such rescission by way of defense or cross-complaint.

If in an action or proceeding a party seeks relief based upon rescission and the court determines that the contract has not been rescinded, the court may grant any party to the action any other relief to which he may be entitled under the circumstances.

A claim for damages is not inconsistent with a claim for relief based upon rescission. The aggrieved party shall be awarded complete relief, including restitution of benefits, if any, conferred by him as a result of the transaction and any consequential damages to which he is entitled; but such relief shall not include duplicate or inconsistent items of recovery.

If in an action or proceeding a party seeks relief based upon rescission, the court may require the party to whom such relief is granted to make any compensation to the other which justice may require and may otherwise in its judgment adjust the equities between the parties.

ภาคผนวก ข.

ประมวลกฎหมายแพ่งของรัฏหุลยส์เซียนา²

Article 1948. Consent may be vitiated by error, fraud, or duress.

Article 1949. Error vitiates consent only when it concerns a cause without which the obligation would not have been incurred and that cause was known or should have been known to the other party.

Article 1950. Error may concern a cause when it bears on the nature of the contract, or the thing that is the contractual object or a substantial quality of that thing, or the person or the qualities of the other party, or the law, or any other circumstance that the parties regarded, or should in good faith have regarded, as a cause of the obligation.

Article 1951. A party may not avail himself of his error if the other party is willing to perform the contract as intended by the party in error.

Article 1952. A party who obtains rescission on grounds of his own error is liable for the loss thereby sustained by the other party unless the latter knew or should have known of the error.

The court may refuse rescission when the effective protection of the other party's interest requires that the contract be upheld. In that case, a reasonable compensation for the loss he has sustained may be granted to the party to whom rescission is refused.

Article 2031. A contract is relatively null when it violates a rule intended for the protection of private parties, as when a party lacked capacity or did not give free consent at the time the contract was made. A contract that is only relatively null may be confirmed.

² Louisiana State Legislature, "Civil Code" [Online]. Available from: https://legis.la.gov/legis/Laws_Toc.aspx?folder=67&level=Parent [17 October 2017]

Relative nullity may be invoked only by those persons for whose interest the ground for nullity was established, and may not be declared by the court on its own initiative.

Article 2032. Action for annulment of an absolutely null contract does not prescribe.

Action of annulment of a relatively null contract must be brought within five years from the time the ground for nullity either ceased, as in the case of incapacity or duress, or was discovered, as in the case of error or fraud.

Nullity may be raised at any time as a defense against an action on the contract, even after the action for annulment has prescribed.

Article 3082. A compromise may be rescinded for error, fraud, and other grounds for the annulment of contracts. Nevertheless, a compromise cannot be rescinded on grounds of error of law or lesion.

ภาคผนวก ค.

ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส³

Article. 1104. Contracts must be negotiated, formed and performed in good faith.

Article. 1112. The commencement, continuation and breaking-off of precontractual negotiations are free from control. They must mandatorily satisfy the requirements of good faith.

In case of fault committed during the negotiations, the reparation of the resulting loss is not calculated so as to compensate the loss of benefits which were expected from the contract that was not concluded.

Article 1112-1. The party who knows information which is of decisive importance for the consent of the other, must inform him of it where the latter legitimately does not know the information or relies on the contracting party.

However, this duty to inform does not apply to an assessment of the value of the act of performance.

Information is of decisive importance if it has a direct and necessary relationship with the content of the contract or the status of the parties.

A person who claims that information was due to him has the burden of proving that the other party had the duty to provide it, and that other party has the burden of proving that he has provided it.

The parties may neither limit nor exclude this duty.

In addition to imposing liability on the party who had the duty to inform, his

³ John Cartwright, Bénédicte Fauvarque-Cosson, and Simon Whittaker, "The Law of Contract, the General Regime of Obligations and Proof of Obligations the New Provisions of the Code Civil Created by Ordonnance N° 2016-131 of 10 February 2016 Translated into English" [Online]. Available from: http://www.textes.justice.gouv.fr/art_pix/THE-LAW-OF-CONTRACT-2-5-16.pdf [19 April 2018]

This translation was commissioned by the Direction des affaires civiles et du sceau, Ministère de la Justice, République française.

failure to fulfil the duty may lead to annulment of the contract under the conditions provided by articles 1130 and following.

Article 1128. The following are necessary for the validity of a contract:

1. the consent of the parties;
2. their capacity to contract;
3. content which is lawful and certain.

Article. 1129. In accordance with article 414-1, one must be of sound mind to give valid consent to a contract.

Article. 1130. Mistake, fraud and duress vitiate consent where they are of such a nature that, without them, one of the parties would not have contracted or would have contracted on substantially different terms. Their decisive character is assessed in the light of the person and of the circumstances in which consent was given.

Article. 1131. Defects in consent are a ground of relative nullity of the contract.

Article. 1132. Mistake of law or of fact, as long as it is not inexcusable, is a ground of nullity of the contract where it bears on the essential qualities of the act of performance owed or of the other contracting party.

Article. 1133. The essential qualities of the act of performance are those which have been expressly or impliedly agreed and which the parties took into consideration on contracting.

Mistake is a ground of nullity whether it bears on the act of performance of one party or of the other.

Acceptance of a risk about a quality of the act of performance rules out mistake in relation to this quality.

Article. 1134. Mistake about the essential qualities of the other contracting party is a ground of nullity only as regards contracts entered into on the basis of considerations personal to the party.

Article. 1135. Mistake about mere motive, extraneous to the essential qualities of the act of performance owed or of the other contracting party is not a ground of nullity unless the parties have expressly made it a decisive element of their consent. However, mistake about the motive for an act of generosity is a ground of nullity where, but for the mistake, the donor would not have made it.

Article. 1136. A mistake as to value is not a ground of nullity where, in the absence of a mistake about the essential qualities of the act of performance, a contracting party makes only an inaccurate valuation of it.

Article 1178. A contract which does not satisfy the conditions required for its validity is a nullity. Nullity must be declared by a court, unless the parties establish it by mutual agreement.

An annulled contract is deemed never to have existed.

Acts of performance which have been carried out give rise to restitution under the conditions provided by articles 1352 to 1352-9.

Irrespective of whether or not the contract is annulled, an injured party may claim reparation for any harm suffered under the conditions set out by the general law of extra-contractual liability.

Article 1181. Relative nullity may be claimed only by the party that the legislation intends to protect.

It may be remedied by affirmation.

Where more than one person has the right to bring an action for relative nullity, renunciation by one of them does not prevent the others from bringing proceedings.

Article 1182. Affirmation is an act by which a person who could rely on the nullity of the contract renounces the right to do so. This act must mention the subject-matter of the obligation and the defect affecting the contract.

ภาคผนวก ง.

ประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลี⁴

Article 1337. The parties must behave in good faith during the pre-contractual bargaining and contract drafting.

Article 1338. A party who knows or should know the existence of a reason for invalidity of the contract and does not give notice to the other party is bound to compensate for the damage suffered by the latter in relying, without fault, on the validity of the contract

Article 1427. A contracting party, whose consent was given by mistake, extorted by duress or obtained by fraud, can demand annulment of the contract according to the following provisions.

Article 1428. Mistake is cause for annulment a contract when it is essential and recognizable by other contracting party.

Article 1429. Mistake is essential:

1. when it concerns the nature or the object of the contract;
2. when it concerns the identity of the object of the performance or a quality of said object which, according to common understanding or under the circumstances, should be considered determinative of consent;
3. when it concerns the identity or personal qualities of the other contracting party, so long as the one or the others were determinative of consent;
4. when the mistake was one of law and was the only or the principal reason for entering into contracts

⁴ Mario Beltramo, Giovanni E.Longo and John H.Merryman (tr.), The Italian Civil Code and Complimentary Legislation (New York: Oceana Publications, 1991), pp. 346-365.

Article 1431. A mistake is considered recognizable when, with respect to the content, the circumstances of the contract, or the quality of the content, the circumstances of the contract, or the quality of the contracting parties, it would have been detected by a person of normal diligence.

Article 1432. The mistaken party cannot demand annulment of the contract if, before he can derive injury from it, the other part offers to perform it in a manner which conforms to the substance and characteristics of the contract that the mistaken part intended to conclude.

ภาคผนวก จ.

Draft Common Frame of Reference (DCFR)⁵

Article 7:201

(1) A party may avoid a contract for mistake of fact or law existing when the contract was concluded if:

(a) the party, but for the mistake, would not have concluded the contract or would have done so only on fundamentally different terms and the other party knew or could reasonably be expected to have known this; and

(b) the other party; (i) caused the mistake;

(ii) caused the contract to be concluded in mistake by leaving the mistaken party in error, contrary to good faith and fair dealing, when the other party knew or could reasonably be expected to have known of the mistake;

(iii) caused the contract to be concluded in mistake by failing to comply with a pre-contractual information duty or a duty to make available a means of correcting input errors; or

(iv) made the same mistake.

(2) However a party may not avoid the contract for mistake if:

(a) the mistake was inexcusable in the circumstances; or

(b) the risk of the mistake was assumed, or in the circumstances should be borne, by that party.

Article 7:203

(1) If a party is entitled to avoid the contract for mistake but the other party performs, or indicates a willingness to perform, the obligations under the contract as it was understood by the party entitled to avoid it, the contract is treated as having

⁵ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR), Full Edition, prepared by the Study Group on a European Civil Code and the Research Group on EC Private Law (Acquis Group), edited by Christian von Bar and Eric Clive, (Munich: Sellier. European Law Publishers, 2009), pp 457-528.

been concluded as that party understood it. This applies only if the other party performs, or indicates a willingness to perform, without undue delay after being informed of the manner in which the party entitled to avoid it understood the contract and before that party acts in reliance on any notice of avoidance.

(2) After such performance or indication the right to avoid is lost and any earlier notice of avoidance is ineffective.

(3) Where both parties have made the same mistake, the court may at the request of either party bring the contract into accordance with what might reasonably have been agreed had the mistake not occurred.

Article 7:214

(1) A party who has the right to avoid a contract under this Section (or who had such a right before it was lost by the effect of time limits or confirmation) is entitled, whether or not the contract is avoided, to damages from the other party for any loss suffered as a result of the mistake, fraud, coercion, threats or unfair exploitation, provided that the other party knew or could reasonably be expected to have known of the ground for avoidance.

(2) The damages recoverable are such as to place the aggrieved party as nearly as possible in the position in which that party would have been if the contract had not been concluded, with the further limitation that, if the party does not avoid the contract, the damages are not to exceed the loss caused by the mistake, fraud, coercion, threats or unfair exploitation.

(3) In other respects the rules on damages for non-performance of a contractual obligation apply with any appropriate adaptation.

ภาคผนวก จ.

UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2016⁶

Article 3.2.1 Mistake is an erroneous assumption relating to facts or to law existing when the contract was concluded.

Article 3.2.2

(1) A party may only avoid the contract for mistake if, when the contract was concluded, the mistake was of such importance that a reasonable person in the same situation as the party in error would only have concluded the contract on materially different terms or would not have concluded it at all if the true state of affairs had been known, and

(a) the other party made the same mistake, or caused the mistake, or knew or ought to have known of the mistake and it was contrary to reasonable commercial standards of fair dealing to leave the mistaken party in error; or

(b) the other party had not at the time of avoidance reasonably acted in reliance on the contract.

(2) However, a party may not avoid the contract if

(a) it was grossly negligent in committing the mistake; or

(b) the mistake relates to a matter in regard to which the risk of mistake was assumed or, having regard to the circumstances, should be borne by the mistaken party.

Article 3.2.10

(1) If a party is entitled to avoid the contract for mistake but the other party declares itself willing to perform or performs the contract as it was understood by the party entitled to avoidance, the contract is considered to have been concluded as the latter party understood it. The other party must make such a declaration or render

⁶ Unidroit Principles of International 2016 (Rome: International Institute for the Unification of Private Law, 2016), pp.100-123.

such performance promptly after having been informed of the manner in which the party entitled to avoidance had understood the contract and before that party has reasonably acted in reliance on a notice of avoidance.

(2) After such a declaration or performance the right to avoidance is lost and any earlier notice of avoidance is ineffective.

Article 3.2.16 Irrespective of whether or not the contract has been avoided, the party who knew or ought to have known of the ground for avoidance is liable for damages so as to put the other party in the same position in which it would have been if it had not concluded the contract.

ภาคผนวก ข.

ตารางโดยสังเขปเกี่ยวกับลักษณะของความสำเร็จผิดในข้อกฎหมาย

ประเด็นว่าด้วยเรื่อง	กฎหมายไทย	กฎหมาย แคลิฟอร์เนีย	กฎหมาย หลุยส์เซียนา	กฎหมายฝรั่งเศส	กฎหมายอิตาลี
บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	ไม่มีบทบัญญัติชัดเจน มีแต่ความเห็นของนักกฎหมายเกี่ยวกับบทบัญญัติที่มีอยู่	มาตรา 1578 บัญญัติไว้ชัดเจน ทั้งกรณีสำคัญผิดในข้อกฎหมาย ฝ่ายเดียวและทั้งสองฝ่าย	มาตรา 1950 บัญญัติถึงความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย เป็นเหตุที่ทำให้สูญเสียของม ผู้พันตนเอง	มาตรา 1132 ความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของภาระหนี้ หรือของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง	มาตรา 1429 (4) ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นเหตุผลเดียวหรือเหตุผลหลักของสัญญา
ความเห็นของนักกฎหมายเกี่ยวกับลักษณะของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย	- แนวทางแรกเห็นว่า เป็นทั้งความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงและความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย - แนวทางที่สองเห็นว่า เป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง	มีความเห็นของนักกฎหมายว่า เป็นกรณีที่เป็นกลางจนกระทั่งบุคคลนั้นอาจจะทราบข้อเท็จจริงถูกต้องแต่ไม่ทราบถึงกฎหมายที่จะนำมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงนั้น	ไม่ประมวญกฎหมายแฟงฉบับก่อนให้ความหมายไว้ว่าเป็นการที่บุคคลนั้นเข้าใจความมีอยู่ของข้อเท็จจริงอย่างถูกต้องแล้วแต่เข้าใจผลในทางกฎหมายผิดไป	มีความเห็นของนักกฎหมายว่า เป็นความไม่เข้าใจกฎหมาย กำหนดไว้ว่าอย่างไร	ความสำคัญผิดตามมาตรา 1429 (1)-(3) เป็นความสำคัญผิดในข้อเท็จจริง ในขณะที่ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นความสำคัญผิดเกี่ยวกับความมีอยู่ ของบทบัญญัติที่ใช้กฎหมาย
ตัวอย่าง	การซื้อขายที่ดินเพื่อปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างโดยไม่ทราบว่ามีการขายห้ามก่อสร้าง เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3382/2525	คดีระหว่าง Adams v. Heimsch (1948) ทำสัญญาเช่ากันโดยไม่ได้ทราบว่าเช่าตกอยู่ภายใต้กฎหมายควบคุมการเช่า	เชื่อว่าทรัพย์สินหนึ่งเป็นสินค้าจริง ซึ่งทำนิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้น แต่ความจริงแล้วเป็นสินสมรส	ซื้อสังหาริมทรัพย์เพื่อใช้ในวัตถุประสงค์บางอย่างแต่เข้าใจกฎหมายผิดที่ผิดพลาดไปว่าสามารถกระทำได้ ทั้งที่ความจริงแล้วกฎหมายห้าม	ซื้อที่ดินเพื่อปลูกสร้างแต่ไม่ทราบว่ามีการขายห้าม หรือนักท่องเที่ยวซื้ออสังหาริมทรัพย์แต่ไม่ทราบว่ามีการขายห้าม

ประเด็นว่าด้วยเรื่อง	DCFR	Unidroits
<p>บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง</p>	<p>มาตรา 7:201 กำหนดให้ความสำคัญผิดใจข้อเท็จจริงโดยต้องปรากฏว่าหากคู่สัญญาไม่สำคัญผิดก็คงจะไม่เข้าทำสัญญาหรือทำสัญญาในข้อสัญญาที่รัฐารที่ต่างออกไป</p>	<p>มาตรา 3.2.1 ความสำคัญผิดหมายถึงการสำรับฐานที่ผิดพลาดอันเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายซึ่งอยู่ในขณะทำสัญญา</p> <p>มาตรา 3.2.2 ความสำคัญผิดจะต้องมีความสำคัญซึ่งพิจารณาโดยอาศัยมาตรฐานของวิญญูชนที่อยู่ในสถานการณ์เช่นเดียวกับคู่สัญญาที่สำคัญผิด เมื่อทราบความจริงแล้วก็คงจะทำสัญญาไปเพื่อสัญญาที่ต่างออกไปหรือไม่เข้าทำสัญญา</p>
<p>ลักษณะของความสำคัญผิดใจข้อกฎหมายตามคำอธิบายอย่างเป็นทางการ</p>	<p>ความสำคัญผิดใจข้อกฎหมายเป็นความเข้าใจกฎหมายที่ผิดไปซึ่งส่งผลต่อสัญญา</p>	<p>ความสำคัญผิดใจข้อกฎหมายเป็นความไม่รู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายที่ใช้บังคับซึ่งอาจเป็นกฎหมายต่างประเทศหรือเกี่ยวข้องกับอุปสรรคต่างๆที่เป็นการเฉพาะในการค้าข้ามพรมแดน</p>

ภาคผนวก ข.

ตารางโดยสังเขปเกี่ยวกับผลของความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

ประเด็นว่าด้วยเรื่อง	กฎหมายไทย	กฎหมายแคलिฟอร์เนีย	กฎหมายหลุยส์เซียนา	กฎหมายฝรั่งเศส	กฎหมายอิตาลี	
หลักเกณฑ์เกี่ยวกับสัญญาที่ตกเป็นโมฆียะเพราะความสำคัญผิดในข้อกฎหมายอันส่งผลให้บอกล้างสัญญาได้	ยังเป็นปัญหาเนื่องจาก พ.พ.มิได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับความสำคัญผิดในข้อกฎหมายคั้งแต่เพียงมาตรา 156 และมาตรา 157 ที่มุ่งคุ้มครองผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิด	บทบัญญัติของกฎหมาย : ผู้สัญญาที่สำคัญผิดมีสิทธิบอกล้างสัญญาได้ตามมาตรา 1689(b) ประกอบมาตรา 1690(ข) ผลจากคำพิพากษาของศาล : ความสำคัญผิดเป็นองค์ประกอบสำคัญของสัญญาและการบังคับตามสัญญาที่ เกิดจากความสำคัญผิดนั้นทำให้ความเสียหายต่อคู่สัญญาฝ่ายที่ต้องการบอกล้างสัญญา	มาตรา 1949 ประกอบมาตรา 1950 กำหนดให้ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายจะต้องเกี่ยวข้องกับคู่สัญญาเข้าทำสัญญาและคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้หรือควรรู้ถึงเหตุผลนั้น	มาตรา 1132 กำหนดให้ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายหรือ ความสำคัญผิดในข้อเท็จจริงซึ่งเป็นความสำคัญผิดที่ให้อภัยได้จะเป็นเหตุแห่งความเสียหายแก่แบบสัมพัทธ์ของสัญญาที่ถือเป็นความสำคัญผิดที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติอันเป็นสาระสำคัญของภาระหนี้หรือเป็นความสำคัญผิดสมบัตินั้นเป็นสาระสำคัญของภาระหนี้หรือเป็นสาระสำคัญของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง	มาตรา 1428 และ มาตรา 1429(4)	ความสำคัญผิดในข้อกฎหมายเป็นเหตุผลเดียวหรือเหตุผลหลักของสัญญาและผู้สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้ถึงความสำคัญผิดดังกล่าวตามมาตรา 1428 และ มาตรา 1429(4)
ผล	ไม่ได้ตกเป็นโมฆะแต่อาจถูกบอกล้างได้	ไม่ได้ตกเป็นโมฆะแต่อาจถูกบอกล้างได้	เสียหายแก่แบบสัมพัทธ์ (โมฆียะ)	เสียหายแก่แบบสัมพัทธ์ (โมฆียะ)	โมฆียะ	
บุคคลที่กฎหมายมุ่งคุ้มครองเป็นสำคัญ	ผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิด	คู่สัญญาอีกฝ่ายที่ไม่สำคัญผิด	คู่สัญญาอีกฝ่ายที่ไม่สำคัญผิด	ผู้แสดงเจตนาโดยสำคัญผิด	คู่สัญญาอีกฝ่ายที่ไม่สำคัญผิด	
กรณีที่บอกล้างสัญญาไม่ได้เพราะความประมาทเลินเล่อ	มาตรา 158 ผู้แสดงเจตนาสำคัญผิดด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงจะบอกล้างสัญญาไม่ได้	การปราศจากความประมาทเลินเล่อไม่เป็นเงื่อนไขสำหรับการบอกล้างสัญญา	การไม่ได้ใช้ความระมัดระวังขั้นพื้นฐานที่ควรจะมีเป็นความสำคัญผิดที่ไม่อาจยกยี้ได้ศาลจะไม่ให้บอกล้างสัญญา	หากเป็นความสำคัญผิดที่ไม่อาจให้อภัยได้ก็บอกล้างสัญญาไม่ได้ (มาตรา 1132)	ไม่ได้ให้ความสำคัญผิดกับความสำคัญผิดที่ให้อภัยได้	

ประเด็นว่าด้วยเรื่อง	DCFR	UNIDROTS
<p>หลักการเกี่ยวกับกรบอกล้างสัญญาที่ทำด้วย ความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย</p>	<p>มาตรา 7:201. (1) ต้องปรากฏว่าหากผู้สัญญาไม่สำคัญผิดก็คงจะไม่เข้าทำสัญญาหรือทำสัญญาในข้อสัญญาที่ฐานที่ต่างออกไปและผู้สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้หรือคาดหมายได้ตามสมควรว่าผู้สัญญาจะรู้ถึงความดังกล่าว และ</p> <p>(b) ก. ผู้สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งทำให้สำคัญผิด</p> <p>ข. ผู้สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งทำให้สัญญาเกิดขึ้นทั้งที่รู้หรือคาดหมายได้ตามสมควรว่าผู้รู้ถึงความสำคัญผิดนั้นแต่กลับไม่ยุติและปฏิบัติตามสัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดอย่างไม่เป็นธรรมโดยปล่อยให้ผู้สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งนั้นสำคัญผิดต่อไป</p> <p>ค. ผู้สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมิได้ปฏิบัติตามหน้าที่ในการเปิดเผยข้อมูลก่อนสัญญาหรือหน้าที่ที่จะต้องจัดทำพิธีกรรมเกี่ยวกับความสำคัญผิดนั้น</p> <p>ง. ผู้สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่สำคัญผิดอย่างเดียวกัน</p>	<p>มาตรา 3:22 (1) ความสำคัญผิดคือมีความสำคัญซึ่งการฉ้อโกงโดยอาศัยมาตรฐานของวิญญูชนที่อยู่ในสถานการณ์เช่นเดียวกับผู้สัญญาที่สำคัญผิดซึ่งเมื่อทราบความจริงแล้วก็จะทำสัญญาในข้อสัญญาที่ต่างออกไปหรือไม่เข้าทำสัญญา และ</p> <p>(a) ผู้สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดในข้อกฎหมายอย่างเดียวกัน หรือ ผู้สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเป็นเหตุให้เกิดความสำคัญผิด หรือ ผู้สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญผิดโดยปล่อยให้ผู้สัญญาสำคัญผิดต่อไปอันขัดกับมาตรฐานทางการค้าในการปฏิบัติที่เป็นธรรม หรือ</p> <p>(b) ผู้สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมิได้กระทำโดยไว้วางใจในสัญญาอย่างเหมาะสมในระยะเวลาที่บอกล้างสัญญา</p>
<p>บุคคลที่กฎหมายคุ้มครองเป็นสำคัญ</p>	<p>ความไว้วางใจของผู้สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่มีต่อผู้สัญญา</p>	<p>มาตรา 3:22 (2)(a) ความสำคัญผิดเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (b) ผู้สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดสามารถคาดหมายได้ถึงความเสียหายของความสำคัญผิดหรือความเสียหายอันเช่นนั้นแล้วความเสียหายของความสำคัญผิดจะเกิดขึ้นได้</p>
<p>กรณีบอกล้างสัญญาไม่ได้เพราะความประมาทเลินเล่อ</p>	<p>มาตรา 7:201. (2)(a) เป็นความสำคัญผิดที่ไม่สามารถยกยให้ได้อันเกิดจากความประมาท (carelessness) ของผู้สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิด หรือ</p> <p>(b) ผู้สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดสืบในฐานะได้ว่ามีความเสี่ยงที่จะเกิดความสำคัญผิดได้หรือไม่สถานการณ์เช่นนี้มีความสำคัญผิดควรจะเกิดขึ้นได้</p>	<p>มาตรา 3:22 (2)(a) ความสำคัญผิดเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (b) ผู้สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดสามารถคาดหมายได้ถึงความเสียหายของความสำคัญผิดหรือความเสียหายอันเช่นนั้นแล้วความเสียหายของความสำคัญผิดจะเกิดขึ้นได้</p>

ภาคผนวก ฉ.

ตารางโดยสังเขปเกี่ยวกับการเรียกค่าเสียหายจากความสำคัญผิดในข้อกฎหมาย

ประเด็นว่าด้วยเรื่อง	กฎหมายไทย	กฎหมายแคลิฟอร์เนีย	กฎหมายหลุยส์เซียนา	กฎหมายฝรั่งเศส	กฎหมายอิตาลี
การเรียกค่าเสียหายของบุคคลที่สำคัญผิด	ไม่มีบทบัญญัติที่กำหนด โดยเฉพาะจึงพิจารณาโดยอาศัยตามกฎหมายที่มีอยู่	ความรับผิดชอบอันเกิดจากความสำคัญผิดที่เกิดในช่วงที่มีการเจรจาทำสัญญานั้นไม่มีและเมื่อพิจารณาถึงความรับผิดชอบทางละเมิดอันเกิดจากความสำคัญผิดแล้ว คู่สัญญาที่มีหน้าที่ในภาระมีระมัดระวัง (duty of care) ต่อกันแต่อย่างใด	ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนด แต่ศาลก็รับรองว่า คู่สัญญาที่สำคัญผิดมีสิทธิได้รับการชดเชยค่าเสียหายจากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้ หากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้ หากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้ แสดงถึงความไม่สุจริต	มาตรา 1112-1 ประกอบมาตรา 1178 คู่สัญญาที่ทราบข้อมูลที่มีความสำคัญต่อความยินยอมของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งแต่ไม่แจ้งให้คู่สัญญาอีกฝ่ายทราบ คู่สัญญาฝ่ายนั้นจะไม่ต้องชดเชยค่าเสียหายแก่คู่สัญญาที่สำคัญผิดโดยไม่มี ความผิด	มาตรา 1338 กำหนดให้คู่สัญญาฝ่ายที่รู้หรือควรรู้อถึงความมีอยู่ของสาเหตุของความไม่สมบูรณ์ของสัญญา
การเรียกค่าเสียหายของคู่กรณีอีกฝ่ายที่ไม่สำคัญผิด			มาตรา 1952 กำหนดให้คู่สัญญาฝ่ายที่สำคัญผิดจะต้องรับผิดชอบชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการบอกอ้างสัญญา เว้นแต่ว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหรือควรรู้อได้ถึง ความสำคัญผิดนั้น	มาตรา 1178 ไม่ว่าสัญญาจะถูกบอกกล่าวหรือไม่ก็ตาม คู่สัญญาที่ได้รับความเสียหายอาจเรียกร้องให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายจากสัญญาที่ไม่มีผลสมบูรณ์ได้ตามกฎหมายละเมิด	-

ประเด็นว่าด้วยเรื่อง	DCFR	UNIDROITS
การเรียกค่าเสียหายของบุคคลที่ล้มละลาย	มาตรา 7:214 ผู้สัญญาฝ่ายที่สำคัญเดิมมีสิทธิที่จะเรียกค่าเสียหายเอาจากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งในความเสียหายที่ซึ่งเป็นผลมาจากความล้มละลายที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งผู้หรือตกตามสมควรได้ว่าสามารถรู้ได้ถึง ความสำคัญเดิมไม่ว่าจะมีการบอกถึงสัญญาหรือไม่ก็ตาม	Unidroit ได้กำหนดไว้ว่าเป็นกลางโดยไม่ได้แบ่งแยกเป็นกรณีที่คู่สัญญาที่สำคัญเดิมเรียกค่าเสียหายหรือคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเรียกค่าเสียหาย กล่าวคือ ตาม มาตรา 3.2.16 คู่สัญญาฝ่ายที่รู้หรือควรรู้ถึงความสำคัญเดิมจะต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่ว่าจะมีการบอกถึงสัญญาได้หรือไม่ก็ตามโดยการชดใช้ค่าเสียหายนั้นก็เพื่อที่จะทำให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งกลับสู่ฐานะเดิมหากไม่มีการทำสัญญาขึ้น
การเรียกค่าเสียหายของคู่กรณีอีกฝ่ายที่ไม่สำคัญเดิม	-	

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวชญานิษฐ์ เชี่ยวชาญศิลป์ เกิดเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ.2535 สำเร็จ การศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีนิติ ศาสตร์บัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) จากคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปี การศึกษา 2556 และได้รับประกาศนียบัตรหลักสูตรวิชาว่าความของสำนักฝึกอบรมวิชาว่าความ แห่งสภานายความรุ่นที่ 41 ต่อมาสอบผ่านความรู้ชั้นเนติบัณฑิต จากสำนักอบรมศึกษากฎหมาย แห่งเนติบัณฑิตยสภา สมัยที่ 67 ปีการศึกษา 2557 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายเอกชนและธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี การศึกษา 2558 ปัจจุบันประกอบอาชีพทนายความ

